M. TULLI CICERONIS

EPISTULAE AD ATTICUM

EDIDIT

D. R. SHACKLETON BAILEY

VOL. II

LIBRI IX–XVI

STVTGARDIAE IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI MCMLXXXVII

Gedruckt mit Unterstützung der Förderungs-
und Beihilfefonds Wissenschaft der VG WORT GmbH,
Goethestraße 49, 8000 München 2

CIP-Kurztitelaufnahme der Deutschen Bibliothek

Cicero, Marcus Tullius:
[Epistulae ad Atticum]
M. Tulli Ciceronis Epistulae ad Atticum
ed. D. R. Shackleton Bailey. – Stutgardiae : Teubner
(Bibliotheca scriptorum Graecorum et
Romanorum Teubneriana)
Einheitssacht.: Epistulae ad Atticum

NE: Bailey, David R. Shackleton [Hrsg.] ;
Cicero, Marcus Tullius: [Sammlung]

Vol. 2. Libri IX–XVI. – 1987
ISBN 3-519-01209-X

Printed in Germany

Gesamtherstellung: Passavia Druckerei GmbH Passau

INDEX SIGLORUM

E = Ambrosianus E 14 inf. (saec. XIV).

V = Palatinus Lat. 1510 (saec. XV).

O = Taurinensis Lat. 495 (saec. XV). Cum superiore consentiens raro citatus.

R = Parisinus Lat. 8538 (anno 1419 scriptus).

P = Parisinus Lat. 8536 (saec. XV).

Ant. = Antonianus a Malaespina citatus.

F = Faërni codex a Malaespina vel Ursino citatus.

M = Mediceus 49. 18 (anno 1393 scriptus).

b = Berolinensis (ex bibl. Hamiltoniana) 168 (saec. XV).

d = Laurentianus (ex. bibl. aedilium) 217 (saec. XV).

m = Berolinensis (ex bibl. Hamiltoniana) 166 (anno 1408 scriptus).

s = Urbinas 322 (saec. XV).

δ = consensus codicum b d m s.

Δ = consensus codicis M cum codicibus b d m s, aut omnibus aut tribus.

Ω = consensus codicum V (vel O, silente V) R et M, aut accedente E aut silente = archetypum omnium quos supra nominavi codicum.

W = fragmenta codicis Wurceburgensis (saec. XI).

C = lectiones margini editionis Cratandrinae (an. 1528) adscriptae.

c = lectiones in textu eiusdem editionis primum prolatae.

Z = Tornesianus (de Z^{l}, $Z^{(l)}$, Z^{b}, $Z^{(b)}$, Z^{β}, $Z^{(\beta)}$, Z^{t}, $Z^{(t)}$, vide praef. pp. VIII–IX).

λ = lectiones in margine alterius editionis Lambinianae (an. 1572–3) veteri codici (v. c.) attributae.

Lamb. (marg.) = lectiones ibidem quibus littera 'L.' praefixa est.

ς = lectiones ex codicibus deterioribus, ut videntur, hic illic citatae vel in editionibus ante Cratandrinam primum inventae.

O², etc. = codicum O, etc. secundae manus.

Nota etiam:

Goodyear[1]	= F.R.D. Goodyear, *Gnomon,* 34 (1962), 776–81.
Goodyear[2]	= id. *Gnomon,* 39 (1967), 53–7.
Goodyear[3]	= id. *Gnomon,* 42 (1970), 369–75.
Kasten[1]	= H. Kasten, *Hermes,* 99 (1971), 251–4.
Kasten[2]	= id. *Helikon,* 15–6 (1975–6), 448–51.
Nomenclature	= D.R. Shackleton Bailey, *Two studies in Roman nomenclature* (1976).

LIBER NONUS

9, 1

Scr. in Formiano prid. Non. Mart. an. 49 (§ 1)

CICERO ATTICO SAL.

1 Etsi cum tu has litteras legeres putabam fore ut scirem iam quid Brundisi actum esset (nam Canusio VIII⟨I⟩ Kal. profectus erat Gnaeus; haec autem scribebam prid. Non., XIIII die postquam ille Canusio moverat), tamen angebar singularum horarum exspectatione mirabarque nihil adlatum esse ne rumoris quidem; nam erat mirum silentium. sed haec fortasse κενόσπουδα sunt, quae tamen iam sciantur necesse est; 2 illud molestum, me adhuc investigare non posse ubi P. Lentulus noster sit, ubi Domitius, quaero autem, quo facilius scire possim quid acturi sint, iturine ad Pompeium et, si sunt, qua quandove ituri sint.

Urbem quidem iam refertam esse optimatium audio, Sosium et Lupum, quos Gnaeus noster ante putabat Brundisium venturos esse quam se, ius dicere. hinc vero vulgo vadunt; etiam M'. Lepidus, quocum diem conterere solebam, 3 cras cogitabat. nos autem in Formiano morabamur, quo citius audiremus, deinde Arpinum volebamus; inde iter qua maxime ἀναπάντητον esset ad mare superum, remotis sive omnino missis lictoribus. audio enim bonis viris, qui et nunc et saepe antea magno praesidio rei publicae fuerunt, hanc cunctationem nostram non probari multaque mihi et severe in conviviis, tempestivis quidem, disputari.

Ep. 9, 1] 1, 2 VIIII *Pontedera* : VIII Ω 2, 8 M'. *Manutius* : M. Ω 3, 2 qua *Victorius* : quam Ω 6 mihi Ω : in me ς et severe ς : esse vere Ω 7 conviviis ς : conviciis (-tiis) Ω

Cedamus igitur et, ut boni cives simus, bellum Italiae terra marique inferamus et odia improborum rursus in nos, quae iam exstincta erant, incendamus et Luccei consilia ac Theo- 10
4 phani persequamur. nam Scipio vel in Syriam proficiscitur sorte vel cum genero honeste vel Caesarem fugit iratum. Marcelli quidem, nisi gladium Caesaris timuissent, manerent. Appius et eodem timore et inimicitiarum recentium. et tamen praeter hunc et C. Cassium reliqui legati, Faustus pro 5 quaestore; ego unus cui utrumvis liceret. frater accedit, quem socium huius fortunae esse non erat aequum; cui magis etiam Caesar irascetur. sed impetrare non possum ut maneat. dabimus hoc Pompeio, cui debemus. nam me quidem alius nemo movet, non sermo bonorum, qui nulli sunt, 10 non causa, quae acta timide est, agetur improbe. uni, uni hoc damus, ne id quidem roganti nec suam causam, ut ait, agenti sed publicam.

Tu quid cogites de transeundo in Epirum scire sane velim.

9, 2

Scr. in Formiano Non. Mart. an. 49

CICERO ATTICO SAL.

Etsi Non. Mart., die tuo, ut opinor, exspectabam epistulam a te longiorem, tamen ad eam ipsam brevem quam III⟨I⟩ Non. ὑπὸ τὴν διάλειψιν dedisti rescribendum putavi. gau-

8 simus ERs : sumus OΔ 4, 4 et (*pr.*) Ω : in m : est ς, *Madvig* eodem] eodem modo M (*sed* modo *del.*) : eodem in *Boot* 4–5 est (*vel* est in) eodem tim- inim-, recentium etiam; praeter *Madvig* 6 licet *Kayser* accedit C : accesserit EORms : accederet Mbd 8 irascetur EORd : -ceretur Δ 9 cui (quoi) *Schmidt* : quod EORδ : quo M

Ep. 9, 2] *accedit* V 2 IIII *Corradus* : III Ω 3 διάλειψιν *Orelli* : ΔΙΑΛΗΨΙΝ *vel sim.* Ω

dere ais te mansisse me et scribis in sententia te manere. mihi autem superioribus litteris videbare non dubitare quin cederem, ita si et Gnaeus bene comitatus conscendisset et consules transissent. utrum hoc tu parum commeministi, an ego non satis intellexi, an mutasti sententiam? sed aut ex epistula quam exspecto perspiciam quid sentias aut alias abs te litteras eliciam. Brundisio nihildum erat adlatum. 5 10

9, 2a

Scr. in Formiano VIII *Id. Mart. an.* 49

CICERO ATTICO SAL.

1 O rem difficilem planeque perditam! quam nihil praetermittis in consilio dando! quam nihil tamen quod tibi ipsi placeat explicas! non esse me una cum Pompeio gaudes: ac proponis quam sit turpe me adesse cum quid de illo detrahatur; nefas esse approbare. certe. contra igitur? 'di' inquis 'averruncent!' quid ergo fiet si in altero scelus est, in altero supplicium? 'impetrabis' inquis 'a Caesare ut tibi abesse liceat et esso otioso.' supplicandum igitur? miserum. quid si non impetraro? 'et de triumpho erit' inquis 'integrum.' quid si hoc ipso premar? accipiam? quid foedius? negem? repudiari se totum, magis etiam quam olim in XXviratu, putabit. ac solet, cum se purgat, in me conferre omnem illorum temporum culpam: ita me sibi fuisse inimicum ut ne honorem quidem a se accipere vellem. quanto nunc hoc idem accipiet asperius! tanto scilicet quanto et honos hic illo est amplior et 5 10 15

5 in sup- V

Ep. 9, 2a] *novam ep. constituit Schütz* : *cum superiore in codd. cohaeret* 1, 2 in *om.* C 5 averruncent O² : *varia, velut* annerun(t)cent Ω 11 XXviratu Ms (vigintiv-) : -tum EORbdm : iratum V 15 honos *Wesenberg* : -or Ω

2 ipse robustior. nam quod negas te dubitare quin magna in offensa sim apud Pompeium hoc tempore, non video causam cur ita sit hoc quidem tempore. qui enim amisso Corfinio denique certiorem me sui consili fecit, is queretur Brundisium me non venisse cum inter me et Brundisium Caesar 5 esset? deinde etiam scit ἀπαρρησίαστον esse in ea causa querelam suam. me putat de municipiorum imbecillitate, de dilectibus, de pace, de urbe, de pecunia, de Piceno occupando plus vidisse quam se. sin cum potuero non venero, tum erit inimicus; quod ego non eo vereor ne mihi noceat (quid 10 enim faciet? 'τίς δ' ἐστὶ δοῦλος τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν;'), sed quia ingrati animi crimen horreo. confido igitur adventum nostrum illi, quoquo tempore fuerit, ut scribis, ἀσμενιστὸν fore. nam quod ais, si hic temperatius egerit, consideratius te consilium daturum, qui hic potest se gerere non perdite? 15 ⟨vetat⟩ vita, mores, ante facta, ratio suscepti negoti, socii, vires bonorum aut etiam constantia.

3 Vixdum epistulam tuam legeram cum ad me currens ad illum Postumus Curtius venit, nihil nisi classis loquens et exercitus; eripiebat Hispanias, tenebat Asiam, Siciliam, Africam, Sardiniam, confestim in Graeciam persequebatur. eundum igitur est, nec tam ut belli quam ut fugae socii 5 simus. nec enim ferre potero sermones istorum, quicumque sunt; non sunt enim certe, ut appellantur, boni. sed tamen id ipsum scire cupio, quid loquantur, idque ut exquiras meque certiorem facias te vehementer rogo. nos adhuc quid Brundisi actum esset plane nesciebamus. cum sciemus, tum ex re et 10 ex tempore consilium capiemus, sed utemur tuo.

2, 6 ea ORΔ : mea EVm 14 temperatius V : -antius EORΔ 14–15 te consilium EVR : consilium te Δ 16 vetat vita *scripsi* (vetant vita *Purser*) : vita EORΔ : quoi vita V : vetant *Boot* 17 *post* constantia *add.* nihil impenditur V, cogent *Lehmann*

9, 3

Scr. in Formiano VII *Id. Mart. an. 49* (§ 2)

CICERO ATTICO SAL.

1 Domiti filius transiit Formias VIII Id. currens ad matrem Neapolim mihique nuntiari iussit patrem ad urbem esse, cum ex eo curiose quaesisset servus noster Dionysius. nos autem audieramus eum profectum sive ad Pompeium sive in Hispaniam. id cuius modi sit scire sane velim. nam ad id 5 quod delibero pertinet, si ille certe nusquam discessit, intellegere Gnaeum non esse facilis nobis ex Italia exitus, cum ea tota armis praesidiisque teneatur, hieme praesertim. nam si commodius anni tempus esset, vel infero mari liceret uti. nunc nihil potest nisi supero tramitti, quo iter interclusum 10 est. quaeres igitur et de Domitio et de Lentulo.

2 A Brundisio nulla adhuc fama venerat, et erat hic dies VII Id., quo die suspicabamur aut pridie ad Brundisium venisse Caesarem. nam Kalendis Arpis manserat. sed si Postumum audire velles, persecuturus erat Gnaeum; transisse enim iam putabat coniectura tempestatum ac dierum. ego nautas eum 5 non putabam habiturum; ille confidebat, et eo magis quod audita naviculariis hominis liberalitas esset. sed tota res Brundisina quo modo habeat se diutius nescire non possum.

Ep. 9, 3] *novam ep. faciunt* RP : *in cett. cum superiore cohaeret* **1,** 1 transiit Vms : -sit ERMbd 3 ex EVRδ(*om.* s)λ : de M 11 et de ... et de EΔ : et de ... et OR : de ... et V **2,** 2 ad EVR : *om.* Δ

9, 4

Scr. in Formiano IV *Id. Mart. an.* 49

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Ego etsi tam diu requiesco quam diu aut ad te scribo aut tuas litteras lego, tamen et ipse egeo argumento epistularum et tibi idem accidere certo scio; quae enim soluto animo familiariter scribi solent ea temporibus his excluduntur, quae autem sunt horum temporum ea iam contrivimus. sed 5 tamen, ne me totum aegritudini dedam, sumpsi mihi quasdam tamquam θέσεις, quae et πολιτικαὶ sunt et temporum horum, ut et abducam animum a querelis et in eo ipso de quo agitur exercear. eae sunt huius modi:

2 Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένης αὐτῆς. εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πραγματευτέον, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα μὴ αὐτὸς αἴρηται. εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ καιρῷ καὶ λόγῳ 5 μᾶλλον ἢ πολέμῳ. εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι τῆς πατρίδος τυραννουμένης ἢ διὰ παντὸς ἰτέον κινδύνου τῆς ἐλευθερίας πέρι. εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ καὶ πολιορκητέον αὐτὴν τυραννουμένην. εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος 10 συναπογραπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις. εἰ τοῖς εὐεργέταις

Ep. 9, 4] *hanc novam ep. 'in aliis exemplis' fuisse monet Lambinus in marg.* : *in nostris cum superiore cohaeret* 1, 2 egeo OP : ego ERVΔ 3 certo Δc : -te EOR 4 ea ς : e ORΔ : et EV excluduntur ς : -dentur Ω 7 πολιτικαὶ *Orelli* : politic(a)e *vel sim.* Ω 8 a ERbm : ab OMds 2, 3 εἰ] ἢ *Lambinus* τὸν ... πατρίδος (*v.* 15) *om.* RP 4 αἴρηται *Bosius* : ΕΡΡΘΗΤΑΙ M : ἐγέρθηται O : ἄρθηται C : ΕΡΕΗΤΑΙ Z^b : *om.* δ : ἀρθῇ *Malaespina* 5 καιρῷ (-νῶ O) καὶ λόγῳ OZ^{lb}c : *om.* Δ 7 ἢ ς : εἰ OΔ ἰτέον ς : ΕΙΤΕΟΗ M : θετέον Oδ 9 αὐτὴν c : ταύτην *vel sim.* OΔ

καὶ φίλοις συγκινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας δι' αὐτό τε τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν καὶ φθονηθεὶς κινδυνεύσειεν ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πα- 15
τρίδος ἢ ἐφετέον αὐτῷ ἑαυτοῦ ποτε καὶ τῶν οἰκειοτάτων ποιεῖσθαι πρόνοιαν ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας διαπολιτείας.

3 In his ego me consultationibus exercens et disserens in utramque partem tum Graece tum Latine et abduco parumper animum a molestiis et τῶν προὔργου τι delibero. sed vereor ne tibi ἄκαιρος sim; si enim recte ambulavit is qui hanc epistulam tulit, in ipsum tuum diem incidit. 5

9, 5

Scr. in Formiano VI *Id. Mart. an.* 49

CICERO ATTICO SAL.

1 [Natali] die tuo scripsisti epistulam ad me plenam consili summaeque cum benevolentiae tum etiam prudentiae. eam mihi Philotimus postridie quam a te acceperat reddidit. sunt ista quidem quae disputas difficillima, iter ad superum, navigatio infero, discessus Arpinum ne hunc fugisse, mansio 5
Formiis ne obtulisse nos gratulationi videamur, sed miserius nihil quam ea videre quae tamen iam, inquam, videnda erunt.

Fuit apud me Postumus, scripsi ad te quam gravis. venit ad me etiam Q. Fufius quo vultu, quo spiritu! properans 10

14 τε τοῦτο dm : TETOY M : δὲ τοῦτο bs 16 ἢ ς : εἰ Ω 17 τὰς] τῆς *Sjögren, auct. Daniellson* 3, 4 ambulavit is VRbd : -verit is M (-ritis) ms, *Mueller* 5 incidet *Mueller*

Ep. 9, 5] *haec ep. et quae sequitur usque ad* transiit (3, *v.* 9) *desunt in* V 1, 1 natali *secl. Sternkopf* 7 iam iam ς

Brundisium, scelus accusans Pompei, levitatem et stultitiam senatus. haec qui in mea villa non feram †cur tum† in curia
2 potero ferre? age, finge me quamvis εὐστομάχως haec ferentem; quid illa 'dic, M. Tulli'? quem habebunt exitum? et omitto causam rei publicae, quam ego amissam puto cum vulneribus suis tum medicamentis iis quae parantur; de Pompeio quid agam? cui plane (quid enim hoc negem?) suscensui. semper enim ⟨me⟩ causae eventorum magis movent quam ipsa eventa. haec igitur mala (quibus maiora esse quae possunt?) considerans vel potius iudicans eius opera accidisse et culpa inimicior huic eram quam ipsi Caesari. ut maiores nostri funestiorem diem esse voluerunt Alliensis pugnae quam urbis captae, quod hoc malum ex illo (itaque alter religiosus etiam nunc dies, alter in vulgus ignotus), sic ego decem annorum peccata recordans, in quibus inerat ille etiam annus qui nos hoc ⟨non⟩ defendente, ne dicam gravius, adflixerat, praesentisque temporis cognoscens temeri-
3 tatem, ignaviam, neglegentiam suscensebam. sed ea iam mihi exciderunt; beneficia eiusdem cogito, cogito etiam dignitatem; intellego, serius equidem quam vellem propter epistulas sermonesque Balbi, sed video plane nihil aliud agi, nihil actum ab initio, ⟨nisi⟩ ut hunc occideret. ego igitur, sicut apud Homerum cui et mater et dea dixisset 'αὐτίκα γάρ τοι ἔπειτα μεθ' Ἕκτορα πότμος ἕτοιμος' matri ipse respondit

'αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ' ἔμελλον ἑταίρῳ
κτεινομένῳ ἐπαμῦναι' –

12 cur tum Ω : cur eum Pbd : Curtium *anon. ap. Corradum* : *del. Boot* 2, 6 me *add. Casaubon* 9 huic eram EORbs : eram huic Mdm 14 non *Victorius* : *om.* ΩZ[l] 3, 4 nihil bs : mi(c)hi Ω 5 nisi *add. Wesenberg,* quam ς ego ms : eo Ω 6 sicut *Faërnus* : si quid Ω : si quidem *Ursinus* : sicut is *Iunius* : sicut ille *Schmidt* 7 ipse OR : ipsi Ms (matri ipse resp- *om.* bdm)

quid si non ἑταίρῳ solum sed etiam εὐεργέτῃ, adde tali viro talem causam agenti? – ego vero haec officia mercanda vita puto. optimatibus vero tuis nihil confido, nihil iam ne inservio quidem. video ut se huic dent, ut daturi sint. quicquam tu illa putas fuisse de valetudine decreta municipiorum prae 15 his de victoria gratulationibus? 'timent' inquies. at ipsi tum se timuisse dicunt. sed videamus quid actum sit Brundisi. ex eo fortasse alia consilia nascentur aliaeque litterae.

9, 6

Scr. in Formiano v Id. Mart. an. 49

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Nos adhuc Brundisio nihil. Roma scripsit Balbus putare iam Lentulum consulem tramisisse [me] nec eum a minore Balbo conventum, quod is hoc iam Canusi audisset; inde ad se eum scripsisse; cohortisque sex quae Albae fuissent ad Curium via Minucia transisse; id Caesarem ad se scripsisse et brevi 5 tempore eum ad urbem futurum. ergo utar tuo consilio neque me Arpinum hoc tempore abdam, etsi, Ciceroni meo togam puram cum dare Arpini vellem, hanc eram ipsam excusationem relicturus ad Caesarem. sed fortasse in eo ipso offendetur, cur non Romae potius. sed tamen, si est conve- 10 niendus, hic potissimum. tum reliqua videbimus, id est et quo et qua et quando.

12 agenti ς : -ndi Ω   ego C : et ego Ω   officia ... puto *ita Victorius* : officia mercanda puto C : officiam (eff- Rbms) ei candida (et canda R) vita puto Ω   14 vide m   18 alia *Lambinus* (nova *idem*) : ea ORMZ[1] : mea Eδ

Ep. 9, 6] *novam ep. agnovit Corradus* : *cum superiore in codd. cohaeret*   **1,** 1 putari *Orelli*   2 me *om.* c   4 curium m : curtum EOMd (*silent* RPbs)   5 via Z[1] : in via EOdm : *om.* M

2 Domitius, ut audio, in Cosano est ⟨et⟩ quidem, ut aiunt, paratus ad navigandum, si in Hispaniam, non ⟨im⟩probo, si ad Gnaeum, laudo; quovis potius certe quam ut Curtium videat quem ego patronus aspicere non possum. quid alios? sed, opinor, quiescamus, ne nostram culpam coarguamus 5 qui, dum urbem, id est patriam, amamus dumque rem conventuram putamus, ita nos gessimus ut plane interclusi captique simus.

3 Scripta iam epistula Capua litterae sunt adlatae hoc exemplo:

'Pompeius mare transiit cum omnibus militibus quos secum habuit. hic numerus est hominum milia triginta et consules duo et tribuni pl. et senatores qui fuerunt cum eo omnes cum uxoribus et liberis. 5 conscendisse dicitur a. d. IIII Non. Mart. ex ea die fuere septemtriones venti. navis quibus usus non est omnis aut praecidisse aut incendisse dicunt. de hac re litterae L. Metello tribuno pl. Capuam adlatae sunt a Clodia socru, quae ipsa transiit.'

4 Ante sollicitus eram et angebar, sicut res scilicet ipsa cogebat, cum consilio explicare nihil possem; nunc autem, postquam Pompeius et consules ex Italia exierunt, non angor sed ardeo dolore,

'οὐδέ μοι ἦτορ 5
ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι.'

non sum, inquam, mihi crede, mentis compos; tantum mihi dedecoris admisisse videor. mene non primum cum Pom-

2, 1 est et quidem *Lamb.* (*marg.*) : est q- RM : est quidam EOδ : et quidem *Manutius* 2 improbo *scripsi* : probo Ω 3 Curtium *Victorius* : Curium C : certum Ω 3, 1 capua P : -u(a)e Ω 4 duo et] et duo *Manutius* : *anne* duo et pr(aetores) et ? 8–9 de ... transiit *Ciceroni dabant vulg.* 8 Capuam ς : -ua Ω : -u(a)e bds 4, 1 ante] *hinc novam ep. incipiunt* EVR 2 cum (quum) ... possem *ita* C : quo uti consilio possem EVRδ : cum consilio possem M (*sed* cum *linea inductum*)

peio, qualicumque consilio usus ⟨est⟩, deinde cum bonis esse, quamvis causa temere instituta? praesertim cum ii ipsi quorum ego causa timidius me fortunae committebam, uxor, filia, Cicerones pueri, me illud sequi mallent, hoc turpe et me indignum putarent. nam Quintus quidem frater quicquid mihi placeret id rectum se putare aiebat, id animo aequissimo sequebatur.

5 Tuas nunc epistulas a primo lego. hae me paulum recreant. primae monent et rogant ne me proiciam, proximae gaudere te ostendunt me remansisse. eas cum lego, minus mihi turpis videor, sed tam diu dum lego. deinde emergit rursum dolor et αἰσχροῦ φαντασία. quam ob rem obsecro te, mi Tite, eripe hunc mihi dolorem aut minue saltem, aut consolatione aut consilio aut quacumque re potes. quid tu autem possis, aut quid homo quisquam? vix iam deus.

6 Equidem illud molior quod tu mones sperasque fieri posse, ut mihi Caesar concedat ut absim cum aliquid in senatu contra Gnaeum agatur. sed timeo ne non impetrem. venit ab eo Furnius. ut quidem scias quos sequamur, Q. Titini filium cum Caesare esse nuntiat – sed illum maiores mihi gratias agere quam vellem. quid autem me roget, paucis ille quidem verbis sed ἐν δυνάμει, cognosce ex ipsius epistula. me miserum quod tu non valuisti! una fuissemus; consilium certe non defuisset. 'σύν τε δύ' ἐρχομένω...'.

7 Sed acta ne agamus, reliqua paremus. me adhuc haec duo fefellerunt, initio spes compositionis, qua facta volebam ut⟨i⟩ populari via, sollicitudine senectutem nostram liberare; deinde bellum crudele et exitiosum suscipi a Pompeio intellegebam. melioris me dius fidius civis et viri putabam

9 usus est *Wesenberg* : usus Ω : uso *Manutius* 5, 3 gaudere te EVRm : te g- Δ 6 hunc mihi ERc : mihi V : mihi hunc Δ 8 vix deus. iam equidem Z[1] 6, 4 ut V : et *cett.* 5 *sic distinxi* 7, 3 uti *Bosius* : ut Ω via *Purser* : ut (et V) ea Ω : vita *Bosius* liberare *Wesenberg* : -ari EOPΔ : -arem VR

quovis supplicio adfici quam illi crudelitati non solum prae-
esse verum etiam interesse. ⟨sed⟩ videtur vel mori satius
fuisse quam esse cum his. ad haec igitur cogita, mi Attice, vel
potius excogita. quemvis eventum fortius feram quam hunc
dolorem. 10

9, 6A

Scr. in itinere Arpis Brundisium c. III Non. Mart. an. 49

CAESAR IMP. S. D. CICERONI IMP.

Cum Furnium nostrum tantum vidissem neque loqui neque
audire meo commodo potuissem, ⟨cum⟩ properarem atque
essem in itinere praemissis iam legionibus, praeterire tamen
non potui quin et scriberem ad te et illum mitterem gratias-
que agerem, etsi hoc et feci saepe et saepius mihi facturus 5
videor; ita de me mereris. in primis a te peto, quoniam
confido me celeriter ad urbem venturum, ut te ibi videam, ut
tuo consilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum uti pos-
sim. ad propositum revertar: festinationi meae brevitatique
litterarum ignosces. reliqua ex Furnio cognosces. 10

7 sed *addidi*

Ep. 9, 6A] 2 meo Z^{lb} : me Ω commodo Δ : -de VR cum *add. Victorius, post* properarem *distinguens* : et *Koch* 5 et feci *Brunus* : effeci O(?)RC : feci V : efficit M : officium δ saepius] saepe c

9,7

Scr. in Formiano III Id. Mart. an. 49

CICERO ATTICO SAL.

1 Scripseram ad te epistulam quam darem IIII Id., sed eo die is cui dare volueram non est profectus. venit autem eo ipso die ille celeripes quem Salvius dixerat. attulit uberrimas tuas litteras, quae mihi quiddam quasi animulae restillarunt; recreatum enim me non queo dicere. sed plane τὸ συνέχον 5 effecisti. ego enim non iam id ago, mihi crede, ut prosperos exitus consequar. sic enim video, nec duobus his vivis nec [hoc] uno nos umquam rem publicam habituros. ita neque de otio nostro spero iam nec ullam acerbitatem recuso. unum illud extimescebam, ne quid turpiter facerem vel di- 10 cam iam ne fecissem.

2 Sic ergo habeto, salutaris te mihi litteras misisse neque solum has longiores, quibus nihil potest esse explicatius, nihil perfectius, sed etiam illas breviores, in quibus hoc mihi iucundissimum fuit, consilium factumque nostrum a Sexto probari, pergratumque mihi tu fecisti; a quo et diligi me et 5 quid rectum sit intellegi scio. longior vero tua epistula non me solum sed meos omnis aegritudine levavit. itaque utar tuo consilio et ero in Formiano, ne aut ad urbem ἀπάντησις mea animadvertatur aut, si nec hic nec illic eum videro, 3 devitatum se a me putet. quod autem suades ut ab eo petam 10

Ep. 9, 7] *in inscriptione deficit* V **1,** 1 darem s : parem Ω eo ORs : eos Δ die is Ps : dies RΔ : die O 3 celeriter pes Z[1] : Callippides *Reid* 4 quasi animulae restillarunt *Lambinus* (*sed* instil- : stil- *Baiter*), *Bosius* : quastant mutaet estiliarunt Z[(l)] : qua stant mutae test- Z[b] : qua stant enim muta est illi aiunt (arunt Mdm) Ω (enim *om.* Δ) 8 hoc *seclusi* 11 ne fecissem *Schmidt* (*qui* iam, ne f-) : effec- ORΔ : fec- E **2,** 5 et diligi OR Ant. F : d- Δ

ut mihi concedat ut idem tribuam Pompeio quod ipsi tribuerim, id me iam pridem agere intelleges ex litteris Balbi et Oppi quarum exempla tibi misi; misi etiam Caesaris ad eos sana mente scriptas litteras quo modo in tanta insania. sin 5
mihi Caesar hoc non concedat, video tibi placere illud, me πολίτευμα de pace suscipere; in quo non extimesco periculum (cum enim tot impendeant, cur non honestissimo depecisci velim?) sed vereor ne Pompeio quid oneris imponam, 'μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου' intorqueat. 10
mirandum enim in modum Gnaeus noster Sullani regni similitudinem concupivit. εἰδώς σοι λέγω; nihil ille umquam minus obscure tulit. 'cum hocne igitur' inquies 'esse vis?' beneficium sequor, mihi crede, non causam, ut in Milone, ut
4 in – sed hactenus. 'causa igitur non bona est?' immo optima, 15
sed agetur, memento, foedissime. primum consilium est suffocare urbem et Italiam fame, deinde agros vastare, urere, pecuniis locupletum ⟨non⟩ abstinere. sed cum eadem metuam ab hac parte, si illinc beneficium non sit, rectius putem 5
quidvis domi perpeti. sed ita meruisse illum de me puto ut ἀχαριστίας crimen subire non audeam, quamquam a te eius quoque rei iusta defensio est explicata.

5 De triumpho tibi adsentior, quem quidem totum facile et libenter abiecero. egregie probo fore ut, dum agamus, 'ὁ πλόος ὡραῖος' obrepat. 'si modo' inquis 'satis ille erit firmus.' est firmior etiam quam putabamus. de isto licet bene speres. promitto tibi, si valebit, tegulam illum in Italia nul- 5
lam relicturum. 'tene igitur socio?' contra mehercule meum iudicium et contra omnium antiquorum auctoritatem; nec tam ut illa adiuvem quam[quam] ut haec ne videam cupio

3, 5 litteras *om.* M 13 hocine *alii* 4, 4 locupletum ORΔ : -tium Eλ non *add.* ς 5 illinc EORδ : illi M : illim *nescio quis* 5, 2 *post* dum *excidisse aliquid (id vel* rem*? an potius* aliud*?) coni. Goodyear*[1], *779sq.* 4 putaramus *Wesenberg* 8 ut illa s : utilia Ω quam ς : quamquam Ω: quam quod ms

discedere. noli enim putare tolerabilis horum insanias nec unius modi fore. etsi quid te horum fugit, legibus, iudiciis, 10 senatu sublato libidines, audacias, sumptus, egestates tot egentissimorum hominum nec privatas posse res nec rem publicam sustinere? abeamus igitur inde qualibet navigatione; etsi id quidem ut tibi videbitur, sed certe abeamus. sciemus enim ⟨iam⟩, id quod exspectas, quid Brundisi actum 15 sit.

6 Bonis viris quod ais probari quae adhuc fecerimus scirique ab iis ⟨non sine causa nos⟩ non profectos valde gaudeo, si est nunc ullus gaudendi locus. de Lentulo investigabo diligentius. id mandavi Philotimo, homini forti ac nimium optimati. 5

7 Extremum est ut tibi argumentum ad scribendum fortasse iam desit; nec enim alia de re nunc ulla scribi potest et de hac quid iam amplius inveniri potest? sed quoniam et ingenium suppeditat (dico mehercule ut sentio) et amor, quo et meum ingenium incitatur, perge, ut facis, et scribe quantum 5 potest.

In Epirum quod me non invitas, comitem non molestum, subirascor. sed vale. nam ut tibi ambulandum, ungendum, sic mihi dormiendum. etenim litterae tuae mihi somnum attulerunt. 10

9 noli P : nolui Ω 15 iam *add. Wesenberg* 6, 2 non sine causa nos *addidi* (nos *Lambinus*) profectos PFZ[b]λ : -tis O[2](?)RΔ (praef- bd) 7, 6 potest Z[1] : -es Ω

post ep. 9, 7 *sequitur in codd. ep.* 9, 8 (*uno tenore in* Δ, *nova ep. in* EOR), *deinde* 9, 7C, 9, 7B, 9, 7A : *transp. Schütz*

9, 7A

Scr. Romae VI *vel* V *Id. Mart. an.* 49

BALBUS ET OPPIUS S. D. M. CICERONI

1 Nedum hominum humilium, ut nos sumus, sed etiam amplissimorum virorum consilia ex eventu, non ex voluntate a plerisque probari solent. tamen freti tua humanitate quod verissimum nobis videbitur de eo quod ad nos scripsisti tibi consilium dabimus. quod si non fuerit prudens, at certe ab 5 optima fide et optimo animo proficiscetur.

Nos si id quod nostro iudicio Caesarem facere oportere existimamus, ut, simul Romam venerit, agat de reconciliatione gratiae suae et Pompei, id eum facturum ex ipso cognovissemus, ⟨non desineremus⟩ te hortari ut velles iis re- 10 bus interesse, quo facilius et maiore cum dignitate per te, qui utrique es coniunctus, res tota confieret; aut si ex contrario putaremus Caesarem id non facturum et etiam velle cum Pompeio bellum gerere sciremus, numquam tibi suaderemus contra hominem optime de te meritum arma ferres, sicuti te 15 2 semper oravimus ne contra Caesarem pugnares. sed cum etiam nunc quid facturus Caesar sit magis ⟨sit⟩ opinari quam scire, non possumus nisi hoc, non videri eam tuam esse dignitatem neque fidem omnibus cognitam ut contra alterutrum, cum utrique sis maxime necessarius, arma feras, 5 et hoc non dubitamus quin Caesar pro sua humanitate maxime sit probaturus. nos tamen, si tibi videbitur, ad Caesarem scribemus ut nos certiores faciat quid ⟨in⟩ hac re ac-

Ep. 9, 7A] 1, 7 nos si *Tunstall* : nos id O : nisi (*om.* id) Eδ : nos PM : vos R 10 non desineremus *hic addidi, post* hortari *add. Madvig* (desineremus *iam* ς) : non desissemus *Tyrrell–Purser* 13 etiam E : etiam alias eum O(?)R : etiam eum P : eum δ : te M 2, 2 sit caesar magis R : C- m- sit *Hellmuth* sit *post* magis *addidi* 3 scire possimus ς : scire possimus, scribere *Wesenberg* 8 in hac re P : hac re Ω : hac de re s (*post* nos) : de hac re *Baiter*

turus sit. a quo si erit nobis rescriptum, statim quid sentiamus ad te scribemus et tibi fidem faciemus nos ea suadere 10
quae nobis videntur tuae dignitati, non Caesaris actioni esse utilissima; et hoc Caesarem pro sua indulgentia in suos probaturum putamus.

9, 7B

Scr. Romae VI *vel* V *Id. Mart. an. 49*

BALBUS CICERONI IMP. SAL.

1 S. v. b. Postea quam litteras communis cum Oppio ad te dedi, ab Caesare epistulam accepi cuius exemplum tibi misi; ex quibus perspicere poteris quam cupiat concordiam ⟨suam⟩ et Pompei reconciliare et quam remotus sit ab omni crudelitate; quod eum sentire, ut debeo, valde gaudeo. de te 5
et tua fide et pietate idem mehercule, mi Cicero, sentio quod tu, non posse tuam famam et officium sustinere ut contra eum arma feras a quo tantum beneficium te accepisse prae-
2 dices. Caesarem hoc idem probaturum exploratum pro singulari eius humanitate habeo, eique cumulatissime satis facturum te certo scio cum nullam partem belli contra eum suscipias neque socius eius adversariis fueris. atque hoc non solum in te, tali et tanto viro, satis habebit, sed etiam mihi 5
ipse sua concessit voluntate ne in iis castris essem quae contra Lentulum aut Pompeium futura essent, quorum beneficia maxima haberem, sibique satis esse dixit si togatus urbana officia sibi praestitissem, quae etiam illis, si vellem, prae-

9 quid *Wesenberg* : quod Pλ : quo R : quae δ : cum M sentiemus δ 11 actioni ΩC : rat- P

Ep. 9, 7B] **1,** 1 S.V.B. *Mueller* : sub Ω : S.V.B.E. *Rivius* 3 quibus Ω : qua *nescio quis* suam *add. Wesenberg* 4 pompei RM : -ium EOPδ **2,** 3 certo s : -te Ωλ

stare possem. itaque nunc Romae omnia negotia Lentuli procuro, sustineo, meumque officium, fidem, pietatem ⟨in⟩ iis praesto. sed mehercule rursus iam abiectam compositionis spem non desperatissimam esse puto, quoniam Caesar est ea mente qua optare debemus. 10

Hac re mihi placet, si tibi videtur, te ad eum scribere et ab eo praesidium petere, ut petisti a Pompeio me quidem approbante temporibus Milonianis. praestabo, si Caesarem bene novi, eum prius tuae dignitatis quam suae utilitatis rationem habiturum. 15

3 Haec quam prudenter tibi scribam nescio, sed illud certe scio, me ab singulari amore ac benevolentia quaecumque scribo tibi scribere, quod te (ita incolumi Caesare moriar!) tanti facio ut paucos aeque ac te caros habeam. de hac re cum aliquid constitueris, velim mihi scribas. nam non mediocriter laboro ⟨ut⟩ utrique, ut vis, tuam benevolentiam praestare possis quam mehercule te praestaturum confido. fac valeas. 5

9, 7C

Scr. in itinere c. III *Non. Mart. an.* 49

CAESAR OPPIO CORNELIO SAL.

1 Gaudeo mehercule vos significare litteris quam valde probetis ea quae apud Corfinium sunt gesta. consilio vestro utar libenter et hoc libentius quod mea sponte facere constitueram ut quam lenissimum me praeberem et Pompeium darem operam ut reconciliarem. temptemus hoc modo si possimus 5

11 in *addidi* 12 iam *Corradus* : tam Ω 14 qua O(?)RM : quam EPδ 3, 2 ac *om.* Δ 6 ut *add. Manutius* 8 fac EMm : fac ut O(?)Rbds

Ep. 9, 7C] 1, 5 possimus *Petrarcha* : -sumus Ω

omnium voluntates recuperare et diuturna victoria uti, quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt neque victoriam diutius tenere praeter unum L. Sullam, quem imitaturus non sum. haec nova sit ratio vincendi ut misericordia et liberalitate nos muniamus. id quem ad modum 10 fieri possit non nulla mihi in mentem veniunt et multa reperiri possunt. de his rebus rogo vos ut cogitationem suscipiatis.

2 N. Magium, Pompei praefectum, deprehendi. scilicet meo instituto usus sum et eum statim missum feci. iam duo praefecti fabrum Pompei in meam potestatem venerunt et a me missi sunt. si volent grati esse, debebunt Pompeium hortari ut malit mihi esse amicus quam iis qui et illi et mihi semper 5 fuerunt inimicissimi, quorum artificiis effectum est ut res publica in hunc statum perveniret.

9, 8

Scr. in Formiano prid. Id. Mart. an. 49

CICERO ATTICO SAL.

1 Cenantibus II⟨I⟩ Id. nobis ac noctu quidem Statius a te epistulam brevem attulit. de L. Torquato quod quaeris, non modo Lucius sed etiam Aulus profectus est, alter multos ⟨ante dies, alter paucos⟩. de Reatinorum corona quod scribis, moleste fero in agro Sabino sementem fieri proscriptio- 5 nis. senatores multos esse Romae nos quoque audieramus. ecquid potes dicere cur exierint?

2, 1 N. ERM : CN. (Cn., GN., Gneum) OPδ   scilicet et Δ 3 fabrum Δ : partium OR

Ep. 9, 8] **1,** 1 III *scripsi* : II EORmsZ[1] : .H. (*vel* .II.) d M : H II bd   2 quod EO(?)RC : quod modo Δ   3 sed *om.* C   4 ante … paucos *addidi duce Castiglioni*

2 In his locis opinio est coniectura magis quam nuntio aut litteris Caesarem Formiis a. d. XI Kal. Apr. fore. hic ego vellem habere Homeri illam Minervam simulatam Mentori cui dicerem 'Μέντορ, πῶς τ' ἄρ' ἴω, πῶς τ' ἄρ προσπτύξομαι αὐτόν;'. nullam rem umquam difficiliorem cogitavi; sed cogito tamen, nec ero, ut in malis, imparatus. sed cura ut valeas. puto enim diem tuum heri fuisse. 5

9, 9

Scr. in Formiano XVI *Kal. Apr. an. 49* (*§ 4*)

CICERO ATTICO SAL.

1 Tris epistulas tuas accepi postridie Id. erant autem IIII, III, prid. Id. datae. igitur antiquissimae cuique primum respondebo. adsentior tibi ut in Formiano potissimum commorer, etiam de supero mari, ⟨tem⟩ptaboque, ut antea ad te scripsi, ecquonam modo possim voluntate eius nullam rei publicae partem attingere. quod laudas quia oblivisci me scripsi ante facta et delicta nostri amici, ego vero ita facio; quin ea ipsa quae a te commemorantur secus ab eo in me ipsum facta esse non memini. tanto plus apud me valet benefici gratia quam iniuriae dolor. faciamus igitur ut censes, colligamusque nos. σοφιστεύω enim simul ut rus decurro atque in decursu θέσεις meas commentari non desino; sed sunt quaedam earum perdifficiles ad iudicandum. de optimatibus, sit 5 10

Ep. 9, 9] **1,** 1 IIII ς : illi Ω : ille *vel* illic δ 3 adsentior R : -tio EOΔ commorer P : -rem Ω : -remur bds 4 temptaboque *Nipperdey* : plaboque OΔ : płabo que R : postulaboque P : laboque λ 5 possim *Corradus* : -sem Ω voluntate ς : -ati Ω 8 a te *Hervagius* : ante Ω *num* facta facta? 9 valet (-ent R) EORλ : -ete M : -ere δ 9–10 gratia ... dolor EORλ : -tiam ... -rem Δ (-rem volo δ) 11 σοφιστεύω ... rus *ita Bosius* : festivo enim simili urus ΩZ[lb] 11–12 in decursu Z[l] : cursu Ω

sane ita ut vis; sed nosti illud 'Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ.'
Titini filius apud Caesarem est. quod autem quasi vereri 15
videris ne mihi tua consilia displiceant, me vero nihil delectat aliud nisi consilium et litterae tuae. qua re fac ut ostendis; ne destiteris ad me quicquid tibi in mentem venerit scribere. nihil mihi potest esse gratius.

2 Venio ad alteram nunc epistulam. recte non credis de numero militum; ipso dimidio plus scripsit Clodia. falsum etiam de corruptis navibus. quod consules laudas, ego quoque animum laudo, sed consilium reprehendo; discessu enim illorum actio de pace sublata est, quam quidem ego 5
meditabar. itaque postea Demetri librum de concordia tibi remisi et Philotimo dedi. nec vero dubito quin exitiosum bellum impendeat, cuius initium ducetur a fame. et me tamen doleo non interesse huic bello! in quo tanta vis sceleris futura est ut, cum parentis non alere nefarium sit, nostri 10
principes antiquissimam et sanctissimam parentem, patriam, fame necandam putent. atque hoc non opinione timeo sed interfui sermonibus. omnis haec classis Alexandria, Colchis, Tyro, Sidone, Arado, Cypro, Pamphylia, Lycia, Rhodo, Chio, Byzantio, Lesbo, Smyrna, Mileto, Coo ad in- 15
tercludendos commeatus Italiae et ad occupandas frumentarias provincias comparatur. at quam veniet iratus! et iis quidem maxime qui eum maxime salvum volebant, quasi relictus ab iis quos reliquit. itaque mihi dubitanti quid me facere par sit, permagnum pondus adfert benevolentia erga illum; 20
qua dempta perire melius esset in patria quam patriam servando evertere. de septemtrione plane ita est; metuo ne vexetur Epirus. sed quem tu locum Graeciae non direptum iri putas? praedicat enim palam et militibus ostendit se largitione ipsa superiorem quam hunc fore. illud me praeclare ad- 25

19 ni(c)hil mihi EOR : m- n- Δ 2, 3 consulem M(?)C 4 discessu s : dispersu Ωλ 8 ducetur EP : -eretur ORΔ 17 at *Victorius* : ad Ω veniet ER : venit et O : venit Δ

mones, cum illum videro, ne nimis indulgenter et ut cum gravitate potius loquar. plane sic faciendum. Arpinum, cum eum convenero, cogito, ne forte aut absim cum veniet aut cursem huc illuc via deterrima. Bibulum, ut scribis, audio venisse et redisse prid. Id. 30

3 Philotimum, ut ais epistula tertia, exspectabas. at ille Idibus a me profectus est; eo serius tibi ad tuam illam epistulam, cui ego statim rescripseram, redditae sunt meae litterae. de Domitio, ut scribis, ita opinor esse, ut et in Cosano sit et consilium eius ignoretur. iste omnium turpissimus ac sordi- 5 dissimus qui consularia comitia a praetore ait haberi posse est idem qui semper in re publica fuit. itaque nimirum hoc illud est quod Caesar scribit in ea epistula cuius exemplum ad te misi [et] se velle uti 'consilio' meo (age, esto; hoc commune est), 'gratia' (ineptum id quidem sed, puto, hoc 10 simulat ad quasdam senatorum sententias), 'dignitate' (fortasse sententia consulari); illud extremum est, 'ope omnium rerum.' id ego suspicari coepi tum ex tuis litteris aut hoc ipsum esse aut non multo secus. nam permagni eius interest rem ad interregnum non venire; id adsequitur si per praeto- 15 rem consules creantur. nos autem in libris habemus non modo consules a praetore sed ne praetores quidem creari ius esse idque factum esse numquam; consules eo non esse ius quod maius imperium a minore rogari non sit ius, praetores autem cum ita rogentur ut collegae consulibus sint, quorum 20 est maius imperium. aberit non longe quin hoc a me decerni velit neque sit contentus Galba, Scaevola, Cassio, Antonio.

29 teterrima λ 3, 1 ut ais δ : ut aliis M : ut OR : in P : ut ais in c 2 tibi OR : *om.* Δ 3 cui (quoi) δ : qui M : quoniam OR 5 ac EOR : et Δ 7 idem ORδ : ille M : ille idem *Orelli* 9 se ς : et se Ω 10 hoc Δ : id EOR 12 consulari *Corradus* : -is Ω illud Pms : -um Ω 13 cepi tum ms : c(a)eptum Ω 18 numquam *Manutius* : nusq- Ω

4 'τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών'; sed quanta tempestas impendeat vides.

Qui transierint senatores scribam ad te cum certum habebo. de re frumentaria recte intellegis, quae nullo modo administrari sine vectigalibus potest; nec sine causa et eos qui circum illum sunt omnia postulantis et bellum nefarium times. Trebatium nostrum, etsi, ut scribis, nihil bene sperat, tamen videre sane velim. quem fac horteris ut properet; opportune enim ad me ante adventum Caesaris venerit.

De Lanuvino, statim ut audivi Phameam mortuum, optavi, si modo esset futura res publica, ut id aliquis emeret meorum, neque tamen de te, qui maxime meus, cogitavi. sciebam enim te quoto anno et quantum in solo solere quaerere, neque solum Romae sed etiam Deli tuum digamma videram. verum tamen ego illud, quamquam est bellum, minoris aestimo quam aestimabatur Marcellino consule, cum ego istos hortulos propter domum Anti quam tum habebam iucundiores mihi fore putabam et minore impensa quam si Tusculanum refecissem. volui HS Q. egi per †predum†, ille daret tanti, cum haberet venale. noluit. sed nunc omnia ista iacere puto propter nummorum caritatem. mihi quidem erit aptissimum, vel nobis potius, si tu emeris. sed eiusdem Antias cave contemnas; valde est venustum. quamquam mihi ista omnia iam addicta vastitati videntur.

4, 1–2 sed ... vides *ad sequentia pertinere putabant vulg.* 11 aliquis emeret OR : aliquid Δ 12 meus es *Lambinus* 13 sciebam enim te Z[1], Z[b](?) : scribam enim (eum Δ) de Ω 14 Deli tuum CZ[b](?) : del(l)ituum OR : delitium (dil- bd) Mbd : delitum (-i tum) ms digamma ΩC : διάγραμμα *Corradus* 16 *anne* Marcellino et Philippo coss.? *Cf. Harv. Stud. Cl. Phil. 83 (1979), 259 (et Phil. 2, 23)* 17 Anti(i) quam *Victorius* : antiquam Ω 19–20 egi ... venale *ita distinxit Mueller* 19 pr(a)edem ς : *fort.* Precium 20 tanti cum *Lehmann, duce Marshall* : antiquum Ω venale s : -are Ω 23 eiusdem antias (-ci-) OR : eius dementias Δ

Respondi epistulis tribus, sed exspecto alias; nam me adhuc tuae litterae sustentarunt. 25
D. Liberalibus.

9, 10

Scr. in Formiano XV *Kal. Apr. an. 49 (§ 1)*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Nihil habebam quod scriberem; neque enim novi quicquam audieram et ad tuas omnis rescripseram pridie. sed cum me aegritudo non solum somno privaret verum ne vigilare quidem sine summo dolore pateretur, tecum ut quasi loquerer, in quo uno acquiesco, hoc nescio quid nullo argumento pro- 5 posito scribere institui.

2 Amens mihi fuisse a principio videor et me una haec res torquet quod non omnibus in rebus labentem vel potius ruentem Pompeium tamquam unus manipularis secutus sim. vidi hominem XIIII Kal. Febr. plenum formidinis. illo ipso die sensi quid ageret. numquam mihi postea placuit nec um- 5 quam aliud in alio peccare destitit. nihil interim ad me scribere, nihil nisi fugam cogitare. quid quaeris? sicut ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς alienat ⟨quod⟩ immunde, insulse, indecore fit, sic me illius fugae neglegentiaeque deformitas avertit ab amore. nihil enim dignum faciebat quare eius fugae comitem me 10

25 alias EORm : tuas M : tuas alias bds 26 *haec ep. in voce* sustentarunt *desinit in* Ems, *cum sequenti in cett. cohaeret* 27 D Mm (d M) : O E : De Rbds (*de* O *n. l.*)

Ep. 9, 10] 1, 1 nihil] *novam ep. hic indicavit Brunus* enim *om.* λ 2, 1 a principio videor EOR : v- a p- Δ 6 in] ex *Ernesti* scribere *Corradus* (scrire *ed. Saliceti et Regii* (*1499*)) : scire Ω 8 alienat quod *scripsi* : alienantur (-atur R) Ω : -amur si quid *Madvig* insulse *Madvig* (-sae *Victorius*) : insulis Ω indecore *Madvig* (-rae *Victorius*) : unde dec- Ω

adiungerem. nunc emergit amor, nunc desiderium ferre non possum, nunc mihi nihil libri, nihil litterae, nihil doctrina prodest. ita dies et noctes tamquam avis illa mare prospecto, evolare cupio. do, do poenas temeritatis meae. etsi quae fuit illa temeritas? quid feci non consideratissime? si enim nihil 15 praeter fugam quaereretur, fugissem libentissime, sed genus belli crudelissimi et maximi, quod nondum vident homines quale futurum sit, perhorrui. quae minae municipiis, quae nominatim viris bonis, quae denique omnibus qui remansissent! quam crebro illud 'Sulla potuit, ego non potero?' 20

3 Mihi autem haeserunt illa: male Tarquinius qui Porsennam, qui Octavium Mamilium contra patriam, impie Coriolanus ⟨qui⟩ auxilium peti⟨i⟩t a Volscis, recte Themistocles qui mori maluit, nefarius Hippias, Pisistrati filius, qui in Marathonia pugna cecidit arma contra patriam ferens. at 5 Sulla, at Marius, at Cinna recte. immo iure fortasse; sed quid eorum victoria crudelius, quid funestius? huius belli genus fugi, et eo magis quod crudeliora etiam cogitari et parari videbam. me, quem non nulli conservatorem istius urbis parentemque esse dixerunt, Getarum et Armeniorum 10 et Colchorum copias ad eam adducere? me meis civibus famem, vastitatem inferre Italiae? hunc primum mortalem esse, deinde etiam multis modis posse exstingui cogitabam, urbem autem et populum nostrum servandum ad immortalitatem, quantum in nobis esset, putabam; et tamen spes 15 quaedam me oblectabat fore ut aliquid conveniret potius

11 nunc (*pr.*) EPbds : ni(c)hil ORMm 13 dies et noctes Eδ : die noctes OR : dies n- P : die nocte est M 19 nominatim *Victorius* : nomina etiam Ω 3, 2 concitavit contra *Lehmann* (*an* inci- *ante* impie?) 3 qui *add.* ς : *om.* Ωλ petiit ς : petit Ω 6 iure] *cf. Flor. 2, 9, 12* 10 parentemque EOR : quem parentem Δ 12 hunc P : nunc Ω 13 cogitabam M *corr.* : -aram Ω 16 oblectabat *Moser* : obtent- ORΔλ : obtempt- EP (-bant E) : sustent- *anon. ap. Corradum*

quam aut hic tantum sceleris aut ille tantum flagiti admitteret. alia res nunc tota est, alia mens mea. sol, ut est in tua quadam epistula, excidisse mihi e mundo videtur. ut aegroto, dum anima est, spes esse dicitur, sic ego, quoad Pom- 20
peius in Italia fuit, sperare non destiti. haec, haec me fefellerunt et, ut verum loquar, aetas iam a diuturnis laboribus devexa ad otium domesticarum me rerum delectatione mollivit. nunc si vel periculose experiundum erit, experiar certe ut hinc avolem. ante oportuit fortasse; sed ea quae scrip- 25
s[ist]i me tardarunt et auctoritas maxime tua.

4 Nam cum ad hunc locum venissem, evolvi volumen epistularum tuarum quod ego ⟨sub⟩ signo habeo servoque diligentissime. erat igitur in ea quam X Kal. Febr. dederas hoc modo: 'sed videamus et Gnaeus quid agat et illius rationes quorsum fluant. quod si iste Italiam relinquet, faciet omnino 5
male et, ut ego existimo, ἀλογίστως, sed tum demum consilia nostra commutanda erunt.' hoc scribis post diem quartum quam ab urbe discessimus. deinde VIII Kal. Febr.: 'tantum modo Gnaeus noster ne, ut urbem ἀλογίστως reliquit, sic Italiam relinquat.' eodem die das alteras litteras quibus 10
mihi consulenti planissime respondes; est enim sic: 'sed venio ad consultationem tuam. si Gnaeus Italia cedit, in urbem redeundum puto; quae enim finis peregrinationis?' hoc mihi plane haesit, et nunc ita video, infinitum bellum iunctum
5 miserrima fuga, quam tu peregrinationem ὑποκορίζῃ. sequitur χρησμὸς VI ⟨Kal.⟩ Febr.: 'ego, si Pompeius manet in Italia nec res ad pactionem venit, longius bellum puto fore; sin Italiam relinquit, ad posterum bellum ἄσπονδον strui existimo.' huius igitur belli ego particeps et socius et adiutor 5
esse cogor quod et ἄσπονδον est ⟨et⟩ cum civibus! deinde VII Id. Febr., cum iam plura audires de Pompei consilio,

21 haec haec EOZ^{b}λ : haec RΔ 24 si vel *Corradus* : sive ΩZ^{1} periculose EORZ^{1} : -lo Δ 25 scripsi ς : -sisti Ω 4, 2 sub *add.* ς 5, 2 Cal. *add.* ς 6 est et *Lambinus* : est Ω : et *Victorius*

concludis epistulam quandam hoc modo: 'ego quidem tibi non sim auctor, si Pompeius Italiam relinquit, te quoque profugere. summo enim periculo faci⟨e⟩s nec rei publicae proderis; cui quidem posterius poteris prodesse, si manseris.' quem φιλόπατριν ac πολιτικὸν hominis prudentis et amici tali admonitu non moveret auctoritas? 10

6 deinde III Id. Febr. iterum mihi respondes consulenti sic: 'quod quaeris a me fugamne foedam an moram nefandam utiliorem putem, ego vero in praesentia subitum discessum et praecipitem profectionem cum tibi tum ipsi Gnaeo inutilem et periculosam puto et satius esse existimo vos dispertitos et in speculis esse; sed me dius fidius turpe nobis puto esse de fuga cogitare.' hoc turpe Gnaeus noster biennio ante cogitavit; ita sullaturit animus eius et proscripturi⟨t⟩ iam diu. inde, ut opinor, cum tu ad me quaedam γενικώτερον scripsisses et ego mihi a te quaedam significari putassem ut Italia cederem, detestaris hoc diligenter XI Kal. Mart.: 'ego vero nulla epistula significavi, si Gnaeus Italia cederet, ut tu una cederes, aut si significavi, non dico fui inconstans sed demens.' in eadem epistula alio loco: 'nihil relinquitur nisi fuga, cui te socium neutiquam puto esse oportere nec umquam putavi.' 5 10 15

7 totam autem hanc deliberationem evolvis accuratius in litteris VIII Kal. Mart. datis: 'si M'. Lepidus et L. Volcacius remanent, ⟨manen⟩dum puto, ita ut, si salvus sit Pompeius et constite-

10 facies ς : facis Ω 11 cui (quoi) λ : quod Ω 6, 1 deinde EPδ : deindceps M : deinceps OR 3 foedam *Lambinus* : fedam M, *ut vid.* : fidam (fidem b) EORδλ nefandam *Lambinus* : defendam Ωλ 6 dispertitos et ς : -tim eos et Ωλ (-ti meos) 8 sullaturit *Quint. 8, 3, 32.8, 6, 32* : -uri Ω 9 proscripturit ς : -uri Ω 10 γενικώτερον *Victorius* : PEN- ERM : ἄρρεν- Oδ, *num recte?* 11 quaedam *del. Schütz* : quodammodo *Orelli* 13 si (*alt.*) ERms : *om.* OMbd 16 neutiquam ς : -que Ω 7, 3 si M'. *Graevius* : si M. Δ : sin EOR 3–4 remanent manendum P : -ent dum Ω

rit alicubi, hanc νέκυιαν relinquas et te in certamine vinci 5
cum illo facilius patiaris quam cum hoc in ea quae perspicitur futura colluvie regnare.' multa disputas huic sententiae convenientia. inde ad extremum: '"quid si" inquis "Lepidus et Volcacius discedunt?" plane ἀπορῶ. quod evenerit igitur et quod egeris id στερκτέον putabo.' si tum dubitares, nunc 10
8 certe non dubitas istis manentibus. deinde in ipsa fuga V Kal. Mart.: 'interea non dubito quin in Formiano mansurus sis. commodissime enim τὸ μέλλον ibi καραδοκήσεις.' at Kal. Mart., cum ille quintum iam diem Brundisi esset: 'tum poterimus deliberare, non scilicet integra re sed certe minus 5
infracta quam si una proieceris te.' deinde IIII Non. Mart., ὑπὸ τὴ⟨ν διά⟩λειψιν cum breviter scriberes, tamen ponis hoc: 'cras scribam plura et ad omnia; hoc tamen dicam, non paenitere me consili de tua mansione, et, quamquam magna sollicitudine, tamen quia minus mali puto esse quam in illa 10
9 profectione, maneo in sententia et gaudeo te mansisse.' cum vero iam angerer et timerem ne quid a me dedecoris esset admissum, III Non. Mart.: 'te tamen non esse una cum Pompeio non fero moleste. postea, si opus fuerit, non erit difficile, et illi, quoquo tempore fiet, erit ἀσμενιστόν. sed hoc ita 5
dico, si hic qua ratione initium fecit eadem cetera aget, sincere, temperate, prudenter, valde videro et consideratius uti-
10 litati nostrae consuluero.' VII Id. Mart. scribis Peducaeo quoque nostro probari quod quierim, cuius auctoritas multum apud me valet.

5 νεκυίαν (*sic*) C : HEKYEIHA *et sim.* Ω (*talia ad* 11, 2 *et* 18, 2 *praeterii*). *ceterum cf. Val. Max. 6.2.8* cum Pompeius Magnus humilitatem ei aetatemque exprobrans, ab inferis illum ad accusandum remissum dixisset 8 quid si MC : si EORδ inquis *Ciceroni tribuunt vulg.* 10 dubitaras *Bosius* : -abas *Ernesti* 8, 3 at *coni. Sjögren* : ad Ω : atque *Wesenberg* 5 integra Rδ : in int- EOM 7 ὑπὸ τὴν διάλειψιν *Gurlitt* (ὑπὸ τὴν λῆψιν *Victorius*) : ΥΠΟΤΠΑΠΨΙΝ Ω : ὑπογραφὴν C 9, 3 te tamen EORM(?) : tamen te δ una *om.* λ

His ego tuis scriptis me consolor, ut nihil a me adhuc delictum putem. tu modo auctoritatem tuam defendito; adversus me nihil opus est, sed consciis eg⟨e⟩o aliis. ego, si nihil peccavi, reliqua tuebor. ad ea tute hortare et me omnino tua cogitatione adiuva. hic nihildum de reditu Caesaris audiebatur. ego his litteris hoc tamen profeci; perlegi omnis tuas et in eo acquievi.

9, 11

Scr. in Formiano XIII *Kal. Apr. an. 49*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Lentulum nostrum scis Puteolis esse? quod cum e viatore quodam esset auditum, qui se diceret eum in Appia via, cum is paulum lecticam aperuisset, cognosse, etsi vix veri simile ⟨visum est⟩, misi tamen Puteolos pueros qui pervestigarent et ad eum litteras. inventus est vix in hortis suis ⟨se⟩ occultans litterasque mihi remisit mirifice gratias agens Caesari; de suo autem consilio C. Caecio mandata ad me dedisse. eum ego hodie exspectabam, id est XIII[I] Kal. Apr.

2 Venit etiam ad me Matius Quinquatribus, homo mehercule, ut mihi visus est, temperatus et prudens; existimatus quidem est semper auctor oti. quam ille haec non probare mihi quidem visus est, quam illam νέκυιαν, ut tu appellas, timere! huic ego in multo sermone epistulam ad me Caesaris ostendi, eam cuius exemplum ad te antea misi, rogavique ut

10, 6 est, sed *Bosius* : esse Ω consciis EORC : -ius Δ egeo *Bosius* : ego Ω : *om.* C

Ep. 9, 11] *novam ep. faciunt* Ems : *cum superiore in cett. cohaeret* 1, 2 via *om.* M 4 visum est *addidi* : videbatur ς : est *Reid* 5 se *add. Victorius* 7 Caecio *Manutius* : cecio *vel* cetio Ω : Caesio *Schmidt* 8 XIII *Bosius* : XIIII Ω

interpretaretur quid esset quod ille scriberet 'consilio meo se uti velle, gratia, dignitate, ope rerum omnium.' respondit se ⟨non dubitare⟩ quin et opem et gratiam meam ille ad pacificationem quaereret. utinam aliquod in hac miseria rei publicae πολιτικὸν opus efficere et navare mihi liceat! Matius quidem et illum in ea sententia esse confidebat et se auctorem fore pollicebatur. 10

3 Pridie autem apud me Crassipes fuerat, qui se prid. Non. Mart. Brundisio profectum atque ibi Pompeium reliquisse dicebat, quod etiam qui VIII Id. illinc profecti erant nuntiabant; illa vero omnes, in quibus etiam Crassipes †qui prudentia potius† attendere, sermones minacis, inimicos optimatium, municipiorum hostis, meras proscriptiones, meros Sullas; quae Lucceium loqui, quae totam Graeciam, quae 5
4 vero Theophanem! et tamen omnis spes salutis in illis est, et ego excubo animo nec partem ullam capio quietis et, ut has pestis effugiam, cum dissimillimis nostri esse cupio! quid enim tu illic Scipionem, quid Faustum, quid Libonem prae⟨ter⟩missurum ⟨s⟩celeris putas, quorum creditores convenire dicuntur? quid eos autem, cum vicerint, in civis effecturos? quam vero μακροψυχίαν Gnaei nostri esse? nuntiant Aegyptum et Arabiam Εὐδαίμονα et Μεσοποταμίαν cogitare, iam Hispaniam abiecisse. monstra narrant; quae falsa 5

2, 9 non dubitare P (*sed post* quaereret), *Brunus* : *om.* Ω 10 aliquod in hac s : in hac (hoc R) aliquod Ω 3, 4 qui Ω : qui pro sua *Lehmann* (qui pro *Madvig*) : *fort.* quo(a)d sua 5 potius ΩZ[l] : potuit *Hervagius* 4, 2–3 has pestis ς : has petis OΔ : aspectis R : expectis P 3 nostri *Manutius* : -is Ωλ 4 quid Faustum C : quidem austum M : quid emastium (-trum) δ : quid enustum R praetermissurum s : pr(a)em- Ω 5 sceleris s : cel- Ω 7 Gnaei *Victorius* : nec Δ : nam O : nec enim R 8 et μεσοποταμίαν P (-HAV) Z[b]λ : et Mesopotamiam c : et (*spat.*) O : *om.* RΔ 9 iam *Wesenberg* : in Ω : iter in *coni. Sjögren*

esse possunt, sed certe et haec perdita sunt et illa non salutaria. 10

Tuas litteras iam desidero. post fugam nostram numquam tantum earum intervallum fuit. misi ad te exemplum litterarum mearum ad Caesarem, quibus me aliquid profecturum puto. 15

9, 11A

Scr. in Formiano XIV *aut* XIII *Kal. Apr. an. 49*

CICERO IMP. S. D. CAESARI IMP.

1 Ut legi tuas litteras quas a Furnio nostro acceperam, quibus mecum agebas ut ad urbem essem, te velle uti 'consilio et dignitate mea' minus sum admiratus; de 'gratia' et de 'ope' quid significares mecum ipse quaerebam, spe tamen deducebar ad eam cogitationem ut te pro tua admirabili ac singulari sapientia de otio, de pace, de concordia civium agi velle 5 arbitrarer, et ad eam rationem existimabam satis aptam esse

2 et naturam et personam meam. quod si ita est et si qua de Pompeio nostro tuendo et tibi ac rei publicae reconciliando cura te attingit, magis idoneum quam ego sum ad eam causam profecto reperies neminem, qui et illi semper et senatui cum primum potui pacis auctor fui nec sumptis armis belli 5 ullam partem attigi iudicavique eo bello te violari, contra cuius honorem populi Romani beneficio concessum inimici atque invidi niterentur. sed ut eo tempore non modo ipse fautor dignitatis tuae fui verum etiam ceteris auctor ad te

13 tantum *scripsi* : iam nostrum Ω : iam tantum *Muretus* : tam longum *Corradus*   13 earum *om.* E

Ep. 9, 11A]   1, 7–8 esse et (ei bdm) OΔ : esse ER   2, 5–6 belli ullam Eδ : bella in ul- OR : bellis nul- M   9 fautor Z(b) : au(c)tor Ω : adiutor ς

adiuvandum, sic me nunc Pompei dignitas vehementer movet. aliquot enim sunt anni cum vos duo delegi quos praecipue colerem et quibus essem, sicut sum, amicissimus. 10

3 Quam ob rem a te peto vel potius omnibus te precibus oro et obtestor ut in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi, ut tuo beneficio bonus vir, gratus, pius denique esse in maximi benefici memoria possim. quae si tantum ad me ipsum pertinerent, sperarem me a te tamen impetraturum, sed, ut arbitror, et ad tuam fidem et ad rem publicam pertinet me, et pacis et utriusque vestrum ⟨amicum, et ad vestram⟩ et ad civium concordiam per te quam accommodatissimum conservari. 5

Ego, cum antea tibi de Lentulo gratias egissem, cum ei saluti qui mihi fuerat fuisses, tum lectis eius litteris quas ad me gratissimo animo de tua liberalitate beneficioque misit, * * * eandem me salutem a te accepisse quam ille. in quem si me intellegis esse gratum, cura, obsecro, ut etiam in Pompeium esse possim. 10 15

9, 12

Scr. in Formiano XIII *vel* XII *Kal. Apr. an. 49*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Legebam tuas litteras XIII Kal., cum mihi epistula adfertur a Lepta circumvallatum esse Pompeium, ratibus etiam exitus

3, 1 te precibus EOR : et p- Δ 9 am- et ad v- *suppl. Lehmann* 13 *lacunam hic indicavi, versum ex archetypo excidisse suspicatus* (*velut* teneri non potui quin iterum tibi gratias agerem atque hoc ita significarem) : putavi *vel sim. infra addunt alii*

Ep. 9, 12] *novam ep faciunt* Pms : *superiori coniungit* Ω
1, 1 legerem M : -eram *Orelli*

portus teneri. non me dius fidius prae lacrimis possum reliqua nec cogitare nec scribere. misi ad te exemplum. miseros nos! cur non omnes fatum illius una exsecuti sumus? ecce 5
autem a Matio et Trebatio eadem, quibus Minturnis obvii Caesaris tabellarii. torqueor infelix, ut iam illum Mucianum exitum exoptem. at quam honesta, at quam expedita tua consilia, quam evigilata tuis cogitationibus, qua itineris, qua navigationis, qua congressus sermonisque cum Caesare! 10
omnia cum honesta tum cauta. in Epirum vero invitatio quam suavis, quam liberalis, quam fraterna!

2 De Dionysio sum admiratus, qui apud me honoratior fuit quam apud Scipionem Panaetius; a quo impurissime haec nostra fortuna despecta est. odi hominem et odero; utinam ulcisci possem! sed illum ulciscentur mores sui.

3 Tu, quaeso, nunc vel maxime quid agendum nobis sit cogita. populi Romani exercitus Cn. Pompeium circumsedet, fossa et vallo saeptum tenet, fuga prohibet: nos vivimus, et stat urbs ista, praetores ius dicunt, aediles ludos parant, viri boni usuras perscribunt, ego ipse sedeo! coner illuc ire ut 5
insanus, implorare fidem municipiorum? boni non sequentur, leves irridebunt, rerum novarum cupidi, victores praesertim et armati, vim et manus adferent. quid censes igitur? 4
ecquidnam est tui consili ad finem huius miserrimae vitae? nunc doleo, nunc torqueor, cum quidem aut sapiens videor quod una non ierim aut felix fuisse. mihi contra; numquam enim illius victoriae socius esse volui, calamitatis mallem 5
fuisse. quid ego nunc tuas litteras, quid tuam prudentiam aut benevolentiam implorem? actum est. nulla re iam possum iuvari, qui ne quid optem quidem iam habeo nisi ut aliqua inimici misericordia liberemur.

3 possum *Manutius* : -sem Ω 7 illum P : ille Ω 2, 2 haec R : h(a)ec h(a)ec OΔ 3, 3 nos Ps : non Ω 6 consequentur C 4, 2 ad finem PF : ad finis (-es M) Ω : ecqui finis ς : qui (*vel* quae) finis *Schmidt* 3 quidem Pδ : quidam Ω : cuidam *R. Klotz* 9 liberemur *Bosius* : -rentur R : -retur OPΔ

9, 13

Scr. in Formiano x *Kal. Apr. an.* 49 (§ 2)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 ‘Οὐκ ἔστ’ ἔτυμος λόγος’, ut opinor, ille de ratibus. quid enim es⟨se⟩t quod Dolabella iis litteris quas III Id. Mart. a Brundisio dedit hanc εὐημερίαν quasi Caesaris scriberet, Pompeium in fuga esse eumque primo vento navigaturum? quod valde discrepat ab iis epistulis quarum exempla antea 5 ad te misi. hic quidem mera scelera loquuntur; sed non erat nec recentior auctor nec huius rei quidem melior Dolabella.

2 Tuas XI Kal. accepi litteras quibus omnia consilia differs in id tempus cum scierimus quid actum sit. et certe ita est, nec interim potest quicquam non modo statui sed ne cogitari quidem. quamquam hae me litterae Dolabellae iubent ad pristinas cogitationes reverti. fuit enim prid. Quinquatrus 5 egregia tempestas; qua ego illum usum puto.

3 Συναγωγὴ consiliorum tuorum non est a me collecta ad querelam sed magis ad consolationem meam. nec enim me tam haec mala angebant quam suspicio culpae ac temeritatis meae. eam nullam puto esse, quoniam cum consiliis tuis mea facta et consilia consentiunt. quod mea praedicatione fac- 5 tum esse scribis magis quam illius merito ut tantum ei debere viderer, est ita. ego illa extuli semper, et eo quidem magis ne quid ille superiorum meminisse me putaret. quae si maxime meminissem, tamen illius temporis similitudinem iam

Ep. 9, 13] *novam ep. constituit Schütz* : *cum superiore in codd. cohaeret* 1, 2 esset *Wesenberg* : est Ω iis ... iis (*v.* 5) O : is ... is R : his ... his (iis m) PΔ 3 εὐημερίαν quasi Caesaris Ωc : q- C- εὐ- *et* εὐ- C- q- ς : q- εὐ- C- *Lambinus* 7 quidem rei *Wesenberg* 2, 4 me *Corradus* : mihi Ω 3, 7 illa bdsλ : illam Ω : illum P

sequi deberem. nihil me adiuvit cum posset; at postea fuit 10
amicus, etiam valde, ⟨n⟩ec quam ob causam plane scio.
ergo ego quoque illi. quin etiam illud par in utroque nostrum, quod ab eisdem illecti sumus. sed utinam ⟨tan⟩tum
ego ei prodesse potuissem quantum mihi ille potuit! mihi
tamen quod fecit gratissimum. nec ego nunc eum iuvare qua 15
re possim scio nec, si possem, cum tam pestiferum bellum
4 pararet, adiuvandum putarem; tantum offendere animum
eius hic manens nolo, nec mehercule ista videre quae tu
potes iam animo providere nec interesse istis malis possim.
sed eo tardior ad discedendum fui quod difficile est de discessu voluntario sine ulla spe reditus cogitare. nam ego hunc 5
ita paratum video peditatu, equitatu, classibus, auxiliis Gallorum, quos Matius ἐλάπιζεν, ut puto, sed certe dicebat
peditum * * *, equitum se⟨x⟩ polliceri sumptu suo annos
decem – sed sit hoc λάπισμα; magnas habet certe copias, et
habebit non Asiae vectigal sed civium bona. adde confiden- 10
tiam hominis, adde imbecillitatem bonorum virorum, qui
quidem, quod illum sibi merito iratum putant, oderunt, ut
tu scribis, ludum. ac vellem †scribis quisnam hic significasset.† sed et iste, quia plus ostenderat quam fecit, et vulgo
illum qui amarunt non amant; municipia vero et rustici Ro- 15
mani illum metuunt, hunc adhuc diligunt. qua re ita paratus
est ut, etiam si vincere non possit, quo modo tamen vinci
ipse possit non videam. ego autem non tam γοητείαν huius

10 me ... posset δ : mea ... possem Ω at *Corradus* : et Ω : sed *Wesenberg* : *secl. Boot* 11 etiam *Bosius* : et tam Ω nec *Madvig* : et Ω 13 illecti sumus *Lambinus* : -tissimus M : lecti sumus PZ[1] : dilecti s- ORδ tantum ς : tum Ω 14 ei δ : et Ω 16 possim P : -sum Ω 4, 1 offendere Pδ : -rem RM : *om.* O 3 possim *scripsi* : -sem Ω : -sum *Orelli* 7 ΕΛΑΠΙΖΕΝ Z[1b] : CΑΑΠ- *vel* CΑΛΠ- Ω 8 peditum CCIƆƆ *Bosius* sex *Bosius* : se ΩZ[b] 10 Asiae *scripsi* : alie Ω : ille Pδ : ut ille *Bosius* : Italiae *Madvig* : Galliae *T. Frank* : alienum *Reid* 13 ludere R *obelis inclusa melius quam ceteri refinxit Boot* scripsisses q- hoc s-

timeo quam πειθανάγκην. 'αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις' inquit Πλάτων 'οἶσθ' ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις.' 20

5 Illa ἁλίμενα video tibi non probari; quae ne mihi quidem placebant, sed habebam in illis et occultationem et ὑπηρεσίαν fidelem. quae si mihi Brundisi suppetant, mallem; sed ibi occultatio nulla est. verum, ut scribis, cum sci⟨e⟩mus.

6 Viris bonis me non nimis excuso. quas enim eos cenas et facere et obire scripsit ad me Sextus, quam lautas, quam tempestivas! sed sint quamvis boni, non sunt meliores quam nos; moverent me, si essent fortiores.

De Lanuvino Phameae erravi; Troianum somniabam. id 5 ego volui Q., sed pluris est. istuc tamen [me] cuperem emeres, si ullam spem fruendi viderem.

7 Nos quae monstra cottidie legamus intelleges ex illo libello qui in epistulam coniectus est. Lentulus noster Puteolis est, ἀδημονῶν [is], ut Caecius narrat, quid agat. διατροπὴν Corfiniensem reformidat. Pompeio nunc putat satis factum, beneficio Caesaris movetur, sed tamen movetur magis pro- 5 specta re.

20 ἀνάγκαις ς (*sic Plat. Ep. 7, 329* D) : -κη C : *vel omittunt vel vestigia tantum praebent codd.* 5, 2 occultationem *Victorius* : occulte fio onem *vel sim.* Ω 3 suppeterent *Ernesti* (*quidni* malim?) 4 sciemus *Corradus* : scimus Δ : simus OR 6, 4 me Ps : ne Ω : *fort. delendum* 5 Phameae *Victorius* : -mea Ω somniabam λ : -averam Ω 6 volui Q. *Bosius* : voluique (nol- OP) Ω 6–7 cuperem emeres, si *Manutius* : me cupere memor est O(?)R : me cuperem me mei est Ω : mi cuperem emeres, si *Orelli* : cuperem emere, si *Ernesti* : *anne* te cuperem emere, si? 7 viderem *Manutius* : ut de re m (*vel* in) Δ : veterem O(?)R 7, 1 legamus intelliges *Wesenberg* : intelligamus RΔ : -gebamus O ex illo libello *Beroaldus* : exilio libelli Ω 2 qui in ms : quin Ω 3 ut Obds : is ut RMm Caesius *Schmidt* 5 prospecta re (-tare s) bs : -taret RMdm : praespectaret O : perspecta re *Lambinus*

9, 13a

Scr. in Formiano IX *Kal. Apr. an.* 49

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Mene haec posse ferre? omnia misera, sed hoc nihil miserius: Pompeius N. Magium de pace misit et tamen oppugnatur. quod ego non credebam, sed habeo a Balbo litteras quarum ad te exemplum misi. lege, quaeso, et illud infimum caput ipsius ⟨B⟩albi optimi, cui Gnaeus noster locum ubi hortos aedificaret dedit, quem cui nostrum non saepe praetulit? itaque miser torquetur. sed ne bis eadem legas, ad ipsam te epistulam reicio. spem autem pacis habeo nullam. Dolabella suis litteris III Id. Mart. datis merum bellum loquitur. maneamus ergo in illa eadem sententia misera et desperata, quando hoc miserius esse nihil potest.

9, 13A

Scr. Romae XI *Kal. Apr. an.* 49

BALBUS CICERONI IMP. SAL. DIC.

1 Caesar nobis litteras perbrevis misit, quarum exemplum subscripsi. brevitate epistulae scire poteris eum valde esse

Ep. 9, 13 a] *novam ep. constituit Sternkopf* : *cum superiore in codd. cohaeret* 1 mene *Pius* : nec Ω : tene *Bosius* (*vide finem superioris ep.*) 2 numerium R : -rum (nūm M) O(?)PM : Numatium C: CN. (Cn., gneum) δ 5 balbi Pb : albi Ω 9 III ORc : *om.* Δ merum P : mecum Ω

distentum qui tanta de re tam breviter scripserit. si quid praeterea novi fuerit, statim tibi scribam.

CAESAR OPPIO CORNELIO SAL. 5

A. d. VII Id. Mart. Brundisium veni; ad murum castra posui. Pompeius est Brundisi. misit ad me N. Magium de pace. quae visa sunt respondi. hoc vos statim scire volui. cum in spem venero de compositione aliquid me conficere, statim vos certiores faciam.

2 Quo modo me nunc putas, mi Cicero, torqueri, postquam rursus in spem pacis veni, ne qua res eorum compositionem impediat? namque quod absens facere possum, opto. quod si una essem, aliquid fortasse proficere posse mihi viderer. nunc exspectatione crucior. 5

9, 14

Scr. in Formiano IX *vel* VIII *Kal. Apr. an.* 49

CICERO ATTICO SAL.

1 Miseram ad te VIIII Kal. exemplum epistulae Balbi ad me et Caesaris ad eum. ecce tibi eodem die Capua litteras accepi a Q. Pedio Caesarem ad se prid. Id. Mart. misisse hoc exemplo:

Pompeius se oppido tenet. nos ad portas castra habemus. conamur 5 opus magnum et multorum dierum propter altitudinem maris; sed tamen nihil est quod potius faciamus. ab utroque portus cornu

Ep. 9, 13A] 1, 5 CORNELIO OM : -LIOQUE Rδ 7 N. *vulg.* : CN. (Cn., GN.) Ω 9 conficere posse *Lambinus* 2, 3 namque] *anne* nempe? 4 proficere ORm : -ciscere M : *om.* bds posse mihi viderer *Madvig* : -sem videri ORd : -sum videre M : -sem bms

moles iacimus, ut aut illum quam primum traicere quod habet Brundisi copiarum cogamus aut exitum prohibeamus.

2 Ubi est illa pax de qua Balbus scripserat torqueri se? ecquid acerbius, ecquid crudelius? atque eum loqui quidam αὐθεντικῶς narrabat Cn. Carbonis, M. Bruti se poenas persequi omniumque eorum in quos Sulla crudelis hoc socio fuisset; nihil Curionem se duce facere quod non hic Sulla duce fecisset; a ⟨se⟩ dam⟨natos am⟩bitus nomine, quibus exsili poena superioribus legibus non fuisset, ab illo patriae proditores de exsilio reductos esse; queri de Milone per vim expulso; neminem tamen se violaturum nisi qui arma contra. haec Barbius quidam a Curione III Id. profectus, homo non infans sed †quis ulli† non dicat. plane nescio quid agam. illim equidem Gnaeum profectum puto. quicquid est biduo sciemus. a te nihil ne Anteros quidem Quinti litterarum, nec mirum; quid enim est quod scribamus? ego tamen nullum diem praetermitto.

3 Scripta epistula litterae mihi ante lucem a Lepta Capua redditae sunt Id. Mart. Pompeium a Brundisio conscendisse, Caesarem a. d. VII Kal. Apr. Capuae fore.

Ep. 9, 14] 1, 9 exitu ς 2, 6 a … nomine (*i.e.* a ⟨se⟩ dam⟨natos am⟩bit' nōie) *scripsi* (damnatos ambitus *iam Gronovius*, a se *iam Graevius*) : ad ambitionem Ω 9–10 contra. haec *Lambinus* : h(a)ec c- ORΔ : habeat c- EP 10 b(a)ebius ms *et edd., sed nomen Barbius satis testatum* 11 quis ulli Mds : quis illi mZ[1] : quid si illi O(?)R : quis illa *Lambinus* : qui de suo illa *Tyrrell* : *anne* quisquilias *vel* qui quisq-*?* 12 illim equidem *Victorius* : illi me q- Ω 13 Anteros *Bosius* : ante pros. Ant. : a-pios Δ : a- prorsus OR Quinti *scripsi* : quin te Ω : *del. anon. ap. Corradum* 3, 1 Capua *Manutius* : -u(a)e Ω 3 c(a)esarem EORbds : ad c- M : at c- m capu(a)e Rbs : -ua EOMdm

9, 15

Scr. in Formiano VIII *Kal. Apr. an. 49*

CICERO ATTICO SAL.

1 Cum dedissem ad te litteras ut scires Caesarem Capuae VII Kal. fore, adlatae mihi Capua sunt eum hic VI et in Albano apud Curionem V Kal. fore. eum cum videro, Arpinum pergam. si mihi veniam quam peto dederit, utar illius condicione; si minus, impetrabo aliquid a me ipso. ille, ut ⟨Lepta⟩ ad 5 me scripsit, legiones singulas posuit Brundisi, Tarenti, Siponti. claudere mihi videtur maritimos exitus et tamen ipse Graeciam spectare potius quam Hispanias. sed haec longius

2 absunt. me nunc et congressus huius stimulat (is vero adest) et prima eius actionis horreo. volet enim, credo, senatus consultum facere, volet augurum decretum (rapiemur aut absentes vexabimur) vel ut consules roget praetor vel dictatorem dicat; quorum neutrum ius est. sed si Sulla potuit 5 efficere ab interrege ut dictator diceretur et magister equitum, cur hic non possit? nihil expedio nisi ut aut ab hoc tamquam Q. Mucius aut ab illo tamquam L. Scipio.

3 Cum tu haec leges, ego illum fortasse convenero. 'τέτλα⟨θι⟩.' 'κύντερον' ne illud quidem nostrum proprium. erat enim spes propinqui reditus, erat hominum querela. nunc exire cupimus, qua spe reditus mihi quidem numquam in mentem venit. non modo autem nulla querela est munici- 5 palium hominum ac rusticorum sed contra metuunt ut cru-

Ep. 9, 15] 1, 2 capua EORs : -u(a)e Δ eum hic *Schmidt* : et hoc Ω : et hic *Sjögren* VI *idem* (VI Kal. *Schmidt*) : mihi Ω 5 Lepta *hic addidi, post* scripsit *Ziehen* 2, 1 is EORδ : id Mc 2 primas eius actiones ς 4 vel ut dict- *Lambinus* 5 sed si Z^bλ : et si (etsi) Ω 6 et magister equitum *om.* m 3, 1 τέτλαθι *praeeunte Victorio Lambinus, qui recte distinxit* : ΤΕΤΑΛ *vel sim.* Ωc 2 at κύντ- *Schütz* 3 erat ς : erit Ω

delem, iratum. nec tamen mihi quicquam est miserius quam remansisse nec optatius quam evolare non tam ad belli quam ad fugae societatem. sed tu ⟨quid⟩, omnia qui consilia differebas in id tempus cum sciremus quae Brundisi acta essent? scimus nempe; haeremus nihilo minus. vix enim spero mihi hunc veniam daturum, etsi multa adfero iusta ad impetrandum. sed tibi omnem illius meumque sermonem omnibus verbis expressum statim mittam. 10

4 Tu nunc omni amore enitere ut nos cura et prudentia iuves. ita subito accurrit ut ne Trebatium quidem, ut constitueram, possim videre; omnia nobis imparatis agenda. sed tamen 'ἄλλα μὲν αὐτός,' ut ait ille, 'ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται.' quicquid egero continuo scies. mandata Caesaris ad consules et ad Pompeium quae rogas, nulla habeo †et descripta attulit illa est via† misi ad te ante; e quibus mandata puto intellegi posse. Philippus Neapoli est, Lentulus Puteolis. de Domitio, ut facis, sciscitare ubi sit, quid cogitet. 5 10

5 Quod scribis asperius me quam mei patiantur mores de Dionysio scripsisse, vide quam sim antiquorum hominum: te me dius ⟨fidius⟩ hanc rem gravius putavi laturum esse quam me. nam praeter quam quod te moveri arbitror oportere iniuria quae mihi a quoquam facta sit, praeterea te ipsum quodam modo hic violavit cum in me tam improbus fuit. sed tu id quanti aestimes tuum iudicium est; nec tamen in hoc tibi quicquam oneris impono. ego autem illum male sanum semper putavi, nunc etiam impurum et sceleratum 5

9 sed ... qui *ita scripsi* : sed tu omnia qui Ω : sed quid tu? omnia *Purser* : sed heus tu, omnia qui *Schmidt* 4, 2 Trebatium ς : trabilius (cr- R) Ω : trebillum Z[b] : T. Rebillum (C. Rebilum *debuit*) *Bosius* 6 habeo ORδ : ab eo M habeo: set rescripta attulit Matius (*vel aliud nom. propr.*); ea misi *Madvig* 7 est via Ω : levia Z[b] ante ORZ[b]λ : *om.* Δ 5, 2 sim *Victorius* : sit Ω 3 te medius fidius δ : te medius M : timidius OR 5 quoquam bds : quoque Ω 6 quodam c : quonam Ω

puto, nec tamen mihi inimiciorem quam sibi. Philargyro 10
bene curasti; causam certe habuisti et veram et bonam, relictum me esse potius quam reliquisse.

9, 15a

Scr. in Formiano VIII *Kal. Apr. an. 49*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

(6) Cum dedissem iam litteras a. d. VIII Kal., pueri quos cum Matio et Trebatio miseram epistulam mihi attulerunt hoc exemplo:

MATIUS ET TREBATIUS CICERONI IMP. SAL.

Cum Capua exissemus, in itinere audivimus Pompeium Brundisio 5
a. d. XVI Kal. Apr. cum omnibus copiis quas habuerit profectum esse; Caesarem postero die in oppidum introisse, contionatum esse, inde Romam contendisse, velle ante Kalendas esse ad urbem et pauculos dies ibi commorari, deinde in Hispanias proficisci. nobis non alienum visum est, quoniam de adventu Caesaris pro certo 10
habe⟨b⟩amus, pueros tuos ad te remittere, ut id tu quam primum scires. mandata tua nobis curae sunt eaque ut tempus postularit agemus. Trebatius sedulo facit ut antecedat.

10 puto ς : toto OPΔ : toti R : *om.* s mi(c)hi Ps : milit. O : militi RΔ 11 curasti Z^bλc : *om.* Ω 12 me esse OR : esse me Δ

Ep. 9, 15a] *novam ep. agnovit Ziehen* : *cum superiore in codd. cohaeret* 1 VIII Δ : VII OR pueri *hic Malaespina* (*om.* cum) : *post* Matio Ωλ 6 habuiṭ λ 9 pauculos δ : paulos MC : paucos OR hispanias OR : -am δ (*de* M *n.l.*) 11 habebamus ms : -eamus Ω tuos Rδ : *om.* OM 13 sedulo c : sc(a)evola RΔ : sevola P

Epistula conscripta nuntiatum est nobis Caesarem a. d. VIII Kal. ⟨Apr. Beneventi mansurum, a. d. VII Kal.⟩ Capuae, a. d. VI Sinuessae. haec pro certo putamus. 15

9, 16

Scr. in Formiano VII *Kal. Apr. an. 49 (§ 1)*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Cum quod scriberem ad te nihil haberem, tamen ne quem diem intermitterem has dedi litteras. a. d. VI Kal. Caesarem Sinuessae mansurum nuntiabant. ab eo mihi litterae redditae sunt a. d. VII Kal., quibus iam 'opes' meas, non ut superioribus litteris 'opem', exspectat. cum eius clementiam Cor- 5 finiensem illam per litteras collaudavissem rescripsit hoc exemplo:

CAESAR IMP. CICERONI IMP. SAL. DIC.

2 Recte auguraris de me (bene enim tibi cognitus sum) nihil a me abesse longius crudelitate. atque ego cum ex ipsa re magnam capio voluptatem tum meum factum probari abs te triumpho gaudio. neque illud me movet quod ii qui a me dimissi sunt discessisse dicuntur ut mihi rursus bellum inferrent; nihil enim malo quam et 5 me mei similem esse et illos sui.

15 Apr. ... Kal. c (*sed* Capuae ad VII. ad III. Sinuessae), *Lamb.* (*marg.*) (*sed* ad *pro* a.d.), *Bosius* : *om.* Ω

Ep. 9, 16] *novam ep. faciunt* ms (*inscr. om.* m) : *cum superiore cohaeret in* Ω 1, 1 quod ς : quid Ω 5 expectat Eδ : -to ORMC 2, 1 auguraris Eδ : -raturis OR : -raturi M : -raris tu ς, *fort. recte* 3 gaudio *Lambinus* : -deo MZ^{lb} : et gaudeo EORδ 5 dicuntur ER : se d- M : se dicunt Oδ

3 Tu velim mihi ad urbem praesto sis ut tuis consiliis atque opibus, ut consuevi, in omnibus rebus utar. Dolabella tuo nihil scito mihi esse iucundius. hanc adeo habebo gratiam illi; neque enim aliter facere poterit. tanta eius humanitas, is sensus, ea in me est benevolentia. 5

9, 17

Scr. in Formiano VI *Kal. Apr. an. 49* (*§ 1*)

CICERO ATTICO SAL.

1 Trebatium VI Kal., quo die has litteras dedi, exspectabam. ex eius nuntio Matique litteris meditabor quo modo cum illo loquar. o tempus miserum! nec dubito quin a me contendat ad urbem veniam; senatum enim Kalendis velle se frequentem adesse etiam Formiis proscribi iussit. ergo ei ne- 5 gandum est. sed quid praeripio? statim ad te perscribam omnia. ex illius sermone statuam Arpinumne mihi eundum sit an quo alio. volo Ciceroni meo togam puram dare, istic
2 puto. tu, quaeso, cogita quid deinde; nam me hebetem molestiae reddiderunt.

A Curio velim scire ecquid ad te scriptum sit de Tirone. ad me enim ipse Tiro ita scripsit ut verear quid agat; qui autem

3, 3 hanc adeo] nec ideo *Madvig*

Ep. 9, 17] **1, 2** matiique P : malique OM : malimque R : manli(i)que δ 3 loquamur M 5–6 *post* negandum est *signum interrog. ponunt vulgo* 6 praeripio ς : -ripi OM : -rupi R : percipiam P : pr(a)ecipit δ : praeripui *Schmidt* 8 istic ς : istum Ω **2,** 3 Curio *Hervagius* : curione Ω 4 ita s : ista Ω

veniunt in⟨de, κινδυνώδη⟩ admodum nuntiant. sane in 5
magnis curis etiam haec me sollicitat; in hac enim fortuna
perutilis eius et opera et fidelitas esset.

9, 18

Scr. in Formiano v Kal. Apr. an. 49

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Utrumque ex tuo consilio; nam et oratio fuit ea nostra ut
bene potius ille de nobis existimaret quam gratias ageret, et
in eo mansimus, ne ad urbem. illa fefellerunt, facilem quod
putaramus; nihil vidi minus. damnari se nostro iudicio, tar-
diores fore reliquos, si nos non veniremus, dicere. ego dissi- 5
milem illorum esse causam. cum multa, 'veni igitur et age de
pace.' 'meone' inquam 'arbitratu?' 'an tibi' inquit 'ego prae-
scribam?' 'sic' inquam 'agam, senatui non placere in Hispa-
nias iri nec exercitus in Graeciam transportari, multaque'
inquam 'de Gnaeo deplorabo.' tum ille, 'ego vero ista dici 10
nolo.' 'ita putabam' inquam, 'sed ego eo nolo adesse quod
aut sic mihi dicendum est aut non veniendum, multaque
quae nullo modo possem silere si adessem.' summa fuit ut

5 inde, κινδυνώδη admodum *scripsi, ducibus Ernesti* (*qui* inde, κινδυνώδη; *inde* κινδυνωδῶς *iam Bosius*) *et Lambino* (*qui* inania adm- : inania *iam Malaespina*) : inni admodo Z[l] : in id modo bZ[b] : ni ad(?)modo O : ni (mihi s) id modo Δ : inanio RF Ant. in ς : eo Ω 6 sollicitat *Lambinus* : -ant Ω

Ep. 9, 18] *novam ep.* (*inscr. om.*) *faciunt* ms : *uno tenore* Ω **1,** 4 vidi minus Δ : vidimus O(?)R 5 reliquos *Victorius* : belli quos Ω si nos F : sinus OR : si in his Δ veniremus *Faërnus* : venerimus Ω 10 de Gnaeo (Cn.) *Victorius* : digne eo Ω 12 aut non veniendum *post* adessem δ 13 possem ς : -sim Ω

ille, quasi exitum quaerens, ut deliberarem. non fuit negandum. ita discessimus. credo igitur hunc me non amare. at ego 15
me amavi, quod mihi iam pridem usu non venit.

2 Reliqua, o di! qui comitatus, quae, ut tu soles dicere, νέκυια! in qua erat ἥρως Celer. o rem perditam! o copias desperatas! quid quod Servi filius, quod Titini in iis castris fuerunt quibus Pompeius circumsederetur? sex legiones; multum vigilat, audet. nullum video finem mali. nunc certe 5
promenda tibi sunt consilia. hoc fuerat extremum.

3 Illa tamen κατακλεὶς illius est odiosa, quam paene praeterii, si sibi consiliis nostris uti non liceret, usurum quorum posset ad omniaque esse descensurum. vidisti igitur virum, ut scripseras? ingemuisti certe. 'cedo reliqua.' quid? continuo ipse in †Pelanum†, ego Arpinum; inde exspecto ⟨e⟩qui- 5
dem λαλαγεῦσαν illam tuam. 'tu malim' inquies 'actum ne agas; etiam illum ipsum quem sequimur multa fefellerunt.'

4 Sed ego tuas litteras exspecto. nihil est enim ut antea 'videamus hoc quorsum evadat.' extremum fuit de congressu nostro; quo quidem non dubito quin istum offenderim. eo maturius agendum est. amabo te, epistulam, et πολιτικήν. valde tuas litteras nunc exspecto. 5

16 me amavi *Victorius* : meam aut M : mea aut R : me amabo δ 2, 2 ἥρως Celer *Lehmann* (*et vide nunc Asium ap. West, Iambi et Elegi Graeci, II, p. 46*) : eros celer Z[1] : ero sceler OR(-rum) : (a)ero sceleri Δ 3 quid ... iis *ita* Z[1] (quid ... Titinii *etiam* Z[b]) : quid ser. servi(i) filius quot ut in his (*sed* ser. *non habet* M; quotti in iis R) RΔ : servius servii *et* in iis (*reliqua incerta*) O 4 sex legiones ς : sed legionis Ω 3, 1 κατακλεὶς Z[1] ('*quo fere modo legitur in Tornesiano*' *Bosius*) : KATAKIC RMm 3–4 *ita distinxi* : *at vulgo* 'vidisti ... scripseras? ingemuisti?' certe. 4 ut δ aut M : aut ut OP : aut ūt R 5 pelanum (pell- R) Ω : pedanum ς : Pedi Norbanum *Schmidt* ego Rδ : *om.* OM arpinum Rm : -no OM : in arpinum bds *post* inde *aposiopesin voluit Lehmann* equidem *Lambinus* : q- Ω 6 λαλαγεῦσαν *Bosius* : *varia, velut* ΛΛΛΤΕΛCΑΝ Ω malim *Boot* : malem R : mallem Oδ : malum M

9, 19

Scr. Arpini Kal. vel IV *Non. Apr. an. 49*

CICERO ATTICO SAL.

1 Ego meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potissimum togam puram dedi, idque municipibus nostris fuit gratum. etsi omnis et illos et qua iter feci maestos adflictosque vidi; tam tristis et tam atrox est ἀναθεώρησις huius ingentis mali. dilectus habentur, in hiberna deducuntur. ea quae 5 etiam cum a bonis viris, cum iusto in bello, cum modeste fiunt, tamen ipsa per se molesta sunt, quam censes acerba nunc esse, cum a perditis in civili nefario bello petulantissime fiant? cave autem putes quemquam hominem in Italia turpem esse qui hinc absit. vidi ipse Formiis universos neque 10 mehercule [numquam] homines putavi; et noram omnis, sed numquam uno loco videram.

2 Pergamus igitur quo placet et nostra omnia relinquamus. proficiscamur ad eum cui gratior noster adventus erit quam si una fu⟨g⟩issemus. tum enim eramus in maxima spe, nunc ego quidem in nulla; nec praeter me quisquam Italia cessit nisi qui hunc inimicum sibi putaret. nec mehercule hoc facio 5 rei publicae causa, quam funditus deletam puto, sed ne quis me putet ingratum in eum qui me levavit iis incommodis quibus idem adfecerat, et simul quod ea quae fiunt aut quae certe futura sunt videre non possum. etiam equidem senatus consulta facta quaedam iam puto, utinam in Volcaci senten- 10

Ep. 9, 19] *novam ep. faciunt* Oms : *cum superiore cohaeret in* RMbd 1, 11 numquam *seclusi* : unq- P putavi P : -ari Ω 2, 3 fugissemus *Gronovius* : fui- Ω 4 Italia cessit *Hervagius* : -am gessit Ω 5 facio δ : facto Ω 7 in M *corr.* : quin OMms (*de* bd *silet Sjögren*) : erga P : *om.* R qui *om.* M 8 ea que fiunt aut P : (a)eque (aque R) fiunt. itaque Ω 9 possum s : -unt Ωλ : potero P

tiam! sed quid refert? est enim una sententia omnium. sed erit immitissimus Servius, qui filium misit ad effligendum Cn. Pompeium aut certe capiendum cum Pontio Titiniano. etsi hic quidem timoris causa, ille vero – sed stomachari desinamus et aliquando sentiamus nihil nobis nisi, id quod 15 minime vellem, spiritum reliquum esse.

3 Nos, quoniam superum mare obsidetur, infero navigabimus et, si Puteolis erit difficile, Crotonem petemus aut Thurios et boni cives amantes patriae mare infestum habebimus. aliam rationem huius belli gerendi nullam video. in Aegyptum nos abdemus. exercitu pares esse non possumus. pacis 5 fides nulla est. sed haec satis deplorata sunt.

4 Tu velim litteras Cephalioni des de omnibus rebus actis, denique etiam de sermonibus hominum, nisi plane obmutuerunt. ego tuis consiliis usus sum maximeque quod et gravitatem in congressu nostro tenui quam debui et ut ad urbem non accederem perseveravi. quod superest, scribe, 5 quaeso, quam accuratissime (iam enim extrema sunt) quid placeat, quid censeas; etsi iam nulla dubitatio est. tamen si quid vel potius quicquid veniet in mentem scribas velim.

11 quid refert? est enim *Hervagius* : quid refert etenim P : qui referret enim Ω 15 sentiamus nihil nobis *Gronovius* : sententiam ut ni(c)hil novi (non R) Ωλ 16 minime *Gronovius* : -mum Ω 3, 2 petemus s : petimus Ω 4 huius ... nullam Rδ : non huius ... ullam M : huius ... ullam O 5 abdemus ς : abdimus Ω exercitu Rm : -tum OM : in exercitu bds 4, 3 et *om.* M 4–5 ut ad urbem non RF Ant. m : ad urbem ut non bds : ad urbem non M : ad urbem O 5 scribe ms : -bi Ω

LIBER DECIMUS

10, 1

Scr. in Laterio Quinti fratris III *Non. Apr. an. 49 (§ 1)*

CICERO ATTICO SAL.

1 III Non., cum in Laterium fratris venissem, accepi litteras et paulum lectis respiravi, quod post has ruinas mihi non acciderat; per enim magni aestimo tibi firmitudinem animi nostri et factum nostrum probari. Sexto etiam nostro quod scribis probari, ita laetor ut me quasi patris eius, cui semper uni plurimum tribui, iudicio comprobari putem; qui mihi, quod saepe soleo recordari, dixit olim Nonis illis ille Decembribus, cum ego 'Sexte, quidnam ergo?',

'μὴ μάν' ⟨in⟩quit ille 'ἀσπουδί γε καὶ ἀκλειῶς,
ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.'

eius igitur mihi vivit auctoritas, et simillimus eius filius eodem est apud me pondere quo fuit ille; quem salvere velim iubeas plurimum.

2 Tu tuum consilium etsi non in longinquum tempus differs (iam enim illum emptum pacificatorem perorasse puto, iam actum aliquid esse in consessu senatorum; ⟨senatum⟩ enim non puto), tamen suspensum meum detines, sed eo minus quod non dubito quid nobis agendum putes; qui enim Fla-

Ep. 10,1] 1, 1 litteras tuas *Wesenberg* 2 lectis Z^bc : *om.* Ω 4 etiam *scripsi* : enim Ω : autem *Watt, per litteras* 6 iudicio Ms : -io me ORbdmc 7 ille *om.* P 9 inquit *Victorius* : quid Ω ἀκλειῶς ἀπολοίμην ς 11 simil(l)imus δ : -ibus Ω 2, 3 senatum *add. Malaespina* (*sed post* puto), *Graevius* 3–4 enim non *Graevius* : non enim OPF Ant. ΔZ^b (non ... putes *om.* R) 4 meum ΔZ^b : *om.* OP : me ς : meum animum *Wesenberg* : me animo *Sedgwick* de tenes Z^b, *unde* me inde tenes *Bosius* 5 qui *Wesenberg* : quid Ω Flavio] Asinio *Corradus*

vio legionem et Siciliam dari scribas et id iam fieri, quae tu scelera partim parari iam et cogitari, partim ex tempore futura censes? ego vero Solonis, popularis tui (ut puto, ⟨iam⟩ etiam mei), legem neglegam, qui capite sanxit si qui in seditione non alterius utrius partis fuisset, ⟨et⟩ nisi si tu aliter censes, et hinc abero et illim. sed alterum mihi est certius, nec praeripiam tamen; exspectabo tuum consilium et eas litteras, nisi alias iam dedisti, quas scripsi ut Cephalioni dares. 10

3 Quod scribis, non quo alicunde audieris, sed te ipsum putare me attractum iri si de pace agatur, mihi omnino non venit in mentem quae possit actio esse de pace, cum illi certissimum sit, si possit, exspoliare exercitu et provincia Pompeium; nisi forte iste nummarius ei potest persuadere ut, dum oratores eant et redeant, quiescat. nihil video quod sperem aut quod iam putem fieri posse. sed tamen hominis hoc ipsum probi est? est magnum et τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων, veniendumne sit in consilium tyranni si is aliqua de re bona deliberaturus sit. qua re si quid eius modi evenerit ut arcessamur (quod equidem non puto; quid enim essem de pace dicturus dixi, ipse valde repudiavit), sed tamen si quid acciderit, quid censeas mihi faciendum utique scribito. nihil enim mihi adhuc accidit quod maioris consili esset. 5 10 15

8–9 ut puto, iam etiam *scripsi* : et (ς), ut puto, iam (iam iam *Gronovius*) *Orelli* 10 et *add. Boot* si *om.* Pδ 11 illim *Orelli* : filii Ω 3, 4 exercitu et provincia s : -um et -iam Ω 5 nummarius *Manutius* : summ- ΩZ(l) ei s : et Ω 6 eant et redeant *Ursinus* : cantent red- (rid- Δ) Ω : eant red- *Beroaldus* 7–8 sed ... probi est *pro interrog. habui* 8 est magnum et τῶν *scripsi* : et (*om.* Δ) m- sit ωH (*vel* ωN) Ω : m- est et τῶν *Orelli* 9 σκεμμάτων C : σκέμματα *vel sim.* RΔ : σκέμμα *Tyrrell* 11 puto *Koch* : curo Ω : credo *Boot*

Trebati, boni viri et civis, verbis te gaudeo delectatum, tuaque ista crebra ἐκφώνησις 'ὑπέρευ' me sola adhuc delectavit. litteras tuas vehementer exspecto; quas quidem credo iam datas esse.

10, 1a

Scr. in Laterio Quinti fratris prid. Non. Apr. an. 49

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

(4) Tu cum Sexto servasti gravitatem eandem quam mihi praecipis. Celer tuus disertus magis est quam sapiens. de iuvenibus quae ex Tullia audisti vera sunt. †macum† istuc quod scribis non mihi videtur tam re esse triste quam verbo. haec est ἄλη in qua nunc sumus mortis instar. aut enim mihi 5 libere inter malos πολιτευτέον fuit aut vel periculose cum bonis. aut nos temeritatem bonorum sequamur aut audaciam improborum insectemur. utrumque periculosum est, at hoc quod agimus [nec] turpe nec tamen tutum.

Istum qui filium Brundisium [de pace] misit de pace (idem 10 sentio quod tu, simulationem esse apertam, parari autem acerrime bellum), ⟨m⟩e legatum iri non arbitror, cuius ad-

17 tuaque s : tuque (tu quae) Ω ὑπέρευ *Corradus* : ὑπέρει Z(l) : ΙΠΕΡΕΙ *M* : ΠΕΡΕΙ R : τέρπει Oδ delectavit s : -abit Ω

Ep. 10, 1a] *novam ep. constituendam esse viderunt Tyrrell–Purser, constituit Moricca : cum superiore in codd. cohaeret* 3 macum RZ^b (*de* O *n. l.*) : maconi Mbd : M. antoni ms : Mucianum *Reid* istuc OR : -ud Δ 4 re Δ : in re OR 7 sequamur Pδ : sequimur Ωλc 9 nec *del. Baiter* : et *Manutius* 10 de pace *secl. Boot, altero illo* de pace *in parenthesi posito* : misit de pace (de pace *e.q.s.*) *Corradus* : de pace misit (de pace *e.q.s.*) *vulgo* 12 acerrime bellum ORC : b- a- Δ me legatum iri s : eleg- iri Ω : legatum iri, non me *Wesenberg*

huc, ut optavi, mentio facta nulla sit. eo minus habeo neces-
se scribere aut etiam cogitare quid sim facturus, si acciderit
ut leger. 15

10, 2

Scr. in Laterio vel Arcano Quinti fratris Non. aut postridie Non. Apr. an. 49

CICERO ATTICO SAL.

1 Ego cum accepissem tuas litteras Non. Apr. quas Cephalio
attulerat essemque Minturnis postridie mansurus et inde
protinus, sustinui me in Arcano fratris, ut, dum aliquid cer-
tius adferretur, occultiore in loco essemus agerenturque ni-
hilo minus quae sine nobis agi possent. λαλαγεῦσα iam 5
2 adest et animus ardet, neque stat quicquam, quo et qua. sed
haec nostra erit cura et peritorum. tu tamen quod poteris, ut
adhuc fecisti, nos consiliis iuvabis. res sunt inexplicabiles.
fortunae sunt committenda omnia. sine spe conamur ulla.
melius si quid acciderit, mirabimur. Dionysium nollem ad 5
me profectum; de quo ad me Tullia mea scripsit. sed et
tempus alienum est, et homini non amico nostra incommo-
da, tanta praesertim, spectaculo esse nolim; cui te meo no-
mine inimicum esse nolo.

15 leger *Corradus* : legerer Ωλ

Ep. 10, 2] 1, 2 et inde ORM : *om.* Eδ : ut inde *Wesenberg* 5 possent *scripsi* : -sint EORMbd : -sunt ms λαλαγεῦσα *Bosius* : ΜΑΛΤΕΥCΑ *vel sim.* Ω : μάντευμα, *dein* ἀλλὰ τελοῦσα *in cod. vet. legere sibi visus est Cratander* 6 stat *Purser* : est Ω 2, 5 melius si ERδ : melius OM : si m- λ nollem *Wesenberg* : nolim Ω 8 nolim *Ernesti* : nolem EP : nollem ORΔ 9 nolo OΔ : volo ER

10, 3

Scr. in Arcano VII *Id. Apr. an. 49*

CICERO ATTICO SAL.

Cum quod scriberem plane nihil haberem, haec autem reliqua essent quae scire cuperem, profectusne esset, quo in statu urbem reliquisset, in ipsa Italia quem cuique regioni aut negotio praefecisset, ecqui essent ad Pompeium et ad consules ex senatus consulto de pace legati – cum igitur 5 haec scire ⟨cupere⟩m, dedita opera has ad te litteras misi. feceris igitur commode mihique gratum si me de his rebus et si quid erit aliud quod scire opus sit feceris certiorem. ego in Arcano opperior dum ista cognosco.

A. d. VII Id.

10, 3a

Scr. in Arcano VII *Id. Apr. an. 49 (§ 1)*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Alteram tibi eodem die hanc epistulam dictavi et pridie dederam mea manu longiorem. visum te aiunt in Regia, nec reprehendo, quippe cum ipse istam reprehensionem non fugerim. sed exspecto tuas litteras, neque iam sane video quid

Ep. 10, 3] 1 quod *Malaespina* : quid Ω 5 cum O(?)RM : ut Eδ 6 scire cuperem *Lambinus* : scirem ERδ : -re O(?)M

Ep. 10, 3a] *novam ep. hic fecit Brunus, post* certiorem (*ep.* 10, 3, *v.* 8) *Corradus, post* cognosco (*ibid. v.* 9) *Schütz* : *cum superiore in codd. cohaeret, spatio tamen ante* alteram *relicto in* Mm 1, 3 fugerim ς : -rem Ω

exspectem, sed tamen, etiam si nihil erit, id ipsum ad me velim scribas. 5

2 Caesar mihi ignoscit per litteras quod non venerim, seseque in optimam partem id accipere dicit; facile patior. quod scribit secum Titinium et Servium questos esse quia non idem sibi quod mihi remisisset, homines ridiculos! qui cum filios misissent ad Cn. Pompeium circumsedendum, ipsi in senatum venire dubitarent. sed tamen exemplum misi ad te Caesaris litterarum. 5

10, 4

Scr. in Cumano XVII *Kal. Mai. an. 49 (§ 7)*

CICERO ATTICO SAL.

1 Multas a te accepi epistulas eodem die, omnis diligenter scriptas, eam vero quae voluminis instar erat saepe legendam, sicuti facio. in qua non frustra laborem suscepisti; mihi quidem pergratum fecisti. qua re ut id, quoad licebit, id est quoad scies ubi simus, quam saepissime facias te vehementer rogo. 5

Ac deplorandi quidem, quod cottidie facimus, sit iam nobis aut finis omnino, si potest, aut moderatio quaedam, quod profecto potest. non enim iam quam dignitatem, quos honores, quem vitae statum amiserim cogito, sed quid consecutus sim, quid praestiterim, qua in laude vixerim, his denique in malis quid intersit inter me et istos quos propter omnia amisimus. hi sunt qui, nisi me civitate expulissent, 10

5 si Pδ : et OM : *om.* R 2, 3 Titinium *Koch* : tullium (tuli- M) Ω : Tullum *Corradus* 6 dubitarint *Wesenberg*

Ep. 10, 4] 1, 7 ac *Ernesti* : at EOΔ : id R : et P 9 iam $Z^{(b)}$: tam $ΩZ^{β}$: *om.* δ

obtinere se non putaverunt posse licentiam cupiditatum suarum; quorum societatis et sceleratae consensionis fides 15
2 quo eruperit vides. alter ardet furore et scelere nec remittit aliquid sed in dies ingravescit; modo Italia expulit, nunc alia ex parte persequi, ex alia provincia exspoliare conatur nec iam recusat sed quodam modo postulat ut, quem ad modum
3 est, sic etiam appelletur tyrannus. alter, is qui nos sibi quon- 5 dam ad pedes stratos ne sublevabat quidem, qui se nihil contra huius voluntatem facere posse, elapsus e soceri manibus ac ferro bellum terra et mari comparat, non iniustum ille quidem sed cum pium tum etiam necessarium, suis tamen 5 civibus exitiabile nisi vicerit, calamitosum etiam si vicerit.

4 Horum ego summorum imperatorum non modo res gestas non antepono meis sed ne fortunam quidem ipsam; qua illi florentissima, nos duriore conflictati videmur. quis enim potest aut deserta per se patria aut oppressa beatus esse? et si, ut nos a te admonemur, recte in illis libris diximus nihil 5 esse bonum nisi quod honestum, nihil malum nisi quod turpe sit, certe uterque istorum est miserrimus, quorum utrique semper patriae salus et dignitas posterior sua dominatione et domesticis commodis fuit.

5 Praeclara igitur ⟨con⟩scientia sustentor, cum cogito me de re publica aut meruisse optime cum potuerim aut certe numquam nisi pie cogitasse, eaque ipsa tempestate eversam esse rem publicam quam ego XIIII annis ante prospexerim. hac igitur conscientia comite proficiscar, magno equidem 5 cum dolore, nec tam id propter me aut propter fratrem meum, quorum est iam acta aetas, quam propter pueros, quibus interdum videmur praestare etiam rem publicam de-

14 putaverunt (potue- R) posse EORm : po- put- Δ 2, 2 expulit generum *Kayser* 3, 2 quidem qui se ς : qui (que M) se quidem Ω 4 ille] illud *Wesenberg* 5, 1 conscientia P : sc- EORδ : sententia M 3 nisi pie *Bosius* : n- die EOR (diem R) Z[b] : insidi(a)e Δ 6 tam Eδ : tamen ORM 7 est *Lambinus* : ut OMZ[l] : ut ut Z[b] : *om.* ERδ : ut *ante* quorum *transp. Schmidt*

buisse. quorum quidem alter non tam ⟨quia meus quam⟩
quia maiore pietate est me mirabiliter excruciat, alter (o rem 10
miseram! nihil enim mihi accidit in omni vita acerbius) in-
dulgentia videlicet nostra depravatus eo progressus est quo
non audeo dicere. et exspecto tuas litteras; scripsisti enim te
scripturum esse plura cum ipsum vidisses.

6 Omne meum obsequium in illum fuit cum multa severita-
te, neque unum eius nec parvum sed multa ⟨et⟩ magna
delicta compressi. patris autem lenitas amanda potius ab illo
quam tam crudeliter neglegenda. nam litteras eius ad Caesa-
rem missas ita graviter tulimus ut te quidem celaremus sed 5
ipsius vide⟨re⟩mur vitam insuavem reddidisse. hoc vero eius
iter simulatioque pietatis qualis fuerit non audeo dicere; tan-
tum scio post Hirtium conventum arcessitum a Caesare,
cum eo de meo animo a suis rationibus alienissimo et consi-
lio relinquendi Italiam; et haec ipsa timide. sed nulla nostra 10
culpa est, natura metuenda est. haec Curionem, haec Hor-
tensi filium, non patrum culpa corrupit.

Iacet in maerore meus frater neque tam de sua vita quam
de mea metuit. huic tu, huic tu malo adfer consolationes, si
ullas potes; maxime quidem illam velim, ea quae ad nos 15
delata sint aut falsa esse aut minora. quae si vera sint, quid
futurum sit in hac vita et fuga nescio; nam si haberemus rem
publicam, consilium mihi non deesset nec ad severitatem nec
ad diligentiam. nunc sive iracundia sive dolore sive metu
permotus gravius scripsi quam aut tuus in illum amor aut 20
meus postulabat, si vera sunt, ignosces, sin falsa, me libente

9 quia meus quam *addidi* (*cf.* 10, 9, 2; 10, 11, 3), q- filius quam *Lambinus duce Malaespina* 10 excruciat δ : -ari Ω 13 et] sed *Malaespina* 14 plura *Orelli* : -rima Ω 6, 2 et P : *om.* Ω 6 videremur *Madvig* : videmus Ω : -emur *Schütz* 9 eo de meo *Lambinus* : eodem eo Ω 14 huic tu huic tu EOPMdm : huic tu Rbs 17 vita et ORF Ant. : *om.* EΔ 19 indulgentiam *Manutius* nunc EORδ : M. nec M : nunc haec c : haec *Victorius*

eripies mihi hunc errorem. quoquo modo vero se res habebit, nihil adsignabis nec patruo nec patri.

7 Cum haec scripsissem, a Curione mihi nuntiatum est eum ad me venire. venerat enim is in Cumanum vesperi pridie, id est Idibus. si quid igitur eius modi sermo eius attulerit quod ad te scribendum sit, id his litteris adiungam.

8 Praeteriit villam meam Curio iussitque mihi nuntiari mox se venturum cucurritque Puteolos ut ibi contionaretur. contionatus est, rediit, fuit ad me sane diu. o rem foedam! nosti hominem; nihil occultabat, in primis nihil esse certius quam ut omnes qui lege Pompeia condemnati essent restituerentur; itaque se in Sicilia eorum opera usurum. de Hispaniis non dubitabat quin Caesaris essent. inde ipsum cum exercitu, ubicumque Pompeius esset. eius interitum finem illi fore. propius factum esse nihil. et plane iracundia elatum voluisse Caesarem occidi Metellum tribunum pl., quod si esset factum, caedem magnam futuram fuisse. permultos hortatores esse caedis, ipsum autem non voluntate aut natura non esse crudelem, sed quod ⟨putaret⟩ popularem esse clementiam. quod si populi studium amisisset, crudelem fore; eumque perturbatum quod intellegeret se apud ipsam plebem offendisse de aerario. itaque ei cum certissimum fuisset ante quam proficisceretur contionem habere, ausum non esse vehementerque animo perturbato profectum.

9 Cum autem ex eo quaererem quid videret, quem exitum, quam rem publicam, plane fatebatur nullam spem reliquam.

7, 3 igitur eius Es : e- (enim R) i- ORΔ sermo eius ERδ : e- s- OPMλ : sermo ς 4 his *Schütz* : in Ω 8, 4 occultabat EOR : -abit Md : -avit bms 8 interitum *Lambinus* : -tu Ω belli *Manutius* 9 propius s : prope ius EORbdm : pompeius M propius ... nihil *post* tribunum pl. *transp. multi duce Malaespina, del.* ei et *scripsi* : ei ΩZ[lb] 11 fuisse C : esse Ω 13 putaret *add.* ς 15 plebem *Victorius* : legem Ω 9, 1 quem M : quod EORδ exitum *Malaespina* : exemplum ΩZ[(l)]

Pompei classem timebat; quae si †esset†, se de Sicilia abiturum. 'quid isti' inquam 'sex tui fasces? si a senatu, cur laureati? si ab ipso, cur sex?' 'cupivi' inquit 'ex senatus consulto 5
surrupto; nam aliter ⟨non⟩ poterat. at ille impendio nunc magis odit senatum. "a me" inquit "omnia proficiscentur."'
10 'cur autem sex?' 'quia duodecim nolui; nam licebat.' tum ego 'quam vellem' inquam 'petisse ab eo quod audio Philippum impetrasse! sed veritus sum, quia ille a me nihil impetrabat.' 'libenter' inquit 'tibi concessisset. verum puta te impetrasse; ego enim ad eum scribam, ut tu ipse voles, de ea 5
re nos inter nos locutos. quid autem illius interest, quoniam in senatum non venis, ubi sis? quin nunc ipsum minime offendisses eius causam si in Italia non fuisses.' ad quae ego me recessum et solitudinem quaerere, maxime quod lictores haberem. laudabat consilium. 'quid ergo?' inquam. 'nam 10
mihi cursus in Graeciam per tuam provinciam est, quoniam ad mare superum milites sunt.' 'quid mihi' inquit 'optatius?' hoc loco multa perliberaliter. ergo hoc quidem est [verum] profectum, ut non modo tuto verum etiam palam navigaremus. 15

11 Reliqua in posterum diem distulit; ex quibus scribam ad te si quid erit epistula dignum. sunt autem quae praeterii, interregnumne esset exspectaturus an quo modo dixerit ille quidem, ad se deferri consulatum sed se nolle in proximum annum. et alia sunt quae exquiram. iurabat ad summam, 5

3 esset] exisset *Weiske* : adesset *Reid* : *fort.* accessisset 6 nam] non R non *add.* ς 7 senatum a me ς : senatum ad senatum a me ΩZ[b] (*sed* a *om.* OM. a senatu a Ebd) 8 quur autem sex? C : autem sex EOMdm : sex autem s : sex Rb (autem *ante* prof- R) 10, 8 causam si *Lambinus* : causa si EORδ : causas M italia Eδ : -am ORM ad quae *Lambinus* : atque Ω 9 recessum *Victorius* : -surum Ω 10 laudabat EORms : -abit Mbd : -avit *Victorius* 14 profectum ς : verum profecto Ω 11, 3–4 dixerit ... ad se *Ernesti* (ad se *et priores, ordine mutato*) : -rim ... sed ΩC

quod nullo negotio faceret, amicissimum mihi Caesarem esse debere. 'quid enim?' inquam. 'scripsit ad me Dolabella.' 'dic, quid?' adfirmabat eum scripsisse, quod me cuperet ad urbem venire, illum quidem gratias agere maximas et non modo probare sed etiam gaudere. quid quaeris? acquievi. 10
levata est enim suspicio illa domestici mali et sermonis Hirtiani. quam cupio illum dignum esse nobis et quam ipse me invito †quae pro illo sit suspicandum†! sed opus fuit Hirtio convento? est profecto nescio quid, sed velim quam minimo. et tamen eum nondum redisse miramur. sed haec videbimus. 15

12 Tu †optimus† Terentiae dabis. iam enim urbis nullum periculum est. me tamen consilio iuva, pedibusne Regium an hinc statim in navem, et cetera, quoniam commoror. ego ad te [statim] habebo quod scribam simul et videro Curionem. de Tirone, cura, quaeso, quod facis, ut sciam quid is agat. 5

6 facere solet *Orelli* 7 debere s : debet Ω inquam bds : unq- Ω 8 dic *Hand* : dico Ω eum(?) scripsisse E : cum (quom O, eo M) scripsisset Ω 10–11 acquievi. levata *Bosius* : atque vi lebata Z[1b] : atque vilebat (iube- Rbds) Ω 12 esse ms : -et Ω 13 sit suspicandum Ω : (susp- *etiam* Z[l]) : *sententiae, opinor, satis faciat* compellor ad susp- 14 sed msC : se Ω minimum *Lambinus, fort. recte* 12, 1 optimus OR : -mos Δ : Oppios *Victorius* : hospitium *Muretus* : *anne* ab Oppiis? delegabis *Wesenberg* enim OR : cum Δ nullum *Pius* : unum Ω : vanum *Boot* (v- vel nullum *iam Gronovius*) : minimum *Purser* 4 statim *del. Schütz* et MdZ[(b)] : ut EORbms : *del. Gronovius*

10, 5

Scr. in Cumano XV *Kal. Mai. an. 49* (§ 3)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 De tota mea cogitatione scripsi ad te antea satis, ut mihi visus sum, diligenter. de die nihil sane potest scribi certi
2 praeter hoc, non ante lunam novam. Curionis sermo postridie eandem habuit fere summam, nisi quod apertius significavit se harum rerum exitum non videre.

Quod mihi mandas de quodam regendo, ''Ἀρκαδίαν...'. tamen nihil praetermittam. atque utinam tu – sed molestior 5
non ero. epistulam ad Vestorium statim detuli, ac valde re-
3 quirere solebat. commodius tecum Vetti⟨e⟩nus est locutus quam ad me scripserat. sed mirari satis hominis neglegentiam non queo. cum enim mihi Philotimus dixisset se HS $\overline{L}$ emere de Canuleio deversorium illud posse, minoris etiam empturum si Vettienum rogassem, rogavi ut, si quid posset, 5
ex ea summa detraheret; promisit. ad me nuper se HS $\overline{XXX}$ emisse; ut scriberem cui vellem addici; diem pecuniae Id. Nov. esse. rescripsi ei stomachosius, cum ioco tamen familiari. nunc, quoniam agit liberaliter, nihil accuso hominem scripsique ad eum me a te certiorem esse factum. 10

Tu de tuo itinere quid et quando cogites velim me certiorem facias.

A. d. XV Kal. Mai.

Ep. 10, 5] *novam ep. agnovit Corradus* : *cum superiore in codd. cohaeret* 1, 2 potest scribi EORm : s- p- Δ certi ς : -te Ω 2, 4 quodam] Quinto *Victorius* 5 molestior *Victorius* : mode- ΩZ(b) 6 ero *nescio quis* : pro Δ : propter O : per R detuli *Graevius* : deculia Δ (-cidia b) : de tullia ORs 3, 1 Vettienus *Ursinus* : vectinus Ω (*codicum in hoc nomine variationes amplius non curabo*) 2 satis δ : -is est Ω 6 se HS *Orelli* : esse Ω : sese HS s 8 ei stomachosius *Manutius* : et in stomacho si vis ORC (et ist-) : et isto madio si vis Δ ioco ς : loco Ω

10, 6

Scr. in Cumano c. XI *Kal. Mai. an.* 49

CICERO ATTICO SAL.

1 Me adhuc nihil praeter tempestatem moratur. astute nihil sum acturus. fiat in Hispania quidlibet – et tamen recte sit. meas cogitationes omnis explicavi tibi superioribus litteris. quocirca hae sunt breves, et quia festinabam eramque occupatior. 5

2 De Quinto filio, ⟨f⟩it a me quidem sedulo, sed – nosti reliqua. quod †dem† me mones, et amice et prudenter me mones, sed erunt omnia facilia si ab uno illo cavero. magnum opus est; mirabilia multa, nihil simplex, nihil sincerum. vellem suscepisses iuvenem regendum; pater enim nimis 5 indulgens quicquid ego adstrinxi relaxat. si sine illo possem, regerem; quod tu potes. sed ignosco; magnum, inquam, opus est.

3 Pompeium pro certo habemus per Illyricum proficisci in Galliam. ego nunc qua et quo videbo.

Ep. 10, 6] *hinc novam ep. incipit* m, *post* facias (*ep.* 10, 5, 3, *v.* 12) EPs : *uno tenore* ORMbd 1, 2 hispania ms : -am Ω recte sit *scripsi* : recitet et ΩZ[b] : recite te Z[β] (*sed del.*) : reticeret Z[l] : res stat; ἰτέον *Tyrrell* 4 et OR : et tamen Δ : *om.* E 2, 1 filio *Corradus* : fratre Ω fit a *Bosius* : ita Ω : *fort.* fiet a 2 dem C : dein (?) M : de Eδ : enim O(?)R : de meo (*sc.* filio) *vel* de nave *temptavi* 2–3 me mones C : memores O(?)M : -ras ERδ

10, 7

Scr. in Cumano fort. IX *Kal. Mai. an. 49*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Ego vero Apuliam et Sipontum et tergiversationem istam probo nec tuam rationem eandem esse duco quam meam, non quin in re publica rectum idem sit utrique nostrum, sed ea non agitur. regnandi contentio est, in qua pulsus est modestior rex et probior et integrior et is, qui nisi vincit, nomen (5) populi Romani deleatur necesse est, sin autem vincit, Sullano more exemploque vincet. ergo hac in contentione neutrum tibi palam sentiendum et tempori serviendum est. mea causa autem alia est, quod beneficio vinctus ingratus esse non possum, nec tamen in acie ⟨me⟩ sed Melitae aut alio in (10) loco simili ⟨vel⟩ oppidulo futurum puto. 'nihil' inquies 'iuvas eum in quem ingratus esse non vis?' immo minus fortasse voluisset. sed de hoc videbimus; exeamus modo. quod ut meliore tempore possimus facit Adriano mari Dolabella, Fretensi Curio. (15)

2 Iniecta autem mihi spes quaedam est: 'velle mecum Ser. Sulpicium colloqui.' ad eum misi Philotimum libertum cum

Ep. 10, 7] *novam ep. agnovit Corradus* : *cum superiore in codd. cohaeret* **1, 4** modestior EORδ : at(?) m- M : adm- Z^b : et m- *Gronovius* 10 me *add. Wesenberg* (*post* tamen *Lambinus*) Melitae *Victorius* : militi(a)e EORm : militia Δ aliquo m 11 simili Ω : sive ms vel oppidulo *scripsi* (vel oppido *Tyrrell–Purser*) : oppidulo Ω sive in opp- *Lambinus* *aut* loco *aut* oppidulo *glossema fuisse suspicatus est Graevius* 12 ingratus Eδ : gr- ORM 15 fretensi ERMbd$Z^{(b)}$ (*hoc in libris vett. constanter se legisse adfirmat Bosius; idem Tornesianum habuisse testatur Lambinus in ed. prima, at in altera* fretensi tensi, *fort. errore typographico*) : cret- Oms : freto Siciliensi *Victorius* **2, 1** *post* est *distinxit iam ed. Saliceti-Regii* (*1499*)

litteris. si vir esse volet, praeclara συνοδία, sin autem –.
3 erimus nos qui solemus. Curio mecum vixit, iacere Caesarem putans offensione populari Siciliaeque diffidens si Pompeius navigare coepisset.

Quintum puerum accepi vehementer. avaritiam video fuisse et spem magni congiari. magnum hoc malum est, sed 5 scelus illud quod timueramus spero nullum fuisse. hoc autem vitium puto te existimare non ⟨a⟩ nostra indulgentia sed a natura profectum. quem tamen nos disciplina regimus.

De Oppiis Veliensibus quid placeat cum Philotimo videbis. Epirum nostram putabimus, sed alios cursus videbamur 10 habituri.

10, 8

Scr. in Cumano VI *Non. Mai. an. 49* (*§ 10*)

CICERO ATTICO SAL.

1 Et res ipsa monebat et tu ostenderas et ego videbam de iis rebus quas intercipi periculosum esset finem inter nos scribendi fieri tempus esse. sed cum ad me saepe mea Tullia scribat orans ut quid in Hispania geratur exspectem et semper adscribat idem videri tibi idque ipse etiam ex tuis litteris 5 intellexerim, non puto esse alienum me ad te quid de ea re sentiam scribere.

3 praeclara *Victorius* : decl- (de cl-) Ω συνοδία *Manutius* : synodia (sin-) Ω 3, 7 a *add. Lambinus* 8 quam ... regemus *Ernesti* 9 oppiis OR : oppio Δ cum OR : quem Δ 10 nostram ς : -rum Ω videbamur ς : -eamur Ω (*sed ex* -ebimur R) : -emur s

Ep. 10, 8] 1, 1 de iis Om : de hiis R : de his bds : denis M 5 adscribat (ass-) δ : -am Ω 6 ad bds : a Ω

2 Consilium istuc tunc esset prudens, ut mihi videtur, si nostras rationes ad Hispaniensem casum accommodaturi essemus; quod fieri * * *. necesse est enim aut, id quod maxime velim, pelli istum ab Hispania aut trahi id bellum aut istum, ut confidere videtur, apprehendere Hispanias. si pelletur, quam gratus aut quam honestus tum erit ad Pompeium noster adventus, cum ipsum Curionem ad eum transiturum putem? si trahitur bellum, quid exspectem aut quam diu? relinquitur ut, si vincimur in Hispania, quiescamus. id ego contra puto. istum enim victorem magis relinquendum puto quam victum, et dubitantem magis quam fidentem suis rebus. nam caedem video si vicerit et impetum in privatorum pecunias et exsulum reditum et tabulas novas et turpissimorum honores et regnum non modo Romano homini sed ne Persae quidem cuiquam tolerabile. 5 10 15

3 Tacita esse poterit indignitas nostra? pati poterunt oculi me cum Gabinio sententiam dicere, et quidem illum rogari prius? praesto esse clientem tuum Cloelium, †Cateli† Plaguleium, ceteros? sed cur inimicos colligo, qui meos necessarios a me defensos nec videre in curia sine dolore nec versari inter eos sine dedecore potero? quid si ne id quidem est exploratum, fore ut mihi liceat? scribunt enim ad me amici eius me illi nullo modo satis fecisse quod in senatum non venerim. tamenne dubitemus an ei nos etiam cum periculo 5

2, 1 istuc OR : -ud Δ 3 fieri Ωλ : f- non debet P : *alia add. alii,* nec honestum nec tutum *Lehmann* 4 ab hispania Rδ : ad hispaniam OM 8 si Rδ : si cum OM : sin *Lambinus* : sin autem *nescio quis* : si contra *Schmidt* 11 et] nec *Schütz* 3, 1 tacita Ω : tanta PZ[l] indignitas *Victorius* : id indig- MZ[l] : in id dig- ORδ poterunt ms : -rint P : potuerint Ω 3 cloelium Mdm : clocl- R : clodium bs (*de* O *n.l.*) cateli OPΔ : -elli R : catuli s : C. Ateii *Bosius* 8 senatum bds : -tu Ω 9 venerim δ : venirem Ω ei *Manutius* : et Ω : ut bds

venditemus quicum coniuncti ne cum praemio quidem vo- 10
lu⟨i⟩mus esse?

4 Deinde hoc vide, non esse iudicium de tota contentione in Hispaniis, nisi forte iis amissis arma Pompeium abiecturum putas; cuius omne consilium Themistocleum est. existimat enim qui mare teneat eum necesse ⟨esse⟩ rerum potiri. itaque [qui] numquam id egit ut Hispaniae per se tenerentur; 5 navalis apparatus ei semper antiquissima cura fuit. navigabit igitur, cum erit tempus, maximis classibus et ad Italiam accedet, in qua nos sedentes quid erimus? nam medios esse iam non licebit. [classibus] adversabimur igitur? quod maius scelus aut tantum? denique quid turpius? an qui valde in- 10 cumbentis solus tuli scelus, eiusdem cum Pompeio et cum

5 reliquis principibus non feram? quod si iam misso officio periculi ratio habenda est, ab illis est periculum si peccaro, ab hoc si recte fecero, nec ullum in his malis consilium periculo vacuum inveniri potest, ut non sit dubium quin turpiter facere cum periculo fugiamus, quod fugeremus etiam cum 5 salute. non simul cum Pompeio mare transi[er]imus. omnino ⟨non⟩ potuimus; exstat ratio dierum. sed tamen (fateamur enim quod est) ne con⟨ten⟩dimus quidem ut possemus. fefellit ea m⟨e⟩ res quae fortasse non debuit, sed fefellit: pacem putavi fore. quae si esset, iratum mihi Caesarem esse, 10 cum idem amicus esset Pompeio, nolui. senseram enim

10 venditemus C : -icemus Ω coniuncti ne *Hervagius* : -ctione Ω voluimus *Manutius* : -umus Ω 4, 4 esse *add. Lambinus* 5 qui *del. Schütz* 6 cura Rδ : *om.* OM navigabit Pδ : -avit OM : -abat R 9 classibus *del. Manutius* maius δZ^{β} : malus Ω$Z^{l(b)}$ 10 scelus aut *Malaespina* : scilicet Ω$Z^{l(b)}$ quid] an quid Z^{l} an qui valde ς : an in (anin M : an tu b : an cum s) v- ΔZ^{β} : an invalide O : animal de R incumbentis *scripsi* : hic (hinc Z^{β}) in absentis Ω 5, 6 salute P : -em Ω transiimus *Nipperdey* : -ierimus Ω 6–7 omnino non *Manutius* : non o- P : o- Ω 8 contendimus *Nipperdey* : cond- ΩC possemus *Nipperdey* : -simus Ω 9 ea me *Bosius* : eam OMZ^{b} : ea Rδ debuit Rδ : -isset M : -i sed O 10 iratum ς : rata Ω

quam idem essent. hoc verens in hanc tarditatem incidi. sed adsequar omnia si propero: si cunctor, amitto.

6 Et tamen, mi Attice, auguria quoque me incitant quaedam spe non dubia nec haec collegi nostri ab Atto sed illa Platonis de tyrannis. nullo enim modo posse video stare istum diutius quin ipse per se etiam languentibus nobis concidat, quippe qui florentis⟨simus⟩ ac novus sex, septem diebus ipsi 5 illi egenti ac perditae multitudini in odium acerbissimum venerit, qui duarum rerum simulationem tam cito amiserit, mansuetudinis in Metello, divitiarum in aerario. iam quibus utatur vel sociis vel ministris? ii provincias, ii rem publicam regent quorum nemo duo mensis potuit patrimonium suum 10
7 gubernare? non sunt omnia colligenda quae tu acutissime perspicis, sed tamen ea pone ante oculos; iam intelleges id regnum vix semenstre esse posse. quod si me fefellerit, feram, sicut multi clarissimi homines in re publica excellentes tulerunt, nisi forte me Sardanapali vicem in suo lectulo mori 5 malle censueris quam ⟨in⟩ exsilio Themistocleo. qui cum fuisset, ut ait Thucydides, τῶν μὲν παρόντων δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, τῶν δὲ μελλόντων ἐς πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής, tamen incidit in eos casus quos vitasset si eum nihil fefellisset. etsi is erat, ut ait 10 idem, qui τὸ ἄμεινον καὶ τὸ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι ἑώρα μάλιστα, tamen non vidit nec quo modo Lacedaemoniorum

13 assequor *Lambinus* 6, 1 qu(a)edam OR : quadam Δ 2 Atto *Orelli* : attico Ω 5 florentissimus *Manutius* : -ntis Ω VI, VII *Manutius* : ut uti OΔ : uti ut R 7 venerit *Corradus* : veniret Ω tam Pδ : tamen Ω 8 aerario *Victorius* : af(f)ranio Ωλ 9 utetur *Kayser* ii ... ii *Madvig* : si ... si OPM : si ii ... ii R : si ii (hi) ... si ii (hi) δ 7, 2 intelliges id δ : -gent O(?)M : -ges R 5 sardanapali PMZ^1 : -lli ORδ vicem *etiam* Z^1 suo *fort. delendum* (in suo lectulo *del. Nipperdey*) : meo *Graevius* 6 censueris P : -rint Z^b : -runt Ω in *add. Wesenberg* 7 *in Graecis codicum errores non perscripsi* 11 προεώρα O (*cf. Thuc. 1. 138. 3*)

nec quo modo suorum civium invidiam effugeret nec quid Artaxerxi pollice⟨re⟩tur. non fuisset illa nox tam acerba Africano, sapientissimo viro, non tam dirus ille dies Sullanus 15 callidissimo viro, C. Mario, si nihil utrumque eorum fefellisset. nos tamen hoc confirmamus illo augurio quo diximus,

8 nec nos fallit nec aliter accidet. corruat iste necesse est aut per adversarios aut ipse per se, qui quidem sibi est adversarius unus acerrimus. id spero vivis nobis fore; quamquam tempus est nos de illa perpetua iam, non de hac exigua vita cogitare. sin quid acciderit maturius, haud sane mea multum 5 interfuerit utrum factum [fiat] videam an futurum esse multo ante viderim. quae cum ita sint, non est committendum ut iis paream quos contra me senatus, ne quid res publica detrimenti acciperet, armavit.

9 Tibi sunt omnia commendata, quae commendationis meae pro tuo in nos amore non indigent. ne hercule ego quidem reperio quid scribam; sedeo enim πλουδοκῶν. etsi nihil umquam tam fuit scribendum quam nihil mihi umquam ex plurimis tuis iucunditatibus gratius accidisse quam 5 quod meam Tulliam suavissime diligentissimeque coluisti. valde eo ipsa delectata est, ego autem non minus. cuius quidem virtus mirifica. quo modo illa fert publicam cladem, quo modo domesticas tricas! quantus autem animus in discessu nostro! est στοργή, est summa σύντηξις; tamen nos 10

10 recte facere et bene audire vult. sed hac super re mi⟨nu⟩s, ne meam ipse συμπάθειαν iam evocem.

14 polliceretur bds : -cetur Ω fuisset s : -e et OM : -et et Rbdm 17 quod ms 18 fallet *Otto* accidet *Manutius* : -dit Ω 8, 1 iste Rδ : ista OM 6 factum δ : -tum fiat OM : -tum fuerit R 9, 2 ne] nec *Hofmann* (nec mercule *Lamb.* (*marg.*)) 4 tam Δ : iam OR 5 accidisse δ : -et Ω 10 est στοργή, est λ : sit στοργῆς (*vel sim.*) sit Ω 10, 1 re minus *scripsi* : remis Ω : re nimis ς : re ne nimis *Lehmann*

Tu, si quid de Hispaniis certius et si quid aliud, dum adsumus, scribes, et ego fortasse discedens dabo ad te aliquid, eo etiam magis quod Tullia te non putabat hoc tempo- 5
re ex Italia. cum An⟨ton⟩io item est agendum ut cum Curione, Melitae me velle esse, civili bello nolle interesse. eo velim tam facili ut⟨i⟩ possim et tam bono in me quam Curione. is ad Misenum VI Non. venturus dicebatur, id est hodie. sed
praemisit mihi odiosas litteras hoc exemplo: 10

10, 8A

Scr. fort. Kal. Mai. an. 49

ANTONIUS TR. PL. PRO PR. CICERONI IMP. SAL.

1 Nisi te valde amarem et multo quidem plus quam tu putas, non extimuissem rumorem qui de te prolatus est, cum praesertim falsum esse existimarem. sed quia te nimio plus diligo, non possum dissimulare mihi famam quoque, quamvis
sit falsa, falsam agnoscere magni esse. trans mare ⟨te iturum 5
esse⟩ credere non possum, cum tanti facias Dolabellam ⟨et⟩ Tulliam tuam, feminam lectissimam, tantique ab omnibus nobis fias; quibus mehercule dignitas amplitudoque tua paene carior est quam tibi ipsi. sed tamen non sum arbitratus
esse amici non commoveri etiam improborum sermone, at- 10
que eo feci studiosius quod iudicabam duriores partis mihi

6 antonio s : an(n)io Ω 7 velle OR : -et Δ civili bello *scripsi duce Wesenberg, qui* huic c- b- : huic libello OΔ : huic b- Rs 8 uti ς : ut Ω possim Pb : -sem Ω : -se ς Curione. is *Beroaldus* : -onis OM : -onis is Rδ

Ep. 10, 8A] 1, 3 esse *om.* c 5 falsa falsam agnoscere Z^b : falsam agnosce M : falsa ORδ magni δZ^b : -no Ω 5–6 te iturum esse *add. Baiter* (te iturum P, *sed post* esse) 6 et *add.* ς

impositas esse ab offensione nostra, quae magis a ζηλοτυπίᾳ mea quam ab iniuria tua nata est. sic enim volo te tibi persuadere, mihi neminem esse cariorem te excepto Caesare meo, meque illud una iudicare, Caesarem maxime in suis M. 15
2 Ciceronem reponere. qua re, mi Cicero, te rogo ut tibi omnia integra serves, eius fidem improbes qui tibi ut beneficium daret prius iniuriam fecit, contra ne profugias qui te, etsi non amabit, quod accidere non potest, tamen salvum amplissimumque esse cupiet. 5

Dedita opera ad te Calpurnium, familiarissimum meum, misi, ut mihi magnae curae tuam vitam ac dignitatem esse scires.

Eodem die a Caesare Philotimus attulit hoc exemplo:

10, 8B

Scr. Massiliam iter faciens XV *Kal. Mai. an. 49* (§ 2)

CAESAR IMP. SAL. D. CICERONI IMP.

1 Etsi te nihil temere, nihil imprudenter facturum iudicaram, tamen permotus hominum fama scribendum ad te existimavi et pro nostra benevolentia petendum ne quo progredereris proclinata iam re quo integra etiam progrediendum tibi non existimasses. namque et amicitiae graviorem iniuriam feceris 5
et tibi minus commode consulueris, si non fortunae obsecu-

15 meo ... iudicare C : *om.* Ω c(a)esarem Rδ : *om.* OM 2, 3 ne OΔ : eum ne R, *fort. recte* : ne ab eo *Lambinus* 6 -mum meum Pδ : -mumque eum O(?)M : -mum R 9 attulit ΩZ[(b)] : litteras at- bds

Ep. 10, 8B] *hanc ep. habet etiam Landianus* (H) **1, 4** proclinata RMbdCλ : incl- HOms quo ORM : qua HPδ etiam HΔ : *om.* OR

tus videberis (omnia enim secundissima nobis, adversissima illis accidisse videntur), nec causam secutus (eadem enim tum fuit cum ab eorum consiliis abesse iudicasti), sed meum aliquod factum condemnavisse; quo mihi gravius abs te ni- 10
2 hil accidere potest. quod ne facias pro iure nostrae amicitiae a te peto. postremo quid viro bono et quieto et bono civi magis convenit quam abesse a civilibus controversiis? quod non nulli cum probarent, periculi causa sequi non potuerunt; tu explorato et vitae meae testimonio et amicitiae iudi- 5
cio neque tutius neque honestius reperies quicquam quam ab omni contentione abesse.

XV Kal. Mai. ex itinere.

10, 9

Scr. in Cumano V Non. Mai. an. 49

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Adventus Philotimi (at cuius hominis, quam insulsi et quam saepe pro Pompeio mentientis!) exanimavit omnis qui mecum erant; nam ipse obdurui. dubitabat nostrum nemo quin Caesar itinera repressisset – volare dicitur; Petreius cum Afranio coniunxisse⟨t se⟩ – nihil adfert eius modi. quid 5
quaeris? etiam illud erat persuasum, Pompeium cum magnis copiis iter in Germaniam per Illyricum fecisse; id enim αὐθεντικῶς nuntiabatur. Melitam igitur, opinor, capessa-

7 videberis Hbds : ut deberes OMm : fueris ut deberes R (debes P) : videbere *Victorius* 2, 5 tu explorato Hδ : quo expl- O : quo et pl- M : quo et expl- R

Ep. 10, 9] *novam ep.* (*sed a verbis* XV Kal. *supra*) *facit* P : *uno tenore* Ω 1, 3 dubitabat P : -abit Ω : -avit δ 4 repressisset Om : oppr- Rbds : repressisset tuo M : -et. immo *Schmidt* 5 -isset se *Bosius* : -isse Ω 6 pompeium Rδ : -io OM

mus, dum quid in Hispania. quod quidem prope modum videor ex Caesaris litteris ipsius voluntate facere posse, qui negat neque honestius neque tutius mihi quicquam esse quam ab omni contentione abesse. 10

2 Dices 'ubi ergo tuus ille animus quem proximis litteris?' adest et idem est; sed utinam meo solum capite decernerem! lacrimae meorum me interdum molliunt precantium ut de Hispaniis exspectemus. M. Caeli quidem epistulam scriptam miserabiliter, cum hoc idem obsecraret, ut exspectarem, ne fortunas meas, ne unicum filium, ne meos omnis tam temere proderem, non sine magno fletu legerunt pueri nostri; etsi meus quidem est fortior eoque ipso vehementius commovet, nec quicquam nisi de dignatione laborat. 5

3 Melitam igitur, deinde quo videbitur. tu tamen etiam nunc mihi aliquid litterarum, et maxime si quid ab Afranio. ego si cum Antonio locutus ero, scribam ad te quid actum sit. ero tamen in credendo, ut mones, cautus; nam occultandi ratio cum difficilis tum etiam periculosa est. Servium exspecto ad Nonas et †adicit a† Postumia et Servius filius. quartanam leviorem esse gaudeo. misi ad te Caeli etiam litterarum exemplum. 5

9 quid F : quod Ω Hispania ς : -am Ω 2, 1 ergo tuus ille bZ[b] : i- e- t- Ω 6 unicum filium *Corradus* : -cam -iam Ω 3, 1 quo PF : quod OΔ : cum R 6 adi(i)cit a Ω : adigit ita *Bosius* : *anne* agit ita? Servius filius *Bosius* : -vi (-vii, -bi) -li(i) Ω

10, 9A

Scr. in Liguria c. XV *Kal. Mai. an. 49*

CAELIUS CICERONI SAL.

1 Exanimatus tuis litteris, quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti neque id quid esset perscripsisti neque non tamen quale esset quod cogitares aperuisti, has ad te ilico litteras scripsi.

Per fortunas tuas, Cicero, per liberos te oro et obsecro ne quid gravius de salute et incolumitate tua consulas. nam deos hominesque amicitiamque nostram testificor me tibi praedixisse neque temere monuisse sed, postquam Caesarem convenerim sententiamque eius qualis futura esset parta victoria cognorim, te certiorem fecisse. si existimas eandem rationem fore Caesaris in dimittendis adversariis et condicionibus ferendis, erras. nihil nisi atrox et saevum cogitat atque etiam loquitur. iratus senatui exiit, his intercessionibus plane incitatus est; non mehercules erit deprecationi locus.

2 Qua re si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuae reliquae tibi carae sunt, si aliquid apud te nos, si vir optimus, gener tuus, valemus, quorum fortunam non debes velle conturbare, ut eam causam in cuius victoria salus nostra est

Ep. 10, 9A] *reperitur haec ep. in epp. ad Fam.* (*VIII. 16*). ψ = *cod. Mediceus 49.9* 1, 1 tuis Ω : sum tuis ψ nihil nisi Pψ : nihil Ω : non nihil δ 2 quid ψ : quod Ω : per quod C 5 te oro et Ω : oro ψ 11 fore msψ : forte Ω 13 exiit O[2] : exit Ω : exilit ψ 14 me hercules (meh-) Ω (-cule Obds) : *om.* ψ 2, 2 curae C 3 valemus Ω : valet ψ 4 noli committere *ante* ut *olim add. Lehmann, post* habeamus *interpungens; melius, opinor,* haec omnia etiam atque etiam cogitabis *vel sim. post* habeamus *addideris* ut] *num* ut aut?

odisse aut relinquere cogamur aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus * * * denique illud cogita, quod offensae fuerit in ista cunctatione te subisse. nunc te contra victorem Caesarem facere quem dubiis rebus laedere noluisti et ad eos fugatos accedere quos resistentis sequi nolueris summae stultitiae est. vide ne, dum pudet te parum optimatem esse, parum diligenter quid optimum sit eligas. 3 quod si totum tibi persuadere non possum, saltem dum quid de Hispaniis agamus scitur exspecta; quas tibi nuntio adventu Caesaris fore nostras. quam isti spem habeant amissis Hispaniis nescio; quod porro tuum consilium sit ad desperatos accedere non me dius fidius reperio.

4 Hoc quod tu non dicendo mihi significasti Caesar audierat ac, simul atque 'have' mihi dixit, statim quid de te audisset exposuit. negavi me scire, sed tamen ab eo petii ut ad te litteras mitteret, quibus maxime ad remanendum commoveri posses. me secum in Hispaniam ducit; nam nisi ita faceret, ego, prius quam ad urbem accederem, ubicumque esses, ad te percurrissem et hoc a te praesens contendissem atque omni vi te retinuissem.

5 Etiam atque etiam, Cicero, cogita ne te tuosque omnis funditus evertas, ne te sciens prudensque eo demittas unde exitum vides nullum esse. quod si te aut voces optimatium commovent aut non nullorum hominum insolentiam et iactationem ferre non potes, eligas censeo aliquod oppidum vacuum a bello dum haec decernuntur; quae iam erunt confecta. id si feceris, et ego te sapienter fecisse iudicabo et Caesarem non offendes.

7 offensae Pδψ : def- Ω fuerit ψ : -rint Ω : -runt bs subisse sψ : subesse Ω 8 Caesarem *om.* ψ 11 quid ψ : quod Ω 4,2 have ψ : habe Ω 3 exposuit P ψ : ea p- Ω sed ψ : *om.* Ω 6 esses Δ : esse ψ : tu esses OR 7 percurrissem ORψ : percucurri- (-uri- d) δCλ : pervicuri- M 5,2 ne] nec δ demittas OPmψ : dim- RΔ

10, 10

Scr. in Cumano v Non. Mai. an. 49 (§ 3)

CICERO ATTICO SAL.

1 Me caecum qui haec ante non viderim! misi ad te epistulam Antoni. ei cum ego †saepissime† scripsissem nihil me contra Caesaris rationes cogitare, meminisse me generi mei, meminisse amicitiae, potuisse, si aliter sentirem, esse cum Pompeio, me autem, quia cum lictoribus invitus cursarem, abesse velle nec id ipsum certum etiam nunc habere, vide quam ad haec παραιν⟨ετ⟩ικῶς: 5

2 Tuum consilium †quia† verum est. nam qui se medium esse vult, in patria manet; qui proficiscitur aliquid de altera utra parte iudicare videtur. sed ego is non sum qui statuere debeam iure quis proficiscatur necne; partis mihi Caesar has imposuit ne quem omnino discedere ex Italia paterer. qua re parvi refert me probare cogitationem tuam, si nihil tamen tibi remittere possum. ad Caesarem mittas censeo et ab eo hoc petas. non dubito quin impetraturus sis, cum praesertim te amicitiae nostrae rationem habiturum esse pollicearis. 5

3 Habes σκυτάλην Λακωνικήν. omnino excipiam hominem. erat autem V Non. venturus vesperi, id est hodie; cras igitur ad me fortasse veniet. temptabo, audiam: nihil properare, missurum ad Caesarem. clam agam, cum paucissimis alicubi occultabor; certe hinc istis invitissimis evolabo, at- 5

Ep. 10, 10] 1, 2 ei *Faërnus* : et Ω saepissime *fort. delendum vel* statim rescr- *scribendum* 5 autem Rδ : *om.* OM 6 vide δ : fide OM : -em R 7 παραινετικῶς *Lambinus* : παρηνικῶς Z[1], *et sim.* RPMm : τυραννικῶς c 2, 1 quia Ω : quam δ, *quo recepto vel* tuorum *pro* tuo *vel* ⟨nescio⟩ q- v- sit *legendum conieci* 5 paterer δ : preterea (-ter ea) Ω 8 *num vestrae?* 3, 3 audiam *Moser* : audeam Ω 4 clam agam *Schmidt* : clamabam Ω 5 certe ms : carti ΩZ[β] : cati Z[b] (*errore typ., ut putavit Clark*)

que utinam ad Curionem! σύνες ὅ τοι λέγω. magnus dolor accessit. efficietur aliquid dignum nobis.

Δυσουρία tua mihi valde molesta; medere, amabo, dum
4 est ἀρχή. de Massiliensibus gratae mihi tuae litterae; quaeso ut sciam quicquid audieris. Ocellam cuperem, si possem palam, quod a Curione effeceram. hic ego Servium exspecto;
5 rogor enim ab eius uxore et filio, et puto opus esse. hic tamen Cytherida secum lectica aperta portat, alteram uxorem. septem praeterea coniunctae lecticae amicarum; et sunt amicorum. ⟨vi⟩de quam turpi leto pereamus, et dubita, si potes, quin ille, seu victus seu victor redierit, caedem facturus sit. ego vero vel luntriculo, si navis non erit, eripiam me ex istorum parricidio. sed plura scribam cum illum convenero. 5

6 Iuvenem nostrum non possum non amare, sed ab eo nos non amari plane intellego. nihil ego vidi tam ἀνηθοποίητον, tam aversum a suis, tam nescio quid cogitans. vim incredibilem molestiarum! sed erit curae et est ut regatur. mirum est enim ingenium, ἤθους ἐπιμελητέον. 5

6 σύνες ὅ τοι λέγω *Cobet* : σύνες ὅτι λ- c : CINECωTΘIΛETω (-AETω) RMm : συνετῷ σοι λέγω *anon. ap. Corradum* 4, 2 Ocellam C : soc- Ω 3 quod *Victorius* : quid Ω a curione R : acuone Δ 5, 2 Cytherida *nescio quis* : -dam Ω (*nonnulla in prioribus litteris vacillatione*) c : -dem *Lambinus* portat ms : -tam Ω : -ta bd alteram (*cf. etiam Phil. 2, 20* a mima uxore)] -ra ms 3 et sunt *scripsi* : e(a)e s- ORmλ (sunt amicorum *etiam* Z^{β}) : h(a)e s- bds : s- M : s- an *Bosius* eae s- a- *pro glossemate habet Kasten*[2], *448* 4 vide s : de Ω 6 vel luntriculo *Victorius* : vel lutridiculo $Z^{l\beta}$ (lintr- Z^{β}) : velut rid- *vel sim.* Ω non erit Rδ : non erat O : noverat M 6, 3 aversum ms : adv- Ω tam nesc- *Manutius* : tamen sc- Ω o vim *Mueller*

10, 11

Scr. in Cumano IV *Non. Mai. an. 49*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Obsignata iam epistula superiore non placuit ei dari cui constitueram quod erat alienus; itaque eo die data non est. interim venit Philotimus et mihi a te litteras reddidit. quibus quae de fratre meo scribis, sunt ea quidem parum firma sed habent nihil ὕπουλον, nihil fallax, nihil non flexibile ad 5 bonitatem, nihil quod non quo velis uno sermone possis perducere; ne multa, omnis suos, etiam quibus irascitur crebrius, tamen caros habet, me quidem se ipso cariorem. quod de puero al⟨i⟩ter ad te scripsit et ad matrem de filio, non reprehendo. de itinere et de sorore quae scribis molesta sunt 10 eoque magis quod ea tempora nostra sunt ut ego iis mederi non possim. nam certe mederer; sed quibus in malis et qua in desperatione rerum simus vides.

2 Illa de ratione nummaria non sunt eius modi (saepe enim audio ex ipso) ut non cupiat tibi praestare et in eo laboret. sed si mihi Q. Axius in hac mea fuga HS $\overline{\text{XII}}$ non reddit quae dedi eius filio mutua et utitur excusatione temporis, si Lepta, si ceteri, soleo mirari de nescio quis HS $\overline{\text{XX}}$ cum audio ex 5 illo se urgeri. vides enim profecto angustias. curari tamen ea tibi utique iubet. an existimas illum in isto genere lentulum

3 aut restrictum? nemo est minus. de fratre satis.

Ep. 10, 11] *novam ep. faciunt* E (*inc. v.* 4, quae) Pms : *cum superiore cohaeret in* ORMbd **1,** 4 ea quidem EOR : eq- Mm : q- bds 5 non fl- *Manutius* : fl- non Ω 9 aliter ς : alter Ω 10 itinere ORδ : itine MZ[lb] scribis] *accedit* W 11 ea EORW : ad Mdm : *om.* bs 12–13 qua in Δ : quam W : qua EOR **2,** 3 $\overline{\text{XII}}$ *Purser* (*coll.* 10, 15, 4) : |$\overline{\text{XIII}}$| M : XIII RbdsW : $\overline{\text{XX}}$III O : $\overline{\text{XVIII}}$ m 5 ceteri bds : -is ΩW 5–6 ex illo *Victorius* : exilio ΩW 7 utique *Manutius* : ubique ΩW lentum W

De eius filio, indulsit illi quidem suus pater semper, sed non facit indulgentia mendacem aut avarum aut non amantem suorum, ferocem fortasse atque adrogantem et infestum facit. itaque habet haec quoque quae nascuntur ex indulgentia, sed ea sunt tolerabilia (quid enim dicam?) hac iuventute; ea vero, quae mihi quidem qui illum amo sunt his ipsis malis in quis sumus miseriora, non sunt ab obsequio nostro; nam suas radices habent, quas tamen evellerem profecto, si liceret. sed ea tempora sunt ut omnia mihi sint patienda. ego meum facile teneo; nihil est enim eo tractabilius. cuius quidem misericordia languidiora adhuc consilia cepi et quo ille me certiorem vult esse eo magis timeo ne in eum exsistam crudelior.

4 Sed Antonius venit heri vesperi. iam fortasse ad me veniet aut ne id quidem, quoniam scripsit quid fieri vellet. sed scies continuo quid actum sit. nos iam nihil nisi occulte. de pueris quid agam? parvone navigio committam? quid mihi animi in navigando censes fore? recordor enim aestate cum ⟨illis⟩ illo Rhodiorum ἀφράκτῳ navigans quam fuerim sollicitus; quid duro tempore anni actuariola fore censes? o rem undique miseram!

Trebatius erat mecum, vir plane et civis bonus. quae ille monstra, di immortales! etiamne Balbus in senatum venire cogitet? sed ei ipsi cras ad te litteras dabo.

3, 2 de eius filio ERs : de eius inf- O(?)W : levis (lenis) in f- Δ eius *glossema esse conieci* 4 atque *Lambinus* : ac Δ : h(a)ec EORW 8 nam WCZ^b : non Ω 9 evellerem ERms : -re me OMbdW 10 ea Ω : ea omnia W tempora sunt ut WZ^bc : *om.* Ω sint ORWZ^bc : sunt EΔ 13 certiorem EORMbdW : fort- Pms 4, 1 here EW 3 occulte ERδ : ti OM(?)W 4 agam Ω : -m de W 5–6 illis illo *Lehmann* : illo ΩW (illorum odi- W) : illis *Boot* 7 actuariola *Victorius* : -uriora MW : -uaria EORδ 10 senatum s : -tu ΩW

5 Vettienum mihi amicum, ut scribis, ita puto esse. cum eo, quod ἀποτόμως ad me scripserat de nummis curandis, θυμικώτερον eram iocatus. id tu, si ille aliter acceperit ac debuit, lenies. 'monetali' autem adscripsi, quod ille ad me 'pro cos.' sed quoniam est homo et nos diligit, ipse quoque a nobis diligatur. vale. 5

10, 12

Scr. in Cumano III *Non. Mai. an.* 49

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Quidnam mihi futurum est aut quis me non solum infelicior sed iam etiam turpior? nominatim de me sibi imperatum dicit Antonius, nec me tamen ipse adhuc viderat sed hoc Trebatio narravit. quid agam nunc, cui nihil procedit caduntque ea quae diligentissime sunt cogitata taeterrime? ego enim Curionem nactu⟨s⟩ omnia me consecutum putavi. ⟨i⟩s de me ad Hortensium scripserat. Reginus erat totus noster. huic nihil suspicabamur cum hoc mari negoti fore. quo me nunc vertam? undique custodior. 5

5, 1 scripsi W 2 ἀποτόμως *Victorius* : ΑΠΟΜΟΥω RMmW : ἀποθυμῶς c 3 eram *Corradus* : erat ΩW iocatus c : loc- W : *om.* Ω accepit *Wesenberg* 4–5 pro cos. *Manutius* : proconsulem ΩW

Ep. 10, 12] *novam ep. faciunt* δ : *in* ΩW *cum superiore cohaeret* 1, 2 imperatum δ : -turum Ω (impetr- OR)WZ[1] 4 narravit Rδ : -abit OMW cui Rδ : qui OMW 6–7 nactus ms : -tu ΩW putavi. is *Victorius* : -abis ΩW : -abo. is ms 8 suspicabatur W cum PC : eum ΩW mari δ : mare ΩWλ

2 Sed satis lacrimis. παραποπλευτέον igitur et occulte in aliquam onerariam corrependum, non committendum ut etiam compacto prohibiti videamur. Sicilia petenda; quam si erimus nacti, maiora quaedam consequemur. sit modo recte in Hispaniis! quamquam de ipsa Sicilia utinam sit verum! 5 sed adhuc nihil secundi. concursus Siculorum ad Catonem dicitur factus, orasse ut resisteret, omnia pollicitos; commotum illum dilectum habere coepisse. non credo; at est luculentus auctor. potuisse certe teneri illam provinciam scio. ab Hispaniis autem iam audietur. 10

3 Hic nos C. Marcellum habemus eadem fere cogitantem aut bene simulantem; quamquam ipsum non videram sed ex familiarissimo eius audiebam. tu, quaeso, si quid habebis novi; ego, si quid moliti erimus, ad te statim scribam. Quintum filium severius adhibebo. utinam proficere possem! tu 5 tamen eas epistulas quibus asperius de eo scripsi aliquando concerpito, ne quando quid emanet; ego item tuas.

4 Servium exspecto nec ab eo quicquam ὑγιές. scies quicquid erit.

2, 1 παραποπλευτέον *Emil Thomas* : ΠΑΡΑΟΤΑΕΥΤ- RMmW (-EIT-) : ΠΑΡΑ ΟΤΛΕΙΤ- Z^b : παραϑ(τ)λειτ- $Z^\beta c$: παραβλεπτ- O : παρακλεπτ- *Woelfflin* 3 compacto OW : cum p- RΔ 7 pollicitos λ : -tus ΩW 8 at *Purser* : ut ΩW : nec *Wesenberg* 9 teneri λ : -re ΩW 3, 1 fere b : e re ΩW : vere *Madvig* 4–5 Q. F. OMWλ : Q. fr. R : Q. fratrem δ 5 habebo *Corradus* : cohib- *Graevius* possem Ω : -se W(?) : -sim *Pius* 4, 1 quicquid WC : quid Ω

10, 12a

Scr. in Cumano prid. Non. Mai. an. 49

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Sine dubio errasse nos confitendum est. 'at semel, at una in re.' immo omnia quo diligentius cogitata eo facta sunt imprudentius. 'ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ', in reliquis modo ne ruamus. iubes enim de profectione me providere. quid provideam? ita patent omnia quae acci- 5 dere possunt ut, ea si vitem, sedendum sit cum dedecore et dolore, si neglegam, periculum sit ne in manus incidam perditorum. sed vide quantis in miseriis simus: optandum interdum videtur ut aliquam accipiamus ab istis quamvis acer-

2 bam iniuriam, ut tyranno in odio fuisse videamur. quod si 10 nobis is cursus quem speraram pateret, effecissem aliquid profecto, ut tu optas et hortaris, dignum nostra mora. sed mirificae sunt custodiae et quidem ille ipse Curio suspectus. qua re vi aut clam agendum est, et si vi †forte ne cum 5 tempestate clam autem istis†. in quo si quod σφάλμα, vides quam turpe sit. trahimur, nec fugiendum si quid violentius.

3 De Caelio saepe mecum agito nec, si quid habuero tale, dimittam. Hispanias spero firmas esse. Massiliensium factum cum ipsum per se luculentum est tum mihi argumento est recte esse in Hispaniis. minus enim auderent si aliter esset, et scirent; nam et vicini et diligentes sunt. odium au- 5

Ep. 10, 12a] *novam ep. constituit Wieland* : *cum superiore in codd. cohaeret* 1, 4 iubes enim de Z[b] : iubes de WC : iubes enim Ω 4–5 profectione me *Gronovius* : -ne mea ΩWCZ[b] (mea pr-) : -nem meam δ 6 dedecore Rδ : dec- OMW 7 sit *Lambinus* : est ΩW 2, 3 et *Manutius* : ut Ω 5 ne OΔW : et RF Ant. pestate M 6 clam autem istis W : -mant emistis (-tem i-) Δ : clam aut (autem P) cum isto (istis P) R 7 sit *Malaespina* : est ΩW : sed *Graevius* 3, 1 tale Pm : -em ΩW 5 vicini *Victorius* : victi ΩWZ[lb]

tem recte animadvertis significatum ⟨in⟩ theatro. legiones etiam has quas in Italia adsumpsit alienissimas esse video. sed tamen nihil inimicius quam sibi ipse. illud recte times ne ruat. si desperarit, certe ruet; quo magis efficiendum aliquid est, fortuna velim meliore, animo Caeliano. sed primum 10 quidque; quod, qualecumque erit, continuo scies.

4 Nos iuveni, ut rogas, suppeditabimus et Peloponnesum ipsam sustinebimus. est enim indoles, modo aliquod †hoc sit ἦθος ἀκίμολον†. quod si adhuc nullum est, esse tamen potest, aut ἀρετὴ non est διδακτόν, quod mihi persuaderi non potest. 5

10, 13

Scr. in Cumano Non. Mai. an. 49 (§ 2)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Epistula tua gratissima fuit meae Tulliae et mehercule mihi. semper s⟨p⟩ecu⟨la⟩m aliquam adferunt tuae litterae. scribes igitur, ac si quid ad spem poteris ne dimiseris. tu Antoni leones pertimescas cave. nihil est illo homine iucundius. attende πρᾶξιν πολιτικοῦ. evocavit litteris e municipiis denos 5

6 in theatro *Boot* : theatrum ΩW : -ro *Victorius* 10 meliore *Lambinus* : -ri ΩW 4, 1 ut WC : *om.* Ω et δC : ret M : re OR 2 indoles ς : -ens ΩWλ 3 AKIMOΛON (-AON Mm) OMmZ$^{\beta}$W(?) : AKI ΛΛΛOΛON Z^{b} : AKIKTONMOAON R : ἀκίμωλον c (*fort.* huic adsit ἦθος ἄκακον καὶ ἄδολον (κακίᾳ ἄδολον *Gronovius*)) 4 quod *Hervagius* : quo Ω

Ep. 10, 13] *novam ep. constituit* ς : *cum superiore in codd. cohaeret* 1, 2 speculam *Boot* : secum ΩW : secum spem *Moser* 3 ac si quid *Manutius* : aliq- ΩW 4 cave ORW : ne Δ (ve *M*(?)) 5 πρᾶξιν *Victorius* : ΠΡΧΙΝ RMW : ἀρχὴν Oδ

et IIII viros. venerunt ad villam eius mane. primum dormi-
⟨i⟩t ad H. III, deinde, cum esset nuntiatum venisse Neapoli-
tanos et Cumanos (his enim est Caesar iratus), postridie
redire iussit; lavari se velle et περὶ κοιλιολυσίαν γίνεσθαι.
hoc here effecit. hodie autem in Aenariam transire constituit 10
⟨ut⟩ exsulibus reditum polliceretur. sed haec omittamus, de
nobis aliquid agamus.

2 Ab Axio accepi litteras. de Tirone gratum. Vettienum dili-
go. Vestorio reddidi. Servius prid. Non. Mai. Minturnis
mansisse dicitur, hodie in Liternino mansurus apud C. Mar-
cellum. cras igitur nos mature videbit mihique dabit argu-
mentum ad te epistulae. iam enim non reperio quod tibi 5
scribam. illud admiror quod Antonius ad me ne nuntium
quidem, cum praesertim me valde observarit. videlicet aut
aliquid atrocius de me imperatum est ⟨aut⟩ coram negare
mihi non vult quod ego nec rogaturus eram nec, si impetras-
sem, crediturus. nos tamen aliquid excogitabimus. 10

3 Tu, quaeso, si quid in Hispaniis; iam enim poterit audiri
et omnes ita exspectant ut, si recte fuerit, nihil negoti futu-
rum putent. ego autem nec retentis iis confectam rem puto
neque amissis desperatam. Silium et Ocellam et ceteros cre-
do retardatos. te quoque a †curto† impediri video; etsi, ut 5
opinor, habes †εκιταονον†.

6 viros ς : viri ΩW ad villam *Victorius* : duellam ΩW dormiit ς : -mit ΩW 9 velle et OWC : vellet *Md* : velle ERbms 10 here EMbmW : ere d : heri ORs 11 ut *add. Lambinus* polliceretur OMW : -cetur ERδ 2, 1 ab axio O : ad a- (a da-) RΔW : a Q. A- *Buecheler* 5 quod Ω : quid δ 7 aut ORMW : *om.* Eδ 8 aut *add. Schütz* 3, 2 fuerit ς : -int ΩW 3 putent ER : -em OΔW 5 curto ΩW : Curtio *Victorius* 6 EKITAONON RMmZ[1] : ἐκ τῶν ἀγώνων c : ἔκπλουν *Baiter* : ἐπιστόλιον *Rothstein*

10, 14

Scr. in Cumano VIII *Id. Mai. an.* 49

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 O vitam miseram maiusque malum tam diu timere quam est illud ipsum quod timetur! Servius, ut antea scripsi, cum venisset Non. Mai., postridie ad me mane venit. ne diutius te teneam, nullius consili exitum invenimus. numquam vidi hominem perturbatiorem metu; neque hercule quicquam ti- 5 mebat quod non esset timendum: illum sibi iratum, hunc non amicum; horribilem utriusque victoriam cum propter alterius crudelitatem, alterius audaciam, tum propter utriusque difficultatem pecuniariam; quae erui nusquam nisi ex privatorum bonis posset. atque haec ita multis cum lacrimis 10 loquebatur ut ego mirarer eas tam diuturna miseria non exaruisse. mihi quidem etiam lippitudo haec, propter quam non ipse ad te scribo, sine ulla lacrima est, sed saepius odio-
2 sa est propter vigilias. quam ob rem quicquid habes ad consolandum collige et illa scribe, non ex doctrina neque ex libris (nam id quidem domi est, sed nescio quo modo imbecillior est medicina quam morbus) – haec potius conquire, de Hispaniis, de Massilia; quae quidem satis bella Servius 5 adfert, qui etiam de duabus legionibus luculentos auctores esse dicebat. haec igitur si habebis et talia. et quidem paucis diebus aliquid audiri necesse est.

Ep. 10, 14] *novam ep. facit* E : *cum superiore cohaeret in* ΩW 1, 1 o *antecedenti vocabulo cohaeret in* PMm : *om.* EORbdsW 3 postridie WC : pridie Ω mane W : *om.* ΩC 6 sibi illum W 9 pecuniariam Odms : -niam ERMW : -niarum b quae erui *Gronovius* (qua e- *Bosius*) : qu(a)e frui E (qua ef-) OPW : qua f- RΔ 12 quam ERm : quam quod OMW : quam quidem bds 2, 1 consolandum C : -sulandum EO : -sulendum RΔ : con (*reliqua desunt*) W 7 talia] alia *Otto*

3 Sed redeo ad Servium. distulimus omnino sermonem in posterum, sed tardus ad exeundum; multo se in suo lectulo malle, quicquid foret. odiosus scrupulus de fili mili⟨ti⟩a Brundisina. unum illud firmissime adseverabat, si damnati restituerentur, in exsilium se iturum. nos autem ad haec et 5 ⟨id⟩ ipsum certo fore et quae iam fiebant non esse leviora, multaque colligebamus. verum ea non animum eius augebant sed timorem, ut iam celandus magis de nostro consilio quam adhiben⟨dus⟩ videretur. qua re in hoc non multum est. nos a te admoniti de Caelio cogitabamus. 10

10, 15

Scr. in Cumano fort. VI *Id. Mai. an. 49*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Servius cum esset apud me, Cephalio cum tuis litteris VI Id. venit; quae nobis magnam spem attulerunt meliorum rerum de octo cohortibus. etenim haec quoque quae in his locis sunt labare dicuntur. eodem die Funisulanus a te attulit litteras in quibus erat confirmatius idem illud. ei de suo negotio 5 respondi cumulate cum omni tua gratia. adhuc non satis faciebat; debet autem mihi multos nummos nec habetur lo-

3, 2 est *post* tardus *add. Lambinus,* erat *Wesenberg* 2–3 multo se ... foret *Victorius* : multos ... fore ΩW 3 militia P : milia ΩW 6 id *add. Lambinus* certe ς fiant *Ernesti* : fierent *Wesenberg* 8 celandus *Manutius* : -um OΔW : et laudum R 9 adhibendus *Ursinus* : ad idem ΩW : ad id adh- *Madvig* 10 -bamus bdsWZ[β] : -bimus EORMm

Ep. 10, 15] *novam ep. faciunt* Pms : *uno tenore* ΩW 1, 3 h(a)ec ΩW : h(a)e d : e(a)e ms 5 in EORδ : *om.* MW idem illud EORW : il- id- Δ

cuples. nunc ait se daturum; cui expensum tulerit morari; tabellariis, si apud te esset qua satis †fecisses†, dares. quantum sit Eros Philotimi tibi dicet. 10

2 Sed ad maiora redeamus. quod optas, Caelianum illud maturescit; itaque torqueor utrum ventum exspectem. vexillo opus est; convolabunt. quod suades ut †palam†, prorsus adsentior itaque me profecturum puto. tuas tamen interim litteras exspecto. Servi consilio nihil expeditur; omnes cap- 5 tiones in omni sententia occurrunt. unum C. Marcello cognovi timidiorem, quem consulem fuisse paenitet. ὢ πολλῆς ἀγεννείας! qui etiam Antonium confirmasse dicitur ut me

3 impediret, quo ipse, credo, honestius. Antonius autem VI Id. Capuam profectus est. ad me misit se pudore deterritum ad me non venisse quod me sibi suscensere putaret. ibitur igitur, et ita quidem ut censes, nisi cuius gravioris personae suscipiendae spes erit ante oblata; sed vix erit tam cito. 5 Allienus autem praetor putabat aliquem, si ego non, ex collegis suis. quivis licet dum modo aliquis.

4 De sorore, laudo. de Quinto puero, datur opera; spero esse meliora. de Quinto fratre, scito eum non mediocriter laborare de v⟨er⟩sura, sed adhuc nihil a L. Egnatio expressit. Axius de duodecim milibus pudens! saepe enim ad ⟨me⟩ scripsit ut Gallio quantum is vellet darem. quod si non scrip- 5 sisset, possemne aliter? et quidem saepe sum pollicitus, sed tantum voluit cito. me vero adiuvarent his in angustiis. sed di istos! verum alias. te a quartana liberatum gaudeo item-

8 expensum *e.q.s. ita Manutius* : ex .P. (.p.) sustulerit moram tabellarius si a- te esse quas ΩW (*sed tantum* moram *e.q.s. habet* W) 9 fecisses Ω (*abscisum* in W) : -set *Pius* : *fort.* facere posses 2, 3 palam] *fort.* clam 4 profecturum δ : profut- ΩW 6 Marcellum *Schütz* 9 quo *Manutius* : quod ΩW 3, 3 me ς : se ΩW suscensere MWλ (-ri MW) : succ- EORδ (-ri Eδ) 7 aliquis O(?) : -uos RΔW 4, 3 versura *Ursinus* : us- ΩW 4–5 ad me scripsit ς : ads- ΩW 7 in] *hic desinit* W 7–8 sed dii istos Z[1] : sed(d)ust- Ω

que Piliam. ego, dum †panes† et cetera in navem parantur, excurro in Pompeianum. Vettieno velim gratias quod stu- 10 diosus, et, si quemquam nactus eris qui perferat, litteras des ante quam discedimus.

10, 16

Scr. in Cumano prid. Id. Mai. an. 49

CICERO ATTICO SAL.

1 Commodum ad te dederam litteras de pluribus rebus cum ad me bene mane Dionysius venit; cui quidem ego non modo placabilem me praebuissem sed totum remisissem, si venisset qua mente tu ad me scripseras. erat enim sic in tuis litteris quas Arpini acceperam, eum venturum facturumque 5 quod ego vellem. ego volebam autem vel cupiebam potius esse eum nobiscum. quod quia plane, cum in Formianum venisset, praeciderat, asperius ad te de eo scribere solebam. at ille perpauca locutus hanc summam habuit orationis ut sibi ignoscerem; se rebus suis impeditum nobiscum ire non 10 posse. pauca respondi, magnum accepi dolorem, intellexi fortunam ab eo nostram despectam esse. quid quaeris? fortasse miraberis: in maximis horum temporum doloribus hunc mihi scito esse. velim ut tibi amicus sit; hoc cum tibi opto, opto ut beatus sis; erit enim tam diu. 15

9 panes et EδC : paves et M : pavescet OR : panis et *Boot* : navis et *Muretus* 11 et, si *scripsi* : sit OM : sit si Rms : si bd : est; si *Victorius*

Ep. 10,16] *novam ep. faciunt* EPms : *uno tenore* ORMbd
1, 2 venit *Mueller* (*cf. Watt, Hermes,* 92 *(1964)*, 391) : fuit Ω : *del. Kayser* 3 remisissem EΔ : perm- OR

2 Consilium nostrum spero vacuum periculo fore; nam et dissimulavimus nec, ut opinor, acerrime adservabimur. navigatio modo sit qualem opto, cetera, quae quidem consilio provideri poterunt, cavebuntur. tu, dum adsumus, non modo quae scieris audierisve sed etiam quae futura providebis scribas velim. 5

3 Cato, qui Siciliam tenere nullo negotio potuit et, si tenuisset, omnes boni se ad eum contulissent, Syracusis profectus est ante diem VIII Kal. Mai., ut ad me Curio scripsit. utinam, quod aiunt, Cotta Sardiniam teneat! est enim rumor. o, si id fuerit, turpem Catonem! 5

4 Ego, ut minuerem suspicionem profectionis aut cogitationis meae, profectus sum in Pompeianum a. d. IIII Id. ut ibi essem dum quae ad navigandum opus essent pararentur. cum ad villam venissem, ventum est ad me: centuriones trium cohortium, quae Pompei⟨s⟩ sunt, me velle postridie convenire. haec mecum Ninnius noster; velle eos mihi se et oppidum tradere. at ego tibi postridie a villa ante lucem, ut me omnino illi ne viderent. quid enim erat in tribus cohortibus? quid si plures? quo apparatu? cogitavi eadem illa Caeliana quae legi in epistula tua quam accepi simul et in Cumanum veni eodem die; et simul fieri poterat ut temptaremur. omnem igitur suspicionem sustuli. 5 10

5 Sed, cum redeo, Hortensius venerat et ad Terentiam salutatum deverterat. sermone erat usus honorifico erga me. iam

2, 2 nec *scripsi* : et Ω, *quo servato* non *ante* acerrime *add. Madvig* (*addere noluerat Lambinus*) asservabimur *Lambinus* : -mus Ωλ 4 poterunt Eδ : potue- ORM 5 scieris ERδ : scies OM 3, 2 se ad eum EOR : se ad eum se M : ad eum se δ 4, 1 ego Eδ : ergo ORM 4 ventum est M : venerunt EORδ 5 Pompeis *Brunus* : -pei(i) Ω postridie δ : posse die Ω 6 convenire CZ[lb] : *om.* Ω 7 a villa *Manutius* : ad villam Ω 9 cogitavi : (*ex* -abi) M : -abit OR : rogitavi bd (*de* ms *tacet Sjögren*) 10 et Ω ut ς : atque *Schmidt* 11 simul *secl. Baiter* 5, 1 cum] dum *Lambinus* 2 iam *Wesenberg* : tam Ω : tum δ

eum, ut puto, videbo; misit enim puerum se ad me venire. hoc quidem melius quam collega noster Antonius; cuius inter lictores lectica mima portatur. 5

6 Tu, quoniam quartana cares et novum morbum removisti sed etiam gravedinem, te vegetum nobis in Graecia siste et litterarum aliquid interea.

10, 17

Scr. Cumano XVII *Kal. Iun. an. 49 (§ 4)*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Prid. Id. Hortensius ad me venit scripta epistula. vellem cetera eius. quam in me incredibilem ἐκτένειαν! qua quidem cogito uti. deinde Serapion cum epistula tua; quam prius quam aperuissem, dixi ei te ad me de eo scripisse antea, ut feceras. deinde epistula lecta cumulatissime cetera. et hercu- 5 le hominem probo; nam et doctum et probum existimo. quin etiam navi eius me et ipso convectore usurum puto.

2 Crebro refricat lippitudo, non illa quidem perodiosa sed tamen quae impediat scriptionem meam. valetudinem tuam iam confirmatam esse et a vetere morbo et a novis temptationibus gaudeo.

3 ⟨O⟩cellam vellem haberemus; videntur enim esse haec paulo faciliora. nunc quidem aequinoctium nos moratur, quod valde perturbatum erat. id si traxerit, utinam idem

6, 1 novum OMbdCZ^{l}λ : nedum (ne dum) RmsZ^{b} : non modo *vel* non modo veterem *Lambinus* 2 te Rδ : teque OM

Ep. 10, 17] *novam ep. faciunt* Pms : *uno tenore* Ω **1,** 2 *fort.* eius modi 4 ei *Manutius* : et Ω 5 lecta *Manutius* : scripta Ω : aperta *Klotz* : stricta (*mallem* strictim lecta) *Tyrrell* 6 probo nam (pro b-) Ω : bonum Fδ : *om.* Ant. **2,** 1 refricatur *Corradus* **3,** 1 Ocellam *Victorius* : c- Ω 3 traxerit *scripsi* : cras erit Ω : transierit *Ziehen* : ἀκραὲς erit *Bosius*

maneat Hortensius! si quidem, ⟨ut⟩ adhuc erat, liberalius esse nihil potest. 5

4 De diplomate admiraris quasi nescio cuius te flagiti insimularim; negas enim te reperire qui mihi id in mentem venerit. ego autem, quia scripseras te proficisci cogitare (etenim audieram nemini aliter licere), eo te habere censebam et quia pueris diploma sumpseras. habes causam opinionis meae. et 5 tamen velim scire quid cogites in primisque si quid etiam nunc novi est.

XVII Kal. Iun.

10, 18

Scr. in Cumano XIV *Kal. Iun. an. 49* (*§ 1*)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Tullia mea peperit XIIII Kal. Iun. puerum ἑπταμηνιαῖον. quod εὐτόκησεν gaudeam; quod quidem est natum perimbecillum est. me mirificae tranquillitates adhuc tenuerunt atque maiori impedimento fuerunt quam custodiae quibus adservor. nam illa Hortensi⟨a⟩na omnia †fuere infantia ita 5 fiet† homo nequissimus a Salvio liberto depravatus est. itaque posthac non scribam ad te quid facturus sim sed quid fecerim; omnes enim Κωρυκαῖοι videntur subauscultare

2 quae loquor. tu tamen si quid de Hispaniis sive quid aliud perge, quaeso, scribere nec meas litteras exspectaris, nisi

4 ut *add. Faërnus* 4, 1 insimularim *Corradus* : -rem Ω 4 nemini s : -nit (-ni t-) Mm : -nem ORbd 6 cogites ms : -et Ω

Ep. 10, 18] *novam ep. facit* E (*inc. v.* 3, me) : *uno tenore* ORΔ 1, 2 gaudeo ς : -ebam *Manutius* : est quod gaudeam *Tyrrell* 4 maiori *Lamb.* (*marg.*) : -re Ω 5 Hortensiana ς : -ina Ωλ fuerunt *Wesenberg* instantia bs : inania *Orelli* : fatua *Reid* 5–6 id ita fit *Wesenberg* : itast *Kasten*[1], *253*

cum quo opto pervenerimus aut si quid ex cursu. sed hoc quoque timide scribo; ita omnia tarda adhuc et spissa. ut male posuimus initia sic cetera sequuntur. 5

Formias nunc sequimur; eaedem nos fortasse furiae persequentur. ex Balbi autem sermone quem tecum habuit non probamus de Melita. dubitas igitur quin nos in hostium numero habeat? scripsi equidem Balbo te ad me ⟨et⟩ de benevolentia scripsisse et de suspicione. egi gratias; de altero 10 3 ei me purgavi. ecquem tu hominem infeliciorem? non loquor plura, ne te quoque excruciem. ipse conficior venisse tempus cum iam nec fortiter nec prudenter quicquam facere possim.

2, 3 cursu ς : -sus Ω 6 eedem s : c(a)edem Ebd : eadem ORMm : eodem Z[1] furi(a)e EORbdsZ[1] : -ia Mm 9 et de *Orelli* : de ERδ : e O(?)M : de eius *Schmidt* 10 de altero; de altero *Boot* 11 purgavi EORδ : -ga M ecquem ς : eo q- Ω

LIBER UNDECIMUS

11, 1

Scr. in Epiro inter Non. et Id. Ian., ut vid., an. 48

CICERO ATTICO SAL.

1 Accepi a te signatum libellum quem Anteros attulerat; ex quo nihil scire potui de nostris domesticis rebus. de quibus acerbissime adflictor quod qui eas dispensavit neque adest istic neque ubi terrarum sit scio. omnem autem spem habeo existimationis privatarumque rerum in tua erga me mihi 5 perspectissima benevolentia. quam si his temporibus miseris et extremis praestiteris, haec pericula quae mihi communia sunt cum ceteris fortius feram; idque ut facias te obtestor atque obsecro.

2 Ego in cistophoro in Asia habeo ad sestertium bis et viciens. huius pecuniae permutatione fidem nostram facile tuebere, quam quidem ego nisi expeditam relinquere m⟨e⟩ putassem credens ei cui tu scis iam pridem nimi⟨um⟩ me credere, commoratus essem paulisper nec domesticas res im- 5 peditas reliquissem; ob eamque causam serius ad te scribo quod sero intellexi quid timendum esset. te etiam atque etiam oro ut me totum tuendum suscipias, ut, si ii salvi erunt quibuscum sum, una cum iis possim incolumis esse salutemque meam benevolentiae tuae acceptam referre. 10

Ep. 11, 1] **1,** 8 feram bm : ferem O(?)M : ferrem ds : ferre R **2,** 3 relinquere me *Lamb.* (*marg.*) : -rem Ω 4–5 nimium me credere *scripsi* : minime cr- Ω : minime me cr- *Lünemann* : m- cr- me debere *Lehmann*

11, 2

Scr. in Epiro fort. med. m. Mart. an. 48

CICERO ATTICO SAL.

1 Litteras tuas accepi prid. Non. Febr. eoque ipso die ex testamento crevi hereditatem. ex multis meis et miserrimis curis est una levata si, ut scribis, ista hereditas fidem et famam meam tueri potest; quam quidem te intellego etiam sine hereditate tuis opibus defensurum fuisse. 5

2 De dote quod scribis, per omnis deos te obtestor ut totam rem suscipias et illam miseram mea cul⟨pa⟩ et neglegentia tueare, meis opibus, si quae sunt, tuis, quibus tibi molestum non erit, facultatibus. cui quidem deesse omnia, quod scribis, obsecro te, noli pati. in quos enim sumptus abeunt fructus praediorum? iam illa HS $\overline{LX}$ quae scribis nemo mihi umquam dixit ex dote esse detracta; numquam enim essem passus. sed haec minima est ex iis iniuriis quas accepi; de 3 quibus ad te dolore et lacrimis scribere prohibeor. ex ea pecunia quae fuit in Asia partem dimidiam fere exegi. tutius videbatur fore ibi ubi est quam apud publicanos. 5

Quod me hortaris ut firmo sim animo, vellem posses aliquid adferre quam ob rem id facere possem. sed si ad ceteras miserias accessit etiam id quod mihi Chrysippus dixit parari (tu nihil significasti) de domo, quis me miserior umquam fuit? oro, obsecro, ignosce. non possum plura scribere. quanto maerore urgear profecto vides. quod si mihi commune cum ceteris esset qui videntur in eadem causa esse, minor 5 10

Ep. 11, 2] 1, 2 multis meis et Z[1] (*'plane scriptum'*) : multis meis OC : multissimis RΔ 3 levata Z[1b] : enata Ω (evata M?) 4 te intelligo Pds : te i- te OM : te i- et R : i- te bm **2,** 1 per bs : de Ω 2 culpa s : cui Ω 3 quibus Ω : quod *Sedgwick* 4 facultatibus *secl. Ernesti* 6 iam illa Ω : ista c 8 iis ς : his Ω **3,** 2 exegi b : -it Ω 7 umquam *H. Schwarz* : uno iam Ω 10 tunc minor R

mea culpa videretur et eo tolerabilior esset. nunc nihil est quod consoletur, nisi quid tu efficis, si modo etiam nunc effici potest, ut ne qua singulari adficiar calamitate et iniuria.

4 Tardius ad te remisi tabellarium quod potestas mittendi non fuit. a tuis et nummorum accepi HS $\overline{XX}$ et vestimentorum quod opus fuit. quibus tibi videbitur velim des litteras meo nomine. nosti meos familiaris. ⟨si⟩ signum requirent aut manum, dices iis me propter custodias ea vitasse. 5

11, 3

Scr. in castris Pompei Id. Iun. an. 48 (§ 3)

CICERO ATTICO SAL.

1 Quid hic agatur scire poteris ex eo qui litteras attulit; quem diutius tenui quia cottidie aliquid novi exspectabamus, neque nunc mittendi tamen ulla causa fuit praeter eam de qua tibi rescribi voluisti, quod ad Kal. Quint. pertinet, quid vellem. utrumque grave est, et tam gravi tempore periculum 5 tantae pecuniae et dubio rerum exitu ista quam scribis abruptio. qua re ut alia sic hoc vel maxime tuae amicitiae benevolentiaeque permitto et illius consilio et voluntati; cui miserae consuluissem melius, si tecum olim coram potius quam per litteras de salute nostra fortunisque delibera- 10 vissem.

11 *anne* tolerabilius? 12 quid OMdc : quod Rbms 4, 4 si c : *om.* Ω 5 iis OR : vl' Md : vel bms

Ep. 11, 3] 1, 5 et tam *Manutius* : etiam (et iam) Ω 6 abruptio bmsZ[1] : -to Ω 7 amicitiae *om.* Δ

2 Quod negas praecipuum mihi ullum ⟨in communibus⟩ incommodis impendere, etsi ista res nihil habet consolationis, tamen etiam praecipua multa sunt quae tu profecto vides et gravissima esse et me facillime vitare potuisse. ea tamen erunt minora si, ut adhuc factum est, administratione 5 diligentiaque tua levabuntur.

3 Pecunia apud Egnatium est. sit per me ut est. neque enim hoc quod agitur videtur diuturnum esse posse, ut scire iam possim quid maxime opus sit: etsi eg⟨e⟩o rebus omnibus, quod is quoque in angustiis est quicum sumus; cui magnam dedimus pecuniam mutuam, opinante⟨s⟩ nobis constitutis 5 rebus eam rem etiam honori fore.

Tu, ut antea fecisti, velim, si qui erunt ad quos aliquid scribendum a me existimes, ipse conficias. tuis salutem dic. cura ut valeas. in primis, id quod scribis, omnibus rebus cura et provide, ne quid ei desit de qua scis me miserrimum 10 esse.

Id. Iun. ex castris.

2, 1 in communibus *add. Lehmann* 2 in commodis Ω : incommodum bms non nihil *anon. ap. Corradum, fort. recte* 3–4 vides et bmsZ[1] : ut de(e)sset Md : ut de est R : vides ut sunt F : vides ut sunt et Z[b] 5 ut Rbs : *om.* OMdm 6 diligentiaque Rbs : -tia OMdm : et d- *Baiter* 3, 1 per me *scripsi* : a me Ω : tamen *Reid* 3 egeo ς : ego Ω 4 quod] *anne* quin? sumus bms : suis minus OR : suis mus M : sui simus d : fuimus Z[1] : *fort.* fugimus 5 opinantes *Victorius* : -te Ω 10 ei bms : et OM : in ea re R : *om.* d

11, 4

Scr. in castris Pompei Id. Quint. an. 48

CICERO ATTICO SAL.

Accepi ab Isidoro litteras et postea datas binas. ex proximis cognovi praedia non venisse. videbis ergo ut sustentetur per te. de Frusinati, si modo f⟨r⟩u⟨i⟩turi sumus, erit mihi res opportuna. meas litteras quod requiris, impedior inopia rerum, quas nullas habeo litteris dignas, quippe cui nec quae 5 accidunt nec quae aguntur ullo modo probentur. utinam coram tecum olim potius quam per epistulas! hic tua, ut possum, tueor apud hos. cetera Celer. ipse fugi adhuc omne munus, eo magis quod ita nihil poterat agi ut mihi et meis rebus aptum esset. 10

11, 4a

Scr. Dyrrachi inter XVII *et* XIII *Kal. Quint. an. 48*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Quid sit gestum novi quaeris. ex Isidoro scire poteris. reliqua non videntur esse difficiliora. tu id velim quod scis me maxime velle cures, ut scribis et facis. me conficit sollicitudo, ex qua etiam summa infirmitas corporis. qua levatus ero una cum eo qui negotium gerit estque in spe magna. Brutus 5

Ep. 11, 4] 2–3 per te *Manutius* : partim Ω 3 Frusinati *Hervagius* : -tis Ω fruituri *Lehmann* : fut- P : futur(a)e Ω 7 hic] *inc.* W hic tua ut Z[1] : hic tu aut RW : hic tua aut O : luctua ut Δ

Ep. 11, 4a] 1 *novam ep. constituit Sternkopf, ducibus Manutio et Corrado* : *cum* 11, 4 *in codd. cohaeret* 3 et s : ut ΩW 4 levatus W : -ta Ω

amicus; in causa versatur acriter. hactenus fuit quod caute a me scribi posset. vale.

De pensione altera, oro te, omni cura considera quid faciendum sit, ut scripsi iis litteris quas Pollex tulit.

11, 5

Scr. Brundisi prid. Non. Nov. an. 48

CICERO ATTICO SAL.

1 Quae me causae moverint, quam acerbae, quam graves, quam novae, coegerintque impetu magis quodam animi uti quam cogitatione, non possum ad te sine maximo dolore scribere. fuerunt quidem tantae ut id quod vides effecerint. itaque nec quid ad te scribam de meis rebus nec quid a te 5 petam reperio; rem et summam negoti vides.

Equidem ex tuis litteris intellexi et iis quas communiter cum aliis scripsisti et iis quas tuo nomine, quod etiam mea sponte videbam, te subita re quasi debilitatum novas rationes tuendi mei quaerere. 10

2 Quod scribis placere ut propius accedam iterque per oppida noctu faciam, non sane video quem ad modum id fieri possit. neque enim ita apta habeo deversoria ut tota tempora diurna in iis possim consumere neque ad id quod quaeris multum interest utrum me homines in oppido videant an in 5 via. sed tamen hoc ipsum sicut alia considerabo quem ad modum commodissime fieri posse videatur.

6 amicus est *Orelli* in *om.* W a bms : ad ΩW 9 sit Pδλ : si O(?)RMW

Ep. 11, 5] 1, 2 quodam ς : coram ΩW 4 tantae ut *Victorius* : -ta fuit OΔW : -ta enim f- R 9 subita re quasi debilitatum WC : subi deb- PM : si ibi deb- R : subdeb- Oδ

3 Ego propter incredibilem et animi et corporis molestiam conficere pluris litteras non potui; iis tantum rescripsi a quibus acceperam. tu velim et Basilo et quibus praeterea videbitur, etiam Servilio, conscribas, ut tibi videbitur, meo nomine. quod tanto intervallo nihil omnino ad vos scripsi, his 5 litteris profecto intellegis rem mihi deesse de qua scribam, non voluntatem.

4 Quod de Vatinio quaeris, neque illius neque cuiusquam mihi praeterea officium deest, si reperire possent qua in re me iuvarent. Quintus aversissimo a me animo Patris fuit. eodem Corcyra filius venit. inde profectos eos una cum ceteris arbitror. 5

11, 6

Scr. Brundisi IV *Kal. Dec. an. 48* (*§ 7*)

CICERO ATTICO SAL.

1 Sollicitum esse te cum de tuis communibusque fortunis tum maxime de me ac de dolore meo sentio; qui quidem meus dolor non modo non minuitur cum socium sibi adiungit dolorem tuum sed etiam augetur. omnino pro tua prudentia sentis qua consolatione levari maxime possim. probas enim 5 meum consilium negasque mihi quicquam tali tempore potius faciendum fuisse. addis etiam (quod etsi mihi levius est quam tuum iudicium, tamen non est leve) ceteris quoque, id est qui pondus habeant, factum nostrum probari. id si ita

3, 1 incredibilem *om.* W 3 basilo W : -lio Ω 5 intervallo Rδ : in v- OMW scripsi, his *Wesenberg* : scriptis ΩWZ[b]λ : *anne* scripti, his? 4, 2 deest (de est) ΩW : dest λ : deesset *Corradus* 3 acerbissimo W 4 Corcyra *Victorius* : -am ΩW

Ep. 11, 6] 1, 6 quicquam Rδ : huic quam OMW 9 habebant W

2 putarem, levius dolerem. 'crede' inquis 'mihi.' credo equidem, sed scio quam cupias minui dolorem meum. me discessisse ab armis numquam paenituit; tanta erat in illis crudelitas, tanta cum barbaris gentibus coniunctio, ut non nominatim sed generatim proscriptio esset informata, ut iam omnium iudicio constitutum esset omnium vestrum bona praedam esse illius victoriae. 'vestrum' plane dico; numquam enim de te ipso nisi crudelissime cogitatum est. qua re voluntatis me meae numquam paenitebit, consili paenitet. in oppido aliquo mallem resedisse quoad accerserer. minus sermonis subissem, minus accepissem doloris, ipsum hoc me non angeret: Brundisi iacere in omnis partis est molestum; propius accedere, ut suades, quo modo sine lictoribus quos populus dedit possum? qui mihi incolumi adimi non possunt. quos ego †non† paulisper cum bacillis in turbam conieci ad oppidum accedens, ne quis impetus militum fieret. reliquo tempore me domo tenui.

3 Ad ⟨Balbum haec scripsi et ad⟩ Oppium; et quoniam iis placeret me propius accedere, ut hac de re considerarent. credo fore auctores. sic enim recipiunt, Caesari non modo de conservanda sed etiam de augenda mea dignitate curae fore, meque hortantur ut magno animo sim, ut omnia summa sperem. ea spondent, confirmant. quae quidem mihi exploratiora essent si remansissem. sed ingero praeterita. vide,

10 dolerem Rδ : dolorem OMW 2, 2 minui Rδ : -us OMW 5 ut] *anne* et *?* 7 victoria W 8 est *Victorius* : si MW : sensi ORδ 9 me me(a)e Ω : meae me s : meae bmW 12 angeret:] *sic distinxi, sed vide quae scripsi in comm.* omnibus partibus W 14 adimi] W *hic desinit* non Ω : vero ς : modo *anon. ap. Corradum* : *secl. Lehmann* : *fort.* nuper 16–17 reliquo ... tenui *Hofmann* (*sed* domi) : recipio ... te nunc (tunc te P, tunc esse R domo te *etiam* Z^{b}) Ω$Z^{(l)}$ 3, 1 Balbum haec scripsi et ad *addidi* (Balbum scripsi *post* Oppium et *Lehmann*) Oppium C : oppidum Ω iis OR : is Pb : his Δ 2 me *Lambinus* : modo Ω 3 credo Rbms : cedo OPMd

quaeso, igitur ea quae restant et explora cum istis et, si putabis opus esse et si istis placebit, quo magis factum nostrum Caesar probet quasi de suorum sententia factum, adhibeantur Trebonius, Pansa, si qui alii, scribantque ad Caesarem me quicquid fecerim de sua sententia fecisse. 10

4 Tulliae meae morbus et imbecillitas corporis me exanimat. quam tibi intellego magnae curae esse, quod est mihi gratissimum.

5 De Pompei exitu mihi dubium numquam fuit. tanta enim desperatio rerum eius omnium regum et populorum animos occuparat ut quocumque venisset hoc putarem futurum. non possum eius casum non dolere; hominem enim inte-

6 grum et castum et gravem cognovi. de Fannio consoler te? 5 perniciosa loquebatur de mansione tua. L. vero Lentulus Hortensi domum sibi et Caesaris hortos et Baias desponderat. omnino haec eodem modo ex hac parte fiunt, nisi quod illud erat infinitum. omnes enim qui in Italia manserant 5 hostium numero habebantur. sed velim haec aliquando solutiore animo.

7 Quintum fratrem audio profectum in Asiam ut deprecaretur. de filio nihil audivi; sed quaere ex Diochare, Caesaris liberto, quem ego non vidi, qui istas Alexandria litteras attulit. is dicitur vidisse Quintum [an] euntem an iam in Asia. tuas litteras prout res postulat exspecto, quas velim cures 5 quam primum ad me perferendas.

IIII Kal. Dec.

9 quo Rbms : quod OMd 10 adhibeantur bm : -eatur Pds : -entur Ω 7, 3 Alexandrea *Boot* : -reas Ω : -rias d : -rinas bms 4 Q. $Z^b\lambda c$: *om.* Ω an (*pr.*) Ωλ : *secl. Ernesti* 7 VIIII c

11, 7

Scr. Brundisi XIV *Kal. Ian. an. 48* (*§ 8*)

CICERO ATTICO SAL.

1 Gratae tuae mihi litterae sunt, quibus accurate perscripsisti omnia quae ad me pertinere arbitratus es. ita faciam igitur ut scribis istis placere, isdem istis lictoribus me uti, quod concessum Sestio sit; cui non puto suos esse concessos sed ab ipso datos. audio enim eum ea senatus consulta improba- 5 re quae post discessum tribunorum facta sunt. qua re poterit, si volet sibi constare, nostros lictores comprobare.

2 Quamquam quid ego de lictoribus, qui paene ex Italia decedere sim iussus? nam ad me misit Antonius exemplum Caesaris ad se litterarum in quibus erat se audisse Catonem et L. Metellum in Italiam venisse, Romae ut essent palam. id sibi non placere, ne qui motus ex eo fierent; prohiberique 5 omnis Italia nisi quorum ipse causam cognovisset; deque eo vehementius erat scriptum. itaque Antonius petebat a me per litteras ut sibi ignoscerem: facere se non posse quin iis litteris pareret. tum ad eum misi L. Lamiam qui demonstraret illum Dolabellae dixisse ut ad me scriberet ut in Italiam 10 quam primum venirem; eius me litteris venisse. tum ille edixit ita ut me exciperet et Laelium nominatim. quod sane nollem; poterat enim sine nomine res ipsa excipi.

3 O multas et gravis offensiones! quas quidem tu das operam ut lenias, nec tamen nihil proficis; quin hoc ipso minuis dolorem meum quod ut minuas tam valde laboras, idque velim ne gravere quam saepissime facere. maxime autem adsequere quod vis, si me adduxeris ut existimem me bono- 5 rum iudicium non funditus perdidisse. quamquam quid tu in eo potes? nihil scilicet. sed si quid res dabit tibi facultatis, id

Ep. 11, 7] **1, 2** es. ita ς : est ita O : est ea Mdm : es ea R : es bs faciam *Madvig* (*qui post* placere *multa et inutilia addidit*) : factum Ω **2, 2** sim EOM : sum Rδ

me maxime consolari poterit; quod nunc quidem video non esse, sed si quid ex eventis, ut hoc nunc accidit: dicebar debuisse cum Pompeio proficisci; exitus illius minuit eius 10 offici praetermissi reprehensionem. sed ex omnibus nihil †malim tamen† desideratur quod in Africam non ierim. iudicio hoc sum usus, non esse barbaris auxiliis fallacissimae gentis rem publicam defendendam, praesertim contra exercitum saepe victorem. non probant fortasse; multos enim 15 viros bonos in Africam venisse audio et scio fuisse antea. valde hoc loco urgeor. hic quoque opus est casu, ⟨ut⟩ aliqui sint ex eis, aut, si potest, omnes, qui salutem anteponant. nam si perseverant et obtinent, quid nobis futurum sit vides. dices: 'quid illis, si victi erunt?' honestior est plaga. haec me 20

4 excruciant. Sulpici autem consilium non scripsisti cur me⟨o⟩ non anteponeres. quod etsi non tam gloriosum est quam Catonis, tamen et periculo vacuum est et dolore. extremum est eorum qui in Achaia sunt. ii tamen ipsi se hoc melius habent quam nos quod et multi sunt uno in loco et, 5 cum ⟨in⟩ Italiam venerint, domum statim venerint. haec tu perge, ut facis, mitigare et probare quam plurimis.

5 Quod te excusas, ego vero et tuas causas nosco et mea interesse puto te istic esse, vel ut cum iis quibus oportebit agas quae erunt agenda de nobis, ut ea quae egisti. in primisque hoc velim animadvertas: multos esse arbitror qui ad Caesarem detulerint delaturive sint me aut paenitere consili 5 mei aut non probare quae fiant. quorum etsi utrumque verum est, tamen ab illis dicitur animo a me alienato, non quo ita esse perspexerint. sed totum ⟨in eo est positum⟩ ut hoc

3, 12 malim Ω : magis δ nihil malim quam hoc : desid- *temptavi* quam quod ς 17 ut *add. Lambinus* : si *Schütz* (*ante* sint *Baiter*) : *om.* Ω 20 honestior est δ : -ore Ω 4, 1 sulpicii bs : supplici Ω 2 meo bm : me Ω est *Victorius* : si Ω : sit Pbs 3 tamen] *redit* W 5 uno loco W 6 in b : *om.* ΩW 7 perge bsW : per Ω : pro Pd 5, 8 esse Wc : *om.* Ω in eo est positum (*sive* situm) *supplevi, praeeunte Mueller* (totum in eo est ut), *cui praeivit Madvig* (in eo est totum ut)

Balbus sustineat et Oppius et eorum crebris litteris illius voluntas erga me confirmetur; et hoc plane ut fiat diligen-
6 tiam adhibebis. alterum est cur te nolim discedere quod scri- 10
bis te flagitari. o rem miseram! quid scribam aut quid velim? breve faciam; lacrimae enim se subito profuderunt. tibi permitto, tu consule; tantum vide ne hoc tempore isti obesse aliquid possit. ignosce, obsecro te. non possum prae fletu et 5
dolore diutius in hoc loco commorari. tantum dicam, nihil mihi gratius esse quam quod eam diligis.

7 Quod litteras quibus putas opus esse curas dandas, facis commode. Quintum filium vidi qui Sami vidisset, patrem Sicyone: quorum deprecatio est facilis. utinam illi qui prius illum viderint me apud eum velint adiutum tantum quantum ego illos vellem si quid possem! 5

8 Quod rogas ut in bonam partem accipiam si qua sint in tuis litteris quae me mordeant, ego vero in optimam, teque rogo ut aperte, quem ad modum facis, scribas ad me omnia idque facias quam saepissime. vale.

XIIII Kal. Ian. 5

11, 8

Scr. Brundisi fort. VIII *Kal. Ian. an. 48*

CICERO ATTICO SAL.

1 Quantis curis conficiar etsi profecto vides, tamen cognosces ex Lepta et Trebatio. maximas poenas pendo temeritatis

6, 2 te flagitari Z(b), *Lambinus 'libros veteres sequutus'* : te flagitare WC : et f- M : eff- EORδ 4 tempore isti *Koch* : -ris te OMW : -ris (-re ds, tempus b) tibi ERδ (tibi *etiam* Z(b)) 7, 1 esse opus W 2 vidi qui Sami ς : ut diquisami *vel sim.* Ω 4 viderint OR : -runt Δ adiutum b: adtu- (ad tu-) ΩW 8, 1 sint ORMdsW : sunt Ebm 5 Ian. *Victorius* : iun. (iunii, -ias) ΩW

Ep. 11, 8] 1, 1 conficiar WC : aff- Ω

meae, quam tu prudentiam mihi videri vis; neque te deterreo quo minus id disputes scribasque ad me quam saepissime. non nihil enim me levant tuae litterae hoc tempore. per eos 5 qui nostra causa volunt valentque apud illum diligentissime contendas opus est, per Balbum et Oppium maxime, ut de me scribant quam diligentissime. oppugnamur enim, ut audio, et a praesentibus quibusdam et per litteras. iis ita est 2 occurrendum ut rei magnitudo postulat. †Furnius† est illic, 10 mihi inimicissimus. Quintus misit filium non solum sui deprecatorem sed etiam accusatorem mei. dictitat se a me apud Caesarem oppugnari, quod refellit Caesar ipse omnesque eius amici. neque vero desistit, ubicumque est, omnia in 5 me maledicta conferre. nihil mihi umquam tam incredibile accidit, nihil in his malis tam acerbum. qui ex ipso audissent, cum Sicyone palam multis audientibus loqueretur nefaria quaedam, ad me pertulerunt. nosti genus, etiam expertus es fortasse. in me id est omne conversum. sed augeo comme- 10 morando dolorem et facio etiam tibi. qua re ad illud redeo: cura ut huius rei causa dedita opera mittat aliquem Balbus. ad quos videbitur velim cures litteras meo nomine. vale.

†XVI† Kal. Ian.

11, 9

Scr. Brundisi III *Non. Ian. an. 47* (*§ 3*)

CICERO ATTICO SAL.

1 Ego vero et incaute, ut scribis, et celerius quam oportuit feci nec in ulla sum spe, quippe qui exceptionibus edictorum

9 est Wc : *om.* Ω 2, 1 Fufius *Manutius* : Furius (*sc. Crassipes*) *Tyrrell–Purser* illic OR : illuc EΔW 2 Quintus *Victorius* : -que MW : qui EORδ 9 genus etiam ΔW : g- e- huiusmodi hominum O : g- h- h- e- R 10 in bs : id ΩW 14 XVI OΔW : XV R : XIII ς : XII *Sternkopf* : *fort.* VIII

retinear. quae si non essent sedulitate effectae et †benivolentia tua†, liceret mihi abire in solitudines aliquas. nunc ne id quidem licet. quid autem me iuvat quod ante initum tribu- 5
natum veni, si ipsum quod veni nihil iuvat? iam quid sperem ab eo qui mihi amicus numquam fuit, cum iam lege etiam sim confectus et oppressus? cottidie iam Balbi ad me litterae languidiores multaeque multorum ad illum fortasse contra me. meo vitio pereo; nihil mihi mali casus attulit, omnia 10
culpa contracta sunt. ego enim cum genus belli viderem, imparata et infirma omnia contra paratissimos, statueram quid facerem ceperamque consilium non tam forte quam
2 mihi praeter ceteros concedendum. cessi meis vel potius parui; ex quibus unus qua mente fuerit, is quem tu mihi commendas, cognosces ex ipsius litteris quas ad te et ad alios misit. quas ego numquam aperuissem nisi res acta sic esset. delatus est ad me fasciculus. solvi, si quid ad me esset litte- 5
rarum. nihil erat; epistula Vatinio et Ligurio altera. iussi ad eos deferri. illi ad me statim ardentes dolore venerunt scelus hominis clamantes; epistulas mihi legerunt plenas omnium in me probrorum. hic Ligurius furere: se enim scire summo illum in odio fuisse Caesari; illum tamen non modo favisse 10
sed etiam tantam illi pecuniam dedisse honoris mei causa. hoc ego dolore accepto volui scire quid scripsisset ad ceteros; ipsi enim illi putavi perniciosum fore si eius hoc tantum scelus percrebruisset. cognovi eiusdem generis. ad te misi:

Ep. 11, 9] 1, 3–4 benivolentia (*hoc et* λ) tua EORδ : -tie ua M : -tiae qua W : -tia Vatini *Sternkopf* : -tia quadam *Kasten*[1], *251* : -tia vestra (ūra) *temptavi* (*an* -tiaque v-, *om.* et?) 8 cottidie (quoti-) ERbs : die O(?)MdmW 10 casus Pds Ant. F : causas (cās) ΩWZ[1] 11 culpa *om.* W 12 statueram *Madvig* : sit v- OMW : sciv- ERδ 2, 1 cessi meis *Lamb.* (*marg.*) (*cf. Lig. 22* cessit ... vel potius paruit) : -im his WZ[b]λ : -im iis O(?) : -imus ERΔ 3 et ad ORMW : et Eδ 5 litterarum esset W 10 eum tamen *Wesenberg* : hunc t- *Peter* favisse δ : fuisse ERMW : *om.* O, P (*spat.*) 11 etiam b : et tam W : et Ω 14 percrebruisset OΔ : -ebuisset ERd : -epuisset W

quas si putabis illi ipsi utile esse reddi, reddes. nil me laedet. 15
nam quod resignatae sunt, habet, opinor, eius signum Pomponia. hac ille acerbitate initio navigationis cum usus esset, tanto me dolore adfecit ut postea iacuerim; neque nunc tam pro se quam contra me laborare dicitur.

3 Ita omnibus rebus urgeor; quas sustinere vix possum vel plane nullo modo possum. quibus in miseriis una est pro omnibus quod istam miseram patre, patrimonio, fortuna omni spoliatam relinquam. qua re te, ut polliceris, videre plane velim. alium enim cui illam commendem habeo nemi- 5 nem, quoniam matri quoque eadem intellexi esse parata quae mihi. sed si me non offendes, satis tamen habeto commendatam patruumque in eam quantum poteris mitigato.

Haec ad te die natali meo scripsi; quo utinam susceptus non essem, aut ne quid ex eadem matre postea natum esset! 10 plura scribere fletu prohibeor.

11, 10

Scr. Brundisi XII *Kal. Febr. an. 47* (§ 2)

CICERO ATTICO SAL.

1 Ad meas incredibilis aegritudines aliquid novi accedit ex iis quae de Quintis ad me adferuntur. P. Terentius, meus necessarius, operas in portu et scriptura Asiae pro magistro dedit.

3, 3 patre patrimonio *Gronovius* : parte (-em OR) matr- EORW : partem tr- M : partu patr- bms : patr- d : patre, matr- *Schmidt* 4 ut ER : *om.* OΔW (*spat. duarum litterarum rel.* M) 8 eam Wc : ea Ω

Ep. 11, 10] 1, 1 aegritudines ERδ : -do OMW 2 de .Q.Q. M : deque .Q. W : de .Q. Edm : de quinto bs : de fratre (*exp.*) Q. O : de .q. fr. R 3 operas Ω : magnas o- bmsW magistro *Hervagius* : mag̊ R : mago P : magno EOΔW

is Quintum filium Ephesi vidit VI Id. Dec. eumque studiose propter amicitiam nostram invitavit; cumque ex eo de me percontaretur, eum sibi ita dixisse narrabat, se mihi esse inimicissimum, volumenque sibi ostendisse orationis quam apud Caesarem contra me esset habiturus. multa ⟨a⟩ se dicta contra eius amentiam. multa postea Patris [eius] simili scelere secum Quintum patrem locutum; cuius furorem ex iis epistulis quas ad te misi perspicere potuisti. haec tibi dolori esse certo scio; me quidem excruciant, et eo magis quod mihi cum illis ne querendi quidem locum futurum puto.   5 10

2 De Africanis rebus longe alia nobis ac tu scripseras nuntiantur. nihil enim firmius esse dicunt, nihil paratius. accedit Hispania et alienata Italia, legionum nec vis eadem nec voluntas, urbanae res perditae. quid est ubi acquiescam, nisi quam diu tuas litteras lego? quae essent profecto crebriores, si quid haberes quo putares meam molestiam minui posse. sed tamen te rogo ut ne intermittas scribere ad me quicquid erit eosque qui mihi tam crudeliter inimici sunt, si odisse non potes, accuses tamen, non ut aliquid proficias sed ut tibi me carum esse sentiant. plura ad te scribam, si mihi ad eas litteras quas proxime ad te dedi rescripseris. vale.   5 10

XII Kal. Febr.

6 percontaretur WC : cont- (cunt- E) Ω   8 a δ : *om.* ΩW   9 Patris *Orelli* : patris eius ΩW   11 iis Om : is R : hiis E : his ΔW   12 certo OδW : -te ERM   2, 3 italia WCZ[1] : alia Ω   7 ut ne W : ut Ω : ne δ   9–10 me tibi carum λ : c- me t- b   10 esse Ωλ : *om.* W

11, 11

Scr. Brundisi VIII *Id. Mart. an. 47* (§ 2)

CICERO ATTICO SAL.

1 Confectus iam cruciatu maximorum dolorum ne si sit quidem quod ad te debeam scribere facile id exsequi possim; hoc minus quod res nulla est quae scribenda sit, cum praesertim ne spes quidem ulla ostendatur fore melius. ita iam ne tuas quidem litteras exspecto, quamquam semper aliquid 5 adferunt quod velim. qua re tu quidem scribito, cum erit cui des. ego tuis proximis, quas tamen iam pridem accepi, nihil habeo quod rescribam. longo enim intervallo video mutata esse omnia; illa esse firma quae debeant, nos stultitiae nostrae gravissimas poenas pendere. 10

2 P. Sallustio curanda sunt HS $\overline{XXX}$, quae accepi a Cn. Sallustio. velim videas ut sine mora curentur. de ea re scripsi ad Terentiam. atque hoc ipsum iam prope consumptum est. qua re id quoque velim cum illa videas, ut sit qui utamur. hic fortasse potero sumere si sciam istic paratum fore; sed prius 5 quam id scirem nihil sum ausus sumere. quid sit omnium rerum status noster vides. nihil est mali quod non et sustineam et exspectem. quarum rerum eo gravior est dolor quo culpa maior. ille in Achaia non cessat de nobis detrahere. nihil videlicet tuae litterae profecerunt. vale. 10

VIII Id. Mart.

Ep. 11, 11] **1, 2** possim R : -sem OPΔW 3 nunc hoc minus *Wesenberg* 8 mutata ORW : imm- Δ

11, 12

Scr. Brundisi VIII *Id. Mart. an. 47* (§ 4)

CICERO ATTICO SAL.

1 Cephalio mihi a te litteras reddidit a. d. VIII Id. Mart. vespere. eo autem die mane tabellarios miseram, quibus ad te dederam litteras. tuis tamen lectis litteris putavi aliquid rescribendum esse, ea re maxime quod ostendis te pendere animi quamnam rationem sim Caesari adlaturus profectionis 5 meae tum cum ex Italia discesserim. nihil opus est mihi nova ratione. saepe enim ad eum scripsi multisque mandavi me non potuisse, cum cupissem, sermones hominum sustinere, multaque in eam sententiam. nihil enim erat quod minus eum vellem existimare quam me tanta de re non meo consi- 10 lio usum esse. posteaque, cum mihi litterae a Balbo Cornelio minore missae essent, illum existimare Quintum fratrem lituum meae profectionis fuisse (ita enim scripsit), qui nondum cognossem quae de me Quintus scripsisset ad multos, etsi multa praesens in praesentem acerbe dixerat et fecerat, 15 tamen nilo minus his verbis ad Caesarem scripsi:

2 'De Quinto fratre meo non minus laboro quam de me ipso, sed eum tibi commendare hoc meo tempore non audeo. illud dumtaxat tamen audebo petere abs te, quod te oro, ne quid existimes ab illo factum esse quo minus mea in te officia constarent minusve te diligerem, potiusque semper 5 illum auctorem nostrae coniunctionis fuisse meique itineris comitem, non ducem. qua re ceteris in rebus tantum ei tribu-

Ep. 11, 12] 1, 3 aliquid ΩW : tamen al- C : iam al- *nescio quis* 4 ea re W : eo EPδ : ea R : *om.* M 5 Caesari sim Oc 7 me Wc : *om.* Ω 8 cum (quom) ERΔ : quem OW 11 cum *Manutius* : quam ΩW 15 dixerat] *deficit* W et f- E : eff- Ω 16 nihilo (nilo *R. Klotz*) minus his *Graevius* : .l. lomeous M : .l. meo iis ERm : L. in eo his (iis s) bs : .L. meonis d : L. lomeo his λ (lomeo *etiam* Z^{β}) scripsi OΔ : res- ERd

es quantum humanitas tua amicitiaque vestra postulat. ego ei ne quid apud te obsim, id te vehementer etiam atque etiam rogo.' 10

3 Qua re si quis congressus fuerit mihi cum Caesare, etsi non dubito quin is lenis in illum futurus sit idque iam declaraverit, ego tamen is ero qui semper fui. sed, ut video, multo magis est nobis laborandum de Africa; quam quidem tu scribis confirmari cottidie magis ad condicionis spem quam 5 victoriae. quod utinam ita esset! sed longe aliter esse intellego teque ipsum ita existimare arbitror, aliter autem scribere non fallendi sed confirmandi mei causa, praesertim cum adiungatur ad Africam etiam Hispania.

4 Quod me admones ut scribam ad Antonium et ad ceteros, si quid videbitur tibi opus esse, velim facias id quod saepe fecisti. nihil enim mihi venit in mentem quod scribendum putem. quod me audis fractiorem esse animo, quid putas cum videas accessisse ad superiores aegritudines praeclaras 5 generi actiones? tu tamen velim ne intermittas, quod eius facere poteris, scribere ad me, etiam si rem de qua scribas non habebis. semper enim adferunt aliquid mihi tuae litterae.

Galeonis hereditatem crevi. puto enim cretionem simplicem fuisse, quoniam ad me nulla missa est. 10

VIII Id. Mart.

2, 8 vestra EOMm : nostra Rbds 3, 2 *num* declaravit? 4, 3 quod bds : quid Ω 4 fractiorem *Victorius* : erectiorem (-re *bms*) Ω 5 accessisse b : accepisse Ω 6 generi *Hervagius* : -re Ω 8 tu(a)e litter(a)e ORds : l- t- Mbm 10 puto C : duto O(?)RMdm : duco bs cretionem ς : cruti- (cruci-) Ω

11, 13

Scr. Brundisi fort. med. m. Mart. an. 47

CICERO ATTICO SAL.

1 A Murenae liberto nihil adhuc acceperam litterarum. P. Siser reddiderat eas quibus rescribo. de Servi patris litteris quod scribis, itemque in Syriam venisse quod ais esse qui nuntient, ne id quidem verum est. quod certiorem te vis fieri quo quisque in me animo sit aut fuerit eorum qui huc vene- 5 runt, neminem alieno intellexi. sed quantum id mea intersit existimare te posse certo scio. mihi cum omnia sint intolerabilia ad dolorem, tum maxime quod in eam causam venisse me video ut sola utilia mihi esse videantur quae semper nolui. 10

P. Lentulum patrem Rhodi esse aiunt, Alexandriae filium, Rhodoque Alexandriam C. Cassium profectum esse constat.

2 Quintus mihi per litteras satis facit multo asperioribus verbis quam cum gravissime accusabat. ait enim se ex litteris tuis intellegere tibi non placere quod ad multos de me asperius scripsit, itaque se paenitere quod animum tuum offenderit; sed se iure fecisse. deinde perscribit spurcissime quas 5 ob causas fecerit. sed neque hoc tempore nec antea patefecisset odium suum in me, nisi omnibus rebus me esse oppressum videret. atque utinam vel nocturnis, quem ad modum tu scripseras, itineribus propius te accessissem! nunc nec ubi nec quando te sim visurus possum suspicari. 10

3 De coheredibus Fufidianis, nihil fuit quod ad me scriberes; nam et aequum postulant et quicquid egisses recte esse actum putarem.

4 De fundo Frusinati redimendo iam pridem intellexisti voluntatem meam. etsi tum meliore loco res erant nostrae ne-

Ep. 11, 13] 1, 3 itemque OΔ : item .q. R : item Quintum ς 7 certo Oδ : -te RM sunt ς 2, 4 scripserit *Bosius* offenderit ERδ : -ret OM 3, 3 putarem bs : -et Ω : -es P

que tam mihi desperatum iri videbantur, tamen in eadem sum voluntate. id quem ad modum fiat tu videbis. et velim, quod poteris, consideres ut sit unde nobis suppeditentur 5 sumptus necessarii. si quas habuimus facultates, eas Pompeio tum cum id videbamur sapienter facere detulimus. itaque tum et a tuo vilico sumpsimus et aliunde mutuati sumus cum Quintus queritur per litteras sibi nos nihil dedisse, qui neque ab illo rogati sumus neque ipsi eam pecuniam aspexi- 10 mus. sed velim videas quid sit quod confici possit quidque mihi de omnibus des consili; et causam nosti.

5 Plura ne scribam dolore impedior. si quid erit quod ad quos scribendum meo nomine putes, velim, ut soles, facias, quotiensque habebis cui des ad me litteras nolim praetermittas. vale.

11, 14

Scr. Brundisi m. Apr. an. 47

CICERO ATTICO SAL.

1 Non me offendit veritas litterarum tuarum quod me cum communibus tum praecipuis malis oppressum ne incipis quidem, ut solebas, consolari faterisque id fieri iam non posse. nec enim ea sunt quae erant antea cum, ut nihil aliud, comites me et socios habere putabam. omnes enim Achaici depre- 5

4, 3 tam Z^{b}λ : tamen Ω (*post* mihi O, *om.* b) mihi desperatum iri Z^{b}λ : m- (m- tamen O) desperaturi ita Ω : -aturi m- ita bds videbantur ΩZ^{b}λ : -amur bm : -atur *Gronovius* 4 id *Victorius* : is Ω fiat tu ς : flat tu s : flatu Ω 5 quod OM : quo ad E : quoad δ : quo R 9 queritur *Madvig* : -reretur Ω 12 omnibus rebus *Wesenberg* 5, 2 quos δ : quo Ω : quem P 3 nolim bs : velim Ω : non v- P : velim neminem ς 4 vale Eds : val. Mm : cura ut valeas OR : *om. Pb*

catores itemque in Asia quibus non erat ignotum, etiam quibus erat, in Africam dicuntur navigaturi. ita praeter Laelium neminem habeo culpae socium; qui tamen hoc meliore in causa est quod iam est receptus.

2 De me autem non dubito quin ad Balbum et ad Oppium scripserit; a quibus, si quid esset laetius, certior factus essem, tecum etiam essent locuti. quibuscum tu de hoc ipso colloquare velim et ad me quid tibi responderint scribas, non ⟨quod⟩ ab isto salus data quicquam habitura sit firmitudinis, sed tamen aliquid consuli et prospici poterit. etsi omnium conspectum horreo, praesertim hoc genero, tamen

3 in tantis malis quid aliud velim non reperio. Quintus pergit, ut ad me et Pansa scripsit et Hirtius, isque item Africam petere cum ceteris dicitur.

Ad Minucium Tarentum scribam et tuas litteras mittam; ad te scribam [nam] quid egerim. HS $\overline{XXX}$ potuisse mirarer, nisi multa de Fufidianis praediis. ad * * * video et tamen exspecto; quem videre, si ullo modo potest (⟨poscit⟩ enim res), pervelim. iam extremum concluditur; quod ibi facile est quale sit, hic gravius existimare. vale.

Ep. 11, 14] 1, 6 in Asia] asiani ς 8–9 meliore in ς : -orem M : -ore ORδ 9 causa *Victorius* : casu Ω 2, 5 quod δ : *om.* Ω : quo *Baiter* 7 genero ΔC : -re OR 8 aliud Rds : aliquid OMbm 3, 4 Tarentum *Gronovius* : par- Ω : parentum $Z^{(b)}$ 5 nam *seclusi* : num ς 6 *lacunam hic indicavi, de qua explenda vide meum comm.* : advideo (ad v- R) et OR : et adv- (ad v-) Δ : te avide *Wesenberg* 7 quem Z^{b} : quam Ω potest ORsZ^{b} : post Δ poscit *add. Graevius* 8 pervelim *Ernesti* : -llem ΩZ^{b} 8–9 quod *e.q.s. ita scripsi, duce Purser qui* quod quale sit ibi facile est : ibi (id R) f- est quod (quid Z^{b}) quale sit ΩZ^{b} 9 hic gravius C : gravius Z^{b} : gravis Ω

11, 15

Scr. Brundisi prid. Id. Mai. an. 47 (§ 4)

CICERO ATTICO SAL.

1 Quoniam iustas causas adfers cur te hoc tempore videre non possim, ⟨vide⟩, quaeso, quid sit mihi faciendum. ille enim ita videtur Alexandria teneri ut eum scribere etiam pudeat de illis rebus, hi autem ex Africa iam adfuturi videntur, Ach⟨ai⟩ci, item ex Asia redituri ad eos aut libero aliquo 5 loco commoraturi. quid mihi igitur putas agendum? video difficile esse consilium. sum enim solus aut cum altero cui neque ad illos reditus sit neque ab his ipsis quicquam ad spem ostendatur. sed tamen scire velim quid censeas; idque erat cum aliis cur te, si fieri posset, cuperem videre. 10

2 Minucium $\overline{XII}$ sola curasse scripsi ad te antea. quod superest velim videas ut curetur. Quintus non modo non cum magna prece ad me sed acerbissime scripsit, filius vero mirifico odio. nihil fingi potest mali quo non urgear. omnia tamen sunt faciliora quam peccati dolor, qui et maximus est 5 et aeternus. cuius peccati si socios essem habiturus ego quos putavi, tamen esset ea consolatio tenuis. sed habet aliorum omnium ratio exitum, mea nullum. alii capti, alii interclusi non veniunt in dubium de voluntate, eo minus scilicet cum se expedierint et una esse coeperint. ii autem ipsi qui sua 10 voluntate ad Fufium venerunt nihil possunt nisi timidi existimari. multi autem sunt qui, quocumque [sunt] modo ad illos se recipere volent, recipientur. quo minus debes mirari non posse me tanto dolori resistere. solius enim meum pec-

Ep. 11, 15] 1, 1 cur ς : quid Ω : qui d : quod bs 2 possim ORdms : -sum EPM(?)b vide *add. Koch* : *alii alia* (*fort.* tu *vel* iam) quid Eδ : quod ORM 3 Alexandria teneri *scripsi* : -am tenere Ω 5 Achaici ς : achei Ω 2, 6 ego quos EOΔ : quos ego RF : eos quos *Corradus* 10 ii E : hii R : hi OΔ 12 sunt *del. Lamb.* (*marg.*)

catum corrigi non potest et fortasse Laeli. sed quid me id levat? nam C. quidem Cassium aiunt consilium Alexandriam eundi mutavisse. 15

3 Haec ad te scribo non ut queas tu demere sollicitudinem sed ut cognoscam ecquid tu ad ea adferas quae me conficiunt; ad quae gener accedit et cetera quae fletu reprimor ne scribam. quin etiam Aesopi filius me excruciat. prorsus nihil abest quin sim miserrimus. sed ad primum revertor, quid 5 putes faciendum, occultene aliquo propius veniendum an mare transeundum. nam hic maneri diutius non potest.

4 De Fufidianis, qua re nihil potuit confici? genus enim condicionis eius modi fuit in quo non solet esse controversia, cum ea pars quae videtur esse minor licitatione expleri posset. hoc ego non sine causa quaero. suspicor enim coheredes dubiam nostram causam putare et eo rem in integro esse 5 malle. vale.

Prid. Id. Mai.

11, 16

Scr. Brundisi III *Non. Iun. an. 47* (*§ 5*)

CICERO ATTICO SAL.

1 Non meo vitio fit hoc quidem tempore (ante enim est peccatum) ut me ista epistula nihil consoletur. nam et exigue scripta est et suspiciones magnas habet non esse ab illo; quas animadvertisse te existimo. de obviam itione ita faciam ut

16 quidem ds : eq- Ω 3, 1 ut Ω : quo *Tyrrell–Purser* queas tu ERδ : queam tuam Oλ : quem tuam M 4, 1 de c : *om.* Ω 3 possit *Corradus* 6 malle Oc : *om.* RΔ : velle *Madvig* (*pro* vale *iam Corradus*) vale Δ : cura ut valeas R : *om.* Ob

Ep. 11, 16] 1, 1 fit *Victorius* : fuit Ω

suades. neque enim ulla de adventu eius opinio est neque si qui ex Asia veniunt quicquam auditum esse dicunt de pace; cuius ego spe in hanc fraudem incidi. nihil video quod sperandum putem, nunc praesertim cum ea plaga in Asia sit accepta, ⟨alia⟩ in Illyrico, in Cassiano negotio, in ipsa Alexandria, in urbe, ⟨in⟩ Italia. ego vero, etiam si rediturus ille est qui adhuc bellum gerere dicitur, tamen ante reditum eius negotium confectum iri puto.

2 Quod autem scribis quandam laetitiam bonorum esse commotam ut sit auditum de litteris, tu quidem nihil praetermittis in quo putes aliquid solaci esse, sed ego non adducor quemquam bonum ullam salutem putare mihi tanti fuisse ut eam peterem ab illo, et eo minus quod huius consili iam ne socium quidem habeo quemquam. qui in Asia sunt rerum exitum exspectant, Achaici etiam Fufio spem deprecationis adferunt. horum et timor idem fuit primo qui meus et constitutum; mora Alexandrina causam illorum correxit, meam 3 evertit. quam ob rem idem a te nunc peto quod superioribus litteris, ut, si quid in perditis rebus dispiceres quod mihi putares faciendum, me moneres. si recipior ab his, quod vides non fieri, tamen quoad bellum erit quid agam aut ubi sim non reperio; sin iactor, eo minus. itaque tuas litteras exspecto, easque ut ad me sine dubitatione scribas rogo.

4 Quod suades ut ad Quintum scribam de his litteris, facerem, si me quicquam istae litterae delectarent. etsi quidam scripsit ad me his verbis: 'ego, ut in his malis, Patris sum non invitus; essem libentius si frater tuus ea de te loqueretur quae ego audire vellem.' quod ais illum ad te scribere me sibi nullas litteras remittere, semel ab ipso accepi; ad eas Cephalioni dedi, qui multos mensis tempestatibus retentus est.

5 ulla de *Lambinus* : valde Ω Ant. Z[l] : valde de PF adventus E Ant. 9 alia *addidi* 10 in italia b : it- Ω 2, 5 illo ς : ullo Ω 3, 1 superioribus *Victorius* : tui pri- Ω 5 iactor aut reiicior c 4, 2–3 etsi quidam scripsit *Lambinus* : q- s- e- Ω 6 ipso M : illo Oδ : eo R

Quintum filium ad me acerbissime scripsisse iam ante ad te scripsi.

5 Extremum est quod te orem, si putas rectum esse et a te suscipi posse, cum Camillo communices ut Terentiam moneatis de testamento. tempora monent ut videat ut satis faciat quibus debeat. auditum ex Philotimo est eam scelerate quaedam facere. credibile vix est, sed certe, si quid est quod 5 fieri possit, providendum est. de omnibus rebus velim ad me scribas et maxime quid sentias de ea in qua tuo consilio eg⟨e⟩o, etiam si nihil excogitas. id enim mihi erit pro desperato.

III Non. Iun. 10

11, 17

Scr. Brundisi prid. Id. aut Id. Iun. an. 47

CICERO ATTICO SAL.

Properantibus tabellariis alienis hanc epistulam dedi. eo brevior est, et quod eram missurus nostros. Tullia mea venit ad me prid. Id. Iun. deque tua erga se observantia benevolentiaque mihi plurima exposuit litterasque reddidit trinas. ego autem ex ipsius virtute, humanitate, pietate non modo eam 5 voluptatem non cepi quam capere ex singulari filia debui sed etiam incredibili sum dolore adfectus tale ingenium in tam misera fortuna versari idque accidere nullo ipsius delicto, summa culpa mea. itaque a te neque consolationem iam, qua cupere te uti video, nec consilium, quod capi nullum 10 potest, exspecto teque omnia cum superioribus saepe litteris tum proximis temptasse intellego.

5, 4 debet ς 7 sentias *Manutius* : scribas ΩZ[1] : censeas *Wesenberg* eo O qua *Wesenberg* : quo Ω 8 egeo ς : ego Ω

Ep. 11, 17] 2 et OΔ : etiam R nostros ΩC : meos δ

11, 17a

Scr. Brundisi XVII *Kal. Quint. an.* 47 (§ 3)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Ego cum Sallustio Ciceronem ad Caesarem mittere cogitabam; Tulliam autem non videbam esse causam cur diutius mecum tanto in communi maerore retinerem. itaque matri eam, cum primum per ipsam liceret, e⟨r⟩am remissurus. †pro ea quem ad modum consolandis scripsisti† putato ea me scripsisse quae tu ipse intellegis responderi potuisse. 5

2 Quod Oppium tecum scribis locutum, non abhorret a mea suspicione eius oratio. sed non dubito quin istis persuaderi nullo modo possit ea quae faciant mihi probari posse, quoquo modo loquar. ego tamen utar moderatione qua potero; quamquam quid mea intersit ut eorum odium subeam non intellego. 5

3 Te iusta causa impediri quo minus ad nos venias video, idque mihi valde molestum est. illum ab Alexandria discessisse nemo nuntiat constatque ne profectum quidem illim quemquam post Id. Mart. nec post Id. Dec. ab illo datas ullas litteras. ex quo intellegis illud de litteris a. d. V Id. Febr. datis, quod inane esset etiam si verum esset, non verum esse. L. Terentium discessisse ex Africa scimus Paestumque venisse. quid is adferat aut quo modo exierit aut quid in 5

Ep. 11, 17a] 1 *novam ep. constituit Schmidt* **1,** 3–4 matri eam *Bosius* : emat(h)iam OΔZ$^{\beta}$: emat iam R : eat iam P : eam tibi iam *Lambinus* 4 eram b : eam Ω : eram eam s 5 quem OPbs : que RMdm : quam *Bosius* ad ea quae in modum *Goodyear*[2], *56* consolantis *Bosius* 5–6 putato ea me *Malaespina* : P. (*vel* p. : pudet C) tanta eo me Ω (me eo R) **2,** 5 ne subeam *Wesenberg* : non s- *Gronovius* **3,** 2 valde Pbs : v- si Ω : v- scilicet ς ab *secl. Kayser* 3 illim Ant. : illi Ω : illinc F 5 intelligis illud *Muretus* : ill- int- ill- Ω : ill- int- s

Africa fiat scire velim. dicitur enim per Nasidium emissus esse. id quale sit velim, si inveneris, ad me scribas. de HS $\overline{X}$, ut scribis, faciam, vale. 10

XVII[I] Kal. Quint.

11, 18

Scr. Brundisi XII *Kal. Quint. an. 47* (§ 2)

CICERO ATTICO SAL.

1 De illius Alexandria discessu nihil adhuc rumoris, contraque opinio valde esse impeditum. itaque nec mitto, ut constitueram, Ciceronem et te rogo ut me hinc expedias. quodvis enim supplicium levius est hac permansione. hac de re et ad Antonium scripsi et ad Balbum et ad Oppium. sive enim 5 bellum in Italia futurum est sive classibus utentur, hic esse me minime convenit; quorum fortasse utrumque erit, alte- 2 rum certe. intellexi omnino ex Oppi sermone quem tu mihi scripsisti quae istorum ira esset, sed ut eam flectas te rogo. nihil omnino iam exspecto nisi miserum, sed hoc perditius in quo nunc sum fieri nihil potest. qua re et cum Antonio loquare velim et cum istis et rem, ⟨ut⟩ poteris, expedias et 5 mihi quam primum de omnibus rebus rescribas. vale.

XII Kal. Quint.

9 emissus sC : me m- Ω 12 XVII *Manutius* : XVIII Ω

Ep. 11, 18] **1, 6** utentur *scripsi* : utetur Ω **2, 2** ira *C.F. Hermann* : via Ω ut Ps : *om.* Ω

11, 19

Scr. Brundisi XI *Kal. Sext. an.* 47 (§ 2)

CICERO ATTICO SAL.

1 Cum tuis dare possem litteras non praetermisi, etsi quid scriberem non habebam. tu ad nos et rarius scribis quam solebas et brevius, credo quia nihil habes quod me putes libenter legere aut audire posse. verum tamen velim ⟨quic⟩-quid erit, qualecumque erit, scribas. est autem unum quod 5 mihi sit optandum si quid agi de pace possit; quod nulla equidem habeo in spe, sed quia tu leviter interdum significas, cogis me sperare quod optandum vix est.

2 Philotimus dicitur Id. Sext. nihil habeo de illo amplius. tu velim ad ea mihi rescribas quae ad te antea scripsi. mihi tantum temporis satis est dum, ut in pessimis rebus, aliquid caveam, qui nihil umquam cavi. vale.

XI Kal. Sext. 5

11, 20

Scr. Brundisi XVI *Kal. Sept. an.* 47 (§ 2)

CICERO ATTICO SAL.

1 XVII Kal. Sept. venerat die XXVIII Seleucia Pieria C. Treboni libertus qui se Antiochiae diceret apud Caesarem vidisse Quintum filium cum Hirtio; eos de Quinto quae voluissent

Ep. 11, 19] 1, 1 possem ς : -sim Ω 4 quicquid *R. Klotz* : quid Ω : si quid ς 8 cogis bms : coges Ω, *num recte?* 2, 4 qui δ : cui Ω

Ep. 11, 20] 1, 1 Pieria c : pe- Ω 1–2 Treboni libertus *Schmidt* : -ni. u (ii) Ω : -ni(i) is δ 2 antiochi(a)e (-eae) ORλ : -ia (-ea) Δ 3 eos de Q. bms : eos deque Md : eosque OR

impetrasse nullo quidem negotio. quod ego magis gauderem
si ista nobis impetrata quicquam ad spem explorati habe- 5
rent. sed et alia timenda sunt ab aliisque et ab hoc ipso quae
dantur, ut a domino, rursus in eiusdem sunt potestate.

2 Etiam Sallustio ignovit. omnino dicitur nemini negare;
quod ipsum est suspectum, notionem eius differri. M. Gallius Q. f. mancipia Sallustio reddidit. is venit ut legiones in
Siciliam traduceret. eo protinus iturum Caesarem Patris.
quod si faciet, ego, quod ante mallem, aliquo propius acce- 5
dam. tuas litteras ad eas quibus a te proxime consilium
petivi vehementer exspecto. vale.

XVI Kal. Sept.

11, 21

Scr. Brundisi VI *Kal. Sept. an. 47 (§ 1)*

CICERO ATTICO SAL.

1 Accepi VI Kal. Sept. litteras a te datas XII Kal. doloremque
quem ex Quinti scelere iam pridem acceptum iam abiece-
ram, lecta eius epistula gravissimum cepi. tu etsi non potu-
isti ullo modo facere ut mihi illam epistulam non mitteres,
tamen mallem non esse missam. ad ea autem quae scribis de 5
testamento, videbis quid et quo modo. de nummis, et illa sic
scripsit ut ego ad te antea, et nos, si quid opus erit, utemur
ex eo de quo scribis.

2 Ille ad Kal. Sept. Athenis non videtur fore. multa eum in
Asia dicuntur morari, maxime Pharnaces. legio XII, ad

6 aliisque *Victorius* : aliis qu(a)e Ω 2, 3 venit] *fort.* venisse P. Sullam ait *vel sim.* 4 eo ORC : et Δ 7 vale] *redit* W 8 XVI OΔ : XIII W : XV R : XVII b

Ep. 11, 21] 1, 7 scripsit W : -si Ω ut *Victorius* : ut et W : tu Ω

quam primam Sulla venit, lapidibus egisse hominem dicitur. nullam putant se commoturam. illum arbitrabantur protinus Patris in Siciliam. sed si hoc ita est, huc veniat necesse 5 est. ac mallem illud; aliquo enim modo hinc evasissem. nunc metuo ne sit exspectandum et cum reliquis etiam loci gravitas huic miserrimae perferenda.

3 Quod me mones ut ea quae ⟨agam⟩ ad tempus accommodem, facerem, si res pateretur et si ullo modo fieri posset. sed in tantis nostris peccatis tantisque nostrorum iniuriis nihil est quod aut facere dignum nobis aut simulare possim. Sullana confers; in quibus omnia genere ipso praeclarissima 5 fuerunt, moderatione paulo minus temperata. haec autem eius modi sunt ut obliviscar ⟨mei⟩ multoque malim quod omnibus sit melius ⟨quam quod iis ad⟩ quorum utilitatem meam iunxi. tu ad me tamen velim quam saepissime scribas, eoque magis quod praeterea nemo scribit; ac si omnes, tuas 10 tamen maxime exspectarem. quod scribis illum per me Quinto fore placatiorem, scripsi ad te antea eum statim Quinto filio omnia tribuisse, nostri nullam mentionem. vale.

11,22

Scr. Brundisi fort. Kal. Sept. an. 47

CICERO ATTICO SAL.

1 Diligenter mihi fasciculum reddidit Balbi tabellarius. accepi enim a te litteras quibus videris vereri ut epistulas illas acce-

2, 3 primam *Gronovius* : -mum ΩW 4 commoturam RMd : -oraturam ObmsW arbitrantur PW 6 illud *Boot* : -um ΩW : illim *Orelli* 7 reliquis s : -uos Ω 3, 1 ea] ea videam R agam *add. R. Klotz* (*fort.* agam et dicam) 7 mei *add. Manutius* multo que bs : mitt- ΩW 8 quam ... ad *add. Mueller* (quam *iam Madvig*) 8–9 utilitatem meam Ω : -tem eam W : -ti meam ς : -tem me *Mueller* 9 velim ς : vellem ΩW 12 antea ς : ad ea ΩW

perim. quas quidem vellem mihi numquam redditas; auxerunt enim mihi dolorem ⟨nec⟩, si in aliquem incidissent, quicquam novi attulissent. quid enim tam pervulgatum quam illius in me odium et genus hoc litterarum? †quod† ne Caesar quidem ad istos videtur misisse quasi quo illius improbitate offenderetur, sed, credo, uti notiora nostra mala essent. nam quod te vereri scribis ne illi obsint eique rei ⟨me vis⟩ mederi, ne ⟨ro⟩gari quidem se passus est de illo. quod quidem mihi molestum non est; illud molestius, istas impetrationes nostras nihil valere.

2 Sulla, ut opinor, cras erit hic cum Messalla. currunt ad illum pulsi a militibus, qui se negant usquam, nisi acceperint. ergo ille huc veniet, quod non putabant, tarde quidem. itinera enim ita facit ut multos dies in †oppidum† ponat. Pharnaces autem, quoquo modo aget, adferet moram. quid mihi igitur censes? iam enim corpore vix sustineo gravitatem huius caeli, quae mihi laborem adfert in dolore. an his illuc euntibus mandem ut me excusent, ipse accedam propius? quaeso, attende et me, quod adhuc saepe rogatus non fecisti, consilio iuva. scio rem difficilem esse, sed ut ⟨in⟩ malis etiam illud mea magni interest te ut videam. profecto aliquid profecero, si id acciderit. de testamento, ut scribis, animadvertes.

Ep. 11, 22] 1, 4 nec *add. Manutius* 6 quas *Kayser* : quid quod *Goodyear*[1], *780* ne ORW : nec Δ 7 quasi qui *Mueller* : quasi *Lambinus* : quo *Ernesti* improbitate ς : -em ΩW 9–10 me vis *add. Madvig* 10 me debere *post* mederi *add. Purser* ne rogari *Victorius* : negari ΩW 2, 2 negant P : -at ΩW 4 oppidis *Lambinus* : uno oppido *Peerlkamp* : oppido uno *Schmidt* 7 quae *Corradus* : qui (*ex* quid W) ΩW 9 s(a)epe rogatus δW : se periba- (sepe ri-) Ω 10 ut in *Beroaldus* : ut ΩWZ[(b)]

11, 23

Scr. Brundisi VII *Id. Quint. an.* 47

CICERO ATTICO SAL.

1 Quod ad te scripseram ut cum Camillo communicares, de eo Camillus mihi scripsit ⟨te⟩ secum locutum. tuas litteras exspectabam; nisi illud quidem mutari, si aliter est et oportet, non video posse. sed cum ab illo accepissem litteras, desideravi tuas (etsi putabam te certiorem factum non esse), modo 5 valeres; scripseras enim te quodam valetudinis genere temptari.

2 Agusius quidam Rhodo venerat VIII Id. Quint. is nuntiabat Quintum filium ad Caesarem profectum IIII Kal. Iun., Philotimum Rhodum pridie eum diem venisse, habere ad me litteras. ipsum Agusium audies. sed tardius iter faciebat. eo feci ut [eo] celeriter eunti darem. quid sit in his litteris ne- 5 scio, sed mihi valde Quintus frater gratulatur. equidem in meo tanto peccato nihil ne cogitatione quidem adsequi possum quod mihi tolerabile possit esse.

3 Te oro ut de hac misera cogites, et illud de quo ad te proxime scripsi, ut aliquid conficiatur ad inopiam propulsandam, et etiam de ipso testamento. illud quoque vellem antea, sed omnia timuimus. melius quidem in pessimis nihil fuit discidio. aliquid fecissemus ut viri, vel tabularum nova- 5 rum nomine vel nocturnarum expugnationum vel Metellae

Ep. 11, 23] 1, 2 scripsit te secum ς : -sisse cum ΩW : -sit se tecum *Bosius* 3 est ORW : *om.* Δ et ΩWλ : atque *Lambinus* 4 ab illo W : a nillo M : a millo m : a nullo ORbs : *om.* d (*spat.*) 6 valeres W : -ere Ω 2, 1 augusius dW : -stus P 4 agusium s : augustum ΩW audies ς : -ens ΩW 5 ut celeriter *Graevius* : ut eo c- ΩWZ^{b} : *anne* ut eo celerius? his OΔW : iis R 7 ne cogitatione ς : negotiat- ΩW 3, 5 viri *Pantagathus* : vivi ΩW 6 vel (*pr.*) Ω : vel in WZ$^{l\beta}$: velim Z^{b} : *fort.* vel iam

vel omnium malorum; nec res perisset et videremur aliquid doloris virilis habuisse. memini omnino tuas litteras, sed et tempus illud; etsi quidvis praestitit. nunc quidem ipse videtur denuntiare; audimus enim de statua Clodi. generumne 10
nostrum potissimum vel hoc vel tabulas novas? placet mihi igitur (et idem tibi) nuntium remitti. petet fortasse tertiam pensionem. considera igitur tumne cum ab ipso nascetur an prius. ego, si ullo modo potuero, vel nocturnis itineribus experiar ut te videam. tu et haec et si quid erit quod intersit 15
me scire scribas velim. vale.

11, 24

Scr. Brundisi VIII *Id. Sext. an. 47 (§ 5)*

CICERO ATTICO SAL.

1 Quae[dam] ad me et, quae etiam ad me vis, ad Tulliam de me scripsisti, ea sentio esse vera. eo sum miserior, etsi nihil videbatur addi posse, quod mihi non modo irasci gravissima iniuria accepta sed ne dolere quidem impune licet. qua re istuc feramus. quod cum tulerimus, tamen eadem erunt per- 5
petienda quae tu ne accidant ut caveamus mones. ea enim est a nobis contracta culpa ut omni statu omnique populo eundem exitum habitura videatur.

7 malorum WZ[1] : maio- Ω   9 nunc] *desinit* W   10 de statua *Purser* : de staturi (dest-) ΔZ[b]λ : testaturi OR   11 vel hoc *Purser* : ut hoc Ω   12 et idem *Victorius* : est i- Ω : et item *Orelli* : *fort.* si idem   13 cum λ : vim Ω   ab ipso OR Ant. Fλ : abuso Δ   16 mea *Ernesti* (*id iam noluerat Malaespina*) : *anne* mea me?

Ep. 11, 24]   **1, 1** quae *scripsi* : qu(a)edam Ω : quae dudum ς   me (*alt.*) OΔZ[bβ] : in R   vis ad ObsZ[β] : bis ad Z[b] : vis at (visat) Mdm : eius et R   2 miserior etsi bms : -ore si Md : -or si OR   4 licet *Ernesti* : -eat Ω   7 ut bsλ : *om.* Ω

2 Sed ad meam manum redeo; erunt enim haec occultius agenda. vide, quaeso, etiam nunc de testamento; quod tum factum ⟨mallem⟩ cum illa quaerere coeperat. non, credo, te commovit; neque enim rogavit, ne me quidem. sed quasi ita sit, quoniam in sermonem iam venisti, poteris eam monere 5 ut alicui committat cuius extra periculum huius belli fortuna s⟨i⟩t. equidem tibi potissimum velim, si idem illa vellet; quam quidem celo miseram me hoc timere. de illo altero, scio equidem venire nunc nil posse, sed seponi et occultari

3 possunt ut extra ruinam sint eam quae impendet. nam quod 10 scribis nobis nostra et tua ⟨et⟩ Terentiae fore parata, tua credo, nostra quae poterunt esse? de Terentia autem (mitto cetera quae sunt innumerabilia), quid ad hoc addi potest? scripseras ut HS $\overline{\text{XII}}$ permutaret; tantum esse reliquum de 5 argento. misit illa CCIↃↃ mihi et adscripsit tantum esse reliquum. cum hoc tam parvum de parvo detraxerit, perspicis quid in maxima re fecerit.

4 Philotimus non modo nullus venit sed ne per litteras quidem ⟨a⟩ut per nuntium certiorem facit me quid egerit. Epheso qui veniunt ibi se eum de suis controversiis in ius adeuntem vidisse nuntiant; quae quidem (ita enim veri simile est) in adventum Caesaris fortasse reiciuntur. ita aut nihil 5 puto eum habere quod putet ad me celerius perferendum ⟨a⟩ut ⟨ad⟩eo me magis esse despectum ut, etiam si quid

2, 1 redeo; erunt *Wesenberg* (redeo. sunt *Lambinus*) : reddiderint Ω 2 agenda bms : acceda M : -am OR : -at d 3 mallem *addidi* (vellem *olim*) 3–4 te ... rogavit *ita Gronovius* : et commoti neque eum rogari Ω 5 sermonem bs : -ne Ω 6–7 fortuna sit. equidem *Manutius* : -nas te q- Ω : -nast. eq- *Kasten*[1], *251* 7 vellet] velit *Wesenberg* 8 me *Lambinus* : mi(hi) OΔ : in R 3, 2 nostra et tua *Victorius* : -r(a)e et tu(a)e Ω et *add. Schmidt* 3 de s : si de Ω : si d 5 permutarem *Corradus* 4, 1–2 ne ... aut ς : se ... ut Ω 3 se eum ς : secum Ω 6 puto ... quod *bis* ORMdm 7 aut ς : ut Ω adeo *Madvig* : eo Ω magis] in malis *Madvig*

habet, id nisi omnibus suis negotiis confectis ad me referre non curet. ex quo magnum equidem capio dolorem sed non tantum quantum videor debere. nihil enim mea minus inter- 10
esse puto quam quid illinc adferatur. id quam ob rem te intellegere certo scio.

5 Quod me mones de vultu et oratione ad tempus accommodanda, etsi difficile est, tamen imperarem mihi, si mea quicquam interesse putarem. quod scribis ⟨te binis⟩ litteris putare Africanum negotium confici posse, vellem scriberes cur ita putares; mihi quidem nihil in mentem venit qua re id 5
putem fieri posse. tu tamen velim, si quid erit quod consolationis aliquid habeat, scribas ad me; sin, ut perspicio, nihil erit, scribas id ipsum. ego ad te, si quid audiero citius, scribam. vale.

VIII Id. Sext. 10

11, 25

Scr. Brundisi III *Non. Quint. an. 47* (*§ 3*)

CICERO ATTICO SAL.

1 Facile adsentior tuis litteris quibus exponis pluribus verbis nullum ⟨esse⟩ consilium quo a te possim iuvari. consolatio certe nulla est quae levare possit dolorem meum. nihil est enim contractum casu (nam id esset ferendum), sed omnia fecimus iis erroribus et miseriis et animi et corporis quibus 5
proximi utinam mederi maluissent! quam ob rem, quoniam

12 certo Os : -te RΔ 5, 1 ad tempus C : attem Md : a te R : ad rem bms accommodanda P : -am Ω (comm- Od) 3 te binis *addidi* 4 putare te *Graevius* : te p- *Lambinus* vellem *Ernesti* : vellim R : velim OΔ

Ep. 11, 25] 1, 2 nullum esse *Wesenberg* : nullum OΔ : n- te habere R 5 iis b : his Ω

neque consili tui neque consolationis cuiusquam spes ulla mihi ostenditur, non quaeram haec a te posthac; tantum velim ne intermittas, scribas ad me quicquid veniet tibi in mentem cum habebis cui des et dum erit ad quem des; quod 10
longum non erit.

2 Illum ⟨d⟩iscessisse Alexandria rumor est non firmus ortus ex Sulpici litteris; quas cuncti postea nuntii confirmarunt. quod verum an falsum sit, quoniam mea nihil interest, utrum malim ⟨ne⟩scio.

3 Quod ad te iam pridem de testamento scripsi †apud epistolas velim ut possim adversas.† ego huius miserrimae facilitate confectus conflictor. nihil umquam ⟨si⟩mile natum puto. cui si qua re consulere aliquid possum, cupio a te admo⟨ne⟩ri. video eandem esse difficultatem †quam in con- 5
silio date† ante. tamen hoc me magis sollicitat quam omnia. in pensione secunda caeci fuimus. aliud mallem; sed praeteriit. te oro, ut in perditis rebus si quid cogi, confici potest quod sit in tuto, ex argento, ⟨ves⟩te (quae satis multa est), supellectile, des operam. iam enim mihi videtur adesse extre- 10
mum nec ulla fore condicio pacis eaque quae sunt etiam sine adversario peritura. haec etiam, si videbitur, cum Terentia loquere[tur] opportune. non que⟨o⟩ omnia scribere. vale.

III Non. Quint.

2, 1 discessisse *Victorius* : is c- M : c- Rd : exc- bms 2 cuncti O^2 : eunti Ω : euntes $PbsZ^{(l)}$ 4 nescio ς : scio Ω 3, 1 scripsi OPZ^b : -it RΔ 1–2 apud epistolas *e.q.s. ita* ΩZ^b : velim tu potissimum animadvertas *Kasten*[1], *252* (apud ep- *del.*) 2 ego huius Δ : h- e- O(?)R miserrimae *Ernesti* : -errima $RZ^{(b)}$: -erum ea Δ facilitate *Schiche* : facult- $O\Delta Z^{(\beta)}$: volunt- R : infelicit- *Orelli* 3 simile ς : mile OΔ : mille R 5 admoneri δ : -ori Ω video] audeo Mm : audio b 6 date Ω : dando *Pius* *num* diff- in c- quam ante? 7 aliud ς : alium ΩC 8 quid bs : qui Ω 9 veste (quae *scripsi* : te qu(a)e RP : teque OΔ est Ω : ex ds 13 loquere s : -retur RMdm : -re t (*spat.*) b : loquetor Ant. : loquitor *Malaespina* : loquere tu *Orelli* opportune ς : -na RΔ queo ms : que Ω

LIBER DUODECIMUS

12, 1

Scr. in Arpinati VIII *Kal. Dec. an.* 46

CICERO ATTICO SAL.

1 Undecimo die postquam a te discesseram hoc litterularum exaravi egrediens e villa ante lucem, atque eo die cogitabam in ⟨An⟩agnino, postero autem in Tusculano, ibi unum diem: V Kal. igitur ad constitutum. atque utinam continuo ad complexum meae Tulliae, ad osculum Atticae possem currere! quod quidem ipsum scribe, quaeso, ad me ut, dum consisto in Tusculano, sciam quid garriat, sin rusticatur, quid scribat ad te; eique interea aut scribes salutem aut nuntiabis itemque Piliae. et tamen etsi continuo congressuri sumus, scribes ad me si quid habebis. 5 10

2 Cum complicarem hanc epistulam, †noctuabundus† ad me venit cum epistula tua tabellarius; qua lecta de Atticae febricula scilicet valde dolui. reliqua quae exspectabam ex tuis litteris cognovi omnia; sed quod scribis 'igniculum matutinum ⟨γεροντικόν⟩', γεροντικώτερον est memoriola vacillare. ego enim IIII Kal. Axio dederam, tibi III, Quinto quo die venissem, id est V Kal. hoc igitur habebis, novi nihil. 5

Ep. 12, 1] *librorum duodecimi et tredecimi epistulae in* ORΔ *non discernuntur; de codicis E excerptis vide Lehmann, de Cic. ad Att., p. 22. ordinationem a Manutio et Bosio factam denuo excusserunt Schiche et O.E. Schmidt.* 1, 3 anagnino b : agn- Ω 5 possem *scripsi* ('falso' *Beaujeu,* 'ah! si je pouvais ...!' *interpretatus*) : -sim Ω 7 sin C : in OΔ: ut R : et P rusticatur OR : -catu Δ : -cetur C 8 aut scribes M *corr.* : ut scribis Ω : scribes C **2,** 1 noctu vagab- *Reid* : nocturnab- *temptavi* 5 γεροντικὸν *add. Lamb.* (*marg.*) 6–7 quo die R : quotidie Δ

quid ergo opus erat epistula? quid cum coram sumus et garrimus quicquid in buccam? est profecto quiddam λέσχη, quae habet, etiam si nihil subest, collocutione ipsa suavitatem. 10

12, 2

Scr. Romae fort. in. m. Apr. an. 46

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Hic rumores tantum: Murcum perisse naufragio, Asinium delatum vivum in manus militum, L navis delatas Uticam reflatu hoc, Pompeium non comparere nec in Balearibus omnino fuisse, ut Paciaecus adfirmat. sed auctor nullius rei quisquam. habes quae, dum tu abes, locuti sint. 5

2 Ludi interea Praeneste. ibi Hirtius et isti omnes. et quidem ludi dies VIII. quae cenae, quae deliciae! res interea fortasse transacta est. o miros homines! at Balbus aedificat; τί γὰρ αὐτῷ μέλει; verum si quaeris, homini non recta sed voluptaria quaerenti nonne βεβίωται? tu interea dormis. iam explicandum est πρόβλημα, si quid acturus es. si quaeris quid putem, ego fructum puto. sed quid multa? iam te videbo et quidem, ut spero, de via recta ad me. simul enim et diem Tyrannioni constituemus et si quid aliud. 5

9 quicquid Ebds : quid RMm : quod C   10 ipsa bs : -am Ω

Ep. 12, 2] 1, 1 tantum *F. Schmidt* : tamen Ω   2 delatas ς : -tam ER : -ta in OΔ   3 reflatu ς : -tur Ω   4 Paciaecus *Orelli* : pacietus (pati-) Ω   5 sint OR : sunt Δ   2, 4 αὐτῷ C : AYTωN (αὐτῶν) Ω   homini non ORC : hominem Δ   7 fructum *suspectum*

12, 3

Scr. in Tusculano fort. m. Mai. vel Iun. an. 46
(sed comm. vide)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Unum te puto minus blandum esse quam me aut, si uterque nostrum est aliquando adversus aliquem, inter nos certe numquam sumus. audi igitur me hoc ἀγοητεύτως dicentem. ne vivam, mi Attice, si mihi non modo Tusculanum, ubi ceteroqui sum libenter, sed μακάρων νῆσοι tanti sunt ut 5 sine te sim totos dies. qua re obduretur hoc triduum, ut te quoque ponam in eodem πάθει; quod ita est profecto. sed velim scire hodiene statim de auctione, et quo die venias. ego me interea cum libellis; ac moleste fero Vennoni historiam me non habere. 10

2 Sed tamen ne nihil de re, nomen illud, quod a Caesare, tris habet condiciones, aut emptionem ab hasta (perdere malo, etsi praeter [ipsam] turpitudinem hoc ipsum puto esse perdere), aut delegationem a mancipe annua die (quis erit cui credam, aut quando iste Metonis annus veniet?), aut Vettie- 5 ni condicione semissem. σκέψαι igitur. ac vereor ne iste iam auctionem nullam faciat, sed ludis factis Atypo subsidio cur-

Ep. 12, 3] *alterum huius ep. exemplum ad* 16, 5, 3 *post vocem* revertar *habent* RPΔ, *quorum consensum littera* ω *indicavi* 1, 1 aut ω : et Ω 3 hoc me ω 6 totos Ω : tot ω 8 hodiene] hodie *Beaujeu* et Ωωλ : aut *Manutius* 9–10 historiam me ORωc : me h- Δ 2, 1 illud quod a ωC : aliud quid Ω 2 ab hasta ω : ab hastam M : ob h- (has tam) O(?)Rδ : ad h- O[2] 3 ipsam *seclusi* : eam P 4 delegationem a ωc : -one in Ω 5 iste ω : ipse Ω 6 condicione semissem ς : -ones emissem Ω : -onis emisse ω 7 sed ludis *Manutius* : sedulis ω (-lo his P : *deest* R) : et sedulo iis (is, his) Ω Atypo (ἀτύπῳ) *Popma* : clypo MdZ[1] (*ed. 1572, sed 1584* Elypo) : clipo O(?)R : clypso bms; olympo (olim-) ω

rat, ne talis vir ἀλογηθῇ. sed μελήσει. tu Atticam, quaeso, cura, et ei salutem et Piliae, Tulliae quoque verbis, plurimam. 10

12, 4

Scr. in Tusculano fort. m. Mai. an. 46

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 O gratas tuas mihi iucundasque litteras! quid quaeris? restitutus est mihi dies festus. angebar enim quod Tiro ἐνερευθέστερον te sibi esse visum dixerat. addam igitur, ut censes, unum diem.

2 Sed de 'Catone', πρόβλημα Ἀρχιμήδειον est. non adsequor ut scribam quod tui convivae non modo libenter sed etiam aequo animo legere possint; quin etiam si a sententiis eius dictis, si ab omni voluntate consiliisque quae de re publica habuit recedam ψιλῶςque velim gravitatem constan- 5 tiamque eius laudare, hoc ipsum tamen istis odiosum ἄκουσμα sit. sed vere laudari ille vir non potest nisi haec ornata sint, quod ille ea quae nunc sunt et futura viderit et ne fierent contenderit et facta ne videret vitam reliquerit. horum quid est quod Aledio probare possimus? 10

Sed cura, obsecro, ut valeas eamque quam ad omnis res adhibes in primis ad convalescendum adhibe prudentiam.

8 ΑΛΟΓΗΤΑΙ *vel sim.* ω 8–10 tu ... plurimam ω (*sed* -mum (-mis s) : *corr.* ς) : *om.* Ω, *fort. recte* 10 vale *add.* c (*ad* 16, 5, 3)

Ep. 12, 4] 2, 5 ψιλῶς *Victorius* : ΨΕΙΛΩC MZ[1] : ΨΕΑΙΜC R : ψευδῶς δ 6 istis *Bosius* : est iis (his) O(?)Rds : est Mbm 10 Aledio (all- R) Ωλ : ate- ς, *fort. recte* (*vide ed. meae Cantab. tom. V, p. 414 et Nomenclature, p. 7*)

12, 5

Scr. in Tusculano m. Quint. vel Sext. an. 46

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 'Quintus pater quartum' vel potius millesimum nihil sapit qui laetetur Luperco filio et Statio, 'ut cernat duplici decore cumulatam domum.' addo etiam Philotimum tertium. o stultitiam, nisi mea maior esset, singularem! quod autem os in hanc rem ἔρανον a te! fac non ad διψῶσαν κρήνην sed ad 5 Πειρήνην eum venisse ⟨aut⟩ 'ἄμπνευμα σεμνὸν Ἀλφειοῦ', τὴν κρήνην, ut scribis, haurire⟨t⟩, in tantis suis praesertim augustiis. ποῖ ταῦτα ἄρα ἀποσκήψει; sed ipse viderit.

2 'Cato' me quidem delectat, sed etiam Bassum Lucilium sua.

12, 5a

Scr. in Tusculano prid. Kal. Iun. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

De Caelio tu quaeres, ut scribis; ego nihil novi. noscenda autem est natura, non facultas modo. de Hortensio et Verginio tu, si quid dubitabis. etsi quod magis placeat, ego quan-

Ep. 12, 5] 1, 1 *Ennius, Ann. 295 V* 2 et statio OR : et Stathio C : testario Δ 2–3 *senarium agnovi* 2 dedecore s 4–5 os in *Lambinus* : osin MdZ[1] : osim Rbms 6 Πειρήνην *Victorius* : HEPINHN *vel sim.* Ω aut *add. Lamb.* (*marg.*) ἄμπνευμα ς : ἀναπν- MmR : *om.* bds *fort.* Ἀλφεοῦ *cum Pindaro scribendum* 7 τὴν κρήνην *scripsi* : INTEPHNHN Mm, *sim.* O : κρήνην ('aut certe τρήκην') Z[1] : ὅλην κρ- *Beaujeu* hauriret *scripsi* : -ire Ω 2, 1 Lucilium (-culum R)] Lucili *Reid* (*anne* Lucilianum?)

Ep. 12, 5a] *seiunxit Schiche* 2 autem ORc : *om.* Δ 3 quod *Manutius* : quid Ω

tum aspicio, non facile inveneris. cum Mustela, quem ad modum scribis, cum venerit Crispus. ad Avium scripsi ut ea quae bene nosset de auro Pisoni demonstraret. tibi enim sane adsentior et istuc nimium diu duci et omnia nunc undique contrahenda. te quidem nihil agere, nihil cogitare aliud nisi quod ad me pertineat facile perspicio meisque negotiis impediri cupiditatem tuam ad me veniendi. sed mecum esse te puto, non solum quod meam rem agis verum etiam quod videre videor quo modo agas. neque enim ulla hora tui mihi est operis ignota.

12, 5b

Scr. in Tusculano prid. Id. Iun. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Tubulum praetorem video L. Metello Q. Maximo consulibus. nunc velim P. Scaevola, pontifex maximus, quibus consulibus tribunus pl. equidem puto proximis, Caepione et Pompeio; praetor enim ⟨L.⟩ Furio Sex. Atilio. dabis igitur tribunatum et, si poteris, Tubulus quo crimine. et vide, quaeso, L. Libo, ille qui de Ser. Galba, Censorinone et Manilio an T. Quintio M'. Acilio consulibus tribunus pl. fuerit. conturbat enim me †epitome Bruti Fanniana. in Bruti epito-

5 Avium *Bosius* : aulum Ω 6 nosset *Lambinus* : -em ORb : noscem Mm : -cerem ds demonstraret *Faërnus* : -em OPΔ : -etur R 7 istuc ORc : -ud Δ

Ep. 12, 5b] *seiunxit Schmidt* 1, 3 proximis ORZ[b] : *om.* Δ 4 L. *add. Beier* 6 censorinone (-no ne) OR Ant. Z[b] : -ino Δ manilio Ant. Z[b] : manlio Ω 7 M'. Acilio Ant. Z[β] : M. ac- (mac-) ORZ[b]c : manlio Δ fuerit C : fierit O(?) : fieret R : si erit Δ 8 conturbat CZ[b] : -bo Ω : -bor λ enim Ωλ : etiam *Orelli* me ... Fanniana *om.* λ epitome CZ[b] : et pito me Ω : et puto me Pbds epit(h)oma O(?)PΔZ[b]λ : epytonia R : epitome ς *de loco*

ma Fannianorum scripsi† quod erat in extremo, idque ego secutus hunc Fannium qui scripsit historiam generum esse 10
scripseram Laeli. sed tu me γεωμετρικῶς refelleras, te autem nunc Brutus et Fannius. ego tamen de bono auctore Hortensio sic acceperam ut apud Brutum est. hunc igitur locum expedies.

12, 5c

Scr. in Tusculano prid. Id. Iun., ut vid., an. 46

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Ego misi Tironem Dolabellae obviam. is ad me Idibus revertetur. te exspectabo postridie. ⟨de⟩ Tullia mea, tibi antiquissimum esse video idque ita ut sit te vehementer rogo. ergo ei in integro omnia; sic enim scribis. mihi etsi Kalendae vitandae fuerunt Nicasionumque ἀρχέτυπα fugienda conficien- 5
daeque tabulae, nihil tamen tanti ut a te abessem fuit. cum Romae essem et te iam iamque visurum me putarem cottidie, tamen horae quibus exspectabam longae videbantur. scis me minime esse blandum; itaque minus aliquanto dico quam sentio. 10

vix sanabili in comm. mei tom. V appendice secunda disputavi

12, 5c] *seiunxit Schiche* 1 misi tironem bs : mut- O(?)RMdm 2 de *add.* ς 3 ei *Orelli* : et Ω 5 Nicasionumque C, *Lambinus 'scripturae veteris auctoritatem secutus'* : in cassi- R : mea assi M : me assi- δ : ne occasi- Z[b]

12, 6

Scr. in Tusculano prid. Kal. Iun., ut vid., an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 De Caelio vide, quaeso, ⟨et⟩ ne quae lacuna si⟨t⟩ in auro. ego ista non novi, sed certe in collubo est detrimenti satis. huc aurum si accedit – sed quid loquor? tu videbis. habes Hegesiae genus, quod Varro laudat.

2 Venio ad Tyrannionem. ain tu? verum hoc fuit? sine me? at ego quotiens, cum essem otiosus, sine te tamen nolui! quo modo ergo hoc lues? uno scilicet, si mihi librum miseris; quod ut facias etiam atque etiam rogo. etsi me non magis ipse liber delectabit quam tua admiratio delectavit. amo 5 enim πάντα φιλειδήμονα teque istam tam tenuem θεωρίαν tam valde admiratum esse gaudeo. etsi tua quidem sunt eius modi omnia. scire enim vis; quo uno animus alitur. sed, quaeso, quid ex ista acuta et gravi refertur ad τέλος?

Sed longa oratio est, et tu occupatus es in meo quidem 10 fortasse aliquo negotio. et pro isto asso sole quo tu abusus es in nostro pratulo a te nitidum solem unctumque repetemus. sed ad prima redeo. librum, si me amas, mitte. tuus est enim profecto, quoniam quidem est missus ad te.

Ep. 12, 6] 1, 1 et *addidi* ne quae ς : neque Ω : ne qua ς sit ς : si Ω 2 collubo λ : colubo OΔ : columbo R : collybo ς detrimenti C : -to RΔ : 3 tu Rs : cum M : cui bdm 2, 1 fuit C : fui Ω 3 ergo hoc R : hoc e- OΔ 5 ipse liber ORc : l- i- Δ 6 φιλειδήμονα *Popma ex 'nonnullis libris'* : ΦΙΔΕΛΗΜΟΥ *vel sim.* RMdm : φιλόδημον Oc 10 es λ : *om.* Ω quidem EORZ$^{\beta(b)}$λ : *om.* Δ 11 at *Lambinus* quo s : quod Ω

12, 6a

Scr. fort. in Tusculano m. interc. priore an. 46

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 'Chreme, tantumne ab re tua est oti tibi', ut etiam 'Oratorem' legas? macte virtute! mihi quidem gratum, et erit gratius si non modo in tuis libris sed etiam in aliorum per librarios tuos Aristophanem reposueris pro Eupoli.

2 Caesar autem mihi irridere visus est 'quaeso' illud tuum, quod erat et εὐπινὲς et urbanum. ita porro te sine cura esse iussit ut mihi quidem dubitationem omnem tolleret. Atticam doleo tam diu; sed quoniam iam sine horrore est, spero esse ut volumus. 5

12, 7

Scr. fort. in Tusculano m. interc. priore an. 46

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Quae desideras omnia scripsi in codicillis eosque Eroti dedi, breviter, sed etiam plura quam quaeris, in iis de Cicerone; cuius quidem cogitationis initium tu mihi attulisti. locutus sum cum eo liberalissime; quod ex ipso velim, si modo tibi erit commodum, sciscitere. sed quid differo? exposui te ad 5 me detulisse et quid vellet et quid requireret: velle Hispa-

Ep. 12, 6a] *novam ep. ante Schmidt agnovit Corradus, constituit Lambinus* 1, 1 *Ter. Heaut. 75* chreme λ, *Terentii codd.* : -mes Ω 3 tuis libris EORc : l- t- Δ 2, 2 erat et EORc : erat Δ 4 tam OR : *om.* Δ

Ep. 12, 7] 1, 3 attulisti OR : abst- Δ 4 velim si modo *Victorius* : m- v- si Ω 5 ad *Corradus* : ex Ω 6 detulisse ς : -es Ω requireret bsC : -iret Ω

niam, requirere liberalitatem. de liberalitate dixi, quantum Publius, quantum flamen Lentulus filio. de Hispania duo attuli, primum idem quod tibi, me vereri vituperationem. non satis esse si haec arma reliquissemus? etiam contraria? 10
deinde fore ut angeretur cum a fratre familiaritate et omni gratia vinceretur. vel nimia ⟨malim⟩ liberalitate uti mea quam sua libertate. sed tamen permisi; tibi enim intellexeram non nimis displicere. ego etiam atque etiam cogitabo teque ut idem facias rogo. magna res; et simplex est manere, 15
illud anceps. verum videbimus.

2 De Balbo et in codicillis scripseram et ita cogito, simul ac redierit. sin ille tardius, ego tamen triduo, et, quod praeterii, Dolabella etiam mecum.

12, 8

Scr. fort. in Tusculano ex. m. interc. priore an. 46

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

De Cicerone, multis res placet. comes est idoneus. sed de prima pensione ante videamus. adest enim dies, et ille currit. scribe, quaeso, quid referat Celer egisse Caesarem cum candidatis, utrum ipse in Fenicularium an in Martium campum cogitet. et scire sane velim numquid necesse sit comitiis esse 5
Romae. nam et Piliae satis faciendum est et utique Atticae.

8 publius Ω : -lilius Z(b) 10 esse *Manutius* : est Ω 11 angeretur OR : ag- Δ 12 vel nimia δ : vel imma M : vellim mea R : velim magna P malim *addidi* eum *post* liberal- *add. Kasten*[1], 251 14 nimis ORc : minus Δ 15 et Ω : est et ds : est *Orelli* est *om.* Ods 2, 2 triduo *scripsi* : -uum Ω

12, 9

Scr. Asturae c. XV *Kal. Dec. an.* 46

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Ne ego essem hic libenter atque id cottidie magis, ni esset ea causa quam tibi superioribus litteris scripsi. nihil hac solitudine iucundius, nisi paulum interpellasset Amyntae filius. ὢ ἀπεραντολογίας ἀηδοῦς! cetera noli putare amabiliora fieri posse v⟨i⟩lla, litore, prospectu maris, tum his rebus omnibus. sed neque haec digna longioribus litteris nec erat quid scriberem, et somnus urgebat.

12, 10

Scr. fort. in Tusculano an. 46 aestate vel autumno

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Male mehercule de Athamante. tuus autem dolor humanus is quidem, sed magno opere moderandus. consolationum autem multae viae, sed illa rectissima: impetret ratio quod dies impetratura est. Alexim vero curemus, imaginem Tironis, quem aegrum Romam remisi, et, si quid habet collis ἐπιδήμιον, ad me cum Tisameno transferamus. tota domus superior vacat, ut scis. hoc puto valde ad rem pertinere.

Ep. 12, 9] 4 ἀπεραντολογίας ἀηδοῦς *Bosius;* – ΓΙΑΗΔΟΥC *vel sim.* RΔZ^bλ ceterum *Schmidt* 5 villa *Corradus* : ulla RΔ : ullo P : cum villa *Lambinus* his ds : iis Ω 6 quod *Manutius*

Ep. 12, 10] *de scribendi tempore vide epp. ad Fam. ed. meae tom. II, p. 325* 2 consolationum PΔ : consulta- OR 4 alexim ORbm : -in Mds 6 Tisameno Z^b : testamento Ω 7 superior vacat ORc : v- s- Δ

12, 11

Scr. fort. in Tusculano VI *Kal. Dec. an.* 46

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Male de Seio. Sed omnia humana tolerabilia ducenda. ipsi enim quid sumus aut quam diu haec curaturi sumus? ea videamus quae ad nos magis pertinent, nec tamen multo. quid agamus de senatu? et ut ne quid praetermittam, Caesonius ad me litteras misit Postumiam Sulpici domum ad se venisse. de Pompei Magni filia tibi rescripsi me nihil hoc tempore cogitare; alteram vero illam quam tu scribis, puto, nosti: nihil vidi foedius. sed adsum. coram igitur. 5

Obsignata epistula accepi tuas. Atticae hilaritatem libenter audio. commotiunculis συμπάσχω. 10

12, 12

Scr. Asturae XVII *Kal. Apr. an.* 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 De dote tanto magis perpurga. Balbi regia condicio est delegandi. quoquo modo confice. turpe est rem impeditam iacere. insula Arpinas habere potest germanam ἀποθέωσιν, sed vereor ne minorem τιμὴν habere videatur ἐκτοπισμός. est igitur animus in hortis; quos tamen inspiciam cum venero. 5

Ep. 12, 11] 5 sulpici(i) OPΔ : supplici R : supplicem C 6 Pompeia *Bonnet, fort. recte* tibi O (*in ras.*) δ : *om.* RM(?) me nihil ORλ : n- me Δ 9 hilaritatem ς : -te Ω

Ep. 12, 12] 1, 1 regia ς : -io Ω 3–4 sed … τιμὴν OR Ant. F (τιμὴν *om.* O Ant. *spat. rel.*) λc : *om.* Δ 4 ἐκτοπισμός *Lambinus* : -ΠΙΜΟC Z^{lb} : -NIMOC RM : ἐκγόνιμος δC 5 animus Ps : -mis RΔ

2 De Epicuro, ut voles; etsi μεθαρμόσομαι in posterum genus hoc personarum. incredibile est quam ea quidam requirant. ad antiquos igitur; ἀνεμέσητον γάρ. nihil habeo ad te quod scribam, sed tamen institui cottidie mittere ut eliciam tuas litteras, non quo aliquid ex iis exspectem – sed nescio 5 quo modo tamen exspecto. qua re sive habes quid sive nil habes, scribe tamen aliquid teque cura.

12, 13

Scr. Asturae Non. Mart. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Commovet me Attica; etsi adsentior Cratero. Bruti litterae scriptae et prudenter et amice multas mihi tamen lacrimas attulerunt. me haec solitudo minus stimulat quam ista celebritas. te unum desidero; sed litteris non difficilius utor quam si domi essem. ardor tamen ille idem urget et manet, 5 non mehercule indulgente me sed tamen repugnante.

2 Quod scribis de Appuleio, nihil puto opus esse tua contentione nec Balbo et Oppio; quibus quidem ille receperat mihique etiam iusserat nuntiari se molestum omnino non futurum. sed cura ut excuser morbi causa in dies singulos. Laenas hoc receperat. prende C. Septimium, L. Statilium. denique 5 nemo negabit se iuraturum quem rogaris. quod si erit durius, veniam et ipse perpetuum morbum iurabo. cum enim mihi carendum sit conviviis, malo id lege videri facere quam dolore. Cocceium velim appelles. quod enim dixerat non facit. ego autem volo aliquod emere latibulum et perfugium 10 doloris mei.

2, 1 μεθαρμόσομαι *Ernesti* : -ΜΟΖΟΜΑΙ (-ΜΟΞ-) RMdm 4 scribam ORc : pers- Δ 6–7 quid ... habes C : *om.* Ω

Ep. 12, 13] 1, 4 sed si R : sed et F 5 idem ORZ[(b)]λc : *om.* Δ 6 repugnante tamen *Tyrrell* 2, 5 denique b : beni que Ω

12, 14

Scr. Asturae VIII *Id. Mart. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 De me excusando apud Appuleium dederam ad te pridie litteras. nihil esse negoti arbitror. quemcumque appellaris, nemo negabit. sed Septimium vide et Laenatem et Statilium; tribus enim opus est. sed mihi Laenas totum receperat.

2 Quod scribis a Iunio te appellatum, omnino Cornificius locuples est; sed tamen scire velim quando dicar spopondisse, et pro patre anne pro filio. neque eo minus, ut scribis, procuratores Cornifici et Appuleium praediatorem videbis.

3 Quod me ab hoc maerore recreari vis, facis ut omnia; sed me mihi non defuisse tu testis es. nihil enim de maerore minuendo scriptum ab ullo est quod ego non domi tuae legerim. sed omnem consolationem vincit dolor. quin etiam feci, quod profecto ante me nemo, ut ipse me per litteras 5 consolarer. quem librum ad te mittam, si descripserint librarii. adfirmo tibi nullam consolationem esse talem. totos dies scribo, non quo proficiam quid sed tantisper impedior – non equidem satis (vis enim urget), sed relaxor tamen, omniaque nitor non ad animum sed ad vultum ipsum, si queam, refi- 10 ciendum, idque faciens interdum mihi peccare videor, interdum peccaturus esse nisi faciam. solitudo aliquid adiuvat, sed multo plus proficeret si tu tamen interesses. quae mihi una causa est hinc discedendi; nam pro malis recte habebat. quamquam ⟨id⟩ ipsum doleo. non enim iam in me idem esse 15 poteris. perierunt illa quae amabas.

Ep. 12, 14] 1, 3 septim(i)um bs : -tium RMdm 3, 9–10 omniaque (ad om- M) nitor ΩZ[l(b)]c : omnique ope (vi *Wesenberg*) en- *Cobet* 15 id *add. Lambinus*

4 De Bruti ad me litteris scripsi ad te antea. prudenter scriptae, sed nihil quod me adiuvaret. quod ad te scripsit id vellem, ut ipse adesset. certe aliquid, quoniam me tam valde amat, adiuvaret. quod si quid scies, scribas ad me velim, maxime autem Pansa quando. de Attica doleo, credo tamen 5
Cratero. Piliam angi veta. satis est ⟨me⟩ maerere pro omnibus.

12, 15

Scr. Asturae VII *Id. Mart. an.* 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Apud Appuleium, quoniam in perpetuum non placet, in dies ut excuser videbis. in hac solitudine careo omnium colloquio, cumque mane me in silvam abstrusi densam et asperam, non exeo inde ante vesperum. secundum te nihil est mihi amicius solitudine. in ea mihi omnis sermo est cum 5
litteris. eum tamen interpellat fletus; cui repugno quoad possum, sed adhuc pares non sumus. Bruto, ut suades, rescribam. eas litteras cras habebis. cum erit cui des, dabis.

4, 2 quo me Es Ant. adiuvaret ς : -ent ORΔ : -entur E : *anne* adlevaret (*vide nunc HSCPh 87 (1983), 219*)? vellem C : -le Ω 4 adiuvaret bs : adiure (-ro d) Mdm : adire OR 6 veta satis Z[1] : vetabat is Ω me *add. Corradus et Lambinus, hic fort. ex* Z

Ep. 12, 15] 3 me *om.* OM

12, 16

Scr. Asturae VI *Id. Mart. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Te tuis negotiis relictis nolo ad me venire; ego potius accedam, si diutius impediere. etsi ne discessissem quidem e conspectu tuo, nisi me plane nihil ulla res adiuvaret. quod si esset aliquod levamen, id esset in te uno, et cum primum ab aliquo poterit esse, a te erit. nunc tamen ipsum sine te esse 5
non possum. sed nec tuae domi probabatur nec meae poteram nec, si propius essem uspiam, tecum tamen essem. idem enim te impediret quo minus mecum esses quod nunc etiam impedit. mihi nihil adhuc aptius fuit hac solitudine; quam vereor ne Philippus tollat. heri enim vesperi venerat. me 10
scriptio et litterae non leniunt sed obturbant.

12, 17

Scr. Asturae IV *Id. Mart. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Marcianus ad me scripsit me excusatum esse apud Appuleium a Laterensi, Nasone, Laenate, Torquato, Strabone. iis velim meo nomine reddendas litteras cures gratum mihi eos fecisse. quod pro Cornificio me abhinc amplius annis XXV spopondisse dicit Flavius, etsi reus locuples est et Appuleius 5

Ep. 12, 16] 2 discessissem Pbs : dec- Ω 3 nisi OR : si Δ 6 probabatur Z^{β}λc : probatur Ω 9 nihil adhuc ORc : a- n- Δ aptius ORδ : peius M

Ep. 12, 17] 1 Marcianus O(?) : marti- RΔ 2 a Laterensi c : alt- RMdm : lat- bs : a Laterense *multi* torquato bs : -tus Ω

praediator liberalis, tamen velim des operam ut investiges ex consponsorum tabulis sitne ita (mihi enim ante aedilitatem meam nihil erat cum Cornificio; potest tamen fieri, sed scire certum velim), et appelles procuratores, si tibi videtur. quamquam quid ad me? verum tamen. Pansae profectionem 10 scribes cum scies. Atticam salvere iube et eam cura, obsecro, diligenter. Piliae salutem.

12, 18

Scr. Asturae v Id. Mart. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Dum recordationes fugio quae quasi morsu quodam dolorem efficiunt, refugio ad te admonendum; quod velim mihi ignoscas, cuicuimodi est. etenim habeo non nullos ex iis quos nunc lectito auctores qui dicant fieri id oportere quod saepe tecum egi et quod a te approbari volo: de fano illo 5 dico, de quo tantum quantum me amas velim cogites. equidem neque de genere dubito (placet enim mihi Cluati) neque de re (statutum est enim), de loco non numquam. velim igitur cogites. ego, quantum his temporibus tam eruditis fieri potuerit, profecto illam consecrabo omni genere moni- 10 mentorum ab omnium ingeniis sumptorum et Graecorum et Latinorum. quae res forsitan sit refricatura vulnus meum.

6 ut ORmb : et Mds 7 enim ante s : a- e- Ω 8 fieri λ : eteri ΔF Ant. : et heri OR 10 de *ante* Pansae *add. Wesenberg* (*post* Pansae *Graevius*) profectionem Obs : -one RMdm, *Graevius, Wesenberg*

Ep. 12, 18] **1**, 2 ad bs, *Madvig* : a Ω admonendum *Madvig* : -do Ω 3 cui cui modi Z[(b)]λ : cuim- C : cuiusm- Ω iis EOMbm : his Rds 11 *anne* ab omnibus? sumptorum EOR : script- Δ

sed iam quasi voto quodam et promisso me teneri puto, longumque illud tempus cum non ero magis me movet quam hoc exiguum, quod mihi tamen nimium longum videtur. 15
habeo enim nihil temptatis rebus omnibus in quo acquiescam. nam dum illud tractabam de quo ad te ante scripsi, quasi fovebam dolores meos; nunc omnia respuo, nec quicquam habeo tolerabilius quam solitudinem; nam, quod eram veritus, non obturbavit Philippus. nam ut heri me salu- 20
tavit, statim Romam profectus est.

2 Epistulam quam ad Brutum, ut tibi placuerat, scripsi misi ad te. curabis cum tua perferendam. eius tamen misi ad te exemplum, ut, si minus placeret, ne mitteres.

3 Domestica quod ais ordine administrari, scribes quae sint ea. quaedam enim exspecto. Cocceius vide ne frustretur. nam Libo quod pollicetur, ut Eros scribit, non incertum puto. de sorte mea Sulpicio confido, et ⟨E⟩gnatio scilicet. de Appuleio quid est quod labores, cum sit excusatio facilis? 5

4 Tibi ad me venire, ut ostendis, vide ne non sit facile. est enim longum iter discedentemque te, quod celeriter tibi erit fortasse faciendum, non sine magno dolore dimittam. sed omnia ut voles. ego enim quicquid feceris id cum recte tum etiam mea causa factum putabo. 5

17 ad te ante Eδ : ante ad te R : ad te M 19 nam O(?)RMλ : quam Eδ, *fort. recte* 3, 3 pollicetur O[2] : -eretur OΔ (nam … poll- *om.* RP) 4 egnatio bs : gn- Ω 5 quod OΔ : quo RM

12, 18a

Scr. Asturae III Id. Mart. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Heri cum ex aliorum litteris cognossem de Antoni adventu, admiratus sum nihil esse in tuis. sed erant pridie fortasse scriptae quam datae. neque ista quidem curo; sed tamen opinor propter p⟨r⟩aedes suos accucurrisse.

2 Quod scribis Terentiam de obsignatoribus mei testamenti loqui, primum tibi persuade me istaec non curare neque esse quicquam aut parvae curae aut novae loci. sed tamen quid simile? illa eos non adhibuit quos existimavit quaesituros nisi scissent quid esset. num id etiam mihi periculi fuit? sed 5 tamen faciat illa quod ego. dabo meum testamentum legendum cui voluerit; intelleget non potuisse honorificentius a me fieri de nepote quam fecerim. nam quod non advocavi ad obsignandum, primum mihi non venit in mentem, deinde ea re non venit quia nihil attinuit. tute scis, si modo meministi, 10 me tibi tum dixisse ut de tuis aliquos adduceres. quid enim opus erat multis? equidem domesticos iusseram. tum tibi placuit ut mitterem ad Silium. inde est natum ut ad Publi⟨li⟩um. sed necesse neutrum fuit. hoc tu tractabis ut tibi videbitur. 15

Ep. 12, 18a] *novam ep. constituit Iunius* **1, 1** cognossem EOR : -ovissem Δ 4 predes bs : pedes Ω **2,** 5 quid] quis Cλ 8 alios *ante* advocavi *excidisse suspicatus est Boot* 13 Publilium *vulg.* : publium Ω

12, 19

Scr. Asturae prid. Id. Mart. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Est hic quidem locus amoenus et in mari ipso, qui et Antio et Circeis aspici possit; sed ineunda nobis ratio est quem ad modum in omni mutatione dominorum, quae innumerabiles fieri possunt in infinita posteritate, si modo haec stabunt, illud quasi consecratum remanere possit. equidem iam nihil 5 egeo vectigalibus et parvo contentus esse possum. cogito interdum trans Tiberim hortos aliquos parare et quidem ob hanc causam maxime. nihil enim video quod tam celebre esse possit. sed quos, coram videbimus, ita tamen ut hac aestate fanum absolutum sit. tu tamen cum Apella Chio 10 confice de columnis.

2 De Cocceio et Libone quae scribis approbo, maxime quae de iudicatu meo. de sponsu, si quid perspexeris; et tamen quid procuratores Cornifici dicant velim scire, ita ut in ea re te, cum tam occupatus sis, non multum operae velim pone- re. de Antonio Balbus quoque ad me cum Oppio conscripsit 5 idque tibi placuisse ne perturbarer. illis egi gratias. te tamen, ut iam ante ad te scripsi, scire volo me neque isto nuntio esse perturbatum nec iam ullo perturbatum iri.

3 Pansa si hodie, ut putabas, profectus est, posthac iam incipi⟨t⟩o scribere ad me de Bruti adventu quid exspectes, id est quos ad dies. id, si scies ubi iam sit, facile coniectura adsequere.

Ep. 12, 19] 1, 2 Circeis ς : certis EOPΔ : ceteris Rs : Cerceis *Sjögren* 3 qu(a)e O(?)Mc : qui ERδ 5 iam bs : tam OMdm : *om.* ER 9 quos OM : h(a)ec ERδ 2, 1 qu(a)e (*alt.*) ORλ : quod Δ 2 de sponsu *Bosius* : desponsus λ : responsu R : -um OPΔ 5 balbus quoque ORc : q- b- Δ 3, 2 incipito *Manutius* : -io Ω

4 Quod ad Tironem de Terentia scribis, obsecro te, mi Attice, suscipe totum negotium. vides et officium agi meum quoddam, cui tu es conscius, et, ut non nulli putant, Ciceronis rem. me quidem id multo magis movet, quod mihi est et sanctius et antiquius, praesertim cum hoc alterum neque 5 sincerum neque firmum putem fore.

12, 20

Scr. Asturae Id. Mart. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Nondum videris perspicere quam me nec Antonius commoverit nec quicquam iam eius modi possit commovere. de Terentia autem scripsi ad te eis litteris quas dederam pridie. quod me hortaris idque a ceteris desiderari scribis ut dissimulem me tam graviter dolere, possumne magis quam quod 5 totos dies consumo in litteris? quod etsi non dissimulationis [causa] sed potius leniendi et sanandi animi causa facio, tamen, si mihi minus proficio, simulationi certe facio satis.

2 Minus multa ad te scripsi, quod exspectabam tuas litteras ad eas quas ad te pridie dederam. exspectabam autem maxime de fano, non nihil etiam de Terentia. velim me facias certiorem proximis litteris Cn. Caepio, Serviliae Claudi pater, vivone patre suo naufragio perierit an mortuo, item 5 Rutilia vivone C. Cotta filio suo mortua sit an mortuo. pertinent ad eum librum quem de luctu minuendo scripsimus.

Ep. 12, 20] 1, 6 dissimulationis Pδ : -is causa Ω 2, 2 quas ad te OR : ad q- Md : q- bms 6 pertinet ς

12, 21

Scr. Asturae XVI *Kal. Apr. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Legi Bruti epistulam eamque tibi remisi, sane non prudenter rescriptam ad ea quae requisieras. sed ipse viderit. quamquam illud turpiter ignorat: Catonem primum sententiam putat de animadversione dixisse, quam omnes ante dixerant praeter Caesarem, et, cum ipsius Caesaris tam severa fuerit 5 qui tum praetorio loco dixerit, consularium putat leniores fuisse, Catuli, Servili, Lucullorum, Curionis, Torquati, Lepidi, Gelli, Vulcati, Figuli, Cottae, L. Caesaris, C. Pisonis, M'. Glabrionis, etiam Silani, Murenae, designatorum consulum. cur ergo in sententiam Catonis? quia verbis luculentioribus 10 et pluribus rem eandem comprehenderat. me autem hic laudat quod rettulerim, non quod patefecerim, cohortatus sim, quod denique ante quam consulerem ipse iudicaverim. quae omnia quia Cato laudibus extulerat in caelum perscribendaque censuerat, idcirco in eius sententiam est facta discessio. 15 hic autem se etiam tribuere multum mi putat quod scripserit 'optimum consulem.' quis enim ieiunius dixit inimicus? ad cetera vero tibi quem ad modum rescripsit! tantum rogat de senatus consulto ut corrigas. hoc quidem fecisset etiam si ⟨a lib⟩rario admonitus esset. sed haec iterum ipse viderit. 20

2 Ad hortos, quoniam probas, effice aliquid. rationes meas nosti. si vero etiam a Faberio aliquid recedit, nihil negoti est.

Ep. 12, 21] 1, 2 viderit Obs : -ret RMdm 8–9 etiam *ante* M'. Glabrionis Ω : *transp. Boot* 12 quod *ante* cohortatus *add. Victorius* 17 ieiunius C : te iun- Ω 19–20 a librario *Koch* : rario Ω 2, 1 ad Ω : de O^2 hortos ORs : -tis PΔ (*vide ed. meae Cantab. tom. V, p. 414*) 2 aliquid Z^bc : *om.* Ω est Δ : ei est R : ei esse O

sed etiam sine eo posse videor contendere. venales certe sunt Drusi, fortasse et Lamiani et Cassiani. sed coram.

3 De Terentia, non possum commodius scribere quam tu scribis. officium sit nobis antiquissimum. si quid nos fefellerit, illius malo me quam mei paenitere.

4 Oviae Lolli curanda sunt HS $\overline{C}$. negat Eros posse sine me, credo, quod accipienda aliqua sit et danda aestimatio. vellem tibi dixisset. si enim res est ut mihi scribit parata nec in eo ipso mentitur, per te confici potuit. id cognoscas et conficias velim. 5

5 Quod me in forum vocas, eo vocas unde etiam bonis meis rebus fugiebam. quid enim mihi foro sine iudiciis, sine curia, in oculos incurrentibus iis quos animo aequo videre non possum? quod autem a me homines postulare scribis ⟨ut Romae sim neque mihi ut absim concedere⟩ aut ⟨ali⟩quatenus eos mihi concedere, iam pridem scito esse cum unum te pluris quam omnis illos putem. ne me quidem contemno meoque iudicio multo stare malo quam omnium reliquorum. neque tamen progredior longius quam mihi doctissimi homines concedunt; quorum scripta omnia quaecumque sunt in eam sententiam non legi solum, quod ipsum erat fortis aegroti, accipere medicinam, sed in mea etiam scripta transtuli, quod certe adflicti et fracti animi non fuit. ab his me remediis noli in istam turbam vocare, ne recidam. 5 10

4 Drusi ... Cassiani *ita Manutius* : drus(a)e pertasse et tam iam te (tamianit(a)e *vel sim.* Δ) cassian(a)e Ω 4, 1 Oviae Lolli *scripsi* : oviae (obv- R) lolii OR : oviace (-ate) lolii (lel- Pbs) Δ : Oviae C. Lollii *Lambinus* Eros c : fors Ω 4 potuit Pδ : -ui Ω 5, 1–2 meis rebus OPMds : rebus meis ERbm 2 foro ORMλ : cum f- Eδ 3 animo aequo EORc : aeq- an- Δ 4 a me homines EOR : h- a me Δ 4–5 scribis ... concedere P (*sed* adsim *pro* absim (ς)) : *om.* Ω 5 aliquatenus *anon. ap. Lambinum* : quat- Ω : quadamt- *Lambinus*

12, 22

Scr. Asturae XV *Kal. Apr. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 De Terentia, quod mihi omne onus imponis, non cognosco tuam in me indulgentiam. ista enim sunt ipsa vulnera quae non possum tractare sine maximo gemitu. moderare igitur, quaeso, ut potes. neque enim a te plus quam potes postulo. potes autem quid veri sit perspicere tu unus. 5

2 De Rutilia quoniam videris dubitare, scribes ad me cum scies, sed quam primum, et num Clodia D. Bruto consulari, filio suo, mortuo vixerit. id de Marcello aut certe de Postumia sciri potest, illud autem de M. Cotta aut de Syro aut de Satyro. 5

3 De hortis etiam atque etiam te rogo. omnibus meis eorumque quos scio mihi non defuturos facultatibus (sed potero meis) enitendum mihi est. sunt etiam quae vendere facile possim. sed ut non vendam eique usuram pendam a quo emero non plus annum, possum adsequi quod volo, si tu me 5 adiuvas. paratissimi sunt Drusi; cupit enim vendere. proximos puto Lamiae; [est] sed abest. tu tamen, si quid potes, odorare. ne Silius quidem quicquam utitur, et is usuris facillime sustentabitur. habe tuum negotium, nec quid res mea familiaris postulet, quam ego non curo, sed quid velim et cur 10 velim existima.

Ep. 12, 22] 2, 2 et M Ant. c : *om.* EORδ Clodia] *vide nunc AJAH 7 (1982=1985), 40sq.* 4 sciri ERδ : -re OM 3, 1 te Z^bc : *om.* Ω 6 Drusi *Manutius* : -ia Ω : -iani *Orelli* 7 est Ω : *om.* δ : esse *Sjögren* 8 et is *Lipsius* : et iis (hiis, his) Ω : suis, et is *Wesenberg* 10–11 et cur velim Z^bλc : *om.* Ω

12, 23

Scr. Asturae XIV *Kal. Apr. an.* 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Putaram te aliquid novi, quod eius modi fuerat initium litterarum, quamvis non curarem quid in Hispania fieret, tamen te scripturum; sed videlicet meis litteris respondisti, ut de foro et de curia. sed domus est, ut ais, forum. quid ipsa domo mihi opus est carenti foro? occidimus, occidimus, Attice, iam pridem nos quidem, sed nunc fatemur, postea quam unum quo tenebamur amisimus. itaque solitudines sequor, et tamen, si qua me res isto adduxerit, enitar, si quo modo potero (potero autem), ut praeter te nemo dolorem meum sentiat, si ullo modo poterit, ne tu quidem. atque etiam illa causa est non veniendi: meministi quid ex te Aledius quaesierit. qui etiam nunc molesti sunt, quid existimas, si venero?

2 De Terentia ita cura ut scribis, meque hac ad maximas aegritudines accessione non minima libera. et ut scias me ita dolere ut non iaceam: quibus consulibus Carneades et ea legatio Romam venerit scriptum est in tuo annali. haec nunc quaero, quae causa fuerit – de Oropo, opinor, sed certum nescio; et, si ita est, quae controversiae. praeterea, qui eo tempore nobilis Epicureus fuerit Athenisque praefuerit hortis, qui etiam Athenis πολιτικοὶ fuerint illustres. quae te etiam ex Apollodori puto posse invenire.

3 De Attica molestum, sed quoniam leviter, recte esse confido. de Gamala dubium non mihi erat. unde enim tam felix

Ep. 12, 23] 1, 7 solitudines $Z^{(b)}$λc : -em (solicit- R) Ω 9 te *Manutius* : me Ω 10 ut ne *Wesenberg* 11 illa] alia *Boot* Aledius ς : ate- Ω 12 qui *Wesenberg* : quin Ω 2, 2 non minima ς : non maxima Ω : maxima *Corradus* 3 iaceam *Victorius* : ta- Ωλ 4 hoc bm 8 te R$Z^{\beta(b)}$λ : *om.* PΔ 9 invenire Ω$Z^{(b)}$: -ri PZ^{β} 3, 2 Gamala CZ^{b}λ : magala RΔ (-lia R) : meg- O : Magdala c mihi non ς

Ligus pater? * * * nam quid de me dicam, cui ut omnia
contingant quae volo, levari non possum?

De Drusi hortis, quanti licuisse tu scribis, id ego quoque 5
audieram et, ut opinor, heri ad te scripseram; sed quanti
quanti bene emitur quod necesse est. mihi, quoquo modo tu
existimas (scio enim ego ipse quid de me existimem), levatio
quaedam est, si minus doloris at offici debiti. ad Siccam
scripsi, quod utitur L. Cotta. si nihil conficietur de Trans- 10
tiberinis, habet in Ostiensi Cotta celeberrimo loco sed pusil-
lum loci, ad hanc rem tamen plus etiam quam satis. id velim
cogites. nec tamen ista pretia hortorum pertimueris. nec mi-
hi argento iam nec veste opus est nec quibus ⟨quon⟩dam
amoenis locis; hoc opus est. video etiam a quibus adiuvari 15
possim. sed loquere cum Silio; nihil enim est melius. manda-
vi etiam Siccae. rescripsit constitutum se cum eo habere.
scribet igitur ad me quid egerit, et tu videbis.

12, 24

Scr. Asturae XIII *Kal. Apr. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Bene facit †asyllius† qui transegerit. neque enim ei deesse
volebam et quid possem timebam. de Ovia, confice, ut scri-
bis. de Cicerone, tempus esse iam videtur; sed quaero, quod

3 *lac. ind. ego* 5 scribis Pds : -bes Ω 9 at officii bmsC : adficii M : affici Rd 10 conficietur *Pius* : -ceretur Ω 11 habet *Victorius* : habes .T. Ω 12 quam ORCZ^{b} : *om.* Δ 14 argento iam EOR : iam a- Δ quibus quondam *scripsi* : quibusdam Ω : quibus gaudebam *Castiglioni* 18 scribet ς : -bit Ω tu R : cui Δ : ut tu Z$^{\beta(b)}$

Ep. 12, 24] 1, 1 asyllius OΔ : asilius R : A. Silius ς ei bs : et O(?)RMdm 2 confice Pbs : cemf- RMdm 3 quod *Manutius* : quid Ω

illi opus erit Athenis permutarine possit an ipsi ferendum sit, de totaque re quem ad modum et quando placeat velim 5 consideres.

Publi⟨li⟩us iturusne sit in Africam et quando ex Aledio 2 scire poteris. quaeras et ad me scribas velim. et ut ad meas ineptias redeam, velim me certiorem facias P. Crassus, Venuleiae filius, vivone P. Crasso consulari, patre suo, mortuus sit, ut ego meminisse videor, an postea. item quaero de Regillo, Lepidi filio, rectene meminerim patre vivo mortuum. 5

3 Cispiana explicabis itemque Preciana. de Attica optime. et ei salutem dices et Piliae.

12, 25

Scr. Asturae XII *Kal. Apr. an.* 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Scripsit ad me diligenter Sicca de Silio, seque ad te rem detulisse; quod tu idem scribis. mihi et res et condicio placet, sed ita ut numerato malim quam aestimatione. voluptarias enim possessiones nolet Silius; vectigalibus autem ut his possum esse contentus quae habeo, sic vix minoribus. unde ergo 5 numerato? HS $\overline{DC}$ exprimes ab Hermogene, cum praesertim necesse erit; et domi video esse HS $\overline{DC}$. reliquae pecuniae vel usuram Silio pendemus, dum a Faberio vel [cum] aliquo qui Faberio debet repraesentabimus. erit etiam aliquid alicunde.

4 illi opus erit ERδ : o- e- i- O : o- i- e- M 7 Publilius *Bosius* : publius Ω aledio P : aie- Ω : ate- bs : ae- d 2, 2 Venuleiae *Corradus* : vinuli(a)e (vimil-) ERΔC : -leae O 4 postea (-eae R) EORc : post Δ 3, 1–2 et ei *Manutius* : id (*ante* optime R) ei ΩZ(b)

Ep. 12, 25] 1, 4 his Δ : iis ORb 8 cum *seclusi* : ab *Pius*

2 sed totam rem tu gubernabis. Dru⟨si⟩anis vero hortis multo 10
antepono neque sunt umquam comparati. mihi crede, una
me causa movet, in qua scio me τετυφῶσθαι. sed, ut facis,
obsequere huic errori meo. nam quod scribis 'ἐγγήραμα',
actum iam de isto est; alia magis quaero. 5

12, 26

Scr. Asturae XI *Kal. Apr. an.* 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Sicca, ut scribit, etiam si nihil confecerit cum Silio, tamen se
scribit X Kal. esse venturum. tuis occupationibus ignosco,
eaeque mihi sunt notae. de voluntate tua ut simul simus, vel
2 studio potius et cupiditate, non dubito. de Nicia quod scribis, si ita me haberem ut eius humanitate frui possem, in
primis vellem mecum illum habere. sed mihi solitudo et recessus provincia est. quod quia facile ferebat Sicca eo magis
illum desidero. praeterea nosti Niciae nostri imbecillitatem, 5
mollitiam, consuetudinem victus. cur ego illi molestus esse
velim, cum mihi ille iucundus esse non possit? voluntas tamen eius mihi grata est. unam rem ad me scripsisti de qua
decrevi nihil tibi rescribere. spero enim me a te impetrasse ut
privares me ista molestia. Piliae et Atticae salutem. 10

2, 1 drusianis δ : druanis Ω hos *post* multo *add. Lambinus*
2 comparati *Manutius* : -ta Ω 3 scio bms : socio Ω

Ep. 12, 26] 1, 1 ut scribit *secl. Baiter* Silio *scripsi* : agidio
RΔλ : A. Silio *Victorius* 2 tuis EORδZ[lb] : cuius M 3 voluntate s : volupt- Ω 2, 3 vellem mecum illum EPc, *Suet. Gramm. 14* :
v- i- m- (meum M) OΔ : m- v- i- R 6 ego ς : ergo Ω, *Suet.* : *om.*
Ω

12, 27

Scr. Asturae x *Kal. Apr. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 De Siliano negotio, etsi mihi non est ignota condicio, tamen hodie me ex Sicca arbitror omnia cogniturum. Cottae quod negas te nosse, ultra Silianam villam est, quam puto tibi notam esse, villula sordida et valde pusilla, nil agri, ad nullam rem loci satis nisi ad eam quam quaero. sequor celebri- 5 tatem. sed si perficitur de hortis Sili, hoc est, si perficis (est enim totum positum in te), nihil est scilicet quod de Cotta cogitemus.

2 De Cicerone, ut scribis ita faciam; ipsi permittam de tempore. nummorum quantum opus erit ut permutetur tu videbis. ex Aledio quod scribas si quid inveneris, scribes. et ego ex tuis animadverto litteris et profecto tu ex meis nihil habere nos quod scribamus; eadem cottidie, quae iam iamque 5 ipsa contrita sunt. tamen facere non possum quin cottidie ad te mittam ut tuas accipiam. de Bruto tamen, si quid habebis.

3 sciri enim iam puto ubi Pansam exspectet. si, ut consuetudo est, in prima provincia, circiter Kalendas adfuturus videtur. vellem tardius; valde enim urbem fugio multas ob causas. itaque id ipsum dubito an excusationem aliquam ad illum parem; quod quidem ⟨v⟩ideo facile esse. sed habemus satis 5 temporis ad cogitandum. Piliae et Atticae salutem.

Ep. 12, 27] 1, 2 cott(a)e (coct-) ORCZ[b] : certe Δ 3 nosse bsZ[b]λ : non se Ω silianam bsZ[b] (*cf. Gnomon, 56 (1984), 371*) : fil- OR : sfil- Mdm 4 ad nullam ς : an ul- Mdm : a nul- R : ad ul- bsZ[b]λ 5 nisi *Wesenberg* : nihil Ω 2, 3 scribas *Wesenberg* : -bis Ω 3, 1 sciri *Baiter* : -re Ω : -re te *Wesenberg* 3 valde] *hinc usque ad* 12, 31, 3 scribes *desunt* RP 4 illum *Victorius* : silium OΔ 5 video δ : ideo OM 6 et O : *om.* Δ

12, 28

Scr. Asturae IX *Kal. Apr. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 De Silio nilo plura cognovi ex praesente Sicca quam ex litteris eius; scripserat enim diligenter. si igitur tu illum conveneris, scribes ad me si quid videbitur. de quo putas ad me missum esse, sit missum necne nescio; dictum quidem mihi certe nihil est. tu igitur, ut coepisti; et si quid ita conficies, quod quidem non arbitror fieri posse, ut illi probetur, Ciceronem, si tibi placebit, adhibebis. eius aliquid interest videri illius causa voluisse, mea quidem nihil nisi quod tu scis, quod ego magni aestimo.

2 Quod me ad meam consuetudinem revocas, fuit meum quidem iam pridem rem publicam lugere, quod faciebam, sed mitius; erat enim ubi acquiescerem. nunc plane non ego victum nec vitam illam colere possum, nec in ea re quid ⟨aliis⟩ videatur mihi puto curandum; mea mihi conscientia pluris est quam omnium sermo. quod me ipse per litteras consolatus sum, non paenitet me quantum profecerim. maerorem minui, dolorem nec potui nec, si possem, vellem.

3 De ⟨T⟩riario, bene interpretaris voluntatem meam. tu vero nihil nisi ut illi volent. amo illum mortuum, tutor sum liberis, totam domum diligo. de Castriciano negotio, si Castricius pro mancipiis pecuniam accipere volet eamque ei

Ep. 12, 28] **1,** 1 nilo Mmλ : nil d : multo bs 2 eius OZ[(b)] : tuis Δ 4 nescio OC : scio Δ 5 est. tu igitur O(?)C : extinguitur Δ 6 quidem non O(?)Δ : non equidem ς : eq- non *Manutius* 9 magni OFλc : *om.* Δ **2,** 1 me ad meam *Lambinus* : in eam M : in ea *vel* mea O : me ad δ 2 lugere CZ[lβ] : leg- O(?)M : reg- (eg- d) δ 3 mitius erat *Bosius* : intus e- OMZ[b]λ : intere- δ non λ : nec Ω 4 in ea Δ : ea O : ea in c 4–5 quid aliis δ : quid OM : *anne* quid cui? **3,** 1 triario bs : ri- OMdm voluntatem s : volupt- Δ 4 pro mancupiis Cλ : romam cupit is OΔ ei OΔ : eis λ : sibi ς : pro eis *Lambinus* : *alii aliter*

solvi ut nunc solvitur, certe nihil est commodius. sin autem ita actum est ut ipsa mancipia abduceret, non mihi videtur esse aequum (rogas enim me ut tibi scribam quid mihi videatur; nolo enim negoti Quintum fratrem quicquam habere); quod videor mihi intellexisse tibi videri idem. 5

Publi⟨li⟩us, si aequinoctium exspectat, ut scribis Aledium dicere, navigaturus videtur. mihi autem dixerat per Siciliam. utrum et quando velim scire. et velim aliquando, cum erit tuum commodum, Lentulum puerum visas eique de mancipiis quae tibi videbitur attribuas. Piliae ⟨et⟩ Atticae salutem. 10

12, 29

Scr. Asturae VIII *Kal. Apr. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Silius, ut scribis, hodie. cras igitur eum vel potius cum poteris; scribes, si quid erit, cum videris. nec ego Brutum vito nec tamen ab eo levationem ullam exspecto; sed erant causae cur hoc tempore istic esse nollem. quae si manebunt, quaerenda erit excusatio ad Brutum; et, ut nunc est, mansurae videntur. 5

2 De hortis, quaeso, explica. caput illud est quod scis. sequitur ut etiam mihi ipsi quiddam opus sit; nec enim esse in turba possum nec a vobis abesse. huic meo consilio nihil reperio isto loco aptius. et de hac re quid tui consili sit: mihi persuasum est, et eo magis quod idem tibi intellexi videri, 5

6 ita] *anne* id? 10 Publilius *Bosius* : publius OΔ 10–11 Aledium dicere *Lambinus* : a te diu inducere Mdm : atedium dicere bs 14 et *add.* ς

Ep. 12, 29] 1, 1 eum OZ$^{\beta}$λ : cum Md : *om.* bms 2, 2 quiddam C : quoddam OΔ 5 tibi intellexi Oλ : i- t- Δ

me ab Oppio et Balbo valde diligi. ⟨quid⟩ si cum iis communices quanto opere et qua re velim hortos, sed id ita posse, si expediatur illud Faberianum; sintne igitur auctores futuri? si qua etiam iactura facienda sit in repraesentando, quoad possunt adducito; totum enim illud desperatum. denique intel- 10 leges ecquid inclinent ad hoc meum consilium adiuvandum. si quid erit, magnum est adiumentum; si minus, quacumque ratione contendamus. vel tu illud ἐγγήραμα, quem ad modum scripsisti, vel ἐντάφιον putato. de illo Ostiensi nihil est cogitandum. si hoc non adsequimur (a Lamia non puto pos- 15 se), Damasippi experiendum est.

12, 30

Scr. Asturae VI *Kal. Apr. an.* 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Quaero quid ad te scribam, sed nihil est: eadem cottidie. quod Lentulum invisis valde gratum. pueros attribue ei quot et quos videbitur. de Sili voluntate vendendi et de eo quanti, tu vereri videris, primum ne nolit, deinde ne tanti. Sicca aliter; sed tibi adsentior. qua re, ut ei placuit, scripsi ad 5 Egnatium. quod Salas te cum Clodio loqui vult, potes id mea

6 quid si *scripsi* : si O$Z^{(b)}$ (*vel* sic *aut* sit) λ : *om.* Δ : fac *seu* velim *Mueller* iis OM : his δ 7 id OM : *om.* δ 8 sint ne CZ^{β}λ : sint O : sin Δ au(c)tores OCλ : -or es M : -or est δ 9 quoad possunt Z^{β} : quod possum OΔ : quoad possint *Beaujeu* 10 adducito. totum *Schütz* : -ci totum O(?)Z^{β} : -cito tum Δ : -cito. Tu c : -ci ? totum *Beaujeu* 11 ecquid Z^{β} : et q- (*more suo*) OΔ 13 vel tu *Schütz* : vetus O(?)Δ

Ep. 12, 30] 1, 1 quid] quod *Wesenberg* 2 quod δ : quo OM 3 voluntate bds : volupt- OMmλ 6 salas O(?)Md *suspectum* : silius bms potes ς : -st OΔ

voluntate facere commodiusque est quam quod ille a me
2 petit, me ipsum scribere ad Clodium. de mancipiis Castricianis commodissimum esse credo transigere Egnatium, quod scribis te ita futurum putare. cum Ovia, quaeso, vide ut conficiatur. quoniam, ut scribis, nox erat, in hodierna epistula plura exspecto. 5

12, 31

Scr. Asturae IV *Kal. Apr. an.* 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Silium mutasse sententiam Sicca mirabatur. equidem magis miror quod, cum in filium causam conferret, quae mihi non iniusta videtur (habet enim qualem vult), ais te putare, si addiderimus aliud, a quo refugit cum ab ipso id fuerit desti-
2 natum, venditurum. quaeris a me quod summum pretium 5 constituam et quantum anteire istos hortos Drusi. accessi numquam; Coponianam villam et veterem ⟨et⟩ non magnam novi, silvam nobilem, fructum autem neutrius, quod tamen puto nos scire oportere. sed mihi utrivis istorum tem- 5 pore magis meo quam ratione aestimandi sunt. possim autem adsequi necne tu velim cogites. si enim Faberianum venderem, explicare vel repraesentatione non dubitarem de Silianis, si modo adduceretur ut venderet. si venalis non haberet, transirem ad Drusum vel tanti quanti Egnatius il- 10

7 voluntate bs : volupt- OMdmλ 2, 3 vide Z^{β}λ : qui de Z^{1}, *ut vid.* : quidem OΔ

Ep. 12, 31] 1, 3 qualem ς : -le Δ 4 refugit *scripsi* (*ap. Graevium inter varias lectiones excusum, fort. errore typ.*) : -giat OΔ fuerit C : fieret O^{2} (*ex* -rit?) Δλ 2, 2 accessi OsC : arc- Δ 3 et (*alt.*) *add.* ς 5 utrivis Z^{b}λ : utrius OΔ 6 possim Om : possum Δ 7 faberianum b : fabr- OΔ 8 repraesentatione ς : -em OΔ

lum velle tibi dixit. magno etiam adiumento nobis Hermogenes potest esse in repraesentando. at tu concede mihi, quaeso, ut eo animo sim quo is debeat esse qui emere cupiat; et tamen ita servio cupiditati et dolori meo ut a te regi velim.

3 Egnatius mihi scripsit. is si quid tecum locutus erit (commodissime enim per eum agi potest) ad me scribes, et id agendum puto. nam cum Silio non video confici posse. Piliae et Atticae salutem.

12, 32

Scr. Asturae v Kal. Apr. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Haec ad te mea manu. vide, quaeso, quid agendum sit. Publilia ad me scripsit matrem suam cum Publilio ⟨locutam et ut mecum⟩ loqueretur ad me cum illo venturam et se una, si ego paterer. orat multis et supplicibus verbis ut liceat et ut sibi rescribam. res quam molesta sit vides. rescripsi me etiam 5 gravius esse adfectum quam tum cum illi dixissem me solum esse velle; qua re nolle me hoc tempore eam ad me venire. putabam si nihil rescripsissem illam cum matre venturam; nunc non puto. apparebat enim illas litteras non esse ipsius. illud autem quod fore video ipsum volo vitare ne illi ad me 10

12 at tu Z(b) : aut OΔFλ 14 ita C : *om.* Δ servio dsC : -iat Mbm 3, 1 Egnatius *hinc proximam ep. incipiendam statuit Schiche* 2 agi ... et (agi dum potest O) Obs : agi ... et id agi dum p- ad me s- et Mdm (*sed* ad me s- *ante* et id *bis* M)

Ep. 12, 32] 1, 1 publilia M : publia ORδ 2 publilio OMdZ[1] : publio Rbms 2–3 locutam ... mecum *addidi* 3 loqueretur ΩCZ[1] : ut loquerer ς : locutam *Iunius* 5 me] mi *Orelli* 6 adfectum OR : *om.* Δ, *Orelli* 7 nolle me *Victorius* : nole me O(?)R : nollem me M : nollem δ : nolle c 9 esse ipsius Z[b]λ : i- e- OR : illius e- Δ 10 illi R : ill(a)e Δ

veniant, et una est vitatio ut ego ⟨evolem⟩. nollem, sed necesse est. te hoc nunc rogo ut explores ad quam diem hic ita possim esse ut ne opprimar. ages, ut scribis, temperate.

2 Ciceroni velim hoc proponas, ita tamen si tibi non iniquum videbitur, ut sumptus huius peregrinationis, quibus, si Romae esset domumque conduceret, quod facere cogitabat, facile contentus futurus erat, accommodet ad mercedes Argileti et Aventini; et cum ei proposueris ipse velim reliqua moderere, quem ad modum ex iis mercedibus suppeditemus ei quod opus sit. praestabo nec Bibulum nec Acidinum nec Messallam, quos Athenis futuros audio, maiores sumptus facturos quam quod ex eis mercedibus recipietur. itaque velim videas primum conductores qui sint et quanti, deinde ut sint qui ad diem solvant, et quid viatici, quid instrumenti satis sit. iumento certe Athenis nihil opus sit. quibus autem in via utatur domi sunt plura quam opus erit, quod etiam tu animadvertis.

12, 33

Scr. Asturae VII *Kal. Apr. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Ego, ut heri ad te scripsi, si et Silius is fuerit quem tu putas nec Drusus facilem se praebuerit, Damasippum velim adgre-

11 visitatio C evolem *addidi, duce Madvig* (av-) 12 ad quam RC : aliq- Δ 2, 2–4 quibus ... futurus erat *post* Aventini (*v.* 5) *transp. Madvig, fort. recte* 5 *num* id ei? 6 iis OM : his Rδ 11 ut sint ... solvant *Lambinus* : ut sit ... solvat Ω 12 sit (*alt.*) Ω : est *nescio quis* : erit *Wesenberg* 13 via *Pius* : illa M : villa ORδ erit *Wesenberg* : erat Ω 14 animadvertis RΔ : -tas O : -tes *Wesenberg*

Ep. 12, 33], 1, 1 ut heri ς : veteri Ω

diare. is, opinor, ita partis fecit in ripa nescio quotenorum iugerum ut certa pretia constitueret; quae mihi nota non sunt. scribes ad me igitur quicquid egeris. 5

2 Vehementer me sollicitat Atticae nostrae valetudo, ut verear etiam ne quae culpa sit. sed et paedagogi probitas et medici adsiduitas et tota domus in omni genere diligens me rursus id suspicari vetat. cura igitur; plura enim non possum. 5

12, 34

Scr. Asturae III *Kal. Apr. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Ego hic vel sine Sicca (Tironi enim melius est) facillime possem esse, ut in malis, sed, cum scribas videndum mihi esse ne opprimar, ex quo intellegam te certum diem illius profectionis non habere, putavi esse commodius me istuc venire; quod idem video tibi placere. cras igitur in Siccae suburbano. inde, quem ad modum suades, puto me in Ficulensi fore. 5
2 quibus de rebus ad me scripsisti, quoniam ipse venio, coram videbimus. tuam quidem et ⟨in⟩ agendis nostris rebus et in consiliis ineundis mihique dandis ⟨et⟩ in ipsis litteris quas mittis benevolentiam, diligentiam, prudentiam mirifice diligo. 5
3 Tu tamen si quid cum Silio, vel ⟨il⟩lo ipso die quo ad Siccam (35, 1) venturus ero, certiorem me velim facias, et maxime cuius

2, 2 ne qua Psc 4 cura *Victorius* : cur ORbms : curịtụṛ M : curi d

Ep. 12, 34] 1, 3 intelligo *Faërnus* : -gebam *Orelli* certum diem (certitudinem M) i- p- RMλ : c- i- p- d- δ **2,** 2 et in P : et Ω 3 ineundis s : non e- Ω : e- P et *add. Reid* 3 tu tamen ... scriptam *huic ep. adnexuit Schütz* **3,** 1 vel illo *Victorius* : vello RM : vollo O : volo δ

loci detractionem fieri velit. quod enim scribis 'extremi', vide ne is ipse locus sit cuius causa de tota re, ut scis, est a nobis cogitatum. Hirti epistulam tibi misi et recentem et 5 benevole scriptam.

12, 35

Scr. Asturam ex praedio Attici iter faciens VI Non. Mai., *ut vid., an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Ante quam a te proxime discessi, numquam mihi venit in mentem, quo plus insumptum in monimentum esset quam nescio quid quod lege conceditur, tantundem populo dandum esse. quod non magno opere moveret, nisi nescio quo modo, ἀλόγως fortasse, nollem illud ullo nomine nisi fani 5 appellari. quod si volumus, vereor ne adsequi non possimus nisi mutato loco. hoc quale sit, quaeso, considera. nam etsi minus urgeor meque ipse prope modum collegi, tamen indigeo tui consili. itaque te vehementer etiam atque etiam rogo, magis quam a me vis aut pateris te rogari, ut hanc cogitatio- 10 nem toto pectore amplectare.

4 de tota re ς : deiot(h)are Ω

Ep. 12, 35] 1 a te Z^b^λc : *om.* Ω 4 non ΩC : me ς me *post* opere *add. Wesenberg* 8 collegi bms : colligi d : collegis OM : colligis R

12, 36

Scr. Asturae v Non. Mai. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Fanum fieri volo, neque hoc mihi ⟨dis⟩suaderi potest. sepulcri similitudinem effugere non tam propter poenam legis studeo quam ut maxime adsequar ἀποθέωσιν. quod poteram, si in ipsa villa facerem; sed, ut saepe locuti sumus, commutationes dominorum reformido. in agro ubicumque fecero, mihi videor adsequi posse ut posteritas habeat religionem. hae meae tibi ineptiae (fateor enim) ferendae sunt; nam habeo ne me quidem ipsum quicum tam audacter communicem quam te. sin tibi res, si locus, si institutum placet, lege, quaeso, legem mihique eam mitte. si quid in mentem veniet quo modo eam effugere possimus, utemur.

2 Ad Brutum si quid scribes, nisi alienum putabis, obiurgato eum quod in Cumano esse noluerit propter eam causam quam tibi dixi. cogitanti enim mihi nihil tam videtur potuisse facere rustice. et si tibi placebit sic agere de fano ut coepimus, velim cohortere et exacuas Cluatium. nam etiam si alio loco placebit, illius nobis opera consilioque utendum puto. tu ad villam fortasse cras.

Ep. 12. 36] 1, 1 dissuaderi *Lambinus* : suaderi $Z^{(b)}\lambda$: eri O(?)M : erui Rδ : eripi *Ernesti* 2–3 legis quia epistolam legis (*ex* misi, *ut vid.*) studeo O : l- q- e- RP, *eis quae sequuntur usque ad* misi (12, 37, 1, *v.* 6) *omissis* 9 quam te *Victorius* : quant(a)e OΔ : quam tecum *Corradus* 2, 3 dixit *Lamb.* (*marg.*)

12, 37

Scr. Asturae IV *Non. Mai. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 A te heri duas epistulas accepi, alteram pridie datam Hilaro, alteram eodem die [a] tabellario, accepique ab Aegypta liberto eodem die Piliam et Atticam plane belle se habere; quae litterae mihi redditae sunt tertio de Cum⟨an⟩o die. quod mihi Bruti litteras, gratum. ad me quoque misit. eam ipsam ad te epistulam misi et ad eam exemplum mearum litterarum. 5

2 De fano, si nihil mihi hortorum invenis, ⟨qui⟩ quidem tibi inveniendi sunt si me tanti facis quanti certe facis, valde probo rationem tuam de Tusculano. quamvis prudens ad cogitandum sis, sicut es, tamen, nisi magnae curae tibi esset ut ego consequerer id quod magno opere vellem, numquam ea res tibi tam belle in mentem venire potuisset. sed nescio quo pacto celebritatem requiro; itaque hortos mihi conficias necesse est. maxima est in Scapulae celebritas, propinquitas praeterea urbis, ne totum diem in villa. qua re ante quam discedis, Othonem, si Romae est, convenias pervelim. si nihil erit, etsi tu meam stultitiam consuesti ferre, eo tamen progrediar ut stomachere. Drusus enim certe vendere vult. si 5 10

Ep. 12, 37] 1, 1 accepi ObmsCZ$^{l(b)}$: recepi Md 2 eodem Os : in e- Δ a O(?) Δ : *del. vulg.* liberto Z$^{(b)}$: .l. (.L.) OΔZ^{l} 3 habere δ : -ret OM 3–4 quae (tuae) ... die *post* misit *posuit Schütz* 3 quae Z^{l} (*ed. prima*) : hae Z^{l} (*ed. alt.*) Z$^{(b)}$: tu(a)e Δ 4 de Cumano *Schiche* : decimo O(?) Δ 2, 1 qui *add. Victorius* 9 urbis (*Fr. Schmidt*) : ubi sis Ω villa *Manutius* : -am Ω 12 ut stomachere (-chare bs) ORδ : uti st- Z$^{(b)}$λ : ut in isto machere M : ut mihi (mi *Victorius*) stom- *anon. ap. Corradum*

ergo aliud ⟨de⟩erit, non mea erit culpa [ni]si emero. qua in re ne labar, quaeso, provide. providendi autem una ratio est si quid de Scapulanis possumus. et velim me certiorem facias 15
quam diu in suburbano sis futurus.

3 Apud Terentiam ⟨tam⟩ gratia opus est nobis tua quam auctoritate. sed facies ut videbitur. scio enim si quid mea intersit tibi maiori curae solere esse quam mihi.

12, 37a

Scr. Asturae III *Non. Mai. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Hirtius ad me scripsit Sex. Pompeium Corduba exisse et fugisse in Hispaniam citeriorem, Gnaeum fugisse nescio quo; neque enim curo. nihil praeterea novi. litteras Narbone dedit XIIII Kal. Mai. tu mihi de Canini naufragio quasi dubia misisti. scribes igitur si quid erit certius. quod me a 5
maestitia ⟨a⟩vocas, multum levaris si locum fano dederis. multa mihi εἰς ἀποθέωσιν in mentem veniunt, sed loco valde opus est. qua re etiam ⟨atque etiam⟩ Othonem vide.

13 aliud deerit ... si *scripsi* : a- erit ... nisi Ω : nihil a- erit ... si *Beaujeu* 3, 1 tam *add. Boot* (*nescio an melius* non tam) tua quam Ω : tua que (tuaque s) bms : tua tuaque Z[(b)]

Ep. 12, 37a] *separaverunt ante Schmidt codd. Palatini teste Graevio* 5 scribes *Orelli* : -bis O R : -bas Δ 6 avocas *Victorius* : v- Ω levaris C : *om.* Ω : proficies ς fano (*ante* locum) P : lano Δ : vallo R 8 atque etiam *add. Koch*

12, 38

Scr. Asturae prid. Non. Mai. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Non dubito quin occupatissimus fueris qui ad me nihil litterarum; sed homo nequam, qui tuum commodum non exspectarit, cum ob eam unam causam missus esset. nunc quidem, nisi quid te tenuit, suspicor te esse in suburbano. at ego hic scribendo dies totos nihil equidem levor, sed tamen ab- 5 erro.

2 Asinius Pollio ad me scripsit de impuro nostro cognato. quod Balbus minor nuper satis plane, Dolabella obscure, hic apertissime. ferrem graviter si novae aegrimoniae locus esset. sed tamen ecquid impurius? o hominem cavendum! quamquam mihi quidem – sed tenendus dolor est. tu, quo- 5 niam necesse nihil est, sic scribes aliquid si vacabis.

12, 38a

Scr. Asturae Non. Mai. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Quod putas oportere pervideri iam animi mei firmitatem graviusque quosdam scribis de me loqui quam aut te scribere aut Brutum, si qui me fractum esse animo et debilitatum putant sciant quid litterarum et cuius generis conficiam, credo, si modo homines sint, existiment me, sive ita levatus sim 5

Ep. 12, 38] 1, 1 occupatissimus bs : (h)oc cum dat- Mdm : iocundat- R 2 expectaret λ 2, 3 egrimonie R : agr- M : acr- δ 4 ecquid λ : et q- RΔ : et quidem O

Ep. 12, 38a] *separavit Schiche* 1, 1 pervideri ΔZ[(b)]λ : prov- O(?) R

ut animum vacuum ad res difficilis scribendas adferam, reprehendendum non esse, sive hanc aberrationem a dolore delegerim quae maxime liberalis sit doctoque homine di-
2 gnissima, laudari me etiam oportere. sed cum ego faciam omnia quae facere possim ad me adiuvandum, tu effice id quod video te non minus quam me laborare. hoc mihi debere videor neque levari posse nisi solvero aut videro me posse solvere, id est locum qualem volo invenero. heredes Scapu- 5
lae si istos hortos, ut scribis tibi Othonem dixisse, partibus quattuor factis liceri cogitant, nihil est scilicet emptori loci; sin venibunt, quid fieri possit videbimus. nam ille locus Publicianus qui est Treboni et Cusini erat ad me adlatus. sed scis aream esse. nullo pacto probo. Clodiae sane placent, sed 10
non puto esse venalis. de Drusi hortis, quamvis ab iis abhorreas, ut scribis, tamen eo confugiam nisi quid inveneris. aedificatio me non movet. nihil enim aliud aedificabo nisi id quod etiam si illos non habuero.

Κῦρος β′ mihi sic placuit ut cetera Antisthenis, hominis 15
acuti magis quam eruditi.

12, 39

Scr. Asturae VIII *Id. Mai. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Tabellarius ad me cum sine litteris tuis venisset, existimavi tibi eam causam non scribendi fuisse quod pridie scripsisses ea ipsa ad quae rescripsi hac epistula. exspectaram tamen

8 liberalis sit *Ursinus* : -issima Ω 2, 2 possim Ω : -sum bdm 5 volo OR : *om.* Δ 8 Publicianus CZ[b]λ : -canus Ω 15 Κῦρος β′ *scripsi* : KYPCAC RMdmZ[b]λ : κύρβας Z[β] : Κῦρος δ′, ε′ *Bosius* : Κῦρος *Beaujeu, fort. recte*

Ep. 12, 39] 1, 3 hac OR : *om.* Δ expectabam O

aliquid de litteris Asini Pollionis. sed nimium ex meo otio
tuum specto. quamquam tibi remitto, nisi quid necesse erit, 5
nec⟨esse⟩ ne habeas scribere, nisi eris valde otiosus.

2 De tabellariis facerem quod suades, si essent ullae necessariae litterae, ut erant olim, cum tamen brevioribus diebus cottidie respondebant tempori tabellarii. at erat aliquid, Silius, Drusus, alia quaedam. nunc, nisi Otho exstitisset, quid scriberemus non erat; ⟨et id⟩ ipsum dilatum est. tamen ad- 5 levor cum loquor tecum absens, multo etiam magis cum tuas litteras lego. sed quoniam et abes (sic enim arbitror) et scribendi necessitas nulla est, conquiescent litterae nisi quid novi exstiterit.

12, 40

Scr. Asturae VII *Id. Mai. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Qualis futura sit Caesaris vituperatio contra laudationem meam perspexi ex eo libro quem Hirtius ad me misit; in quo colligit vitia Catonis, sed cum maximis laudibus meis. itaque misi librum ad Muscam ut tuis librariis daret. volo enim eum divulgari, quoque facilius fiat imperabis tuis. 5

2 Συμβουλευτικὸν saepe conor. nihil reperio, et quidem mecum habeo et Ἀριστοτέλους et Θεοπόμπου πρὸς Ἀλέξανδρον. sed quid simile? illi et quae ipsis honesta essent scribebant et grata Alexandro. ecquid tu eius modi reperis? mihi quidem nihil in mentem venit. 5

4–5 otio tuum specto *Manutius* : otium exsp- Ω 5 necesse *Victorius* : nec Ω 6 eris OR : eis Δ (sis s, *om.* b) 2, 3 at *scripsi* : et Ω 4 quod sc 5 et id *scripsi* : id c : *om.* Ω

Ep. 12, 40] 1, 5 quoque EO(?)Rλ : quo (quod bms) quo Δ 2, 2 et Θεοπόμπου *Victorius* : ΕΤΘΕΟΡΙΟΜΜΟΥ RPM, *peiora* m

Quod scribis te vereri ne et gratia et auctoritas nostra hoc meo maerore minuatur, ego quid homines aut reprehendant aut postulent nescio. ne doleam? qui potest? ne iaceam? quis umquam minus? dum tua me domus levabat, quis a me exclusus? quis venit qui offenderet? Asturam sum a te pro- 10 fectus. legere isti laeti qui me reprehendunt tam multa non possunt quam ego scripsi. quam bene, nihil ad rem; sed genus scribendi id fuit quod nemo abiecto animo facere posset. triginta dies in horto fui. quis aut congressum meum aut facilitatem sermonis desideravit? nunc ipsum ea lego, ea 15 scribo ut hi qui mecum sunt difficilius otium ferant quam

3 ego laborem. si quis requirit cur Romae non sim: quia discessus est; cur non sim in iis meis praediolis quae sunt huius temporis: quia frequentiam illam non facile ferrem. ibi sum igitur ubi is qui optimas Baias habebat quotannis hoc tempus consumere solebat. cum Romam venero, nec vultu nec 5 oratione reprehendar. hilaritatem illam qua hanc tristitiam temporum condiebamus in perpetuum amisi, constantia et firmitas nec animi nec orationis requiretur.

4 De hortis Scapul⟨an⟩is hoc videtur effici posse, aliud tua gratia, aliud nostra, ut praeconi subiciantur. id nisi fit, excludemur. sin ad tabulam venimus, vincemus facultates Othonis nostra cupiditate. nam quod ad me de Lentulo scribis, non est in eo. Faberiana modo res certa sit tuque enitare, 5 quod facis, quod volumus consequemur.

5 Quod quaeris quam diu hic: paucos dies, sed certum non habeo. simul ac constituero, ad te scribam, et tu ad me quam

10 offenderet ΩZ[b]λ : me off- ds : offenderetur bm : *anne* in me (*seu potius* in quo) off- ? 14 horto CZ[b]λ : (h)ortis Ω 16 hi Pd : hii RM : ii EObms 3, 2 sim EOδ : sumus M : si minus sim R iis EOR : eis M : his Pδ 7 condiebamus ORM : -bam Eδ 4, 1 Scapulanis ς : -lis Ω 2 ut *Victorius* : aut Ω 5 est in eo Ω : extimesco *Madvig* : *alii alia, sine causa* 5, 2 ac] atque *Tyrrell–Purser* : aliquid *Mueller* : *anne* hoc ?

diu in suburbano sis futurus. quo die ego ad te haec misi de Pilia et Attica mihi quoque eadem quae scribis et scribuntur et nuntiantur. 5

12, 41

Scr. Asturae v Id. Mai. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Nihil erat quod scriberem. scire tamen volebam ubi esses; si abes aut ⟨a⟩futurus es, quando rediturus esses. facies igitur certiorem. et quod tu scire volebas ego quando ex hoc loco, postridie Idus Lanuvi constitui manere, inde postridie in Tusculano aut Romae. utrum sim facturus eo ipso die scies. 5

2 Scis quam sit φιλαίτιον συμφορά, minime in te quidem, sed tamen avide sum adfectus de fano, quod nisi non dico effectum erit sed fieri videro (audebo hoc dicere et tu ut soles accipies), incursabit in te dolor meus, non iure ille quidem sed tamen feres hoc ipsum quod scribo ut omnia 5 mea fers ac tulisti. omnis tuas consolationes unam hanc in

3 rem velim conferas. si quaeris quid optem, primum Scapulae, deinde Clodiae, postea, si Silius nolet, Drusus aget iniuste, Cusini et Treboni. puto tertium esse dominum, Rebilum fuisse certe scio. sin autem tibi Tusculanum placet, ut significasti quibusdam litteris, tibi adsentiar. hoc quidem utique 5 perficies si me levari vis, quem iam etiam gravius accusas quam patitur tua consuetudo, sed facis summo amore et

3 ego ad te haec RΔ : ego ad te O : ego haec ad te b : ad te ego haec c

Ep. 12, 41] 1, 2 a(b)futurus *Hervagius* : f- (fuf- R) Ω facies igitur OΔ (f- *etiam* $Z^{(b)}$λ) : facias ig- me R 3 ego *Victorius* : lego Ω 2, 5 ut bs : et Ω 6 ac tulisti *Victorius* : att- Ω hanc in Rδ : in h- O(?)M 3, 3 tertium Z^{l} : terentium Ω 4 certo ς

victus fortasse vitio meo – sed tamen si me levari vis, haec est summa levatio vel, si verum scire vis, una.

4 Hirti epistulam si legeris, quae mihi quasi πρόπλασμα videtur eius vituperationis quam Caesar scripsit de Catone, facies me quid tibi visum sit, si tibi erit commodum, certiorem.

Redeo ad fanum. nisi hac aestate absolutum erit, quam vides integram restare, scelere me liberatum non putabo. 5

12, 42

Scr. Asturae VI *Id. Mai. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Nullum a te desideravi diem litterarum; videbam enim quae scribis, et tamen suspicabar vel potius intellegebam nihil fuisse quod scriberes; a. d. VI⟨II⟩ Id. vero et abesse te putabam et plane videbam nihil te habere. ego tamen ad te fere cottidie mittam; malo enim frustra quam te non habere cui 5 des, si quid forte sit quod putes me scire oportere. itaque accepi VI Id. litteras tuas inanis. quid enim habebas quod scriberes? mi tamen illud quicquid erat non molestum fuit, ⟨ut⟩ nihil aliud, scire me novi te nihil habere.

Scripsi⟨sti⟩ tamen nescio quid de Clodia. ubi ergo ea est 10 aut quando ventura? placet mihi res sic ut secundum Othonem 2 nihil magis. sed neque hanc vendituram puto (delectatur enim et copiosa est) et illud alterum quam sit difficile te non fugit. sed, obsecro, enitamur ut aliquid ad id quod cupio excogitemus.

4, 3 me C : *om.* Ω 5 redeo OR : redet M : reddes δ

Ep. 12, 42] **1,** 3 quod bms : quid RMd 3 VIII *scripsi* : VI RΔ 5 *num* frustra dare (*cf.* 5, 5, 2. 5, 11, 1)? 8 mi RMbmλ : mihi OPds 9 ut *add. Mueller* : si *Madvig* : *anne* ut, si n- a-, scirem novi? 10 scripsisti *Manutius* : -psi Ω : *fort.* scripsti

3 Ego me hinc postridie ⟨Idus⟩ exiturum puto sed aut in Tusculanum aut domum, inde fortasse Arpinum. cum certum sciero, scribam ad te.

12, 43

Scr. Asturae IV *Id. Mai. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 (42, 3) Venerat mihi in mentem monere te ut id ipsum quod facis faceres. putabam enim commodius te idem istuc domi agere posse interpellatione sublata.

2 (1) Ego postridie Idus, ut scripsi ad te ante, Lanuvi manere constitui, inde aut Romae aut in Tusculano; scies ante utrum[que].

Quod scribis scire te mihi illam rem fore levamento, bene facis; quin id esse mihi crede perinde ut existimare tu non 5 potes. res indicat quanto opere id cupiam, cum tibi audeam confiteri quem id non ita valde probare arbitrer. sed ferendus tibi in hoc meus error. ferendus? immo vero etiam

3 (2) adiuvandus. de Othone diffido, fortasse quia cupio. sed tamen maior etiam res est quam facultates nostrae, praesertim adversario et cupido et locuplete et herede. proximum est ut velim Clodiae. sed si ista minus confici possunt, effice quid-

3, 1 Id. *add. Lamb.* (*marg.*)

Ep. 12, 43] 1 venerat ... sublata *huic ep. adnexuit Schiche* 2 istuc OR : -ud Δ 2, 3 utrumque Ω, *corr. Schiche* 4 scribis Z^{l} (*sed vix consulto*), *Manutius* : scies Ω : sues Z^{β} scire te *scripsi* : recte Ω Z^{lb} : reri te *Manutius* : certe *Lambinus* mihi ORZ^{l} (*'plane et integre scriptum'*) c : mi Z^{β} : *om.* Δ 5 quin *Lattmann* : quom O : cum RΔ : tum F : *anne* tu modo (m̊)? 6 cum Eδ : quam ORM 7 quem O(?)M : quam ERms : qui bd arbitrer ς : -rarer Ω 3, 4 sed ORλc : *om.* Δ

vis. ego me maiore religione quam quisquam fuit ullius voti 5
obstrictum puto. videbis etiam Trebonianos, etsi absunt domini. sed, ut ad te heri scripsi, considerabis etiam de Tusculano, ne aestas effluat; quod certe non est committendum.

12, 44

Scr. Asturae III Id. Mai. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Et Hirtium aliquid ad te συμπαθῶς de me scripsisse facile patior (fecit enim humane) et te eius epistulam ad me non misisse multo facilius; tu enim etiam humanius. illius librum quem ad me misit de Catone propterea volo divulgari a tuis ut ex istorum vituperatione sit illius maior laudatio. 5

2 Quod per Mustelam agis, habes hominem valde idoneum meique sane studiosum iam inde a Pontiano. perfice igitur aliquid. quid autem aliud nisi ut aditus sit emptori? quod per quemvis heredem potest effici. sed Mustelam id perfecturum, si rogaris, puto. mihi vero et locum quem opto ad id 5
quod volumus dederis et praeterea ἐγγήραμα. nam illa Sili et Drusi non satis οἰκοδεσποτικὰ mihi videntur. quid enim? sedere totos dies in villa? ista igitur malim, primum Othonis, deinde Clodiae. si nihil fiet, aut Druso ludus est suggerendus aut utendum Tusculano. 10

3 Quod domi te inclusisti ratione fecisti; sed, quaeso, confice et te vacuum redde nobis. ego hinc, ut scripsi antea,

5 me EPδ : mea ORM religione Eδ : reg- ORM

Ep. 12, 44] 2, 3 sit emptori ς : si tempori *vel sim.* RΔ 6 Nam c : *litt. Graecis* RMm : *om.* bds (*cum vocabulo Graeco, spat. rel.*) λ (‘*v.c. non habet* nam’) Silii ς : si illi Ω 10 Tusculano ς : -num Ω

postridie Idus Lanuvi, deinde postridie in Tusculano. contudi enim animum et fortasse vici, si modo permansero. scies igitur fortasse cras, summum perendie. 5

Sed quid est, quaeso? Philotimus nec Carteia Pompeium teneri (qua de re litterarum ad Clodium Patavinum missarum exemplum mihi Oppius et Balbus miserant, se id factum arbitrari) bellumque narrat reliquum satis magnum. solet omnino esse Favoniaster. sed tamen, si quid habes. volo 10 etiam de naufragio Can⟨in⟩iano scire quid sit.

4 (45, 1) Ego hic duo magna συντάγματα absolvi; nullo enim alio modo a miseria quasi aberrare possum. tu mihi, etiam si nihil erit quod scribas, quod fore ita video, tamen id ipsum scribas velim te nihil habuisse quod scriberes, dum modo ne his verbis. 5

12, 45

Scr. in Tusculano XVI *Kal. Iun. an.* 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 (2) De Attica optime. ἀκηδία tua me movet, etsi scribis nihil esse. in Tusculano eo commodius ero quod et crebrius tuas litteras accipiam et te ipsum non numquam videbo; nam ceteroqui ἀνεκτότερα erant Asturae nec haec quae refricant

3, 3 Lanuvii *Corradus* : iami M : ian(uarii) Rδ (idus ... postridie *om.* Ob) 4 vici si bm : vicissi M : -ssim EOR : -ssim si ds 6 nec ΩZ[1] : negat *Turnebus* Carteia *Corradus* : cartini (-ivi) Ω : Cartani Z[1] (*sed errore*) : Carteiae *Manutius* 7 Patavinum ς : putavi num in Ω 8 fictum *Corradus* 10 Favoniaster *scripsi* : fulvin- (*vel sim.*) Ωλ 11 Caniniano *Manutius* : ganiano ΩC 4 ego ... verbis *huic ep. adnexuit Schiche*

Ep. 12, 45] **1, 4** nec haec] κήδεα et *vel sim. coni. Beaujeu* (et *pro* nec *iam conieceram*)

⟨non⟩ hic me magis angunt; etsi tamen, ubicumque sum, illa sunt mecum. 5

2 (3) De Caesare vicino scripseram ad te quia cognoram ex tuis litteris. eum σύνναον Quirino malo quam Saluti. tu vero pervulga Hirtium. id enim ipsum putaram quod scribis, ut cum ingenium amici nostri probaretur, ὑπόθεσις vituperandi Catonis irrideretur. 5

12, 46

Scr. Asturae Id. Mai. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Vincam, opinor, animum et Lanuvio pergam in Tusculanum. aut enim mihi in perpetuum fundo illo carendum est (nam dolor idem manebit, tantum modo oc⟨cul⟩tius) aut nescio quid intersit utrum illuc nunc veniam an ad decem annos. neque enim ista maior admonitio quam quibus adsidue conficior et dies et noctes. 'quid ergo?' inquies, 'nihil litterae?' in hac quidem re vereor ne etiam contra; nam essem fortasse durior. ex⟨cul⟩to enim ⟨in⟩ animo nihil agreste, nihil inhumanum est. 5

2 (47, 1) Tu igitur, ut scripsisti, nec id incommodo tuo. vel binae enim poterunt litterae. occurram etiam, si necesse erit. ergo id quidem ut poteris.

5 non *addidi* me *om. M* 2, 1 cognoveram Eλ 2 Quirino ... Saluti $Z^{b}\lambda$: -ni ... -tis Ω

Ep. 12, 46] **1,** 1 vincam δ : -ar Ω 3 modo occultius *Fr. Schmidt* : m- octius OMZ^{1} : m- ocius (ot(t)ius) Rδ: modestius λ : mediocrius *anon. ap. Lambinum* : *anne* occultus? 8 exculto *Victorius* : exto O(?)M$Z^{(b)}$: exsto Z^{β} : esto R : isto Eδ in animo *Wesenberg* : animo ERδ : animo ne OM 2 tu ... poteris *huic ep. adnexuit Schiche* 2 poterunt Om : potuerunt RΔ

12, 47

Scr. Lanuvi XVII *Kal. Iun. an.* 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 De Mustela, ut scribis, etsi magnum opus est. eo magis delabor ad Clodiam. quamquam in utroque Faberianum nomen explorandum est. de quo nihil nocuerit si aliquid cum Balbo eris locutus, et quidem, ut res est, emere nos velle nec
2 posse sine isto nomine nec audere re incerta. sed quando 5
Clodia Romae futura est et quanti rem aestimas? eo prorsus specto, non quin illud malim, sed et magna res est et difficile certamen cum cupido, cum locuplete, cum herede. etsi de cupiditate nemini concedam; ceteris rebus inferiores sumus. 5
sed haec coram.

12, 48

Scr. Lanuvi XVI *Kal. Iun. an.* 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Hirti librum, ut facis, divulga. de Philotimo idem et ego
(47, 3) arbitrabar. domum tuam pluris video futuram vicino Caesare. tabellarium meum hodie exspectamus. nos de Pilia et Attica certiores faciet.

2 Domi te libenter esse facile credo. sed velim scire quid tibi
(48) restet aut iamne confeceris. ego te in Tusculano exspecto eoque magis quod Tironi statim te venturum scripsisti et addidisti te putare opus esse.

Ep. 12, 47] 1, 5 audere re λc : audirer Ω 2, 3 specto OΔλ : exp- R 5 inferiores Ω C : infirmi- bm

Ep. 12, 48] 1, 1 *hinc ep. incepit Schmidt* 2 arbitrabar bm : -bor Ω 3 expectamus O R : -ta mis Md : -tavi is bms

12, 49

Scr. in Tusculano XIII *Kal. Iun. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 (48) Sentiebam omnino quantum mihi praesens prodesses, sed multo magis post discessum tuum sentio. quam ob rem, ut ante ad te scripsi, aut ego ad te totus aut tu ad me quod licebit.

2 (49, 1) Heri non multo post quam tu a me discessisti, †puto† quidam urbani, ut videbantur, ad me mandata et litteras attulerunt a C. Mario C. f. C. n. multis verbis: agere mecum per cognationem quae mihi secum esset, per eum 'Marium' quem scripsissem, per eloquentiam L. Crassi, avi sui, ut se 5 defenderem, causamque suam mihi perscripsit. rescripsi patrono illi nihil opus esse, quoniam Caesaris, propinqui eius, omnis potestas esset, viri optimi et hominis liberalissimi; me tamen ei fauturum. o tempora! fore cum dubitet Curtius consulatum petere! sed haec hactenus. 10

3 (2) De Tirone, mihi curae est. sed iam sciam quid agat. heri enim misi qui videret; cui etiam ad te litteras dedi. epistulam ad Ciceronem tibi misi. horti quam in diem proscripti sint velim ad me scribas.

Ep. 12, 49] 1 sententiam ... licebit *huic ep. adiungenda esse ante Schiche viderat Corradus* 1 prodesses bms : -esse Ω 3 aut ego bms : ut ego Ω 2, 1 puto Ω : pueri *Corradus, fort. recte* : *del. Schütz* 2 urbani dms : -ne Ω 6 perscripsit. rescripsi Ebms : perscripsit OR : -si. t. d : -si M 3, 3 Ciceronem] Caesarem ς

12, 50

Scr. in Tusculano XIV *Kal. Iun. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Ut me levarat tuus adventus, sic discessus adflixit. qua re cum poteris, id est cum Sexti auctioni operam dederis, revises nos. vel unus dies mihi erit utilis, quid dicam gratus? ipse Romam venirem ut una essemus, si satis consilium quadam de re haberem. 5

12, 51

Scr. in Tusculano XIII *Kal. Iun. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Tironem habeo citius quam verebar. venit etiam Nicias, et Valerium hodie audiebam esse venturum. quamvis multi sint, magis tamen ero solus quam si unus essem. sed exspecto te, a Peducaeo utique; tu autem significas aliquid etiam ante. verum id quidem ut poteris. 5

2 De Vergilio, ut scribis. hoc tamen velim scire, quando auctio. epistulam ad Caesarem mitti video tibi placere. quid quaeris? mihi quoque hoc idem maxime placuit, et eo magis quod nihil est in ea nisi optimi civis, sed ita optimi ut tempora; quibus parere omnes πολιτικοὶ praecipiunt. sed scis ita 5

Ep. 12, 50] 2 cum s : dum Ω 3 gratus bs : -tius Ω 4 consilii *Corradus* : consultum *Mueller* : constitutum consilium *Lehmann*

Ep. 12, 51] 1, 3 tu unus *Ernesti* essem *scripsi* (*cf. Gnomon, 56 (1984), 371 adn.1*) : esses Ω 5 verum bs : utrum Ω 2, 3 hoc idem *Bosius* : hodie ΩCλ 5 scis ita *Lambinus* : scito ita OPδ (ita *etiam* Z^b) : scito R : si M

nobis esse visum ut isti ante legerent. tu igitur id curabis. sed nisi plane iis intelleges placere, mittenda non est. id autem utrum illi sentiant anne simulent tu intelleges. mihi simulatio pro repudiatione fuerit. τοῦτο δὲ μηλώσῃ.

3 De Caerellia quid tibi placeret Tiro mihi narravit: debere non esse dignitatis meae, perscriptionem tibi placere: 'hoc metuere, alterum in metu non ponere!' sed et haec et multa alia coram. sustinenda tamen, si tibi videbitur, solutio est nominis Caerelliani dum et de Metione [et de Faberi] et de (5) Faberio sciamus.

12, 52

Scr. in Tusculano XII *Kal. Iun. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 L. Tullium Montanum nosti qui cum Cicerone profectus est. ab eius sororis viro litteras accepi Montanum Planco debere, quod praes pro Flaminio sit, HS $\overline{XX}$; de ea re nescio quid te a Montano rogatum. sane velim, sive Plancus est rogandus sive qua re potes illum iuvare, iuves. pertinet ad nostrum (5) officium. si res tibi forte notior est quam mihi aut si Plancum rogandum putas, scribas ad me velim, ut quid rei sit et quid rogandum sciam.

2 De epistula ad Caesarem quid egeris exspecto. de Silio non ita sane laboro. tu mi aut Scapulanos aut Clodianos

6 sed *secl. Beaujeu* : *fort.* et 8 anne *Victorius* : ante (an te) Ω mihi λ : si m- OM : sed m- Rδ 9 μηλώσῃ C : ΜΗΛΟCΗ RP : ΜΗΟCΗ Mm : ΜΥΙΛΟCΗ $Z^{(b)}$ 3, 2–3 *Ribbeck*^{3}, *I, p. 307* 4 videbitur Δ : -etur OR 5 *fort.* Metone (*Manutius*) *vel* Micione 5–6 et de faberio bms : et de faberi et de faberio Ω

Ep. 12, 52] 1, 3 XXV *Bosius*

efficias necesse est. sed nescio quid videris dubitare de Clodia; utrum quando veniat an sintne venales? sed quid est quod audio Spintherem fecisse divortium? 5

3 De lingua Latina securi es animi. dices †qui alia quae scribis†. ἀπόγραφα sunt, minore labore fiunt; verba tantum adfero, quibus abundo.

12, 53

Scr. in Tusculano XI *Kal. Iun. an.* 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Ego, etsi nihil habeo quod ad te scribam, scribo tamen quia tecum loqui videor. hic nobiscum sunt Nicias et Valerius. hodie tuas litteras exspectabamus matutinas. erunt fortasse [alteras notasse] alterae postmeridianae, nisi te Epiroticae litterae impedient, quas ego non interpello. misi ad te epistulas ad Marcianum et ad Montanum. eas in eundem fasciculum velim addas, nisi forte iam dedisti. 5

3, 1 es δ : est Ω 1–2 qui alia (ta- R) qu(a)e scribis Ω : qui talia cons- δ : quid ad illa quae s- ? *temptavi* 2 tantum RC : tamen OΔ

Ep. 12, 53] 4 alterae bs : alteras notasse alterae Ω

LIBER TERTIUS DECIMUS

13, 1

Scr. in Tusculano x *Kal. Iun. an.* 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Ad Ciceronem ita scripsisti ut neque severius neque temperatius scribi potuerit nec magis [quam] quem ad modum ego maxime vellem; prudentissime etiam ad Tullios. qua re aut ista proficient aut aliud agamus.

2 De pecunia vero video a te omnem diligentiam adhiberi vel potius iam adhibitam esse. quod si efficis, a te hortos habebo. nec vero ullum genus possessionis est quod malim, maxime scilicet ob eam causam quae suscepta est; cuius festinationem mihi tollis, quoniam de aestate polliceris vel 5 potius recipis. deinde etiam ad καταβίωσιν maestitiamque minuendam nihil mihi reperiri potest aptius; cuius rei cupiditas impellit me interdum ut te hortari velim. sed me ipse revoco; non enim dubito quin, quod me valde velle putes, in eo tu me ipsum cupiditate vincas. itaque istuc iam pro facto 10 habeo.

3 Exspecto quid istis placeat de epistula ad Caesarem. Nicias te, ut debet, amat vehementerque tua sui memoria delectatur. ego vero Peducaeum nostrum vehementer diligo; nam et quanti patrem feci, totum in hunc ⟨contuli et hunc⟩

Ep. 13, 1] 1, 1 ut Ω : ullius Z^b : ulli ut *Bosius* 2 quam *del. Corradus* : inq- *Turnebus* 2, 2 quod si $CZ^{(\beta)(b)}\lambda$: *om.* Ω : *anne* quam si*?* a te Δ : a te enim O : enim a te R 3 quod Pbds : quo Ω 4 et maxime OR 5 festinationem bs : -ne Ω 10 pro facto ς : profecto Ω 3, 4 contuli et hunc *addidi* (et *add. Lambinus,* transtuli et hunc *addere noluerunt Tyrrell–Purser*)

ipsum per se aeque amo atque illum amavi, te vero pluri- 5
mum qui hoc ab utroque nostrum fieri velis. si hortos inspe-
xeris et si de epistula certiorem me feceris, dederis mihi quod
ad te scribam; si minus, scribam tamen aliquid. numquam
enim deerit.

13, 2

Scr. in Tusculano IX *Kal. Iun. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

(1) Gratior mihi celeritas tua quam ipsa res. quid enim indi-
gnius? sed iam ad ista obduruimus et humanitatem omnem
exuimus. tuas litteras hodie exspectabam, nihil equidem ut
ex iis novi; quid enim? verum tamen.

13, 2a

Scr. in Tusculano fort. VI *Kal. Iun. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Oppio et Balbo epistulas deferri iubebis. et tamen Pisonem
(2, 1) sicubi, de auro. Faberius si venerit, videbis ut tantum attri-
buatur, si modo attribuetur, quantum debetur. accipies ab
Erote.

5 amo atque ORbm : amat que Md : amo eque atque s amavi bms : -it Ω : te OR : tu Δ

Ep. 13, 2] 1 ipsa O(?)R : -am Md : -arum bms

Ep. 13, 2a] *novam ep. constituit Schmidt* **1,** 1 et tamen] *fort.* etiam

2 Ariarathes, Ariobarzani filius, Romam venit. vult, opinor,
(2, 2) regnum aliquod emere a Caesare; nam quo modo nunc est, pedem ubi ponat in suo non habet. omnino eum Sestius noster, parochus publicus, occupavit; quod quidem facile patior. verum tamen, quod mihi summo beneficio meo ma- 5
gna cum fratre illius necessitudo est, invito eum per litteras ut apud me deversetur. ad eam rem cum mitterem Alexandrum, has ei dedi litteras.

13, 2b

Scr. in Tusculano IV *Kal. Iun. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

(2, 3) Cras igitur auctio Peducaei. cum poteris ergo; etsi impediet fortasse Faberius. sed tamen, cum licebit. Dionysius noster graviter queritur, et tamen iure, a discipulis abesse tam diu. multis verbis scripsit ad me, credo item ad te. mihi quidem videtur etiam diutius afuturus. ac nollem; valde enim homi- 5
nem desidero.

(3, 1) A te litteras exspectabam, nondum scilicet; nam has mane rescribebam.

2, 3 ubi Rδ : vel OM 6 fratre *Manutius* : fratribus Ω

Ep. 13, 2b] *hanc etiam separavit Schmidt* 1 ergo ORc : *om.* Δ 3 se *post* iure *add. Lambinus, post* abesse *Ernesti* 4 item ad *hic deficit* O (*vide praef. p. IV*) 5 valde enim Δ : v- eum R : eum v- P 7–8 a te ... rescribebam *huic ep. adnexuit Schmidt*

13, 3

Scr. in Tusculano Kal. Iun. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Ego vero ista nomina sic probo ut nihil aliud me moveat nisi quod tu videris dubitare. illud enim non accipio in bonam partem, quod ad me refers; qui si ipse negotium meum gererem, nihil gererem nisi consilio tuo. sed tamen intellego magis te id facere diligentia qua semper uteris quam quo dubites de nominibus istis. etenim Caelium non probas, plura non vis. utrumque laudo. his igitur utendum est. praes aliquando factus es⟨ses⟩, et in his quidem tabulis. a me igitur omnia. quod dies longior est (teneamus modo quod volumus), puto fore istam etiam a praecone diem, certe ab heredibus. de Crispo et Mustela videbis, et velim scire quae sit pars duorum.

2 De Bruti adventu eram factus certior. attulerat enim ab eo Aegypta libertus litteras. misi ad te epistulam, quia commode scripta erat.

Ep. 13, 3] 1, 2 enim] *anne* autem*?* 3 quod λ : *om.* RΔ qui si ORZ[lb] : quid Δ 4 nihil gererem ORZ[lb] : *om.* Δ 5 quo Rλ : quod Δ (*sed* d *superscr.* M *manus prima*) : que P dubites PΔ : -tas R 7 his Pdm : hiis M : iis Rbs est. praes C (praes *etiam* Z[l]) : espes M (*sed* r *super alteram* e *posuit* M *manus prima*) : expers δ : expresse R aliquando ΔZ[l] : quidem (q.) al- RC 8 esses et *Bosius* : es et CZ[l] : esset RΔ 9 longior est Z[l]c : -ores Ω 10 precone bds : -nem Mm : -ne in R 12 duorum RMbm : istorum ds : duorum horum *Orelli*

13, 4

Scr. in Tusculano prid. Non. Iun. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Habeo munus a te elaboratum decem legatorum: et quidem ⟨de Tuditano idem⟩ puto. nam filius anno post quaestor fuit quam consul Mummius.

2 Sed quoniam saepius de nominibus quaeris quid placeat, ego quoque tibi saepius respondeo placere. si quid poteris, cum Pisone conficies; Avius enim videtur in officio futurus. velim ante possis; si minus, utique simul simus cum Brutus veniet in Tusculanum. magni interest mea una nos esse. scies 5 autem qui dies is futurus sit, si puero negotium dederis ut quaerat.

13, 5

Scr. in Tusculano Non. Iun. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Sp. Mummium putaram in decem legatis fuisse, sed videlicet (etenim εὔλογον) fratri fuisse. fuit enim ad Corinthum. misi tibi 'Torquatum.'

Colloquere tu quidem cum Silio, ut scribis, sed urge. illam diem negabat esse mense Maio, istam non negabat. sed tu, 5

Ep. 13, 4] 1, 1 elaboratum bds : lab- Rm : lob- M de decem Z^b 2 de ... idem *add. Lehmann* qu(a)estor bs : que RMdm 2, 2 etiam placere R 3 avius RMdλ : annus Pbs : annis m 6 si puero PΔ : set puto R

Ep. 13, 5] 1, 1 putaram R : -rem Δ 2 etenim *om.* bms : erravi; etenim *Wesenberg* 4 sed urge λ : etu verge *vel sim.* RΔ : et urge *Victorius*

ut omnia, istuc quoque ages diligenter. de Crispo et Mustela
2 scilicet cum quid egeris. quoniam ad Bruti adventum fore te nobiscum polliceris, satis est, praesertim cum hi tibi dies in magno nostro negotio consumantur.

13, 6

Scr. Asturae III *Non. Iun., ut vid., an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 De aquae ductu probe fecisti. columnarium vide ne nullum debeamus; quamquam mihi videor audisse ⟨e⟩ Camillo commutatam esse legem.

2 Pisoni quid est quod honestius respondere possimus quam solitudinem Catonis? nec coheredibus solum Herennianis, sed etiam, ut scis (tu enim mecum egisti), de puero Lucullo, quam pecuniam tutor (nam hoc quoque ad rem pertinet) in Achaia sumpserat. sed agit liberaliter, quoniam negat se quicquam facturum contra nostram voluntatem. coram igitur, ut scribis, constituemus quem ad modum rem explicemus. quod reliquos coheredes convenisti, fecisti plane bene. 5

3 Quod epistulam meam ad Brutum poscis, non habeo eius exemplum; sed tamen salvum est, et ait Tiro te habere oportere et, ut recordor, una cum illius obiurgatoria tibi meam

6 Mustela *Victorius* : multis RΔ 2, 1 ad bs : a Mm : *om.* Rd fore te bms : forte Md (nobis f- cum poll- d) : fore R 2 hi P : hii RM : hic δ 3 consumantur P : -atur RΔ

Ep. 13, 6] 1, 1 nullum RΔZ[l] : *om.* ς 2 e *add. vulg.* : a *Manutius* Camillo C : -il(l)io OR : eam illic Δ 2, 2 coheredibus *Manutius* : comh- M : cum h- RδZ[l] 3 mecum egisti PΔ : e- m- R 8 fecisti RZ[b]λ (*sed post* bene Z[b]) : *om.* Δ 3, 1 poscis Pδ : possis RM 2 oportere ΔZ[l] : *om.* R

quoque quam ad eum rescripseram misi. iudiciali molestia ut caream videbis. 5

4 (6a) Tuditanum istum, proavum Hortensi, plane non noram et filium, qui tum non potuerat esse legatus, fuisse putaram. Mummium fuisse ad Corinthum pro certo habeo. saepe enim hic Spurius, qui nuper est ⟨mortuus⟩, epistulas mihi pronuntiabat versiculis factas ad familiaris missas a Corintho. sed non dubito quin fratri fuerit legatus, non in decem. atque hoc etiam accepi, non solitos maiores nostros eos legare in decem qui essent imperatorum necessarii, ut nos ignari pulcherrimorum institutorum aut neglegentes potius M. Lucullum et L. Murenam et ceteros coniunctissimos ad L. Lucullum misimus. illudque εὐλογώτατον, illum fratri in primis [eius] legatus fuisse. ⟨o⟩ operam tuam multam, qui et haec cures et mea expedias et sis in tuis non multo minus diligens quam in meis!

13, 7

Scr. in Tusculano IV *Id. Iun. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

(1) Sestius apud me fuit et Theopompus pridie. venisse a Caesare narrabat litteras; hoc scribere, sibi certum esse Romae

5 videbis] *quae sequuntur novam ep.* (13, 6 a) *fecit Schmidt* 4, 3 Sp. Mummium *Boot* 4 est mortuus *Manutius ex 'antiquo libro'* : est RΔZ[l(b)] : decessit *Mueller* : defunctus est *Schmidt* 5 factas Z[(b)] : facias Rλ : facies Δ : facetis ς 6 fuerit bms : -rat RMd 7 eos OR Ant. Fc : *om.* Δ 8 qui R : quin PΔ 10 coniunctissimos Z[(b)]λc : *om.* Ω 12 eius *seclusi* (*Gnomon, 56 (1984), 370 adn. 1.*) legatus R : -tis PΔ o *add. Lehmann* 13 non ORc : *om.* Δ in (im m) meis bms : in miis M : minus d : in iis R : in his P

manere, causamque eam ascribere quae erat in epistula nostra, ne se absente leges suae neglegerentur sicut esset neglecta sumptuaria (est εὔλογον, idque eram suspicatus; sed 5
istis mos gerendus est, nisi placet hanc ipsam sententiam nos persequi); et Lentulum cum Metella certe fecisse divortium. haec omnia tu melius. rescribes igitur quicquid voles, dum modo aliquid. iam enim non reperio quid te rescripturum putem, nisi forte de Mustela aut si Silium videris. 10

13, 7a

Scr. in Tusculano III *Id. Iun. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

(7, 2) Brutus heri venit in Tusculanum post horam decimam. hodie igitur me videbit, ac vellem cum tu adesses. iussi equidem ei nuntiari te, quoad potuisses, exspectasse eius adventum venturumque si audisses meque, ut facio, continuo te certiorem esse facturum. 5

Ep. 13, 7] 3 que eam Δ (eam *etiam* λ) : meam R 4 leges suae negligerentur ς : l- n- s- P : lege sue nec l- *vel sim.* RΔ 9 aliquid *Lambinus* : ne quid RΔλ : quid *Manutius* 10 nisi R : si Δ si R : *om.* Δ

Ep. 13, 7a] *novam ep. iam* ς 2 videbit Pbm : -bis s : -bat RMd cum RM : tum Pds (ac ... adesses *om.* bm) iussi ORCZ[lβ] : nisi Md : misi bms 3 ei nuntiari bms : et n- Md : en- R

13, 8

Scr. in Tusculano v Id. Iun. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Plane [facturum] nihil erat quod ad te scriberem; modo enim discesseras et paulo post triplicis remiseras. velim cures fasciculum ad Vestorium deferendum et alicui des negotium qui quaerat Q. Staberi fundus num quis in Pompeiano Nolanove venalis sit. epitomen Bruti Caelianorum velim mihi 5 mittas et a Philoxeno Παναιτίου 'περὶ Προνοίας.' te Idibus videbo cum tuis.

13, 9

Scr. in Tusculano xv Kal. Quint., ut vid., an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Commodum discesseras heri cum Trebatius venit, paulo post Curtius, hic salutandi causa, sed mansit invitatus. Trebatium nobiscum habemus. hodie mane Dolabella. multus sermo ad multum diem. nihil possum dicere ἐκτενέστερον, nihil φιλοστοργότερον. ventum est tamen ad Quintum. 5 multa ἄφατα, ἀδιήγητα, sed unum eius modi quod, nisi

Ep. 13, 8] 1 facturum *del. Victorius* (plane f- *iam* ς) 2 triplicis R : (h)eri- Δ 3 fasciculum ad Vestorium C : eas ciculum duest- *vel sim.* Ω alicui des b : -quo ides(t) RMd : -quoi des ms 4 staberi Rdm : staleri M : fçaberi s : fab- Pb Nolanove Z(b) : nol(l)ano RΔ 5 epit(h)omen Rms : -meum b : opitome Md

Ep. 13, 9] 1, 2 curtius b : cult- R : culcius Mdm : culeius s 5 tandem *Manutius*

exercitus sciret, non modo Tironi dic⟨t⟩are sed ne ipse quidem auderem scribere * * * sed haec hactenus.

Εὐκαίρως ad me venit, cum haberem Dolabellam, Torquatus, humanissimeque Dolabella quibus verbis secum 10 egissem exposuit. commodum enim egeram diligentissime; quae diligentia grata est visa Torquato.

2 A te exspecto si quid de Bruto. quamquam Nicias confectum putabat; sed divortium non probari. quo etiam magis laboro idem quod tu. si quid est enim offensionis, haec res mederi potest.

Mihi Arpinum eundum est. nam et opus est constitui a 5 nobis illa praediola et vereor ne exeundi potestas non sit cum Caesar venerit; de cuius adventu eam opinionem Dolabella habet quam tu coniecturam faciebas ex litteris Messallae. cum illuc venero intellexeroque quid negoti sit, tum ad quos dies rediturus sim scribam ad te. 10

13, 10

Scr. in Tusculano XIV *Kal. Quint., ut vid., an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Minime miror te et graviter ferre de Marcello et plura vereri periculi genera. quis enim hoc timeret quod neque acciderat antea nec videbatur natura ferre ut accidere posset? omnia igitur metuenda. sed illud παρὰ τὴν ἱστορίαν, tu praesertim, me reliquum consularem. quid? tibi Servius quid vide- 5

7 dictare ς : dicare *vel sim.* RΔ 8 *quae vocabulum* scribere *secuta erant consulto a primo editore* (*immo vero ab Attico, opinor, ipso*) *remota putavit Lehmann* haec Rc : *om.* Δ 10 humanissimeque ... qu(a)e (*v.* 12) OR : -issime qu(a)e (*mediis omissis*) Δ 2, 5 constitui a *Manutius* : -tuta RΔ 8 tu cum *Lambinus*

Ep. 13, 10] **1,** 1 ferre δ : fere M : fero R

tur? quamquam hoc nullam ad partem valet scilicet, mihi praesertim qui non minus bene actum cum illis putem. quid enim sumus aut quid esse possumus? domin an foris? quod nisi mihi hoc venisset in mentem, scribere ista nescio quae, quo verterem me non haberem. 10

2 Ad Dolabellam, ut scribis, ita puto faciendum, κοινότερα quaedam et πολιτικώτερα. faciendum certe aliquid est; valde enim desiderat.

3 Brutus si quid egerit, curabis ut sciam; cui quidem quam primum agendum puto, praesertim si statuit. sermunculum enim omnem aut restinxerit aut sedarit. sunt enim qui loquantur etiam mecum. sed haec ipse optime, praesertim si etiam tecum loquetur. 5

Mihi est in animo proficisci XI Kal. hic enim nihil habeo quod agam, ne hercule illic quidem nec usquam, sed tamen aliquid illic. hodie Spintherem exspecto. misit enim Brutus ad me. per litteras purgat Caesarem de interitu Marcelli; in quem, ne si insidiis quidem ille interfectus esset, caderet ulla 10 suspicio. nunc vero, cum de Magio constet, nonne furor eius causam omnem sustinet? plane quid sit non intellego. explanabis igitur. quamquam nihil habeo quod dubitem nisi ipsi Magio quae fuerit causa amentiae; pro quo quidem etiam sponsor sum factus. et nimirum id fuit. solvendo enim 15 non erat. credo eum petisse a Marcello aliquid et illum, ut erat, constantius respondisse.

8 domin Mm : domi ne ERds : domi b 3, 1 egerit OR Ant. FZ^{l} : *om.* Δ 3 restinxerit bm : restṛi- M : restri- Rds sunt δ : sum RM 6 mihi *hinc novam epistulam fecit Beaujeu, fort. recte* 7 quod ς : quid ERΔ 8 aliquid Z^{β}λc : *om.* Ω enim] etiam *Orelli* 9 ad me. Brutus *Boot* 15 sponsor sum Z^{β}λc : -sorum Ω: -sor Pbms et Ωλ : est Z^{b} 16 eum EPΔC : enim Rs ut ERδ : aut M 16–17 ut erat mos *ceteris melius Sedgwick; sed praeter Fam. 12, 20 cf. Tac. Agr. 39, 1, ubi cum cod. Aesinate* ut erat Domitianus *legendum*

13, 11

Scr. in Arpinati x Kal. Quint. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 ‘Οὐ ταὐτὸν εἶδος.’ credebam esse facile; totum est aliud postea quam sum a te diiunctior. sed fuit faciendum, ut et constituerem mercedulas praediorum et ne magnum onus observantiae Bruto nostro imponerem. posthac enim poterimus commodius colere inter nos in Tusculano. hoc autem 5 tempore, cum ille me cottidie videre vellet, ego ad illum ire non possem, privabatur omni delectatione Tusculani.

2 Tu igitur si Servilia venerit, si Brutus quid egerit, etiam si constituerit quando obviam, quicquid denique erit quod scire me oporteat, scribes. Pisonem, si poteris, convenies. vides quam maturum sit. sed tamen quod commodo tuo fiat.

13, 12

Scr. in Arpinati IX *Kal. Quint. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Valde me momorderunt [epistulae] tuae de Attica nostra; eaedem tamen sanaverunt. quod enim te ipse consolabare eisdem litteris, id mihi erat satis firmum ad leniendam aegritudinem.

Ep. 13, 11] 1, 1 *Graeca huc a priore ep. transtulit Casaubon* ταὐτὸν εἶδος *Bosius* : τάτ’ ὄνειδος Z[1], *et sim.* RΔ 2 diiunctior RMmλ : disiu- bdsc 5 colere bs : colore RMdm : colloqui P 6 ille me δ : ille m M : illam R illum Δ : eum R 2, 4 vale *add.* c

Ep. 13, 12] *novam ep.* c 1, 1 epistulae *seclusi* 2 e(a)edem δ (hed- d) : eadem RM tamen Pbs : sane t- RMdm 3 leniendam P : -dum Rd

2 Ligarianam praeclare vendidisti. posthac quicquid scrip-
3 sero, tibi praeconium deferam. quod ad me de Varrone scribis, scis me antea orationes aut aliquid id genus solitum scribere ut Varronem nusquam possem intexere. postea autem quam haec coepi φιλολογώτερα, iam Varro mihi denuntiaverat magnam sane et gravem προσφώνησιν. biennium praeteriit cum ille Καλλιππίδης adsiduo cursu cubitum nullum processerit. ego autem me parabam ad id quod ille mihi misisset ut 'αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώϊον', si modo potuissem; nam hoc etiam Hesiodus ascribit, 'αἴ κε δύνηαι.' nunc illam 'περὶ Τελῶν' σύνταξιν sane mihi probatam Bruto, ut tibi placuit, despondimus, idque tu eum non nolle mihi scripsisti. ergo illam 'Ακαδημικήν, in qua homines nobiles illi quidem sed nullo modo philo⟨lo⟩gi nimis acute loquuntur, ad Varronem transferamus. etenim sunt Antiochia, quae iste valde probat. Catulo et Lucullo alibi reponemus, ita tamen si tu hoc probas; deque eo mihi rescribas velim.

4 De Brinniana auctione accepi a Vestorio litteras. ait sine ulla controversia rem ad me esse collatam. Romae videlicet aut in Tusculano me fore putaverunt a. d. VIII Kal. Quint. dices igitur vel amico tuo Suettio, coheredi meo, vel Labeoni nostro paulum proferant auctionem; me circiter Nonas in Tusculano fore. ⟨tu⟩ cum Pisone; Erotem habes. de Scapulanis hortis toto pectore cogitemus. dies adest.

3, 5 sane Δ : *om.* R 7 processerat *Mueller* 8 mihi Rbms : nullum Md 11 tu eum Z(b)λc : tu enim R : eum Δ 13 philologi ς : philogi RΔ 15 alibi reponemus ς : alibere (a li-) p- RMbm : a libero p- ds 16 ita RΔ : sic C 4, 1 brinniana Mdc : brimana *aliaque cett. qualia amplius non curabo* 3 a. d. *vulg.* : ad Ω 4 (tuo) suettio coheredi Zb : tuos (tuo P) vectio coh- R : tuos nectiotoni h- M : *varia* δ : tuo S. Vettio coh- *Bosius et vulg. olim* Labeoni] *vide Nomenclature, p. 103* 6 tu *add. Wesenberg* Erotem ς : or- Ω 7 vale *add. c*

13, 13–14

Scr. in Arpinati VIII *Kal. Quint. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Commotus tuis litteris, quod ad me de Varrone scripseras, totam Academiam ab hominibus nobilissimis abstuli, transtuli ad nostrum sodalem et e duobus libris contuli in quattuor. grandiores sunt omnino quam erant illi, sed tamen multa detracta. tu autem mihi pervelim scribas qui intellexeris illum velle; illud vero utique scire cupio, quem intellexeris ab eo ζηλοτυπεῖσθαι, nisi forte Brutum. id hercle restabat! sed tamen scire pervelim. libri quidem ita exierunt, nisi forte me communis φιλαυτία decipit, ut in tali genere ne apud Graecos quidem simile quicquam. tu illam iacturam feres aequo animo quod illa quae habes de Academicis frustra descripta sunt. multo tamen haec erunt splendidiora, breviora, meliora. 5 10

2 Nunc autem ἀπορῶ quo me vertam. volo Dolabellae valde desideranti; non reperio quid, et simul αἰδέομαι Τρῶας, neque, si aliud quid, potero μέμψιν effugere. aut cessandum igitur aut aliquid excogitandum.

3 Sed quid haec levia curamus? Attica mea, obsecro te, quid agit? quae me valde angit. sed crebro regusto tuas litteras; in iis acquiesco. tamen exspecto novas.

Ep. 13, 13–14] *novam ep.* c 1, 3 e EOR : ex Δ 6 utique Δ : u- ego R 7 id ercle (her- *Victorius*) restabat λ : ider (id ei bms) de re st- Δ : id credere st- R 8 pervelim Δ : vel(l)im RP 9 decipit PΔ : decepit R 2, 3 nisi *Beaujeu* aliud quid bdm : -d qui RMCλ : aliquid quid s : aliquid *Manutius, Beaujeu* (*locus dubius*) effugere b : -ret RΔ 3, 3 iis E : hiis M : his δ tamen *om.* E novas Eδ (*om.* s) λ : nonas RM

4 (14, 1) Brinni libertus, coheres noster, scripsit ad me velle, si mihi placeret, coheredes ⟨se⟩ et Sabinum Albium ad me venire. id ego plane nolo. hereditas tanti non est. et tamen obire auctionis diem facile poterunt (est enim III Id.) si me in Tusculano postridie Nonas mane convenerint. quod si laxius volent 5 proferre diem, poterunt vel biduum vel triduum vel ut videbitur; nihil enim interest. qua re nisi iam profecti sunt, retinebis homines.

5 (14, 2) De Bruto, si quid erit, de Caesare, si quid scies, si quid erit praeterea, scribes.

13, 14–15

Scr. in Arpinati VII *Kal. Quint. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Illud etiam atque etiam consideres velim, placeatne tibi mitti ad Varronem quod scripsimus. etsi etiam ad te aliquid pertinet; nam scito te ei dialogo adiunctum esse tertium. opinor igitur consideremus. etsi nomina iam facta sunt; sed vel induci vel mutari possunt. 5

2 (15) Quid agit, obsecro te, Attica nostra? nam triduo abs te nullas acceperam, nec mirum; nemo enim venerat, nec for-

4–5 *huic ep. adnexuit Schmidt* 4, 1–2 coheres ... coheredes ς : cum heres ... cum heredes R : coheres (comh- M, et comh- m) *ceteris omissis* Mbd : *om.* s 2 placeret ΔZ^{b}λ : -cet R se et ς : et RMdm : ait bs : sed P 3 obire RΔ : novare C 5 laxius ΔC : latius Rb 6 vel triduum *om.* λ 5, 1 erit ΩZ^b : egerit *Orelli* si quid erit EORCZ^{b}λ : si quid scies (*iterum*) bm : *om.* Mds

Ep. 13, 14–15] *novam ep. Schmidt* **1,** 5 vel Δ : vel enim R possunt. vale c **2,** 1 quid agit] *hinc novam ep. inc.* c te (*pr.*) *om.* R

tasse causa fuerat. itaque ipse quid scriberem non habebam. quo autem die has Valerio dabam exspectabam aliquem meorum. qui si venisset et a te quid attulisset, videbam non 5
defuturum quid scriberem.

13, 16

Scr. in Arpinati VI *Kal. Quint. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Nos cum flumina et solitudines sequeremur quo facilius sustentare nos possemus, pedem e villa adhuc egressi non sumus; ita magnos et adsiduos imbris habebamus. illam Ἀκαδημικὴν σύνταξιν totam ad Varronem traduximus. primo fuit Catuli, Luculli, Hortensi; deinde, quia παρὰ τὸ πρέ- 5
πον videbatur, quod erat hominibus nota non illa quidem ἀπαιδευσία sed in his rebus ἀτριψία, simul ac veni ad villam eosdem illos sermones ad Catonem Brutumque transtu-
2 li. ecce tuae litterae de Varrone. nemini visa est aptior Antiochia ratio. sed tamen velim scribas ad me, primum placeatne tibi aliquid ad illum, deinde, si placebit, hocne potissimum.

Quid Servilia? iamne venit? Brutus ecquid agit et quando? de Caesare quid auditur? ego ad Nonas, quem ad modum 5
dixi. tu cum Pisone, si quid poteris.

Ep. 13, 16] 1, 1 solitudines $Z^{(b)}\lambda c$: -em Ω 4 primo $CZ^{b}\lambda$: modo Ω 6 videbatur Rc : non v- Δ quod bms : quid RMd 7 sed in hi(i)s RP : sedimus Md : sed vivis b(?)ms : sed in iis *vulg.* ἀτριψία *Victorius* : ATPEIΨIA Rc : -EYΨIA M : -εψία δ

13, 17

Scr. in Arpinati v Kal. Quint. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

V Kal. exspectabam Roma aliquid, non quo imperassem aliquid tuis. nunc igitur eadem illa, quid Brutus cogitet, aut, si aliquid egit, ⟨quid egerit⟩, ecquid a Caesare. sed quid ista quae minus curo? Attica nostra quid agat scire cupio. etsi tuae litterae (sed iam nimis veteres sunt) recte sperare iu- 5
bent, tamen exspecto recens aliquid.

13, 18

Scr. in Arpinati iv Kal. Quint. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Vides propinquitas quid habet. nos vero conficiamus hortos. colloqui videbamur in Tusculano cum essem; tanta erat crebritas litterarum. sed id quidem iam erit. ego interea admonitu tuo perfeci sane argutulos libros ad Varronem, sed tamen exspecto quid ad ea quae scripsi ad te: primum qui 5
intellexeris eum desiderare a me, cum ipse homo πολυγραφώτατος numquam me lacessisset; deinde quem ζηλοτυ-

Ep. 13, 17] 1 V Kal. (Cal.) CZ[l(b)] : VI Kal. Z[β] : VI Ω quo Z[b]λc : quod Z[β] : *om.* Ω *post* quo *lac. ind. vult Kasten*[2], *449 sq.* imperassem OΔλ : impetr- Rs 2 igitur *post* impe(t)rassem RΔλ : *transp. Sedgwick* (*ante* nunc *Lambinus*) 3 quid egerit *add. Boot* ecquid *Lambinus* : et q- RΔ, *ut solent, hic fort. recte*

Ep. 13, 18] 1 habet RΔλ : habeat *Lambinus* conficiamus δ : conf(-nif- M)iamus RM 3 erit δ : erat RM 7 nunquam Δ : ac n- R Ant. quem *Manutius* : quam RΔ

πεῖν ⟨intellexeris. quod si non Brutum,⟩ multo Hortensium minus aut eos qui de re publica loquuntur. plane hoc mihi explices velim in primis, maneasne in sententia ut mittam ad 10
eum quae scripsi an nihil necesse putes. sed haec coram.

13, 19

Scr. in Arpinati III *Kal. Quint. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Commodum discesserat Hilarus librarius IV Kal., cui dederam litteras ad te, cum venit tabellarius cum tuis litteris pridie datis; in quibus illud mihi gratissimum fuit, quod Attica nostra rogat te ne tristis sis, quodque tu ἀκίνδυνα esse scribis. 5

2 Ligarianam, ut video, praeclare auctoritas tua commendavit. scripsit enim ad me Balbus et Oppius mirifice se probare ob eamque causam ad Caesarem eam se oratiunculam misisse. hoc igitur idem tu mihi antea scripseras.

3 In Varrone ista causa me non moveret, ne viderer φιλένδοξος. sic enim constitueram, neminem includere in dialogos eorum qui viverent; sed quia ⟨scripseras⟩ et desiderari a Varrone et magni illum aestimare, eos confeci, et absolvi nescio quam bene, sed ita accurate ut nihil posset supra, 5

8 *sic scripsi* (*lac. agnovit Faërnus, his explevit Bosius:* nisi forte Brutum, quem si non ζηλοτυπεῖ) 9 aut eos Δ : anteos R : ante hos P plane ORbs : plene Mdm 10 maneas ne Δ : tu maneas R : tu m- ne P

Ep. 13, 19] 1, 1 IV Mm : III b : IX ds : VI R : VIII λ 2, 2 et λ : *om.* ERΔ 3 eam M : meam ERδ 4 hoc R : h(a)ec Δ antea Δ : hec a- R : a- hoc P 3, 2 constitueram M : -ebam ERδ 3 eorum *om.* M scripseras *add. Plasberg* : scribis ς desiderari a EPδ : -deria M : -deriar a R 4 aestimare eos ERδ : estumar eos M : aestimare *Reid* : *fort.* -re, hos 5 possit *Kayser*

Academicam omnem quaestionem libris quattuor. in eis quae erant contra ἀκαταληψίαν praeclare collecta ab Antiocho Varroni dedi. ad ea ipse respondeo; tu es tertius in sermone nostro. si Cottam et Varronem fecissem inter se disputantis, ut a te proximis litteris admoneor, meum 10
4 κωφὸν πρόσωπον esse⟨t⟩. hoc in antiquis personis suaviter fit, ut et Heraclides in multis et nos in sex de re publica libris fecimus. sunt etiam de oratore nostri tres mihi vehementer probati. in eis quoque eae personae sunt ut mihi tacendum fuerit. Crassus enim loquitur, Antonius, Catulus senex, C. 5
Iulius, frater Catuli, Cotta, Sulpicius. puero me hic sermo inducitur, ut nullae esse possent partes meae. quae autem his temporibus scripsi Ἀριστοτέλειον morem habent, in quo ita sermo inducitur ceterorum ut penes ipsum sit principatus. ita confeci quinque libros 'περὶ Τελῶν' ut Epicurea L. 10
Torquato, Stoica M. Catoni, Περιπατητικὰ M. Pisoni darem. ἀζηλοτύπητον id fore putaram quod omnes illi deces-
5 serant. haec Academica, ut scis, †cum† Catulo, Lucullo, Hortensio contuleram. sane in personas non cadebant; erant enim λογικώτερα quam ut illi de iis somniasse umquam viderentur. itaque ut legi tuas de Varrone, tamquam ἕρμαιον adripui. aptius esse nihil potuit ad id philosophiae 5

9 si ... fecissem PΔ : set ... fecisse R 10 ut R : *om.* Δ 11 esset ς : esse RΔ 4, 2 ut et Mbm : ut ERds in sex *Schütz* : in ER : VI Mm (videre .P. M) : sex b : *om.* ds 3 sunt ERδ : sir M nostri ERbms : nostri (*ex* -ro M) nosti Md 4 e(a)e person(a)e Rms : esse (eē) p- E : p- Pb : perorate d : ea persona M 5 Scaevola *post* loquitur *add. Wesenberg* 6 iul(l)ius Pb : iunius ERΔ 8 Ἀριστοτέλειον *vulg.* : aristotiliori M : -telicum (-til-) ERδ 9 ita sermo EORc : s- ita Δ 10 libros bms : -ris (-eris) ERMd 11 catoni b : antonio ERΔ 12 ἀζηλοτύπητον Z[b] : -ΟΤΠΗΤΟΝ RP, M (?) : -ότυπον δ 5, 1 cum *fort. delendum vel* iam *scribendum* 3 ut illi RC : inutili (in ut- M) Δ de iis ς : de his C : deus RΔ somniasse unquam C : omnia et u- Δ : omni actum quam R

genus, quo ille maxime mihi delectari videtur, eaeque partes ut non sim consecutus ut superior mea causa videatur. sunt enim vehementer πιθανὰ Antiochia; quae diligenter a me expressa acumen habent Antiochi, nitorem orationis nostrum, si modo is est aliquis in nobis. sed tu dandosne putes hos libros Varroni etiam atque etiam videbis. mihi quaedam occurrunt; sed ea coram. 10

13, 20

Scr. in Arpinati c. VI *Non. Quint. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 A Caesare litteras accepi consolatorias datas prid. Kal. Mai. Hispali. de urbe augenda quid sit promulgatum non intellexi. id scire sane velim. Torquato nostra officia grata esse facile patior eaque augere non desinam.

2 Ad Ligarianam de uxore Tuberonis et privigna neque possum iam addere (est enim pervulgata) neque Tuberonem volo offendere; mirifice est enim φιλαίτιος. theatrum quidem sane bellum habuisti.

3 Ego, ⟨et⟩si hoc loco facillime sustentor, tamen te videre cupio. itaque ut constitui adero. fratrem credo a te esse conventum. scire igitur studeo quid egeris.

6 eaeque partes *scripsi* : easque p- RΔ (-tis Mb), -tim m) : measque p- Z[(b)] : eaeque sunt p- *Reid* 11 etiam (*pr.*) *om.* Mdm

Ep. 13, 20] 1, 1 a EΔ : *om.* R 2 urbe Rbs : verbe Mdm augenda ς : ag- RΔ 3 id scire sane Rλc : sane id sc- O : id sane sc- Δ 2, 1 ad ligarianam ORCZ[b]λ : *om.* Δ 3 offendere *Ernesti* : def- RΔ 3, 1 etsi ς : si RΔ : sed P 2 *post* adero *add.* vale *seq. nova ep.* c

4 De fama nihil sane laboro, etsi scripseram ad te tunc stulte 'nihil melius'; curandum enim non est. atque hoc 'in omni vita sua quemque ⟨a⟩ recta conscientia traversum unguem non oportet discedere' viden quam φιλοσόφως? an tu nos frustra existimas haec in manibus habere? δεδῆχθαι te nol- 5 lem quod nihil erat. redeo enim rursus eodem: quicquamne me putas curare in toto, nisi ut ei ne desim? id ago scilicet ut iudicia videar tenere. μὴ γὰρ αὐτοῖς. vellem tam domestica ferre possem quam ista contemnere. putas autem me voluisse aliquid quod perfectum non sit? non licet scilicet senten- 10 tiam suam. sed tamen quae tum acta sunt non possum non probare, et tamen non curare pulchre possum, sicuti facio. sed nimium multa de nugis.

13, 21

Scr. Asturae c. VI *Kal. Sept. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Ad Hirtium dederam epistulam sane grandem quam scripseram proxime in Tusculano. huic quam tu mihi misisti rescribam alias. nunc alia malo.

2 Quid possum de Torquato, nisi aliquid a Dolabella? quod simul ac, continuo scietis. exspectabam hodie aut summum

4, 1 tunc Pbm : tu ne Mds : *om.* R 2 melius. curandum enim ΔC : enim c- m- RF est. atque ΔC : extat quo R 3 a δ : *om.* RM 4 viden Δ (-eri d) : -e P : inde R φιλοσόφως *vulg.* : philosophos RΔ an tu nos *Victorius* : ancunos (autu- ms) Δ : aut tu nos R 5 te eo *Wesenberg* 7 in toto negotio *Schelle* : *anne* in hoc toto? ago scilicet ORC : agnosci l- Δ 11 sed tamen quae tum ς : q- tum sed tamen RMd : sed tamen q- bms

Ep. 13, 21] 1, 2 quam tu mihi ς : quam tum (quantum) m- ΔZ^b : q- m- tu R 3 alia ORλc : -as Δ 2, 2 scieris ς : scies *Lambinus*

cras ab eo tabellarios; qui simul ac venerint mittentur ad te. a Quinto exspecto. proficiscens enim e Tusculano VIII Kal., ut scis, misi ad eum tabellarios. 5

3 Nunc, ad rem ut redeam, 'inhibere' illud tuum, quod valde mihi adriserat, vehementer displicet. est enim verbum totum nauticum. quamquam id quidem sciebam, sed arbitrabar sustineri remos cum inhibere essent remiges iussi. id non esse eius modi didici heri cum ad villam nostram navis 5 appelleretur. non enim sustinent, sed alio modo remigant. id ab ἐποχῇ remotissimum est. qua re facies ut ita sit in libro quem ad modum fuit. dices hoc idem Varroni, si forte mutavit. nec est melius quicquam quam ut Lucilius: 'sustineas currum, ut bonus saepe agitator, equosque.' semperque Car- 10 neades προβολὴν pugilis et retentionem aurigae similem facit ἐποχῇ. inhibitio autem remigum motum habet et vehementiorem quidem remigationis navem convertentis ad puppim. vides quanto haec diligentius curem quam aut de rumore aut de Pollione, de Pansa etiam. ⟨sed⟩ si quid certius 15 (credo enim palam factum esse); et de Critonio si quid est certi, ne de Metello et Balbino.

3 ad Pδ : a RM 4 Quinto quoque *Lehmann* 5 scis et R 3, 2 ac vehementer R 4 inhibere s : -ri RΔ 7 ἐποχῇ *vulg.* : epoche RΔλ 8 idem Δλ : etiam R varroni si b : -ro nisi RΔ : -roni nisi Ant. Z(b)λ 9 Lucilius *Faërnus* : lucullus RΔλ sustineas RMλ : -at δ 12 ἐποχῇ *Victorius* : ΕΠΟΛΑΙ *vel sim.* RMm : ἐποχάς c 14 tu vides R h(a)ec ORc : hoc Δ 15 sed *addidi* : nisi *Beaujeu* 16 esse, et *scripsi* : esset RΔ : esse ς 16–17 est certi, ne de *scripsi* : esset certe ne de RΔ : est certi, certe de *Boot* 17 *num* Metella (*cf. Nomenclature, p. 20*)? Balbillo *Goodyear*[3], *56, dubitanter* dicam *post* Balbino *excidisse coni. Boot, nescio an recte* (*an ante* de?)

13, 21a

Scr. in Arpinati prid. Kal. aut Kal. Quint. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 (21, 4) Dic mihi, placetne tibi primum edere iniussu meo? hoc ne Hermodorus quidem faciebat, is qui Platonis libros solitus est divulgare, ex quo 'λόγοισιν Ἑρμόδωρος.' quid illud? rectumne existima⟨s⟩ cuiquam ⟨ante quam⟩ Bruto, cui te auctore προσφωνῶ? scripsit enim Balbus ad me se a te quin- 5 tum de finibus librum descripsisse; in quo non sane multa mutavi, sed tamen quaedam. tu autem commode feceris si reliquos continueris, ne et ἀδιόρθωτα habeat Balbus et ἕωλα Brutus. sed haec hactenus, ne videar περὶ μικρὰ σπουδά- ζειν. etsi nunc quidem maxima mihi sunt haec. quid est 10 enim aliud?

Varroni quidem quae scripsi te auctore ita propero mitte- re ut iam Romam miserim describenda. ea si voles, statim habebis. scripsi enim ad librarios ut fieret tuis, si tu velles, describendi potestas. ea vero continebis quoad ipse te vide- 15 am; quod diligentissime facere soles cum a me tibi dictum est.

2 (5) Quo modo autem fugit me tibi dicere? mirifice Caerellia studio videlicet philosophiae flagrans describit a tuis: istos ipsos de finibus habet. ego autem tibi confirmo (possum falli ut homo) a meis eam non habere; numquam enim ab oculis

Ep. 13, 21a] *novam ep. Schiche* 1, 4 existimas ς : -a RΔ cuiquam ante quam *Victorius* : qui quam M : quicq- Rδ 14 tu PΔ : *om.* R 15 quoad] quod M 16 a Pbms : ad RMd 17 est R Ant. : sit Δλ 2, 1 quomodo Δ : quom $Z^{(l)}$: quum Ant. : cum $RZ^{(b)}$: tum P : quod *Schütz* dicere Pbs : -rem RMdm 3 ego PΔ : hoc R possem λ 4 homo a meis λ : homo ans̄ Ant. : (homo) a mis (*vel* amis) $Z^{lb\beta}$: homo annis (hō ānis) R : humanus Δ eam Δ $Z^{lb\beta}$: causa (cā) R numquam (non-) Δ : quam R

meis afuerunt. tantum porro aberat ut binos scriberent, vix 5
singulos confecerunt. tuorum tamen ego nullum delictum
arbitror itemque te volo existimare; a me enim praetermis-
sum est ut dicerem me eos exire nondum velle. hui, quam
diu de nugis! de re enim nihil habeo quod loquar.

3 (6) De Dolabella tibi adsentior. coheredes, ut scribis, in Tus-
culano. de Caesaris adventu scripsit ad me Balbus non ante
Kal. Sext. de Attica optime, quod levius ac lenius et quod
4 (7) fert εὐκόλως. quod autem de illa nostra cogitatione scribis,
in qua nihil tibi cedo, ea quae novi valde probo, hominem,
domum, facultates. quod caput est, ipsum non novi sed au-
dio laudabilia, de ⟨S⟩crofa etiam proxime. accedit, si quid
hoc ad rem, εὐγενέστερος est etiam quam pater. coram igi- 5
tur, et quidem propenso animo ad probandum. accedit enim
quod patrem, ut scire te puto, plus etiam quam non modo tu
sed quam ipse scit, amo, idque et merito et iam diu.

13, 22

Scr. in Arpinati IV *Non. Quint., ut vid., an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 De Varrone non sine causa quid tibi placeat tam diligenter
exquiro. occurrunt mihi quaedam. sed ea coram. te autem
ἀσμεναίτατα intexo, faciamque id crebrius. proximis enim
tuis litteris primum te id non nolle cognovi.

5 a(b)fuerunt δZ[1] : affuerint RM 6 cum fecerunt (*om.* tuorum) R : conficerent P ego Z[(b)]λc : eo RΔ 3, 1 coheredes *Victorius* : cum h- RΔ 3 levius ac lenius Mb(?)ds : len- ac len- m : lev- ac lev- RZ[1] 4, 3 domum Δ : bonum R 4 laudabilia ς : -buta Δ : -bit ita R Scrofa ς : crof(f)a RΔ 5 εὐτενέστερος M, *num recte* (*cf. Gnomon, 56 (1984), 370*)?

Ep. 13, 22] 1, 3 ACMENAITATA RM : -νέστατα δ intexo RM(?)Z[b]λ : -x dm : -xui bs

2 De Marcello scripserat ad me Cassius antea, τὰ κατὰ μέρος Servius. o rem acerbam!

3 Ad prima redeo. scripta nostra nusquam malo esse quam apud te, sed ea tum foras dari cum utrique nostrum videbitur. ego et librarios tuos culpa libero neque te accuso, et tamen aliud quiddam ad te scripseram, Caerelliam quaedam habere ⟨quae a meis habere⟩ non potuerit. Balbo quidem 5 intellegebam sat faciendum fuisse; tantum nolebam aut obsoletum Bruto aut Balbo incohatum dari. Varroni, simul ac te videro, si tibi videbitur, mittam. quid autem dubitarim, cum videro te, scies.

4 Attributos quod appellas, valde probe. te de praedio Oviae exerceri moleste fero. de Bruto nostro perodiosum, sed vita fert. mulieres autem vix satis humane quae inimico animo s⟨e g⟩erant, cum ⟨in⟩ utraque officio pareat. Tullium scribam nihil fuit quod appellares; nam tibi mandas- 5 sem si fuisset. nihil enim est apud eum positum nomine voti, sed est quiddam apud illum meum. id ego in hanc rem statui conferre. itaque et ego recte tibi dixi ubi esset et tibi ille recte negavit. sed hoc quoque ipsum continuo adoriamur. lucum ⟨in⟩ hominibus non sane probo quod est desertior, sed ha- 10 bet εὐλογίαν. verum hoc quoque ut censueris, quippe qui omnia. ego ut constitui adero, atque utinam tu quoque eodem die! sin quid (multa enim), utique postridie. etenim coheredes, a quis sine te opprimi †militia† est.

2, 2 o Z[(b)]λc : *om.* Ω 3, 2 videbitur OR : iubetur Δ : videtur *Wesenberg* 5 quae … habere *Schmidt* : ad te ds : *om.* RMbm 6 sat Δ CZ[(b)]λ : satis Rb 4, 1 attributos P : ad tr- (ad tribunos bs) RΔ probo bs te *om.* R 2 Oviae *Schütz* : av- R 3 vita ita *Baiter* : ita v- *Orelli* iniquo *Lambinus* 4 se gerant *scripsi* : ferant RΔ in *add. Orelli* 6 enim est PΔ : est enim Rm 9 lucum *Bosius* : locum RΔ 10 in *addidi* 12 eadem c 13 sin Δ : si R 14 militia RΔZ[l] : mal- ς : *anne* iniurium?

5 Alteris iam litteris nihil ad me ⟨de⟩ Attica. sed id quidem in optima spe pono; illud accuso, non te sed illam, ne salutem quidem. at tu et illi et Piliae plurimam, nec me tamen irasci indicaris. epistulam Caesaris misi, si minus legisses.

13, 23

Scr. in Tusculano VI *Id. Quint. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Antemeridianis tuis litteris heri statim rescripsi; nunc respondeo vespertinis. Brutus mallem me arcesseret. nam et aequius erat, cum illi iter instaret et subitum et longum, et mehercule nunc, cum ita simus adfecti ut non possimus plane simul vivere (intellegis enim profecto in quo maxime po- 5 sita sit συμβίωσις), facile patiebar nos potius Romae una esse quam in Tusculano.

2 Libri ad Varronem non morabuntur. sunt enim adfecti, ut vidisti; tantum librariorum menda tolluntur. de quibus libris scis me dubitasse, sed tu videris. item quos Bruto mittimus in manibus habent librarii.

3 Mea mandata, ut scribis, explica. quamquam ista retentione omnis ait uti Trebatius; quid tu istos putas? nosti domum. qua re confice εὐλαβῶς. incredibile est quam ego ista

5, 1 de ς : *om.* RΔ 3 at PΔ : ac R

Ep. 13, 23] 1, 2 me Δ : et me R arcesseret PMm : ac(c)erseret (-rit) Rbds (*sic alibi quoque*) 4 ita Pbs : ista RMdm 5 in quo ORZ$^{\beta}$λc : quo Δ 2, 1 morabuntur *Turnebus* : -bantur RΔ adfecti *Gronovius* : deff- RM : def- Pδλ : detexti *Lambinus* '*scripturae veteris vestigia secutus*' 3 tu Δ : tu tamen R 4–3, 1 habent librarii. mea ς : h- librum ea (mea P) PΔ : hunc librum. mea R 2 uti *Victorius* : ut ei RΔ 3 quare Z$^{(b)}$λ : qua Δ : quam Rs εὐλαβῶς Z^{1} ('plane scriptum') λ : ΕΥΑΓΩC RΔZ^{b} : εὐλόγως ς : εὐαγώγως *Bosius*

non curem. omni tibi adseveratione adfirmo, quod mihi credas velim, mihi maiori offensioni esse quam delectationi 5
possessiunculas meas. magis enim doleo me non habere cui tradam quam habere qui utar. atque illud Trebatius se tibi dixisse narrabat; tu autem veritus es fortasse ne ego invitus audirem. fuit id quidem humanitatis, sed, mihi crede, iam ista non curo. qua re da te in sermonem et praesta et confice 10
et ita cum Polla loquere ut te cum illo Scaeva loqui putes ne⟨c⟩ existimes eos qui non debita consectari soleant quod debeatur remissuros. de die tantum videto, et id ipsum bono modo.

13, 24

Scr. in Tusculano v Id. Quint. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Quid est quod Hermogenes mihi Clodius, Andromenem sibi dixisse se Ciceronem vidisse Corcyrae? ego enim audita tibi putarem. nil igitur ne ei quidem litterarum? an non vidit? facies ergo ut sciam.

Quid tibi ego de Varrone rescribam? quattuor διφθέραι 5
sunt in tua potestate. quod egeris id probabo. nec tamen 'αἰδέομαι Τρῶας.' quid enim? sed ipsi quam res illa probaretur magis verebar. sed quoniam tu suscipis, in alteram aurem.

4 quod RM : quo δ 7 *post* quam *add.* delector ς, *alii alia* 8 invitus M *corr.* : inultus Δ : multis R 10 praesta *scripsi* : perseca RΔ 11 et ita cum polla ORλ : excita compella (-le ds) Δ Scaeva loqui λ : scevalo qui O : -llo qui Δ : scevola qui R : scenalo P 12 nec *Corradus* : ne RΔ eos PΔ : *om.* R

Ep. 13, 24] **1,** 2 corcyrae *vel sim.* ORλ : currere Δ enim s : eum RΔ 3 putarem *scripsi* : -aram RΔ : *anne* -abam*?* 4 *post* sciam *add.* vale c, *nova ep. seq.* 5 διφθέραι ς : -PIAI RΔZ[l(b)]

2 De retentione rescripsi ad tuas accurate scriptas litteras.
(25, 1) conficies igitur, et quidem sine ulla dubitatione aut retrectatione. hoc fieri et oportet et opus est.

13, 25

Scr. in Tusculano IV *Id. Quint. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 De Andromene ut scribis ita putaram. scisses enim mihique dixisses.

2 Tu tamen ita mihi de Bruto scribis ut de te nihil. quando autem illum putas? nam ego Romam prid. Id. Bruto ita volui scribere (sed, quoniam tu te legisse scribis, fui fortasse ἀσαφέστερος), me ex tuis litteris intellexisse nolle eum me quasi prosequendi sui causa Romam nunc venire. sed, quoniam 5 iam adest meus adventus, fac, quaeso, ne quid eum Idus impediant quo minus suo commodo in Tusculano sit. nec enim ad tabulam eum desideraturus eram (in tali enim negotio cur tu unus non satis es?), sed ad testamentum volebam, quod iam malo alio die, ne ob eam causam Romam venisse 10 videar. scripsi igitur ad Brutum iam illud quod putassem Idibus nihil opus esse. velim ergo totum hoc ita gubernes ut ne minima quidem re ulla Bruti commodum impediamus.

2, 2 sine ulla Pbs : si u- Mdm : si illa u- (illa *del.*) R retrectatione Cλ : retract- PΔ : retrott- R 3 hoc Δ : hec R

Ep. 13, 25] 2, 2 vale *post* Id(us) *add.* c *nova ep. seq.* bruto ita volui OR Ant. Z[(b)]λc : ita v- b- Δ 3 sed quoniam tu te legisse RΔ : quoniam secus te intellexisse λ *et Lambinus, 'partim coniectura ductus, partim cod. Torn. auctoritatem secutus'* : *fort.* sed q- tu secus id te leg- fui RΔ : et fui λ *et Lambinus* 6 tu fac R 8 in tali Δ : ni(c)hil RP 9 cur tu *Hervagius* : cultu RΔ es RMd : est bms 11 et scripsi R 13 in re *Turnebus*

3 Sed quid est tandem quod perhorrescas quia tuo periculo iubeam libros dari Varroni? etiam nunc, si dubitas, fac ut sciamus. nihil est enim illis elegantius. volo Varronem, praesertim cum ille desideret; sed est, ut scis, ‘δεινὸς ἀνήρ· τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳτο.’ ita mihi saepe occurrit vultus 5 eius querentis fortasse vel hoc, meas partis in iis libris copiosius defensas esse quam suas, quod mehercule non esse intelleges, si quando in Epirum veneris. nam nunc Alexionis epistulis cedimus. sed tamen ego non despero probatum iri Varroni et id, quoniam impensam fecimus in macrocolla, 10 facile patior teneri. sed etiam atque etiam dico, tuo periculo fiet. qua re si addubitas, ad Brutum transeamus; est enim is quoque Antiochius. o Academiam volaticam et sui similem! modo huc, modo illuc. sed, quaeso, epistula mea ad Varronem valdene tibi placuit? male mi sit si umquam quicquam 15 tam enitar. ergo [at ego] ne Tironi quidem dictavi, qui totas περιοχὰς persequi solet, sed Spintharo syllabatim.

13, 26

Scr. Asturae prid. Id. Mai. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 De Vergili parte, valde probo. sic ages igitur. et quidem id erit primum, proximum Clodiae. quod si neutrum, metuo

3, 2 fac ut PΔ : ut R : fac c 3 est enim illis RΔ : est i- b : enim i- est c *fort.* Varroni 6 eius Pbds : ei es RMm vel hoc Δ : vel hec R : *om.* E 7 non esse intelliges EORZ(b)λc : i- non e- Δ 9 tamen ego Δ : ego t- R : ego cum P 10 quoniam PΔ : ipsum Rd macrocolla] *vide ed. Cantab. meae tom. V, p. 414* 12 addubitas Δ : du- R 13 o aca- PΔ : ocha- R : aca- E 16 tam enitar Δ (tum s, nit- d) Z[b] : tamen en- R : t- utar P : tantum en- *scribendum vix credo* ergo *Schütz* : ergo at ego RΔZ[b] : at ego λ

Ep. 13, 26] 1, 2 proximum C : max- PΔ : et max- R

ne turbem et irruam in Drusum. intemperans sum in eius rei cupiditate quam nosti. itaque revolvor identidem in Tusculanum. quidvis enim potius quam ut non hac aestate absolvatur. 5

2 Ego, ut tempus est nostrum, locum habeo nullum ubi facilius esse possim quam Asturae. sed quia qui mecum sunt, credo quod maestitiam meam non ferunt, domum properant, etsi poteram remanere, tamen, ut scripsi tibi, proficiscar hinc, ne relictus videar. quo autem? Lanuvio conor equidem in Tusculanum. sed faciam te statim certiorem. tu litteras conficies. equidem credibile non est quantum scribam, quin etiam noctibus; nihil enim somni. heri etiam effeci epistulam ad Caesarem; tibi enim placebat. quam non fuit malum scribi, si forte opus esse putares; ut quidem nunc est, nihil sane est necesse mittere. sed id quidem ut tibi videbitur. mittam tamen ad te exemplum fortasse Lanuvio, nisi forte Romam. sed cras scies. 5 10

13, 27

Scr. in Tusculano VIII *Kal. Iun. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 De epistula ad Caesarem, nobis vero semper rectissime placuit ut isti ante legerent. aliter enim fuissemus et in hos inofficiosi et in nosmet ipsos, si illum offensuri fuimus, pae-

3 ne turbem R (-be P) : nec ur- Δ 4 revolvor PΔ : relevor R **2,** 2 possim EΔ : -sum R 3 ferunt RΔ : ferem E 5 lanuvio b : -vium $Z^{(b)}$: -vi R : lani(v)o OΔ (*talia non semper commemoro*) 8 qui etiam *Wesenberg*

Ep. 13, 27] *novam ep. fecit c* **1,** 1 de epistola $OZ^{\beta(b)}\lambda c$: epistolam RΔ 2–3 in hos inofficiosi ς : in hos (hoc ds) off- P : in off- R

ne periculosi. isti autem ingenue, mihique gratum quod quid sentirent non reticuerunt; illud vero vel optime, quod ita 5 multa mutari volunt ut mihi de integro scribendi causa non sit. quamquam de Parthico bello, quid spectare debui nisi quod illum velle arbitrabar? quod enim aliud argumentum epistulae nostrae nisi κολακεία fuit? an, si ea quae optima putarem suadere voluissem, oratio mihi defuisset? totis igi- 10 tur litteris nihil opus est. ubi enim ἐπίτευγμα magnum nullum fieri possit, ἀπότευγμα vel non magnum molestum futurum sit, quid opus est παρακινδυνεύειν? praesertim cum illud occurrat, illum, cum antea nihil scripserim, existimaturum me nisi toto bello confecto nihil scripturum fuisse. 15 atque etiam vereor ne putet me hoc quasi 'Catonis' μείλιγμα esse voluisse. quid quaeris? valde me paenitebat, nec mihi in hac quidem re quicquam magis ut vellem accidere potuit quam quod σπουδὴ nostra non est probata. incidissemus etiam in illos, in eis in cognatum tuum. 20

2 Sed redeo ad hortos. plane illuc te ire nisi tuo magno commodo nolo; nihil enim urget. quicquid erit, operam in Faberio ponamus. de die tamen auctionis, si quid scies. eum qui e Cumano venerat, quod et plane valere Atticam nuntiabat et litteras se habere aiebat, statim ad te misi. 5

4 quid ς : qui RΔ 5 reticuerunt Rb : retinu- Δ 9 κολακεία *Boot* (-κία *Victorius*) : colacia *vel sim.* RΔ 10 igitur Δ : his ig- P : his R 13 cum *om.* R 17 nec mihi P Ant. Fλ : ne mi R : ne cum Δ 2, 2 commodo Δ : cognoscis com- R nolo Δ : volo P : *om.* R in Z[(b)] : *om.* Ω 4 atticam *vel sim.* Pδ : -ca RM 5 vale *add.* c

13, 28

Scr. in Tusculano VII *Kal. Iun. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Hortos quoniam hodie eras inspecturus, quid visum tibi sit cras scilicet. de Faberio autem, cum venerit.

2 De epistula ad Caesarem, iurato mihi crede, non possum; nec me turpitudo deterret, etsi maxime debebat. quam enim turpis est adsentatio, cum vivere ipsum turpe sit nobis! sed ut coepi, non me hoc turpe deterret (ac vellem quidem; essem enim qui esse debebam), sed in mentem nihil venit. nam 5 quae sunt ad Alexandrum hominum eloquentium et doctorum suasiones vides quibus in rebus versentur. adulescentem incensum cupiditate verissimae gloriae, cupientem sibi aliquid consili dari quod ad laudem sempiternam valeret, cohortantur ad decus. non deest oratio. ego quid possum? ta- 10 men nescio quid e quercu exsculpseram quod videretur simile simulacri. in eo quia non nulla erant paulo meliora quam ea quae fiunt et facta sunt, reprehenduntur; quod me minime paenitet. si enim pervenissent istae litterae, mihi crede,

3 nos paeniteret. quid? tu non vides ipsum illum Aristoteli 15 discipulum, summo ingenio, summa modestia, postea quam rex appellatus sit, superbum, crudelem, immoderatum fuisse? quid? tu hunc de pompa, Quirini contubernalem, his nostris moderatis epistulis laetaturum putas? ille vero potius 5 non scripta desideret quam scripta non probet. postremo ut volet. abiit illud quod tum me stimulabat cum tibi dabam

Ep. 13, 28] 1, 1 visum Δ (tibi v- ds) : vis R 2, 5 debeam Z[(b)] 13 reprehenduntur ERΔ : -derunt P : *anne* -dunt? 3, 1 ipsum illum EΔ : il- ip- R aristoteli Mλ : -telis δ : -tilis ER 3 rex potitus *vetus liber Ursini, unde ipse* rerum potitus 7 cum (quom) *Wesenberg* : quod RΔ

πρόβλημα Ἀρχιμήδειον. multo mehercule magis nunc opto casum illum quam tum timebam, vel quem libebit.

Nisi quid te aliud impediet, mi optato veneris. Nicias a Dolabella magno opere arcessitus (legi enim litteras), etsi invito me tamen eodem me auctore, profectus est. 10

4 Hoc manu mea. cum quasi alias res quaererem de philolo- (29, 1) gis e Nicia, incidimus in Talnam. ille de ingenio nihil nimis, modestum et frugi. sed hoc mihi non placuit: se scire aiebat ab eo nuper petitam Cornificiam, Quinti filiam, vetulam sane et multarum nuptiarum; non esse probatum mulieribus, quod ita reperirent, rem non maiorem DCCC. hoc putavi te scire oportere. 5

13, 29

Scr. in Tusculano VI *Kal. Iun. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 (2) De hortis ex tuis litteris cognovi et Chrysippo. in villa, cuius insulsitatem bene noram, video nihil aut pauca mutata; balnearia tamen laudat maiora, de minoribus ait hiberna effici posse. tecta igitur ambulatiuncula addenda est; quam ut tantam faciamus quantam in Tusculano fecimus, prope di- 5

9 quem bs timebam δ : -at RM 10–11 a Dolabella c : ab D- λ : adolabellam M : a dolabella in (in m- o- a dol- d) δ : ad dolabellam R 4, 1 cum] *hinc novam ep incipiebant vulg. ante Schiche* qu(a)ererem PΔ : conq- R 2 Talnam C : tal. nam Δ : talem nam R : Thalnam *vulg.* 5 probatum 'q. v. c.' *ap. Lambinum* : -tam RΔ 7 vale *add.* c

Ep. 13, 29] *novam ep. c* 1, 1 et ex *Orelli* 2 pauca mutata bal- C : paucam aut atabal- R : paucam ut ad bal- Δ 4 ambulatiuncula bmλ : -at vincula Mds : -at iungula R est R : sunt ΔF 5 fecimus Δ : fac- R

midio minoris constabit isto loco. ad id autem quod volumus ἀφίδρυμα nihil aptius videtur quam lucus, quem ego noram; sed celebritatem nullam tum habebat, nunc audio maximam. nihil est quod ego malim. in hoc τὸν τῦφόν μου πρὸς θεῶν τροποφόρησον. reliquum est, si Faberius nobis 10
nomen illud explicat, noli quaerere quanti; Othonem vincas volo. nec tamen insaniturum illum puto; nosse enim mihi hominem videor. ita male autem audio ipsum esse tractatum
2 ut mihi ille emptor non esse videatur. quid enim pateretur?
(3) sed quid argumentor? si Faberium explicas, emamus vel magno; si m⟨in⟩us, ne parvo quidem possumus. Clodiam igitur. a qua ipsa ob eam causam sperare videor, quod et multo minoris sunt et Dolabellae nomen iam expeditum videtur, ut 5
etiam repraesentatione confidam. de hortis satis. cras aut te aut causam; quam quidem ⟨puto⟩ futuram Faberianam. sed si poteris.

3 ⟨Q.⟩ Ciceronis epistulam tibi remisi. o te ferreum qui
(30, 1) illius periculis non moveris! me quoque accusat. eam tibi epistulam †misissem†. nam illam alteram de rebus gestis eodem exemplo puto. in Cumanum hodie misi tabellarium. ei dedi tuas ad Vestorium quas Pharnaci dederas. 5

7 lucus ς : luctus RΔ 8 celebritatem ς : celer- Pb : sceler- RΔ 2, 2 si Δ : si enim R Faberianum *Manutius* 3 si minus bms : simus RMd nos possumus R sperare *Victorius* : spir- C : si r- RΔ 5 nomen iam c : nomē iam (*ex* nam?) P : nomemiam R : nomen nam Δ : n- tam *Boot* 6 confidam λ : commodam R : comidam *vel sim.* Δ satis] *cetera desunt in* R 7 aut etiam causam P puto *add. Baiter* : *anne* video? 3 Ciceronis ... dederas *huic ep. adiunxit* c, *ep.* 13, 30 *dant multi* 1 Q. *add. Lehmann* 3 misissem PΔ : misi ς nisi tuae simillima esset *vel sim. ante* mis- *excidisse coni. Mueller*

13, 30

Scr. in Tusculano v Kal. Iun. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Commodum ad te miseram Demean, cum Eros ad me venit.
(30, 2) sed in eius epistula nihil erat novi nisi auctionem biduo. ab ea igitur, ut scribis, et velim confecto negotio Faberiano; quem quidem negat Eros hodie, cras mane putat. ⟨a⟩ te colendus est; istae autem κολακεῖαι non longe absunt a 5 scelere. te, ut spero, perendie.

2 Mi, sicunde potes, erues qui decem legati Mummio fu-
(3) erint. Polybius non nominat. ego memini Albinum consularem et Sp. Mummium; videor audisse ex Hortensio Tuditanum. sed in Libonis annali XIIII annis post praetor est factus Tuditanus quam consul Mummius. non sane quadrat. 5 volo aliquem Olympiae aut ubivis πολιτικὸν σύλλογον more Dicaearchi, familiaris tui.

Ep. 13, 30] *novam ep. c. deest in* R 1, 1 cum ς : quomodo PΔ 2 biduo *Wesenberg* : -uum PΔ 4 a *add.* ς 5 colendus est (es b) Δ : tollendus P istae ... κολακείαι (*sic*) *Hervagius* : istae ... κολακίδες C : iste est ... ΚΟΛΚΕΙΝ P : ista ... ΚΟΛΑΚΕΙΝ (-άζειν δ) Δ 6 te P : *om.* Δ 6-2, 1 (perendie) mi sicunde Z^b : -diem sic unde (sicu-) PΔλ : -die sicunde b 2, 1 erues Z^b : er(r)uere PΔλ : erue *Baiter* fuerint P Ant. Fλ : -runt Δ 3 tuditanum b^2 : -tano Δ : -trio P 4 annis bs : xmus *vel sim.* Mdm : *om.* P (*spat.*) post pretor Pbs : posprecor Mdm 5–6 quadrat. volo ς : -atul(l)o $PΔZ^{(b)}$ 6 olympiae b : olimpia PΔ ubivis b : ubi visum Δλ : nisi v- P : ubi erit (mihi) visum *Wesenberg* : ubivis habitum *Schmidt*

13, 31

Scr. in Tusculano v Kal. Iun. an. 45 (§ 1)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 V Kal. mane accepi a Demea litteras pridie datas, ex quibus aut hodie aut cras ⟨te⟩ exspectare deberem. sed, ut opinor, idem [quod] ego qui exspecto tuum adventum morabor te. non enim puto tam expeditum Faberianum negotium futurum, etiam si est futurum, ut ⟨non⟩ habeat aliquid morae. 5
2 cum poteris igitur. quoniam etiamnum abes, Dicaearchi quos scribis libros sane velim mi mittas, addas etiam 'Καταβάσεως.'

3 De epistula ad Caesarem κέκρικα; atque id ipsum quod isti aiunt illum scribere, se nisi constitutis rebus non iturum in Parthos, idem ego suadebam in illa epistula. utrum liberet facere posset auctore m⟨e⟩. hoc enim ille exspectat videlicet, neque est facturus quicquam nisi de meo consilio. obsecro, 5 abiciamus ista et semiliberi saltem simus; quod adsequemur et tacendo et latendo.

4 Sed adgredere Othonem, ut scribis. confice, mi Attice, istam rem. nihil enim aliud reperio ubi et in foro non sim et tecum esse possim. quanti autem, hoc mihi venit in mentem: C. Albanius proximus est vicinus. is CIƆ iugerum de M.

Ep. 13, 31] *novam ep. c. deest in* R 1, 1 a demea P : de mea Δ 2 te *add.* ς 3 quod *del. Victorius* 4 expeditum δ : -ecum M : -ertum P 5 non *add.* ς mor(a)e bs : mori PMdm 6 potero P 2, 1 etiamnum (*vel* etiam nunc) *Orelli* : etiam dum PΔ 2 mi (mihi ds) mittas Δ : mihi inm- P 3, 1 κέκρικα $Z^{\beta}\lambda$: KEKBIKA PMZ^{lb} (*'ut ex littera quae est ordine quarta aeque facile fieri possit* ϱ *atque* φ *et vero facilius' Lambinus*) : Κελτικὰ Obms atqui *Wesenberg, fort. recte* 3 utrum M : me u- (iturum d) δ : ut u- F : sin u- $Z^{(b)}$: in u- Z^{β} : ut verum P 4 auctore me *Manutius* : au(c)torem PM : -re δ 4, 4 albanius Mbm : -nus ds : albinus P : Albinius *Corradus* ∞ Mm : CC b : V ds : o P

Pilio emit, ut mea memoria est, HS $\overline{|CXV|}$. omnia scilicet nunc minoris. sed accedit cupiditas, in qua praeter Othonem non puto nos ullum adversarium habituros. sed eum ipsum tu poteris movere, facilius etiam si Kanum haberes. o gulam insulsam! pudet me patris. rescribes si quid voles. 5

13, 32

Scr. in Tusculano IV *Kal. Iun. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Alteram a te epistulam cum hodie accepissem, nolui te una mea contentum. tu vero age, quod scribis, de Faberio. in eo enim totum est positum id quod cogitamus; quae cogitatio si non incidisset, mihi crede, istuc ut cetera non laborarem. quam ob rem, ut facis (istuc enim addi nihil potest), urge, insta, perfice. 5

2 Dicaearchi 'περὶ Ψυχῆς' utrosque velim mittas et 'Καταβάσεως.' 'Τριπολιτικὸν' non invenio et epistulam eius quam ad Aristoxenum misit. tris eos libros maxime nunc vellem; apti essent ad id quod cogito.

3 'Torquatus' Romae est. misi ut tibi daretur. 'Catulum' et 'Lucullum', ut opinor, antea. his libris nova prohoemia sunt addita, quibus eorum uterque laudatur. eas litteras volo ha-

5 est memoria P $\overline{CXV}$ *Mbm, quod recte interpretatus est Ernesti* : DCCCXV ds : CXI P : CX c 8 kanum Mm Ant. Fλ : hab : kavum P : canum ds gulam] *cf. Q. fr. 3, 7 (9), 9* 9 insulsam ds : -sum P (inf-) Mbm rescribes s : -bis PMbm : -ƀ d vale *add.* c

Ep. 13, 32] *novam ep.* c. *deest in* R 2, 1 utrosque P : -oque Mbm : *om.* ds 2 et epistolam *Victorius* : te epistola PΔ 3 ad bms : et PMd 3, 1 misi Z^bλ : iussi OPΔ

beas, et sunt quaedam alia. et quod ad te ⟨de⟩ decem legatis scripsi parum intellexi⟨sti⟩, credo quia διὰ σημείων scripseram. de C. Tuditano enim quaerebam, quam ex Hortensio audieram fuisse in decem. eum video in Libonis praetorem P. Popilio P. Rupilio ⟨consulibus⟩. annis XIIII ante quam praetor factus est legatus esse ⟨qui⟩ potuisset? – nisi admodum sero praetor est factus, quod non arbitror. video enim curulis magistratus eum legitimis annis perfacile cepisse. Postumium autem, cuius statuam in Isthmo meminisse te dicis, Aulum nesciebam fuisse. is autem est qui ⟨consul⟩ cum ⟨L.⟩ Lucullo fuit; quem tu mihi addidisti sane ad illum σύλλογον personam idoneam. videbis igitur, si poteris, ceteros, ut possimus πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις.

13, 33

Scr. in Tusculano IV *Non. Iun. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Neglegentiam miram! semelne putas mihi dixisse Balbum et Faberium professionem relatam? qui etiam eorum iussu mi-

4 alia et] aliae *Tyrrell* : et *cum anon. ap. Lambinum delendum vel* id *legendum putavit Orelli* ad δ : a PM de bms : *om.* PMdc 5 intellexisti *Lambinus* : -lexi P : -lexti *Pius* 8 P. (p.) PZ^bλ : L. (l.) Δ Popillio Z^b P. Rupilio Coss. annis ς : p. rupilio (-li b) annis bs : P. rupilian (-ilan d) Mdm : an P 9 qui *Castiglioni* : non ς 10 sero Pbs : ferro Mdm praetor *Pighius* : qu(a)estor PΔ 11 magistratus ς : -tum s : magis P : mage Δ 13 Aulum nesciebam (*i.e.* anesc-) *scripsi* : annis sc- $Z^β$: sc- P : nesc- *Muretus* is Pbm : his M : hic ds 13–14 cos. *et* L. *add. Wesenberg* 16 possimus ς : -semus PΔ vale *add.* c

Ep. 13, 33] *novam ep.* c. *deest in* R **1,** 2 qui *Wesenberg* : quin PΔλ eorum Pλ : in e- Md : me- b(?)ms 2 miseram b^2

serim qui profiteretur. ita enim oportere dicebant. professus est Philotimus libertus; nosti, credo, librarium. sed scribes, et quidem confectum. 5

2 Ad Faberium, ut tibi placet, litteras misi. cum Balbo autem puto te aliquid fecisse †H† in Capitolio. in Vergilio mihi nulla est δυσωπία. nec enim eius causa sane debeo et, si emero, quid erit quod postulet? sed videbis ne is, cum sit in Africa, ut Caelius. 5

De nomine tu videbis cum Crispo; sed si Plancus destinat, tum habet res difficultatem. te ad me venire uterque nostrum cupit; sed ista res nullo modo relinquenda est. Othonem quod speras posse vinci, sane bene narras. de aestimatione, ut scribis, cum agere coeperimus; etsi nihil scripsit nisi 10 de modo agri. cum Pisone, si quid poterit. Dicaearchi librum accepi et 'Καταβάσεως' exspecto.

3 * * * negotium dederis, reperiet ex eo libro in quo sunt senatus consulta Cn. Cornelio L. ⟨Mummio⟩ consulibus. de Tuditano autem, quod putas εὔλογον est, tum illum, quoniam fuit ad Corinthum (non enim temere dixit Hortensius), aut quaestorem ⟨aut⟩ tribunum mil. fuisse, idque potius 5 credo; sed tu de Antiocho scire poteris. vide etiam ⟨Spurius⟩ quo anno quaestor aut tribunus mil. fuerit; si neutrum †cadet†, in praefectis an in contubernalibus fuerit, modo fuerit in eo bello.

4 scribes OPλ : -bis Δ 2, 2 H *fort. pro 'hora' sequente numero iam amisso* 5 celius P : cal- Δ 6 crispo P : cuspio Δ 6–7 destinat tum Z^{l} : -atum PΔF 7 habet res P Ant. Z^{l} : -eres Δ : habet haberes F 10 cepimus P 12 accepi et C : accipiet PΔ 3, 1 *lac. agnovit Faërnus* (*vide comm. meum*) 2 Mummio *add. Manutius* 5 aut quaestorem aut *idem* : ad q- PΔ fuisse, idque p- *Ernesti* : i- p- f- PΔ 6 credo. sed tu ς : sed credo te PΔ Spurius *addidi* (*cf. AJPh.* 96 (1975), 334) 7 si neutrum Z^{lb} : sive u- PΔ 7–8 cadet in OPZ^{lb} : ea de in Md : eadem bms : quadret in *Bosius* : *fort.* cadet in tempus, in 8 an Z^{l} : aut PΔ

13, 33a

Scr. in Tusculano fort. VII *Id. Quint. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 (33, 4) De Varrone loquebamur: lupus in fabula. venit enim ad me et quidem id temporis ut retinendus esset. sed ego ita egi ut non scinderem paenulam. memini enim tuum 'et multi erant nosque imparati.' quid refert? paulo post C. Capito cum T. Carrinate. horum ego vix attigi paenulam. tamen remanse- 5 runt ceciditque belle. sed casu sermo a Capitone de urbe augenda, a ponte Mulvio Tiberim perduci secundum montis Vaticanos, campum Martium coaedificari, illum autem campum Vaticanum fieri quasi Martium campum. 'quid ais?' inquam; 'at ego ad tabulam ut, si recte possem, Scapu- 10 lanos hortos.' 'cave facias' inquit; 'nam ista lex perferetur; vult enim Caesar.' audire me facile passus sum, fieri autem moleste fero. sed tu quid ais? quamquam quid quaero? nosti diligentiam Capitonis in rebus novis perquirendis. non concedit Camillo. facies me igitur certiorem de Idibus. ista enim 15 me res adducebat. eo adiunxeram ceteras, quas consequi tamen biduo aut triduo post facile potero. te tamen in via confici minime volo; quin etiam Dionysio ignosco. 2 (5) de Bruto quod scribis, feci ut ei liberum esset, quod ad me attineret. scripsi enim ad eum heri, Idibus iam eius opera mihi nihil opus esse.

Ep. 13, 33a] *novam ep.* c. *deest in* R **1, 2–3** *sic dist. Goodyear*[3], *56* : ut 'non sc- paenulam' (memini enim tuum, et 'multi ... imparati'). 3 tuum PMbmλ : tui ds et Δ : *om.* P : etenim *Reid* : *num* ii*?* 4 imparati δ : imper- PM 6 ceciditque OZ$^{(b)}$λc : -dique P : -di Δ 7 a ponte b : op- Mdm : op (*spat.*) P : e p- s perduci *Bosius* : duci C : pauci OPΔ 8 coaedificari *Lambinus* : cum ed- MdmZ^{b} : tum (a)ed- Pbsλ : totum aed- *Manutius* 10 agis P si recte P : scire te Δ 15 Camillo ς : -ilio PΔ **2, 1** bruto O(?)PC : hyuto Md : hyrcio s : hircio bm 3 iam *scripsi* : maii Mds : maiis bm : maias P : *del. Manutius*

13, 34

Scr. Asturae c. VII *Kal. Sept. an.* 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Asturam veni VIII Kal. H. XII. vitandi enim caloris causa Lanuvi tris horas acquieveram. tu velim, si grave non erit, efficias ne ante Nonas mihi illuc veniendum sit (id potes per Egnatium Maximum), illud in primis ut cum Publilio me [apene] absente conficias. de quo quae fama sit scribes. 'id populus curat scilicet!' non mehercule arbitror; etenim haec decantata erat fabula. sed complere paginam volui. quid plura? ipse enim adsum, nisi quid tu prorogas. scripsi enim ad te de hortis.   5

13, 35–36

Scr. in Tusculano III *Id. Quint. an.* 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 O rem indignam! gentilis tuus urbem auget quam hoc biennio primum vidit, et ei parum magna visa est quae etiam ipsum capere potuerit. hac de re igitur exspecto tuas litteras.
2 Varroni scribis te, simul ac venerit. dati igitur iam sunt nec tibi integrum est: hui, si scias quanto periculo tuo! aut

Ep. 13, 34] *novam ep. c. deest usque ad* efficias ne (*v.* 3) *in* R 1 Asturam ς : -r(a)e PΔ H. XII *scripsi* (*an* XI?) : iullii P : iul. Mbm : iulias ds : vesperi *Schmidt* (*post* veni *Schütz, ante* veni *Schiche*) 4 ut Z(b)λ : *om.* RΔ publilio M : publio Rδ me *Schütz* : me apene R : mea pene Δ : me p(a)ene bZ(b) 6 mehercle *Victorius* : mercedem R

Ep. 13, 35–36] 1, 2 quae] *anne* quem? 3 tuas litteras Rc : l- t- Δ 2, 1–2 dati ... est *interrog. fecit Schmidt* 2 hui si scias Δ : hinc (huic?) si scias enim R

fortasse litterae meae te retardarunt, si eas nondum legeras cum has proximas scripsisti. scire igitur aveo quo modo res se habeat. 5

3 (36) De Bruti amore vestraque ambulatione, etsi mihi nihil novi adfers sed idem quod saepe, tamen hoc audio libentius quo saepius, eoque mihi iucundius est quod tu eo laetaris, certiusque eo est quod a te dicitur.

13, 37

Scr. in Tusculano XII *Kal. Sept. an.* 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Has alteras hodie litteras. de Xenonis nomine et de Epiroticis $\overline{\text{XXXX}}$ nihil potest fieri nec commodius nec aptius quam ut scribis. id eras locutus mecum eodem modo.

2 Balbus minor mecum. nihil novi sane, nisi Hirtium cum Quinto acerrime pro me litigasse; omnibus eum locis facere maximeque in conviviis; cum multa de me, tum redire ad patrem; nihil autem ab eo tam ἀξιοπίστως dici quam alienissimos nos esse a Caesare, fidem nobis habendam non 5 esse, me vero etiam cavendum (φοβερ⟨όν⟩ ἂν ἦν nisi vide-

3 retardarunt Δ : -rent R 4 aveo Δ : habeo R 5 se habeat PMdm : se habeant ds : habeat R 3 de Bruti ... dicitur *huic ep. adnectit* c *addito* vale 2 *post* affers *habent haec* δ (*exp.* b) : de fratris filio et contumeliosis litteris ab illo sibi missis (*cf.* 13, 38, 1) hoc audio Δ : audio hoc R : hoc eo a- *Wesenberg*

Ep. 13, 37] **1,** 1 xen(n)onis RMm : ze- bds (*et sic alibi*) 3 id eras RMc : id erat Pδ : is erat *Gronovius* **2,** 1 mecum *del.* ς 2 facere RΔ : furere *Faërnus* 3 convicia *post* conviviis *coni. Tyrrell* tum ς : cum RΔ 4 ab eo *Corradus*: habeo RΔ tam R : *om.* Δ 6 φοβερὸν ἂν ἦν *Baiter* : -PANHN RMm : -ρὰν bds

rem scire regem me animi nihil habere), Ciceronem vero meum vexari. sed id quidem arbitratu suo.

3 Laudationem Porciae gaudeo me ante dedisse Leptae tabellario quam tuas acceperim litteras. eam tu igitur, si me amas, curabis, si modo mittetur, isto modo mittendam Domitio et Bruto.

4 De gladiatoribus, de ceteris quae scribis ἀνεμοφόρητα, facies me cottidie certiorem.

13, 37a

Scr. in Tusculano XIX *Kal. Sept., ut vid., an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

(37, 4) Velim, si tibi videtur, appelles Balbum et Offilium de auctione proscribenda. equidem locutus sum cum Balbo. placebat (puto conscripta habere Offilium omnia; habet et Balbus) – sed Balbo placebat propinquum diem et Romae; si Caesar moraretur, posse diem differri. sed is quidem adesse videtur. 5
totum igitur considera; placet enim Vestorio.

7–8 vero meum Pδ : m- v- R : v- m- v- M 3, 1 portiae b : portitie *vel sim.* RΔλ gaudeo ... Leptae *om.* R 4, 2 cottidie RΔ : quoque c

Ep. 13, 37a] *novam ep. hic incepi, a* de gladiatoribus (13, 37, 4) *L.R. Taylor* 5 posse diem Z^{lb} : -em diem OR : -e in diem diem Δ

13, 38

Scr. in Tusculano c. XVIII Kal. Sept. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Ante lucem cum scriberem contra Epicureos, de eodem oleo et opera exaravi nescio quid ad te et ante lucem dedi. deinde cum somno repetito simul cum sole experrectus essem, datur mi epistula a sororis tuae filio quam ipsam tibi misi; cuius est principium non sine maxima contumelia – sed for- 5 tasse οὐκ ἐπέστησεν. est autem sic: 'ego enim quicquid non belle in te dici potest –.' posse vult in me multa dici non belle, sed ea se negat approbare. hoc quicquam pote impurius? iam cetera leges (misi enim ad te) iudicabisque. Bruti nostri cottidianis adsiduisque laudibus, [ne] quas ab eo 10 de nobis haberi permulti mihi renuntiaverunt, commotum istum aliquando scripsisse aliquid ad me credo; ⟨credo⟩ et ad te, idque ut sciam facies. nam ad patrem de me quid scripserit nescio, de matre quam pie! 'volueram' inquit, 'ut quam plurimum tecum essem, conduci mihi domum et id ad te 15 scripseram. neglexisti. ita minus multum una erimus. nam ego istam domum videre non possum; qua de causa scis.'
2 hanc autem causam pater odium matris esse dicebat.

Nunc me iuva, mi Attice, consilio, 'πότερον δίκᾳ τεῖχος ὕψιον', id est utrum aperte hominem asperner et respuam, 'ἢ σκολιαῖς ἀπάταις.' ut enim Pindaro sic 'δίχα μοι νόος ἀτρέκειαν εἰπεῖν.' omnino moribus meis illud aptius, sed 5

Ep. 13, 38] *novam ep.* c 1, 1 epicureos de P : -ros (-reos bs, -rus m) deos Δ : -ros de eos R 2 ante δ : ḍante M : id ante Rc 4 mi Mmsλ : mihi Pb : in Rd sororis tu(a)e bms : soris tum RMd 6 enim *fort. delendum vel* egomet *vel* ego enimvero *legendum* 8 pote RM : -est δ 10 nostri bms : -is RMd ne *del. Hervagius* 12 scripsisse *anon. ap. Corradum* : -sisti RΔ : -si P credo *addidi* 2, 2 me iuva mi Rbm : me viuna mi E : me via mi M : iuva me ds 3 et RMc : ac Eδ

hoc fortasse temporibus. tu autem quod ipse tibi suaseris idem mihi persuasum putato. equidem vereor maxime ne in Tusculano opprimar. in turba haec essent faciliora. utrum igitur Asturae? quid si Caesar subito? iuva me, quaeso, consilio. utar eo quod tu decreveris. 10

13, 39

Scr. in Tusculano c. XVII Kal. Sept. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 O incredibilem vanitatem! ad patrem domo sibi carendum propter matrem: ⟨ad matrem⟩ plena pietatis. hic autem iam **2** languescit et ait sibi illum iure iratum. sed utar tuo consilio; σκολιὰ enim tibi video placere. Romam, ut censes, veniam, sed invitus; valde enim in scribendo haereo. 'Brutum' inquis 'eadem.' scilicet; sed nisi hoc esset, res me ista non cogeret. nec enim inde venit unde mallem neque diu afuit neque 5 ullam litteram ad me. sed tamen scire aveo qualis ei totius itineris summa fuerit. libros mihi de quibus ad te antea scripsi velim mittas et maxime Φαίδρου 'περὶ Θεῶν' et †ΠΑΛΙΔΟΣ†.

7 putato ORC : puto Δ 9 Asturam *Wesenberg* si Z^b : *om.* RΔ iuva d : via M : etiam iuva R

Ep. 13, 39] 1, 2 ad matrem *add. Orelli* plena $RZ^{\beta}\lambda$: -am Δ 3 sibi λ : tibi RΔ iratum Pbms : iur- RMd **2,** 1 tuo *om.* R 2 tibi (sibi λ) video $\Delta Z^{(b)}\lambda$: v- t- R : t- P 6 aveo ς : habeo RΔ ei *om.* R 8 θεῶν *Victorius* : OCωN RMm : ὅσσων c 9 ΠΑΛΙΔΟC *vel sim.* PMm : CIAΛIAOC, *ut vid.*, R : Παλλάδος *Orelli* : *anne* Διογένους περὶ Π- (*cf. Nat. D. 1, 41*)?

13, 40

Scr. in Tusculano c. XVI *Kal. Sept. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Itane? nuntiat Brutus illum ad bonos viros? εὐαγγέλια. sed ubi eos? nisi forte se suspendit. hic autem ut fultum est. ubi igitur φιλοτέχνημα illud tuum quod vidi in Parthenone, Ahalam et Brutum? sed quid faciat? illud optime, 'sed ne is quidem qui omnium flagitiorum auctor bene de nostro.' at 5 ego verebar ne etiam Brutus eum diligeret; ita enim significarat iis litteris quas ad me: 'ac vellem aliquid degustasse⟨s⟩ de fabulis.' sed coram, ut scribis.

2 Etsi quid mi auctor es? advolone an maneo? equidem et in libris haereo et illum hic excipere nolo; ad quem, ut audio, pater hodie ad Saxa †acronoma†. mirum quam inimicus ibat, ut ego obiurgarem. sed ego ipse κεκέπφωμαι. itaque posthac. tu tamen vide quid de adventu meo censeas, et τὰ 5 ὅλα cras, si perspici potuerint, mane, statim ut sciam.

Ep. 13, 40] 1, 2 fultum *varia coniecta sed nihil veri simile* est *om.* R ubi Δ : ibi R 3–4 Parthenone Ahalam *Manutius* : -no ne alia R (ala P) : -none Alani C : partenoneala M, *et sim.* δ 4 is Rδ : his M 5 est auctor *Wesenberg* 7 me : 'ac *idem* : mea est RM : me ast M *corr.* : me a se ds : meas. at bm : me : 'at *Orelli, cod. Tornesiano falso tribuens* degustasses *Gronovius* : -sse RΔ 2, 1 mi bds : mei Mm : etiam mei R equidem Δ : et q- R 2 nolo Δ : volo R 3 acronoma Z[lβ] : acrun- C : acrimonia R : summa acr- *Schmidt* 4 κεκέπφωμαι *Bosius* : κέπφωμα c : ΚΕΦΦΩΜΑ *vel sim.* RMbm 5 posthac tu c : post fac tu Δ : p- factum R vide *om.* R, *fort. recte* 6 *virgulam post* mane *posui*

13, 41

Scr. in Tusculano c. XV *Kal. Sept. an.* 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Ego vero Quinto epistulam ad sororem misi. cum ille quereretur filio cum matre bellum et se ob eam causam domo cessurum filio diceret, dixi illum commodas ad matrem litteras, ad te nullas. ille alterum mirabatur, de te autem suam culpam quod saepe graviter ad filium scripsisset de tua in 5 illum iniuria. quod autem relanguisse me dicit, ego ei tuis litteris lectis σκολιαῖς ἀπάταις significavi me non fore * * *
2 tum enim mentio Canai. omnino si id consilium placeret, esset necesse; sed, ut scribis, ratio est habenda gravitatis, et utriusque nostrum idem consilium esse debet, etsi in me graviores iniuriae et certe notiores. si vero etiam Brutus aliquid adferet, nulla dubitatio est. sed coram. magna enim res 5 et multae cautionis. cras igitur, nisi quid a te commeatus.

13, 42

Scr. in Tusculano ex. m. Dec. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Venit ille ad me 'καὶ μάλα κατηφής.' et ego '"σὺ δὲ δὴ τί σύννους;"' 'rogas?' inquit, 'cui iter instet et iter ad bellum,

Ep. 13, 41] 1, 2 esse et se *Wesenberg* 5 ad Q. f. scripsit R 6 me *scripsi* : se RΔ 7 *post* fore *excidisse vid.* ἄτεγκτον (*Tyrrell–Purser*) *vel sim.* 8 tum Δλ : cum R canai RΔλ : -ae *Bosius* : *anne* Kanai (*cf.* 13, 31, 4)? 2, 2 certe esset c ut EΔ : ut tu R 3 me Pc : mea Δ : (et sim.) in ea R 5 afferet RMdm : affert (adf-) Pbs 6 mult(a)e Pbms : -ta RMd vale *add.* c

Ep. 13, 42] *novam ep.* c 1, 1 et ego EΔ : ergo R 2 quoi iter λ : quo i- ERMc : quod i- δ et M : est ERδ

idque cum periculosum tum etiam turpe!' 'quae vis igitur?' inquam. 'aes' inquit 'alienum, et tamen ne viaticum quidem habeo.' hoc loco ego sumpsi quiddam de tua eloquentia; 5 nam tacui. at ille: 'sed me maxime angit avunculus.' 'quidnam?' inquam. 'quod mihi' inquit 'iratus est.' 'cur pateris?' inquam, 'malo enim ita dicere quam cur committis?' 'non patiar' inquit; 'causam enim tollam.' et ego: 'rectissime quidem; sed si grave non est, velim scire quid sit causae.' 'quia, 10 dum dubitabam quam ducerem, non satis faciebam matri; ita ne illi quidem. nunc nihil mihi tanti est. faciam quod volunt.' 'feliciter velim' inquam, 'teque laudo. sed quando?' 'nihil ad me' inquit 'de tempore, quoniam rem probo.' 'at ego' inquam 'censeo prius quam proficiscaris. ita patri quo- 15 que morem gesseris.' 'faciam' inquit 'ut censes.' hic dialogus sic conclusus est.

2 Sed heus tu, diem meum scis esse III Non. Ian.; aderis igitur.

3 Scripseram iam: ecce tibi orat Lepidus ut veniam. opinor, augures vult habere ad templum effandum. eatur; μὴ σκόρδου. videbimus te igitur.

5 habeo λc : *om.* Ω 8 cur (quur) EΔ : cur tu R 10 dum EΔ : cum R 14 probo. at *Victorius* : -bat ERΔ 15 proficiscaris Eδ : -sseris M : -sceris R : -scereris P 3, 2 vult *Boot* : nil Δ : ni(c)hil R : velle *Tyrrell* effandum *Beroaldus* (*cf. Linderski, The augural law* (*Aufstieg und Niedergang, II, 2223 sq.*) : effla- λ : affla- (adf-) RΔ eatur RΔZ(b)λ : fatur Zβ μὴ σκόρδου *Tyrrell* : MIACK- *vel sim.* RΔZ(b)

13, 43

Scr. in Tusculano prid. Id. Quint. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Ego vero utar prorogatione diei, tuque humanissime fecisti qui me certiorem feceris, atque ita ut eo tempore acciperem litteras quo non exspectarem, tuque ut ab ludis scriberes. sunt omnino mihi quaedam agenda Romae, sed consequemur biduo post. 5

13, 44

Scr. in Tusculano v Kal. Sext., ut vid., an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 O suavis tuas litteras! – etsi acerba pompa. verum tamen scire omnia non acerbum est, vel de Cotta – populum vero praeclarum, quod propter malum vicinum ne Victoriae quidem ploditur! Brutus apud me fuit; cui quidem valde placebat me aliquid ad Caesarem. adnueram; sed pompa me deterret. 5

2 Tu tamen ausus es Varroni dare! exspecto quid iudicet. quando autem perleget? de Attica probo. est quiddam etiam animum levari cum spectatione tum etiam religionis opinione et fama.

Ep. 13, 43] 4 *num* idem consequemur? 5 post Δ : posco OR (*sed* o *ad sequentia pertinet*)

Ep. 13, 44] 1, 1 o *om.* Δ : *de* OR *vide supra* 2 Cotta C : cocta R : tota Δ 5 adnueram bs : advene- RMm : vene- P : venerant d pompa me deterret *Orelli* : -pa videret RΔ : -pa deterret C 2, 3 cum Rb : tum Δ religionis opinione *Manutius* : religione opinionis RΔλ, *Schmidt* 4 fama δλ : flama M : flammi R : flaminis P : famae *Schmidt*

3 Cottam mi velim mittas; Libonem mecum habeo et habueram ante Cascam. Brutus mihi T. Ligari verbis nuntiavit, quod appelletur L. Corfidius in oratione Ligariana, erratum esse meum. sed, ut aiunt, μνημονικὸν ἁμάρτημα. sciebam Corfidium pernecessarium Ligariorum; sed eum video ante 5 esse mortuum. da igitur, quaeso, negotium Pharnaci, Antaeo, Salvio ut id nomen ex omnibus libris tollatur.

13, 45

Scr. in Tusculano c. III *Id. Sext. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Fuit apud me Lamia post discessum tuum epistulamque ad me attulit missam sibi a Caesare. quae quamquam ante data erat quam illae Diocharinae, tamen plane declarabat illum ante ludos Romanos esse venturum. in qua extrema scriptum erat ut ad ludos omnia pararet neve committeret ut 5 frustra ipse properasset. prorsus ex his litteris non videbatur esse dubium quin ante eam diem venturus esset, itemque Balbo, cum eam epistulam legisset, videri Lamia dicebat.

Dies feriarum mihi additos video sed quam multos fac, si me amas, sciam. de Baebio poteris et de altero vicino 10 Egnatio.

2 Quod me hortaris ut eos dies consumam in philosophia explicanda, currentem tu quidem; sed cum Dolabella vivendum esse istis diebus vides. quod nisi me Torquati causa teneret, satis erat dierum ut Puteolos excurrere possem et ad

3, 2 cascam Mms : castam Rd : causam b 3 corfidius P : curfi- RΔ : cursi- b 5 Corfidium *vulg.* : curfi- RΔ : cursi- P 6 negotium *om.* M 7 vale *add.* c

Ep. 13, 45] *novam ep.* c 1, 7 idemque *Victorius* 10 b(a)ebio OR Ant. Fc : babio Δ

3 tempus redire. Lamia quidem a Balbo, ut videbatur, audiverat multos nummos domi esse numeratos, quos oporteret quam primum dividi, magnum pondus argenti praeter praedia; auctionem primo quoque tempore fieri oportere. scribas ad me velim quid tibi placeat. equidem, si ex omnibus esset eligendum, nec diligentiorem nec officiosiorem nec mehercule nostri studiosiorem facile delegissem Vestorio, ad quem accuratissimas litteras dedi; quod idem te fecisse arbitror. mihi quidem hoc satis videtur. tu quid dicis? unum enim pungit, ne neglegentiores esse videamur. exspectabo igitur tuas litteras.

13, 46

Scr. in Tusculano prid. Id. Sext. an. 45 (§ 1)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Pollex quidem, ut dixerat ad Id. Sext., ita mihi Lanuvi prid. Id. praesto fuit, sed plane pollex, non index. cognosces igi-
2 tur ex ipso. Balbum conveni (Lepta enim de sua munerum curatione laborans me ad eum perduxerat), in eo autem Lanuvino quod Lepido tradidit. ex eo hoc primum: 'paulo

3, 3 dividi ς : die (dic m, dein s) vidi Δ : die R : di(?) P (*spat.*) praeter praedia: auctionem *Malaespina* : auct- pr- pr(a)edia (prandia Δ) RΔC 6 esset Pbs : esse Rdm 6–7 nec m- n- ... studiosiorem Z^bλc (*sed* mehercule *om.* Z^bλ) : *om.* Ω 10 negligentiores Rbs : neglegt- M : neglect- Pd : neglent- m 11 vale *add.* c

Ep. 13, 46] *novam ep.* c 1, 2 index δ : iudex PM : video R 2, 1–2 munerum curatione *Schmidt* : vi in cur- (incur-) Δ (vi *om.* bs) : vini cur- Rλ (*aut hoc aut illud* Z^l) 2 in eo R : meo Mdm : mea bs 3 hoc ds : h(a)ec Mbm : h' R

ante acceperam eas litteras in quibus magno opere se confirmat ante ludos Romanos.' legi epistulam. multa de meo 5
'Catone', quo saepissime legendo se dicit copiosiorem factum, Bruti 'Catone' lecto se sibi visum disertum. 〈tum〉 ex
3 eo cognovi cretionem Cluvi (o Vestorium neglegentem!), liberam cretionem testibus praesentibus sexaginta diebus. metuebam ne ille arcessendus esset. nunc mittendum est ut meo iussu cernat. idem igitur Pollex. etiam de hortis Cluvia- 5
nis egi cum Balbo. nil liberalius. se enim statim ad Caesarem scripturum, Cluvium autem a T. Hordeonio legare et Terentiae HS IↃↃↃ et sepulcro multisque rebus, nihil a nobis. subaccusa, quaeso, Vestorium. quid minus probandum quam Plotium unguentarium per suos pueros omnia tanto 10
ante Balbo, illum mi ne per meos quidem?

4 De Cossinio doleo; dilexi hominem. Quinto delegabo si quid aeri meo alieno superabit et emptionibus, ex quibus mi etiam aes alienum faciendum puto. de domo Arpini nil scio.

5 Vestorium nil est quod accuses. iam enim obsignata hac epistula noctu tabellarius noster venit et ab eo litteras diligenter scriptas attulit et exemplum testamenti.

4 eas RΔ : Caesaris *Schütz* : a Caesare *Beaujeu* : *fort.* eius (*Watt, per litteras*) *vel* has   se ORc : *om.* Δ   6 quo $Z^{(\beta)}\lambda$: qu(a)e RΔ   7 visum Pbm : iussum RMd : videri s   3, 1–2 tum *add. Graevius*   2 cluvii ... cretionem $Z^{b\beta}$c (*sed* Cluvio, Vest- c, cretionem *om.* Z^{β}) : *om.* Ω   6 ni(hi)l liberalius *Lambinus* : illib- ORC : lib- Δ   7 a tito OC : ạctito R : attico (act- P, athico d) PΔ   8 IↃↃↃ RM : L (*spat.*) d : LIIII P : IIII bms   a *om.* λ   4, 1 de Cossinio doleo s^2C (Cosi-) : de cofinio d- R (corf- P) : deos in iodoleo *vel sim.* Δ

13, 47

Scr. in Tusculano Id. Sext. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

'Postea quam abs te, Agamemno,' non 'ut venirem' (nam id quoque fecissem nisi Torquatus esset) sed ut scriberem 'tetigit auris nuntius, extemplo' instituta omisi; ea quae in manibus habebam abieci, quod iusseras edolavi.

Tu velim e Pollice cognoscas rationes nostras sumptuarias. turpe est enim nobis illum, qualiscumque est, hoc primo anno egere. post moderabimur diligentius. idem Pollex remittendus est ut ille cernat. plane Puteolos non fuit eundum cum ob ea quae ad te scripsi tum quod Caesar adest. Dolabella scribit se ad me postridie Idus. o magistrum molestum! 5 10

13, 47a

Scr. Asturae III *Kal. Sept. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 (2) Lepidus ad me heri vesperi litteras misit Antio. nam ibi erat. habet enim domum quam nos vendidimus. rogat magno opere ut sim Kalendis in senatu; me et sibi et Caesari vehementer gratum esse facturum. puto equidem nihil esse. dixisset enim tibi fortasse aliquid Oppius, quoniam Balbus est aeger. sed tamen malui venire frustra quam desiderari si 5

Ep. 13, 47] 1–3 *Ribbeck, I, p. 237* 3 auris ... instituta CZ$^{1(b)}$: *om.* Ω 10 *post* Idus *add.* vale, *ab* o *novam ep. incipit* c

Ep. 13, 47a] *novam ep. hinc Gruber (vide ad superiorem)* 1, 6 malui venire PMds : malum v- R : malim v- (*om.* tamen) m : v- malim b

opus esset ⟨et⟩ moleste ferre postea. itaque hodie Anti, cras ante meridiem domi. tu velim, nisi te impedivisti, apud nos prid. Kal. cum Pilia.

2 (3) Te spero cum Publilio confecisse. equidem Kalendis in Tusculanum recurram; me enim absente omnia cum illis transigi malo. Quinti fratris epistulam ad te misi, non satis humane illam quidem respondentem meis litteris sed tamen quod tibi satis sit, ut equidem existimo. tu videbis. 5

13, 48

Scr. in Tusculano XII *Kal. Sept. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Heri nescio quid in strepitu videor ⟨ex te⟩ exaudisse cum diceres te in Tusculanum venturum. quod utinam! iterum utinam! tuo tamen commodo.

Lepta me rogat ut, si quid sibi opus sit, accurram; mortuus enim Babullius. Caesar, opinor, ex uncia, etsi nihil adhuc; sed Lepta ex triente. veretur autem ne non liceat tenere hereditatem, ἀλόγως omnino, sed veretur tamen. is igitur si accierit, accurram; si minus, ⟨non⟩ ante quam necesse erit. tu Pollicem, cum poteris. 5

2 Laudationem Porciae tibi misi correctam. eo properavi ut, si forte aut Domitio filio aut Bruto mitteretur, haec mitteretur. id, si tibi erit commodum, magno opere cures velim, et

7 et *add. Wesenberg* ferrem *Victorius* antii bs : anui RMdm : an. VI. P 2, 1 publilio Md : publio Rbms 5 vale *add.* c

Ep. 13, 48] *novam ep.* c 1, 1 ex te *addidi* 4 mortuus bms : -uos Md : -uo R 5 babullius Δ (ball- d) : -io R 7 is Rs : his Δ 8 non *Graevius* : haut ς : *om.* RΔ : non veniam *Wesenberg* 2, 1 correctam. eo λ : -ta aveo R : -tam. aveo M : tam. ac eo δ

velim M. Varronis et Olli mittas laudationem, Olli utique.
nam illam legi, volo tamen regustare. quaedam enim vix 5
[mihi] credo legisse me.

13, 49

Scr. in Tusculano XI *Kal. Sept. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Atticae primum salutem, quam equidem rure esse arbitror;
multam igitur salutem, et Piliae.

De Tigellio, si quid novi. qui quidem, ut mihi Gallus
Fabius scripsit, μέμψιν ἀναφέρει mihi quandam iniquissi-
mam, ⟨m⟩e Phameae defuisse cum eius causam recepissem. 5
quam quidem receperam contra pueros Octavios Cn. filios
non libenter; sed et Phameae causa volebam. erat enim, si
meministi, in consulatus petitione per te mihi pollicitus si
quid opus esset; quod ego perinde tuebar ac si usus essem. is
ad me venit dixitque iudicem operam dare sibi constituisse 10
eo die ipso quo de Sestio nostro lege Pompeia in consilium
iri necesse erat. scis enim dies illorum iudiciorum praestitu-
tos fuisse. respondi non ignorare eum quid ego deberem
Sestio. quem vellet alium diem si sumpsisset, me ei non defu-
turum. ita tum ille discessit iratus. puto me tibi narrasse. non 15
laboravi scilicet nec hominis alieni iniustissimam iracun-
2 diam mihi curandam putavi. Gallo autem narravi, cum pro-

4 et olli mittas Δ : se colimitas R olli Δ : olim R 6 mihi *seclusi* (*sed cf. ed. meae Cantab. tom. VII, p. 88*) me O R Ant. F Z^{β}λc : *om.* Δ

Ep. 13, 49] 1, 1–2 Atticae ... Piliae *priori ep. adnexuit* c, vale *addito* 1 rure RΔλ : ruri ς 5 me Phameae ς : eph- RΔ 6 Octavios *vulg.* -ius RΔ (pro filios *habent* f. *vel* F.) 13 quid ds : quod RMb(?)m 14 quem ipse vellet R **2,** 1 narravi δ : -it RM

xime Romae fui, quid audissem, neque nominavi Balbum minorem. habuit suum negotium Gallus, ut scribit. ait illum me animi conscientia quod Phamean destituissem de ⟨se⟩ suspicari. qua re tibi hactenus mando, de illo nostro, si quid 5 poteris, exquiras, de me ne quid labores. est bellum aliquem libenter odisse et quem ad modum ⟨non omnibus dormire, ita⟩ non omnibus servire. etsi mehercule, ut tu intellegis, magis mihi isti serviunt, si observare servire est.

13, 50

Scr. in Tusculano c. x Kal. Sept. an. 45

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Admonitus quibusdam tuis litteris ut ad Caesarem uberiores litteras mittere instituerem, cum mihi Balbus nuper in Lanuvino dixisset se et Oppium scripsisse ad Caesarem me legisse libros contra Catonem et vehementer probasse, conscripsi de iis ipsis libris epistulam Caesari quae deferretur ad Dola- 5 bellam; sed eius exemplum misi ad Oppium et Balbum, scripsique ad eos ut tum deferri ad Dolabellam iuberent meas litteras si ipsi exemplum probassent. ita mihi rescripserunt, nihil umquam se legisse melius, epistulamque meam iusserunt dari Dolabellae. 10

2 Vestorius ad me scripsit ut iuberem mancipio dari servo suo pro mea parte Hetereio cuidam fundum Brinnianum, ut ipse ei Puteolis recte mancipio dare posset. eum servum, si

3 illum] i- dicere *Lambinus* : ille *Schmidt* 4 phame an RMd : -meam bms : -mee P 4–5 de se suspicari c : desusp- RΔ 6 aliquod R 7–8 non ... ita *add. Erasmus ex Fam. 7, 24, 1*

Ep. 13, 50] 1, 2 mittere Z(b)λ : -rem RΔ instituerem MZ(b)λ : -ram Rδ 5 iis bm : is R : his Pds : *om.* M 7 tum Δ : tamen R

tibi videbitur, ad me mittes; opinor enim ad te etiam scripsisse Vestorium. 5

3 De adventu Caesaris idem quod a te mihi scriptum est ab Oppio et Balbo. miror te nihildum cum Tigellio; velut hoc ipsum, quantum acceperit, prorsus aveo scire, nec tamen flocci facio.

4 Quaeris quid cogitem de obviam itione. quid censes nisi Alsium? et quidem ad Murenam de hospitio scripseram, sed opinor cum Matio profectum. Silius tuus igitur urgebitur.

5 Scripto iam superiore versiculo Eros mihi dixit sibi Murenam liberalissime respondisse. eo igitur utamur. nam Silius culcitas non habet. Dida autem, opinor, hospitibus totam villam concessit.

13, 51

Scr. in Tusculano IX *Kal. Sept. an. 45* (*§* 2)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Ad Caesarem quam misi epistulam eius exemplum fugit me tum tibi mittere. nec id fuit quod suspicaris, ut me puderet tui ne ridicule Micyllus, nec mehercule scripsi aliter ac si πρὸς ἴσον ὅμοιόνque scriberem. bene enim existimo de illis libris, ut tibi coram. itaque scripsi et ἀκολακεύτως et tamen 5 sic ut nihil eum existimem lecturum libentius.

3, 2 miror Δ : et m- R *hinc novam ep.* c ni(c)hil dum Δ : ni(c)hil RP 3 quantum] quo animo *Boot* **4,** 3 Silius tuus *scripsi* : salustius (sall- m) RΔ : Silius *Muretus* 5, 2 Sallustius *Corradus* 3 dida PΔ : tita R

Ep. 13, 51] **1,** 3 ne 'ridicule Micyllus –' *Goodyear*[2], 55 Micyllus c : micillus ΔZ[(l)] : militibus R : *om.* P (*spat.*) aliter scripsi R 5 ἀκολακεύτως δ : KAK- RM et *om.* δ

2 De Attica nunc demum mihi est exploratum; itaque ei de integro gratulare. Tigellium totum mihi, et quidem quam primum; nam pendeo animi. narro tibi, Quintus cras; sed ad me an ad te nescio. mi scripsit Romam VIII Kal. sed misi qui invitaret. etsi hercle iam Romam veniendum est, ne ille ante 5 advolet.

13, 52

Scr. in Puteolano, ut vid., XIV *Kal. Ian. an. 45*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 O hospitem mihi tam gravem ἀμεταμέλητον! fuit enim periucunde. sed cum secundis Saturnalibus ad Philippum vesperi venisset, villa ita completa a militibus est ut vix triclinium ubi cenaturus ipse Caesar esset vacaret; quippe hominum CIↃ CIↃ. sane sum commotus quid futurum esset 5 postridie; at mihi Barba Cassius subvenit, custodes dedit. castra in agro, villa defensa est. ille tertiis Saturnalibus apud Philippum ad H. VII, nec quemquam admisit; rationes, opinor, cum Balbo. inde ambulavit in litore. post H. VIII in balneum. tum audivit de Mamurra, vultum non mutavit. 10 unctus est, accubuit. ἐμετικὴν agebat; itaque et edit et bibit ἀδεῶς et iucunde, opipare sane et apparate nec id solum sed

2, 1 mihi totum R 3 narro O Ant. Z[(β b)]λ : varro R : narabo M : narr- δ 6 vale *add.* c

Ep. 13, 52] *novam ep.* c **1, 1** tam gravem ERΔλ : g- tamen *Boot* 5 .∞ ∞ . R : $\overline{\infty\ \infty}$ EMm : XXX bs : *om.* d (*spat.*) 6 at *Ernesti* : ac ERΔ 8 H. (h. m) VII. EMm : .VII. R : ħ. (horas) .VIII. bs : *om.* d 10 tum Ω : dum Z[l] audivit] *cf. Verr. 2, 1, 139* de Mustio auditum est *et Mil.* 47 nisi de Cyro audisset vultum Z[lb]c : *om.* Ω 12 iucunde ς : iocundi Ω

'bene cocto et
condito, sermone bono et, si quaeris, libenter.'

2 praeterea tribus tricliniis accepti οἱ περὶ αὐτὸν valde copiose. libertis minus lautis servisque nihil defuit. nam lautiores eleganter accepi. quid multa? homines visi sumus. hospes tamen non is cui diceres 'amabo te, eodem ad me cum revertere.' semel satis est. σπουδαῖον οὐδὲν in sermone, φιλόλογα multa. quid quaeris? delectatus est et libenter fuit. Puteolis se aiebat unum diem fore, alterum ad Baias. 5

Habes hospitium sive ἐπισταθμείαν odiosam mihi, dixi, non molestam. ego paulisper hic, deinde in Tusculanum.

Dolabellae villam cum praeteriret, omnis armatorum copia dextra sinistra ad equum nec usquam alibi. hoc ex Nicia. 10

13–14 *Lucil. 1122 M* et *del. Manutius* 2, 2 libertis bs : -tus Ω 3 accepi Ωλ : -pti b visi Oδ : iussi RM 4 cui *Victorius* : qui Ω amabo Rs : ambo Δ cum *om.* R

LIBER QUARTUS DECIMUS

14, 1

Scr. in suburbano Mati VII *Id. Apr. an. 44*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Deverti ad illum de quo tecum mane. nihil perditius; explicari rem non posse: 'etenim si ille tali ingenio exitum non reperiebat, quis nunc reperiet?' quid quaeris? perisse omnia aiebat (quod haud scio an ita sit; verum ille gaudens) adfirmabatque minus diebus XX tumultum Gallicum; in sermonem se post Id. Mart. praeterquam Lepido venisse nemini; ad summam, non posse istaec sic abire. o prudentem Oppium! qui nihilo minus illum desiderat, sed loquitur nihil quod quemquam bonum offendat. sed haec hactenus.

2 Tu quaeso quicquid novi (multa autem exspecto) scribere ne pigrere, in his de Sexto satisne certum, maxime autem de Bruto nostro. de quo quidem ille ad quem deverti Caesarem solitum dicere, 'magni refert hic quid velit, sed quicquid vult valde vult'; idque eum animadvertisse cum pro Deiotaro Nicaeae dixerit; valde vehementer eum visum et libere dicere; atque etiam (ut enim quidque succurrit libet scribere) proxime, cum Sesti rogatu apud eum fuissem exspectaremque sedens quoad vocarer, dixisse eum 'ego dubitem quin summo in odio sim, cum M. Cicero sedeat nec suo commo-

Ep. 14, 1] **1,** 1 perditius Pbds : -tus ERM 2 non (*alt.*) *om.* E 4 haud Rδ : aut EM affirmabatque Z^{b}λ : -matque Ω : -mabat c 6 lepido PF : -di ERΔ 7 ist(h)ec Eδ (-huc d) : ista et M(?) : ista R o *om.* E 9 haec hact-] h' act- E **2,** 4–5 volt ... volt Z^{b} (*'perspicue'*) : volet ... volet ΩZ$^{(t)}$λ 5 cum δ : tum ERM 8 sesti R : sexti EPΔ

do me convenire possit? atqui si quisquam est facilis, hic est. tamen non dubito quin me male oderit.' haec et eius modi multa. sed ad propositum: quicquid erit, non modo magnum sed etiam parvum, scribes. equidem nihil intermittam.

14, 2

Scr. in suburbano Mati(?) VI Id. Apr. an. 44

CICERO ATTICO SAL.

1 Duas a te accepi epistulas heri. ex priore theatrum Publiliumque cognovi, bona signa consentientis multitudinis. plausus vero L. Cassio datus etiam facetus mihi quidem 2 visus est. altera epistula de Madaro scripta, apud quem nullum †φαλάκωμα, ut putas. processit enim, sed minus diutius 3 sermone enim† sum retentus. quod autem ad te scripseram, obscure fortasse, id eius modi est: aiebat Caesarem secum, quo tempore Sesti rogatu veni ad eum, cum exspectarem sedens, dixisse 'ego nunc tam sim stultus ut hunc ipsum facilem hominem putem mihi esse amicum, qui tam diu sedens meum commodum exspectet?' habes igitur φαλάκρωμα inimicissimum oti, id est Bruti. 5

4 In Tusculanum hodie, Lanuvi cras, inde Asturae cogitabam. Piliae paratum est hospitium, sed vellem Atticam; verum tibi ignosco. quarum utrique salutem.

11 est (*pr.*) ERb : est si Δ

Ep. 14, 2] 1, 1 epistulas Δ : litteras R publilium M : publium Rδλ 2, 1 *num* Μαδαρῷ? 2 ΦΑΛΑΚΩΜΑ M : ΚΑΛ- R : σαλ- dm : φαλάκρωμα bsλ processit *etiam* Z[(t)] minus Δ : sedimus R diutius PΔZ[(tb)] : -us in R : diu eius *Manutius* 3, 2 obscure PC : obsecro RΔ 3 expectarem R : spect- ΔC 4 sim RMd : sum bms 5 qui R : quin M : cum δ 7 amicissimum bms 4, 1 *anne* Tusculano?

14, 3

Scr. in Tusculano V *Id. Apr. an. 44*

CICERO ATTICO SAL.

1 Tranquillae tuae quidem litterae. quod utinam diutius! nam Ma⟨t⟩ius posse negabat. ecce autem structores nostri ad frumentum profecti, cum inanes redissent, rumorem adferunt magnum Romae domum ad Antonium frumentum omne portari. πανικὸν certe; scripsisses enim. Corumbus Balbi 5 nullus adhuc. est mihi notum nomen; bellus enim esse dicitur architectus.

2 Ad obsignandum tu adhibitus non sine causa videris. volunt enim nos ita putare; nescio cur non animo quoque sentiant. sed quid haec ad nos? odorare tamen Antoni διάθεσιν; quem quidem ego epularum magis arbitror rationem habere quam quicquam mali cogitare. 5

Tu si quid πραγματικὸν habes rescribe; sin minus, populi ἐπισημασίαν et mimorum dicta perscribito. Piliae et Atticae salutem.

14, 4

Scr. Lanuvi IV *Id. Apr. an. 44*

CICERO ATTICO SAL.

1 Numquid putas me Lanuvi? at ego te istic cottidie aliquid novi suspicor. tument negotia. nam cum Matius, quid censes

Ep. 14, 3] 1, 1 tue quidem RMs : q- t- Pbdm 2 matius b^2 : maius RΔ$Z^{(t)}$ 6 est *Wesenberg* : et RΔ **2, 6** πραγματικὸν b : pragmaticon R : -cum Δ habes rescribe bsZ^t : -ere scribises M : -ere scribes Rdm sin Mbs : in Rdm 7 mimorum b (*in ras.*) s : minorum Mdm : minor R

Ep. 14, 4] 1, 1 nunquid ds : nunc q- ERMbm

cetero⟨s⟩? equidem doleo, quod numquam in ulla civitate accidit, non una cum libertate rem publicam recuperatam. horribile est quae loquantur, quae minitentur. ac vereor 5 Gallica etiam bella, ipse Sextus quo evadat.

2 Sed omnia licet concurrant, Idus Martiae consolantur. nostri autem ἥρωες quod per ipsos confici potuit gloriosissime et magnificentissime confecerunt; reliquae res opes et copias desiderant, quas nullas habemus. haec ego ad te. tu, si quid novi (nam cottidie aliquid exspecto), confestim ad me, et, si 5 novi nihil, nostro more tamen ne patiamur intermitti litterulas. equidem non committam.

14, 5

Scr. Asturae III *Id. Apr. an. 44* (*§ 3*)

CICERO ATTICO SAL.

1 Spero tibi iam esse ut volumus, quoniam quidem ἠσίτησας, cum leviter commotus esses; sed tamen velim scire quid agas. signa bella, quod Calven⟨n⟩a moleste fert se suspectum esse Bruto; illa signa non bona, si cum signis legiones veniunt ⟨e⟩ Gallia. quid tu illas putas quae fuerunt in Hi- 5 spania? nonne idem postulaturas? quid, quas Annius trans-

3 ceteros P : -ro ERΔ 2, 2 ipsos OMZ[t]λc : se i- ERδ 3 reliqu(a)e δ : -qua ERM 4 tu *R. Klotz* : ut ERΔ 7 equidem ERC : si q- Δ

Ep. 14, 5] 1, 1 ἠσίτησας Z[ltβ] : ICEITHCAC Ω : ἐσίγησας c 2 cum Z[t] : quem RΔ leviter Rds : leni- Mbm 3 Calvenna *scripsi* : -ena RΔ se R : *om.* Δ 4 signis Rbs : ins- Mdm 5 e *add.* ς 6 quas annius λ : qua s- R : qua sanius (quas a-) Δ transportavit ς : -tavi (-tam bm) RΔ

portavi⟨t⟩? †caninium† volui, sed μνημονικὸν ἁμάρτημα. a balneatore φυρμὸς πολύς. nam ista quidem Caesaris libertorum coniuratio facile opprimeretur, si recte saperet Antonius. 10

2 O meam stultam verecundiam! qui legari noluerim ante res prolatas, ne deserere viderer hunc rerum tumorem; cui certe si possem mederi, deesse non deberem. sed vides magistratus, si quidem illi magistratus, vides tamen tyranni satellites ⟨in⟩ imperiis, vides eiusdem exercitus, vides in latere 5 veteranos, quae sunt εὐρίπιστα omnia; eos autem qui orbis terrae custodi⟨i⟩s non modo saepti verum etiam magni esse debebant tantum modo laudari atque amari, sed parietibus contineri. atque illi quoquo modo beati, civitas misera.

3 Sed velim scire quid adventus Octavi, num qui concursus ad eum, num quae νεωτερισμοῦ suspicio. non puto equidem, sed tamen, quicquid est, scire cupio.

Haec scripsi ad te proficiscens Astura III Id.

7 caninium RΔ : *fort.* Asinium (C. As- *Boot*) *vel* Acilium 8 a balneatore (ab a- O) ORCZ$^{t\beta}$: ab alea- (aba-, a ba-) Δ 9 recte P : -ta RΔ 2, 1 o c : *om.* Ω 3 mederi deesse R : -ri desse λ : -ri disse Mm (*sed* me derid- M) : -ri odisse b : -ri ipse ds 4 illi Δ : illum R tamen *etiam* O 5 in *add.* ς 7 custodiis M *corr.* : -dis Δ : -des R non modo] *num ante* orbis *transponendum?* 7–8 magni esse debebant bmsς (*sed* -eant bms) : -nis sedebant M : -nis aedebant d : -ni sedebant R : magisse (*pro* magni esse) Z^b *pro* magni *varia praeter necessitatem coniecta* 3, 1 quid] qui *Wesenberg* 2 num qu(a)e PΔ : factus sit que R 4 III RΔZ^b : IIII Z^βλ

14, 6

Scr. Fundis prid. Id. Apr. an. 44 (§ 1)

CICERO ATTICO SAL.

1 Prid. Id. Fundis accepi tuas litteras cenans. primum igitur melius esse, deinde meliora te nuntiare. odiosa enim illa fuerant, legiones venire. nam de Octavio, susque deque. ex- specto quid de Mario; quem quidem ego sublatum rebar a Caesare. Antoni colloquium cum heroibus nostris pro re 5 nata non incommodum. sed tamen adhuc me nihil delectat praeter Idus Martias. nam quoniam Fundis sum cum Ligure nostro, discrucior Sestulli fundum a verberone Curtilio pos- 2 sideri; quod cum dico, de toto genere dico. quid enim mise- rius quam ea nos tueri propter quae illum oderamus? etiam- ne consules et tribunos pl. in biennium quos ille voluit? nullo modo reperio quem ad modum possim πολιτεύεσθαι. nihil enim tam σόλοικον quam tyrannoctonos in caelo esse, 5 tyranni facta defendi. sed vides consules, vides reliquos ma- gistratus, si isti magistratus, vides languorem bonorum. ex- sultant laetitia in municipiis. dici enim non potest quanto opere gaudeant, ut ad me concurrant, ut audire cupiant mea verba de re ⟨publica⟩. nec ulla interea decreta. sic enim 10 πεπολιτεύμεθα ut victos metueremus.

Haec ad te scripsi apposita secunda mensa; plura et πολι- τικώτερα postea, et tu quid agas quidque agatur.

Ep. 14, 6] 1, 2 enim illa Obs : i- e- RMdm 3 susque deque C : scis qu(a)e de qu(a)e Mdm : scis quid de eo b : scis quid ego s : que R 4 rebar a ς : -are (-ar e) RΔ 5 colloquium Rδ : con- quium EM 8 discrucior (*Manutius*) Sestulli *Badian, AJPh. 101, (1980) 470–478* : discrutior Sest. (*i.e.* Sestilii) C : distructor sesti illi R : destructo res est ulli Δ 2, 6 consules P : cos Rmc : eos Δ 7 exultant ς : -tat RΔ 10 re p. bs : re RMdm 11 ut si *Sandbach, fort. recte* (*cf. ed. meae Cantab. tom. VI, p. 322*) metueremus Δ : -res R

14, 7

Scr. in Formiano XVII *Kal. Mai. an. 44* (*§ 1*)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Postridie Idus Paulum in Caieta vidi. is mihi de Mario et de re publica aliqua, quaedam sane pessima. a te scilicet nihil; nemo enim meorum. sed Brutum nostrum audio visum sub Lanuvio. ubi tandem est futurus? nam cum reliqua tum de hoc scire aveo omnia. ego e Formiano exiens XVII Kal. ut 5 inde altero die in Puteolanum scripsi haec.

2 A Cicerone mihi litterae sane πεπινωμέναι et bene longae. cetera autem vel fingi possunt, πίνος litterarum significat doctiorem. nunc magno opere a te peto, de quo sum nuper tecum locutus, ut videas ne quid ei desit. id cum ad officium nostrum pertinet tum ad existimationem et dignita- 5 tem; quod idem intellexi tibi videri. omnino si ego evolo mense Quintili in Graeciam, sunt omnia faciliora; sed cum sint ea tempora ut certi nihil esse possit quid honestum mihi sit, quid liceat, quid expediat, quaeso, da operam ut illum quam honestissime copiosissimeque tueamur. 10

Haec et cetera quae ad nos pertinebunt, ut soles, cogitabis, ad meque aut quod ad rem pertineat aut, si nihil erit, quod in buccam venerit scribes.

Ep. 14, 7] *novam ep. incipiunt* b[2], *Brunus* : *superiori coniungunt codd. et edd. vett.* 1, 1 caieta RΔZ[(b)] : -ano λ is Rbm : hic M (*ut vid.*) ds 4 cum δ : quin RM 5 aveo Δ : a- (*sed* ab eo R) nunc R Ant. 2, 2 πίνος *Manutius* : ΠΕΙΝΟϹ Mms : ΠΕΙΠΟϹ R 6 videri bmsλ : -re RMd ego Rλ : ergo Δ (r *in* M *superscr. manus prima, ut vid.*) evolo *scripsi* : est volo PΔ : 'st volo λ : volo (n-?) R : ut volo *Wesenberg* 8 certe λ quod h-dλ 12 ni(c)hil erit Δ : e- n- R

14, 8

Scr. in Sinuessano XVI *Kal. Mai. an. 44*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Tu me iam rebare, cum scribebas, in actis esse nostris; at ego accepi XVII Kal. in deversoriolo Sinuessano tuas litteras. de Mario probe, etsi doleo L. Crassi nepotem. optime tamen etiam Bruto nostro probari Antonium. nam quod Iuniam scribis moderate et amice scriptas litteras attulisse, at mihi 5 Paulus dedit ad se a fratre missas; quibus in extremis erat sibi insidias fieri; se id certis auctoribus comperisse. hoc nec mihi placebat et multo illi minus. reginae fuga mihi non molesta est. Clodia quid egerit scribas ad me velim. de Byzantiis curabis ut cetera et Pelopem ad te arcesses. ego, ut 10 postulas, Baiana negotia chorumque illum de quo scire vis, cum perspexero, tum scribam, ne quid ignores.

2 Quid Galli, quid Hispani, quid Sextus agat vehementer exspecto. ea scilicet tu declarabis, qui cetera. nauseolam tibi tamen causam oti dedisse facile patiebar; videbare enim mihi legenti tuas litteras requiesse paulisper. de Bruto semper ad me omnia perscribito, ubi sit, quid cogitet; quem quidem 5 ego spero iam tuto vel solum tota urbe vagari posse. verum tamen.

Ep. 14, 8] *novam ep. incipiunt* b[2], *Brunus* : *superiori coniungunt codd. et edd. vett.* 1, 1 at c : et RΔ 2 in dev- sin- M *corr.* : inde versoliolos in vessano *vel sim.* RΔ 3 probe M *corr.* : -bes RMdm : -bo bs nepotem R : ne putem Δ tamen *Corradus* : tam RΔ : iam *Moser* 5 attulisse at R (at *etiam* Z[t]) : -set M : -se δ 9 est *Wesenberg* : sed RM : est. sed δ 10 arcesses Z[t(b)] : arces RΔ 12 scribam δ : aribam RM 2, 2 ea bms : eas RMd tu declarabis Δ : tute dabis R 3 tamen *scripsi* : tum R : tum in Δ : tui b : tuam *Schütz* enim PΔ : *om.* R

14, 9

Scr. in Puteolano XV *Kal. Mai. an.* 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 De re publica multa cognovi ex tuis litteris, quas quidem multiiugis accepi uno tempore a Vestori liberto. ad ea autem quae requiris brevi respondebo. primum vehementer me Cluviana delectant. sed quod quaeris quid arcessierim Chrysippum, tabernae mihi duae corruerunt reliquaeque rimas 5 agunt; itaque non solum inquilini sed mures etiam migraverunt. hanc ceteri calamitatem vocant, ego ne incommodum quidem. o Socrate et Socratici viri! numquam vobis gratiam referam. di immortales, quam mihi ista pro nihilo! sed tamen ea ratio aedificandi initur, consiliario quidem et aucto- 10 re Vestorio, ut hoc damnum quaestuosum sit.

2 Hic turba magna est eritque, ut audio, maior; duo quidem quasi designati consules. o di boni! vivit tyrannis, tyrannus occidit! eius interfecti morte laetamur cuius facta defendimus! itaque quam severe nos †M. Cutius† accusat, ut pudeat vivere, neque iniuria. nam mori miliens praestitit quam 5 haec pati; quae mihi videntur habitura etiam vetustatem.

3 Et Balbus hic est multumque mecum. ad quem a Vetere litterae datae prid. Kal. Ian., cum a se Caecilius circumsederetur et iam teneretur, venisse cum maximis copiis Pacorum Parthum; ita sibi esse eum ereptum multis suis amissis. in qua re accusat Volcacium. ita mihi videtur bellum illud in- 5 stare. sed Dolabella et Nicias viderint. idem Balbus meliora

Ep. 14, 9] *novam ep. incipit* b^2 : *superiori coniungunt codd. et edd. vett.* 1, 8 socrate ERMZ^t : -tes δ 2, 2 o *om.* E 4 cutius M (cicius (?) *prius scr. sed del.*) Z^t : curt- Eδ : tut- RF : tuc- P : curius Z^{β}λ *fort. recte,* M'. *pro* M. *posito* : mutius Ant. 3, 2 c(a)ecilius RC : catil- Δ 3 et iam Pbs : etiam Mdm : et R pacorum bs : pauc- RMd 5 mihi bs : nihil RMdm illud Δ : istud R

de Gallia. XXI die litteras habebat Germanos illasque nationes re audita de Caesare legatos misisse ad Aurelium, qui est praepositus ab Hirtio: se quod imperatum esset esse facturos. quid quaeris? omnia plena pacis, aliter ac mihi Calvenna dixerat. 10

14, 10

Scr. in Cumano XIII *Kal. Mai. an. 44* (*§ 3*)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Itane vero? hoc meus et tuus Brutus egit ut Lanuvi esset, ut Trebonius itineribus deviis proficisceretur in provinciam, ut omnia facta, scripta, dicta, promissa, cogitata Caesaris plus valerent quam si ipse viveret? meministine ⟨me⟩ clamare illo ipso primo Capitolino die senatum in Capitolium a praetoribus vocan⟨dum⟩? di immortales, quae tum opera effici potuerunt laetantibus omnibus bonis, etiam sat bonis, fractis latronibus! Liberalia tu accusas. quid fieri tum potuit? iam pridem perieramus. meministine te clamare causam perisse si funere elatus esset? at ille etiam in foro combustus laudatusque miserabiliter servique et egentes in tecta nostra cum facibus immissi. quae deinde? ut audeant dicere 'tune contra Caesaris nutum?' haec et talia ferre non possum. itaque γῆν πρὸ γῆν cogito; tua tamen ὑπηνέμιος. 5 10

8 Aurelium] *vel praenomen excidisse vel nomen infrequentius latere suspicor* 10 calvenna ERΔ : -ena ς 11 dixerat ς : -rit ERΔ

Ep. 14, 10] *novam ep. incipit* b[2] : *superiori coniungunt codd. et edd. vett.* 1, 4 me b[2], *Lambinus* : *om.* Ω clamari *Corradus* 6 vocandum *Housman* : vocari ERΔ, *quo servato* debere *add. Mueller* (*post* die *Reid*) qu(a)e tum Eδ : quantum RM effici bms : -caci ERMd 7 sat RΔ : sic E 13 talia EORZ[t] : alia Δ

2 Nausea iamne plane abiit? mihi quidem ex tuis litteris coniectanti ita videbatur. redeo ad Teba⟨nos, Ba⟩ssos, Scaevas, Fangones. hos tu existimas confidere se illa habituros stantibus nobis? in quibus plus virtutis putarunt quam experti sunt. pacis isti scilicet amatores et non latrocini aucto- 5 res. at ego, cum tibi de Curtilio scripsi Sestullianoque fundo, scripsi de Censorino, de Messalla, de Planco, de Postumo, de genere toto. melius fuit perisse illo interfecto, quod numquam accidisset, quam haec videre.

3 Octavius Neapolim venit XIIII Kal. ibi eum Balbus mane postridie, eodemque die mecum in Cumano; illum hereditatem aditurum. sed, ut scribis, †ῥιξοθεμιν† magnam cum Antonio. Buthrotia mihi tua res est, ut debet, eritque curae. quod quaeris iamne ad cen⟨ten⟩a Cluvianum, adventare vi- 5 detur; sed primo anno $\overline{\text{LXXX}}$ detersimus.

4 Quintus pater ad me gravia de filio, maxime quod matri nunc indulgeat cui antea bene merenti fuerit inimicus. ardentis in eum litteras ad me misit. ille autem quid agat si scis nequedum Roma es profectus, scribas ad me velim, et hercule si quid aliud. vehementer delecto⟨r⟩ tuis litteris. 5

2, 2 coniectanti C : conlect- OR : cum l(a)et- Δ videbatur Rs : -bitur Δ Tebanos (*iam Münzer*) Bassos *Badian, AJPh. 101 (1980) 478–482* : tebassos (te b-) Ωλ : the- bds sc(a)evas Mλ : scacuas ς : sevas O (*de lit.* a *dubitavit Lehmann*) : scenas. suevos d : suevos ERbms : sic nos P 3 Fangones *Ihm* : frangones (franco- E, fraco- R, fratico- P) Ωλ 6 Sestullianoque *Badian l.c. 472–474* (*cf. ad* 14, 6, 1) : sestulita- RΔ (sext- ds, (scripsi)sses tul- O(?)R) : Sextilia- *Manutius* 7 messal(l)a RΔ : Mustela *Manutius* 8 genere toto Δ : t- g- R 3, 1 XIII c 3 ΡΙΞΟΘΕΜΙΝ (-ΟΤΕΜΙΗ P) Ω : ΡΙΖΟ- Z(b)λ : *fort.* rixam (*Tyrrell–Purser*) timet 5 centena Cluvianum b² *in marg.* : cena(m) clav- Ω (cenam *etiam* Zᵗ) 4, 1 gravia PΔ : -iora R 4 Roma es ς : rome es OR : rome Δ 5 delector Pδ : -to Ω

14, 11

Scr. in Puteolano(?) XI *Kal. Mai. an. 44* (*§ 1*)

CICERO ATTICO SAL.

1 Nudius tertius dedi ad te epistulam longiorem; nunc ad ea quae proxime. velim mehercule Asturae Brutus. ἀκολασίαν istorum scribis. an censebas aliter? equidem etiam maiora exspecto. cum [equidem] contionem lego de 'tanto viro', de 'clarissimo civi', ferre non queo. etsi ista iam ad risum. sed 5 memento, sic alitur consuetudo perditarum contionum, ut nostri illi non heroes sed di futuri quidem in gloria sempiterna sint sed non sine invidia, ne sine periculo quidem. verum illis magna consolatio conscientia maximi et clarissimi facti; nobis quae, qui interfecto rege liberi non sumus? sed haec 10 fortuna viderit, quoniam ratio non gubernat.

2 De Cicerone quae scribis iucunda mihi sunt; velim sint prospera. quod ver⟨o cur⟩ae tibi est ut ei suppeditetur ad usum et cultum copiose, per mihi gratum est, idque ut facias te etiam ⟨atque etiam⟩ rogo. de Buthrotiis et tu recte cogitas et ego non dimitto istam curam. suscipiam omnem etiam 5 actionem, quam video cottidie faciliorem. de Cluviano, quoniam in re mea me ipsum diligentia vincis, res ad centena perducitur. ruina rem non fecit deteriorem, haud scio an iam fructuosiorem.

Hic mecum Balbus, Hirtius, Pansa. modo venit Octavius, 10 et quidem in proximam villam Philippi, mihi totus deditus. Lentulus Spinther hodie apud me; cras mane vadit.

Ep. 14, 11] 1, 4 cum *Victorius* : quin RΔ equidem RΔ : etiam ς : *secl. Wesenberg* : *fort.* enim 8 sine invidia ne Z[(t)b] : *om.* Ω 10 quae] que Δ : quid R 11 ratio non OR : -one Δ 2, 2 vero cure ς : vere RMdmZ[(t)] : cur(a)e bs 4 atque etiam *add. Orelli* 5 etiam PΔC : tuam R 8 ruina *Victorius* : una Δ : unam R : uni Z[t] an etiam *Lambinus*

14, 12

Scr. Puteolis x Kal. Mai. an. 44 (§ 3)

CICERO ATTICO SAL.

1 O mi Attice, vereor ne nobis Idus Martiae nihil dederint praeter laetitiam et odi poenam ac doloris. quae mihi istinc adferuntur! quae hic video! 'ὦ πράξεως καλῆς μέν, ἀτελοῦς δέ.' scis quam diligam Siculos et quam illam clientelam honestam iudicem. multa illis Caesar, neque me invito (etsi Latinitas erat non ferenda. verum tamen). ecce autem Antonius accepta grandi pecunia fixit legem 'a dictatore comitiis latam' qua Siculi cives Romani; cuius rei vivo illo mentio nulla. quid? Deiotari nostri causa non similis? dignus ille quidem omni regno, sed non per Fulviam. sescenta similia. verum illuc referor: tam claram tamque testatam rem tamque iustam, Buthrotiam, non tenebimus aliqua ex parte? et eo quidem magis quo ista plura?

2 Nobiscum hic perhonorifice et peramice Octavius. quem quidem sui Caesarem salutabant, Philippus non, itaque ne nos quidem; quem nego posse ⟨esse⟩ bonum civem. ita multi circumstant, qui quidem nostri⟨s⟩ mortem minitantur, negant haec ferri posse. quid censes cum Romam puer venerit, ubi nostri liberatores tuti esse non possunt? ⟨qui⟩ quidem semper erunt clari, conscientia vero facti sui etiam bea-

Ep. 14, 12] 1, 2 et odii p(a)enam ERΔZ[lb] : et o- ple- Pλ : taedii ple- *Woelfflin* (*cf. ed. meae Cantab. tom. VII, p. 89 et Hor. Epist. 1, 2, 61*) istinc ERδ: -im Mλ 3 ἀτελοὺς (*sed* ἀθε-) s : -ΛΟC RPMm 11 referor Z[(β)] : -ro EPΔ : -rro R : me refero *Wesenberg* (me illuc r- *Lambinus*) 2, 1 peramice EORCZ[t] : am- Δ 3 esse *add. Lambinus* 4 qui M : cui ERδ nostris *Victorius* : -ri ERΔ 5 negant Z[tb] : -at ERΔ ferri EPΔ : fieri RZ[(t)]λ 6 tuti ERMds : tuto bm qui *add. Victorius* 6–7 quidem semper M : s- q- ERδ

ti; sed nos, nisi me fallit, iacebimus. itaque exire aveo 'ubi nec Pelopidarum', inquit. haud amo vel hos designatos, qui etiam declamare me coegerunt, ut ne apud aquas quidem 10 acquiescere liceret. sed hoc meae nimiae facilitatis; nam id erat quondam quasi necesse, nunc, quoquo modo se res habet, non est item.

3 Quam dudum nihil habeo quod ad te scribam! scribo tamen, non ut delectem meis litteris sed ut eliciam tuas. tu si quid erit de ceteris, de Bruto utique quicquid. haec conscripsi X Kal., accubans apud Vestorium, hominem remotum a dialecticis, in arithmeticis satis exercitatum. 5

14, 13

Scr. in Puteolano VI *Kal. Mai. an. 44*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Septimo denique die litterae mihi redditae sunt quae erant a te XIII Kal. datae; quibus quaeris, idque etiam me ipsum nescire arbitraris, utrum magis tumulis prospectuque an ambulatione ἁλιτενεῖ delecter. est mehercule, ut dicis, utriusque loci tanta amoenitas ut dubitem utra anteponenda sit. 5

'ἀλλ' οὐ δαιτὸς ἐπηράτου ἔργα μέμηλεν,
ἀλλὰ λίην μέγα πῆμα, διοτρεφές, εἰσορόωντες
δείδιμεν· ἐν δοιῇ δὲ σαωσέμεν ἢ ἀπολέσθαι.'

2 Quamvis enim tu magna et mihi iucunda scripseris de D. Bruti adventu ad suas legiones, in quo spem maximam vi-

8–9 *Ribbeck*³, *I, p.* 292 ubi ... quicquid (3, *v.* 3) *om.* ERP 9 aut (haud m) hamo Mm 3, 2 delectem Mdλ : -ter bms : te delectem *Lambinus, fort. recte* meis *Manutius* : his Δ

Ep. 14, 13] *novam ep. constituit Manutius* : *cum superiore in codd. cohaeret* 1, 2 idque ER : atque OΔ 3 prospectuque Δ : -tioneque ER 4 est ERM : et δ

deo, tamen, si est bellum civile futurum (quod certe erit si Sextus in armis permanebit, quem permansurum esse certo scio), quid nobis faciendum sit ignoro. neque enim iam lice- 5
bit, quod Caesaris bello licuit, neque huc neque illuc. quemcumque enim haec pars perditorum laetatum Caesaris morte putavit (laetitiam autem apertissime tulimus omnes), hunc in hostium numero habebit; quae res ad caedem maximam spectat. restat ut in castra Sexti aut, si forte, Bruti nos confe- 10
ramus, res odiosa et aliena nostris aetatibus, incerto exitu belli – et nescio quo pacto tibi ego possim, mihi tu dicere

'τέκνον ἐμόν, οὔ τοι δέδοται πολεμήια ἔργα,
ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο.'

3 Sed haec fors viderit, ea quae talibus in rebus plus quam ratio potest. nos autem id videamus quod in nobis ipsis esse debet, ut quicquid acciderit fortiter et sapienter feramus et accidisse hominibus meminerimus, nosque cum multum litterae tum non minimum Idus quoque Martiae consolentur. 5

4 Suscipe nunc meam deliberationem qua sollicitor; ita multa veniunt in mentem in utramque partem. ⟨si⟩ proficiscor, ut constitueram, legatus in Graeciam, caedis impendentis periculum non nihil vitare videor, sed casurus in aliquam vituperationem quod rei publicae defuerim tam gravi tem- 5
pore. sin autem mansero, fore me quidem video in discrimine, sed accidere posse suspicor ut prodesse possim rei publicae. iam illa consilia privata sunt, quod sentio valde esse utile ad confirmationem Ciceronis me illuc venire; nec alia causa profectionis mihi ulla fuit tum cum consilium cepi 10

2, 4 certo Ebm : -te RMdsλ   5 sit *Corradus* : est EPΔ   8 putavit ERMbm : -abit ds   11 incerto R : et in cetero P : et incerto EΔ, *quo retento sequentia alii aliter refingunt. aposiopesin post* belli *ego indicavi*   12 pacto RΔ : peccato E   possum b   3, 4 multum ς : -t(a)e ERΔ   5 minimum M : minus ERδ   4, 2 si *add. Lambinus*   3 cedis Pb : cre- ERΔ   4 periculum RM : -li Eδ   6 fore me quidem Z^{ltb}c : equidem Ω

legari a Caesare. tota igitur hac de re, ut soles si quid ad me pertinere putas, cogitabis.

5 Redeo nunc ad epistulam tuam. scribis enim esse rumores me ad lacum quod habeo venditurum, minusculam vero villam utique Quinto traditurum vel impenso pretio, quo introducatur, ut tibi Quintus filius dixerit, dotata Aquilia. ego vero de venditione nihil cogito, nisi quid quod magis me 5 delectet invenero. Quintus autem de emendo nihil curat hoc tempore; satis enim torquetur debitione dotis, in qua mirificas Egnatio gratias agit. a ducenda autem uxore sic abhorret ut libero lectulo neget esse quicquam iucundius. sed haec quoque hactenus.

6 Redeo enim ad miseram seu nullam potius rem publicam. M. Antonius ad me scripsit de restitutione Sex. Cloeli; quam honorifice, quod ad me attinet, ex ipsius litteris cognosces 5 (misi enim tibi exemplum); quam dissolute, quam turpiter quamque ita perniciose ut non numquam Caesar desiderandus esse videatur, facile existimabis. quae enim Caesar numquam neque fecit neque fecisset neque passus esset, ea nunc ex falsis eius commentariis proferuntur. ego autem Antonio 10 facillimum me praebui. etenim ille, quoniam semel induxit animum sibi licere quod vellet, fecisset nihilo minus me invito. itaque mearum quoque litterarum misi tibi exemplum.

5, 3 utique ORM : *om.* Eδ quo ς : quod ERΔ 4 dixit E aquilia EPδ : -llia RM(ad q-)Z[t] 8 egnatio ERFδ : quae (q̄) e- M : Q. E- *Victorius* 6, 4 cloelii EZ[t] : cellii M : celii R : clodii δ 5 ipsis E 9 neque fecit *om.* M neque passus esset C : *om.* ERΔ

14, 13A

Scr. Romae c. x Kal. Mai. an. 44

⟨M.⟩ ANTONIUS COS. S. D. M. CICERONI

1 Occupationibus est factum meis et subita tua profectione ne tecum coram de hac re agerem. quam ob causam vereor ne absentia mea levior sit apud te. quod si bonitas tua responderit iudicio meo quod semper habui de te, gaudebo.

2 A Caesare petii ut Sex. Cloelium restitueret; impetravi. erat mihi in animo etiam tum sic uti beneficio eius si tu concessisses. quo magis laboro ut tua voluntate id per me facere nunc ⟨possim⟩. quod si duriorem te eius miserae et adflictae fortunae praebes, non contendam ego adversus te, 5
quamquam videor debere tueri commentarium Caesaris. sed mehercule, si humaniter et sapienter et amabiliter in me cogitare vis, facilem profecto te praebebis et voles P. Claudium, optima in spe puerum repositum, existimare non te
3 insectatum esse, cum potueris, amicos paternos. patere, ob- 10
secro, te pro re publica videri gessisse simultatem cum patre eius, non ⟨quod⟩ contempseris hanc familiam. honestius enim et libentius deponimus inimicitias rei publicae nomine susceptas quam contumaciae. me deinde sine ad hanc opi- 5
nionem iam nunc dirigere puerum et tenero animo eius persuadere non esse tradendas posteris inimicitias. quamquam tuam fortunam, Cicero, ab omni periculo abesse certum habeo, tamen arbitror malle te quietam senectutem et honorificam potius agere quam sollicitam. postremo meo iure te hoc 10
beneficium rogo; nihil enim non tua causa feci. quod si non

Ep. 14, 13A] M. *add.* ς **2,** 1 cloelium EZ^{r} : celium RM : clodium δ 3 ut ς : et $ER\Delta Z^{(t)}$ tuam voluntatem M 4 nunc possim *scripsi* : nunc $ER\Delta Z^{(t)}$: liceat ς 8 claudium ER : clod- PΔ 9 optima in ERλ : in o- Δ **3,** 3 quod *add. Mueller* : quo *Wesenberg* 5 contumaci(a)e (-tie) EΔ : -iter in eis persistimus (*om.* me) R *et sim. aliquid* P 6 iam Eδ : tam M : tuam R

impetro, per me Cloelio daturus non sum, ut intellegas quanti apud me auctoritas tua sit atque eo te placabiliorem praebeas.

14, 13B

Scr. in Puteolano VI *Kal. Mai. an.* 44

CICERO ANTONIO COS. S. D.

1 Quod mecum per litteras agis unam ob causam mallem coram egisses; non enim solum ex oratione, sed etiam ex vultu et oculis et fronte, ut aiunt, meum erga te amorem perspicere potuisses. nam cum te semper amavi, primum tuo studio, post etiam beneficio provocatus, tum his temporibus res 5 publica te mihi ita commendavit ut cariorem habeam nemi-
2 nem. litterae vero tuae cum amantissime tum honorificentissime scriptae sic me adfecerunt ut non dare tibi beneficium viderer sed accipere a te ita petente ut inimicum meum, necessarium tuum, me invito servare nolles, cum id nullo negotio facere posses. 5
3 Ego vero tibi istuc, mi Antoni, remitto atque ita ut me a te, cum his verbis scripseris, liberalissime atque honorificentissime tractatum existimem, idque cum totum, quoquo modo se res haberet, tibi dandum putarem, tum do etiam humanitati et naturae meae. nihil enim umquam non modo 5 acerbum in me fuit sed ne paulo quidem tristius aut severius quam necessitas rei publicae postulavit. accedit ut ne in ipsum quidem Cloelium meum insigne odium fuerit umquam,

12 cloelio E : clolio M : clodio Rδ

Ep. 14, 13B] co(n)s. *vel* consuli ERΔ : *om.* c 5 his PΔ : hiis R : is E **2,** 2 me affecerunt EΔ : ad me afferuntur (adf-) OR (-runt P) **3,** 2 his PΔ : iis Em : is R 8 cloelium ER : clolium (clel-?) M : clodium Pδ

semperque ita statui, non esse insectandos inimicorum amicos, praesertim humiliores, nec his praesidiis nosmet ipsos esse spoliandos. 10

4 Nam de puero Clodio tuas partis esse arbitror ut eius animum tenerum, quem ad modum scribis, iis opinionibus imbuas ut ne quas inimicitias residere in familiis nostris arbitretur. contendi cum P. Clodio cum ego publicam causam, ille suam defenderet. nostras concertationes res publica diiudicavit. si viveret, mihi cum illo nulla contentio iam mane- 5
5 ret. qua re, quoniam hoc a me sic petis ut, quae tua potestas est, ea neges te me invito usurum, puero quoque hoc a me dabis, si tibi videbitur, non quo aut aetas nostra ab illius aetate quicquam debeat periculi suspicari aut dignitas mea ullam contentionem extimescat, sed ut nosmet ipsi inter nos coniunctiores simus quam adhuc fuimus. interpellantibus enim his inimicitiis animus tuus mihi magis patuit quam domus. sed haec hactenus. 5

Illud extremum: ego quae te velle quaeque ad te pertinere arbitrabor semper sine ulla dubitatione summo studio faciam. hoc velim tibi penitus persuadeas. 10

14, 14

Scr. in Puteolano IV *aut* III *Kal. Mai. an. 44*

CICERO ATTICO SAL.

1 'Iteradum eadem ista mihi.' coronatus Quintus noster Parilibus! solusne? etsi addis Lamiam, quod demiror equidem;

4, 2 iis m : his ERΔ 5, 1 hoc RΔ (*om.* bm) : h' E : hec P 7 mihi EOR : *om.* Δ 9 extremum sit R

Ep. 14, 14] 1, 1 *Ribbeck*[3], *I, p. 116* iteradum Z[t] : itira dum R : iterandum OΔ istaec F parilibus *semel* R Ant. bds Z[t]λ : *bis* Mm 1–2 p- solus ne p- O solusne? solus. *Lambinus* 2 demiror Δ : e- R

sed scire cupio qui fuerint alii, quamquam satis scio nisi improbum neminem. explanabis igitur hoc diligentius. ego autem casu, cum dedissem ad te litteras VI Kal. satis multis 5
verbis, tribus fere horis post accepi tuas et magni quidem ponderis. itaque ioca tua plena facetiarum de haeresi Vestori⟨a⟩na et de †pherionum more† Puteolano risisse me satis nihil est necesse rescribere. πολιτικώτερα illa videamus.

2 Ita Brutos Cassiumque defendis quasi eos ego reprehendam; quos satis laudare non possum. rerum ego vitia collegi, non hominum. sublato enim tyranno tyrannida manere video. nam quae ille facturus non fuit ea fiunt, ut de Cloelio, de quo mihi exploratum est illum non modo non facturum 5
sed etiam ne passurum quidem fuisse. sequetur Ruf⟨i⟩o Vestorianus, Victor numquam scriptus, ceteri, quis non? cui servire ipsi non potuimus, eius libellis paremus. nam Liberalibus quis potuit in senatum non venire? fac id potuisse aliquo modo; num etiam, cum venissemus, libere potuimus 10
sententiam dicere? nonne omni ratione veterani qui armati aderant, cum praesidi nos nihil haberemus, defendendi fuerunt? illam sessionem Capitolinam mihi non placuisse tu testis es. quid ergo? ista culpa Brutorum? minime illorum quidem, sed aliorum brutorum, qui se cautos ac sapientis 15
putant; quibus satis fuit laetari, non nullis etiam gratulari, nullis permanere.

3 Sed praeterita omittamus; istos omni cura praesidioque tueamur, et, quem ad modum tu praecipis, contenti Idibus

7 ioca Ebms : loca ORMd Vestoriana ς : -torina EORδZ(t) : -tirina M 8 pherionum more RΔ : phacr- m- E : pherio mummore Z[t] : pharionum more *Boot* : spheriorum m- *temptavi* 9 ni(c)hil est ERδ : est n- M : est n- est P : et si n- O 2, 4 cloelio EOR : clolio (clel- ?) M : clodio P 6 Rufio *Manutius* : rufo EOΔZ[t] : ruffo R 7 scriptus *cf. Ps.-Quint. Decl. mai. 1,16* filius scriptus non timet paenitentiam testamenti 9 qui potui *Boot* 10 libere EPδ : -rare ORM 16 etiam EΔ : in R 3, 2 pr(a)ecipis EOδC : p̄cis R : petis PM

Martiis simus; quae quidem nostris amicis, divinis viris, aditum ad caelum dederunt, libertatem populo Romano non dederunt. recordare tua. nonne meministi clamare te omnia 5 perisse si ille funere elatus esset? sapienter id quidem. itaque ex eo quae manarint vides.

4 Quae scribis Kal. Iun. Antonium de provinciis relaturum, ut et ipse Gallias habeat et utrisque dies prorogetur, licebitne decerni libere? si licuerit, libertatem esse recuperatam laetabor; si non licuerit, quid mihi attulerit ista domini mutatio praeter laetitiam quam oculis cepi iusto interitu tyran- 5 5 ni? rapinas scribis ad Opis fieri; quas nos quoque tum videbamus. ne nos et liberati ab egregiis viris nec liberi sumus. ita laus illorum est, culpa nostra. et hortaris me ut historias scribam, ut colligam tanta eorum scelera a quibus etiam nunc obsidemur! poterone eos ipsos non laudare qui te obsi- 5 gnatorem adhibuerunt? nec mehercule me rauduscolum movet, sed homines benevolos, qualescumque sunt, grave est insequi contumelia.

6 Sed de omnibus meis consiliis, ut scribis, existimo exploratius nos ad Kal. Iun. statuere posse. ad quas adero, et omni ope atque opera enitar, adiuvante me scilicet auctoritate tua et gratia et summa aequitate causae, ut de Buthrotiis senatus consultum quale scribis fiat. quod me cogitare iubes, 5 cogitabo equidem, etsi tibi dederam superiore epistula cogitandum. tu autem quasi iam recuperata re publica vicinis tuis Massiliensibus sua reddis. haec armis, quae quam firma habeamus ignoro, restitui fortasse possunt, auctoritate non possunt. 10

7 Epistula brevis quae postea a te scripta est sane mihi fuit (15, 1) iucunda de Bruti ad Antonium et de eiusdem ad te litteris.

4, 1 *et* 3 quod ... decernere *expectarem* 4 domini(i) EPδ : domi ORM 5, 2 et *om.* λ 4 colligam s : cui legam Ω 6, 3 me OMbm : etiam me R : te Eds : *num omittendum?* 7, 1 a Rbs : ad EMdm

posse videntur esse meliora quam adhuc fuerunt. sed nobis ubi simus et quo iam nunc nos conferamus providendum est. 5

14, 15

Scr. in Puteolano Kal. Mai. an. 44 (*§ 3*)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 (2) O mirificum Dolabellam meum! iam enim dico meum; antea, crede mihi, subdubitabam. magnam ἀναθεώρησιν res habet: de saxo, in crucem, columnam tollere, locum illum sternendum locare! quid quaeris? heroica. sustulisse mihi videtur simulationem desideri, adhuc quae serpebat in dies 5 et inveterata verebar ne periculosa nostris tyrannoctonis es-

2 (3) set. nunc prorsus adsentior tuis litteris speroque meliora. quamquam istos ferre non possum qui, dum se pacem velle simulant, acta nefaria defendunt. sed non possunt omnia simul. incipit res melius ire quam putaram. nec vero discedam, nisi cum tu me id honeste putabis facere posse. Bruto 5 certe meo nullo loco deero, idque, etiam si mihi cum illo nihil fuisset, facerem propter eius singularem incredibilemque virtutem.

3 (4) Piliae nostrae villam totam quaeque in villa sunt trado, in Pompeianum ipse proficiscens Kal. Mai. quam velim Bruto persuadeas ut Asturae sit!

4 quo iam ERΔ : quonam b 5 vale *add.* c

Ep. 14, 15] *novam ep. facit* c : *superiori coniungunt codd.* 1, 1 o *om.* E ante (añ) E 4 ἡρωϊκά *Orelli* 5 adhuc Δ : educ ER 6 τυραννοκτόνοις b

14, 16

Scr. in Puteolano VI *Non. Mai. an. 44* (*§ 1*)

CICERO ATTICO SAL.

1 V⟨I⟩ Non. conscendens ab hortis Cluvianis in phaselum epicopum has dedi litteras, cum Piliae nostrae villam ad Lucrinum, vilicos, procuratores tradidissem. ipse autem eo die in Paeti nostri tyrotarichum imminebam; perpaucis diebus in Pompeiano, post in haec Puteolana et Cumana regna 5 †renavigare†. o loca ceteroqui valde expetenda, interpellantium autem multitudine paene fugienda!

2 Sed ad rem ut veniam, o Dolabellae nostri magnam ἀριστείαν! quanta est ἀναθεώρησις! equidem laudare eum et hortari non desisto. recte tu omnibus epistulis significas quid de re, quid de viro sentias. mihi quidem videtur Brutus noster iam vel coronam auream per forum ferre posse. quis 5 enim audeat violare proposita cruce aut saxo, praesertim tantis plausibus, tanta approbatione infimorum?

3 Nunc, mi Attice, me fac ut expedias. cupio, cum Bruto nostro adfatim satis fecerim, excurrere in Graeciam. magni interest Ciceronis vel mea potius vel mehercule utriusque me intervenire discenti. nam epistula Leonidae quam ad me misisti quid habet, quaeso, in quo magno opere laetemur? 5 numquam ille mihi satis laudari videbitur cum ita laudabi-

Ep. 14, 16] 1, 1 VI *Corradus* : .V. (.V°., quinto) RΔ 2 epicopum RΔCλ : ἐπίκωπον *Tyrrell–Purser* cum Δ : quin R 4 perpaucos dies *Wesenberg* 5 Pompeiano *Wesenberg* : -num ERΔ post in haec (hac Mdm) ERΔ : posthaec in c regna EOΔ : *om.* R 6 renavigare. o RΔ (-reo M) λ : -are EO : -aturus. o *Lambinus* : -are cogitabam. o *Wesenberg* (*sed* cog- *facilius post* imminebam *excidere potuit*) : -abo. o *Kasten*[1], *253* cetero qui M : -ra qui ER : -ra quam δ 2, 1 ἀριστείαν b : aristian (-am) ERΔ 6 violare ERbms : laudare MdZ[(b)] : laedere *Orelli* 7 infimorum bs : infirm- ERMdm

tur, 'quo modo nunc est.' non est fidentis hoc testimonium, sed potius timentis. Herodi autem mandaram ut mihi κατὰ μίτον scriberet; a quo adhuc nulla littera est. vereor ne nihil habuerit quod mihi, cum cognossem, iucundum putaret 10 fore.

4 Quod ad Xenonem scripsisti, valde mihi gratum est; nihil enim deesse Ciceroni cum ad officium tum ad existimationem meam pertinet. Flammam Flaminium audio Romae esse. ad eum scripsi me tibi mandasse per litteras ut de Montani negotio cum eo loquerere, et velim cures epistulam quam 5 ad eum misi reddendam, et ipse, quod commodo tuo fiat, cum eo colloquare. puto, si quid in homine pudoris est, praestaturum eum, ne sero cum damno dependatur. de Attica pergratum mihi fecisti quod curasti ut ante scirem recte esse quam non belle fuisse. 10

14, 17

Scr. in Pompeiano v Non. Mai. an. 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 In Pompeianum veni V Non. Mai., cum pridie, ut antea ad te scripsi, Piliam in Cumano collocavissem. ibi mihi cenanti litterae tuae sunt redditae quas dederas Demetrio liberto prid. Kal.; in quibus multa sapienter, sed tamen talia, quem ad modum tute scribebas, ut omne consilium in fortuna 5
2 positum videretur. itaque his de rebus ex tempore et coram.

3, 8–9 κατὰ μίτον *Victorius* : KATAMITΩN RMmC 9 adhuc nulla Δ : n- a- R 10 cognossem ς : -scem RM : -scerem δ
4, 7 colloquare *Manutius* : -uere ERΔ 8 sero cum damno *Orelli* : spero quodammodo Δ : se pro quodam modo R 9 pergratum mihi PΔ : m- p- Rb ut Z[(b)]λ : *om.* Ω ante te R

Ep. 14, 17] *novam ep. incipit* c : *superiori coniungunt codd.*

de Buthrotio negotio, utinam quidem Antonium conveniam! multum profecto proficiam. sed non arbitrantur eum a Capua declinaturum; quo quidem metuo ne magno rei publicae malo venerit. quod idem L. Caesari videbatur, quem pridie 5
Neapoli adfectum graviter videram. quam ob rem ista nobis ad Kal. Iun. tractanda et perficienda sunt. sed hactenus.

3 Quintus filius ad patrem acerbissimas litteras misit, quae sunt ei redditae cum venissemus in Pompeianum; quarum tamen erat caput Aquiliam novercam non esse laturum. sed hoc tolerabile fortasse, illud vero, se a Caesare habuisse omnia, nihil a patre, reliqua sperare ab Antonio – o perdi- 5
tum hominem! sed μελήσει.

4 Ad Brutum nostrum, ad Cassium, ad Dolabellam epistulas scripsi. earum exempla tibi misi, non ut deliberarem reddendaene essent; plane enim iudico esse reddendas, quod non dubito quin tu idem existimaturus sis.

5 Ciceroni meo, mi Attice, suppeditabis quantum videbitur meque hoc tibi onus imponere patiere. quae adhuc fecisti mihi sunt gratissima.

6 Librum meum illum ἀνέκδοτον nondum, ut volui, perpolivi; ista vero quae tu contexi vis aliud quoddam separatum volumen exspectant. ego autem, credas mihi velim, minore periculo existimo contra illas nefarias partis vivo tyranno dici potuisse quam mortuo. ille enim nescio quo pacto fere- 5
bat me quidem mirabiliter; nunc, quacumque nos commovimus, ad Caesaris non modo acta verum etiam cogitata revocamur.

De Montano, quoniam Flamma venit, videbis. puto rem meliore loco esse debere. 10

2, 7 haec hactenus *Orelli* 3, 3 esse se *Baiter* 5 o *om.* E 6 μελήσει δ : ΜΑΛ- *vel sim.* RM : μεταμελ- Z[t](?) 6, 1 meum illum *Lambinus* : illum eum illum M : eum i- δ : illum ER 2 contexi (vis) C : con(n)exi vis ER : convexius (conne-) Δ 3 credas bs : predas ERM : prodas dm 6 commovemus *olim scripsisse paenitet; v. ed. meae Cantab. tom. VII, p. 99* 7 cogitata revocamur ER : -tata (-tare M) vocamur Δ

14, 17A

Scr. in Pompeiano V *Non. Mai. an. 44*

CICERO DOLABELLAE COS. SUO SAL.

1 Etsi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria satisque ex ea magnam laetitiam voluptatemque capiebam, tamen non possum non confiteri cumulari me maximo gaudio quod vulgo hominum opinio socium me ascribat tuis laudibus. neminem conveni (convenio autem cottidie plurimos. sunt 5 enim permulti optimi viri qui valetudinis causa in haec loca veniant; praeterea ex municipiis frequentes necessarii mei) quin omnes, cum te summis laudibus ad caelum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant. negant enim se dubitare quin tu meis praeceptis et consiliis obtemperans prae- 10 stantissimum te civem et singularem consulem praebeas.

2 Quibus ego quamquam verissime possum respondere te quae facias tuo iudicio et tua sponte facere nec cuiusquam egere consilio, tamen neque plane adsentior, ne imminuam tuam laudem si omnis a meis consiliis profecta videatur, neque valde nego; sum enim avidior etiam quam satis est 5 gloriae. et tamen non alienum est dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni, regum regi, fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiendis Nestorem, mihi vero gloriosum te iuvenem consulem florere laudibus quasi alumnum disciplinae meae. 10

3 L. quidem Caesar, cum ad eum aegrotum Neapolim venissem, quamquam erat oppressus totius corporis doloribus,

Ep. 14, 17A] *haec ep. deest in* b, *exstat in epp. ad Fam.* (*9, 14*). Ψ = *consensus codd. Medicei 49, 9* (M^{f}), *Harleiani 2682* (H^{f}), *Palatini 548* (D) 1, 6 qui Ψ : *om.* Ω 6–7 in haec loca veniant Ψ (conv- H^{f}) : in his (is R, *sed* his P) locis conveniunt ΩCλ 8 quin H^{f}D : qui M^{f}Ω 9 agant Ψ : agunt Ω 2, 1 te $M^{f}H^{f}$: *om.* DΩ 6 est *om.* Ψ 7 habere *hic* ΨO : *post* Nestorem ERdms : *om.* M

tamen, ante quam me plane salutavit, 'o mi Cicero' inquit, 'gratulor tibi cum tantum vales apud Dolabellam quantum si ego apud sororis filium valerem, iam salvi esse possemus. 5
Dolabellae vero tuo et gratulor et gratias ago, quem quidem post te consulem solum possumus vere consulem dicere.' deinde multa de facto ac de re gesta tua; nihil magnificentius, nihil praeclarius actum umquam, nihil rei publicae salutarius. atque haec una vox omnium est. 10

4 A te autem peto ut me hanc quasi falsam hereditatem alienae gloriae sinas cernere meque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiare. quamquam, mi Dolabella (haec enim iocatus sum), libentius omnis meas, si modo sunt aliquae meae, laudes ad te transfuderim quam ali- 5 quam partem exhauserim ex tuis. nam cum te semper tantum dilexerim quantum tu intellegere potuisti, tum his tuis factis sic incensus sum ut nihil umquam in amore fuerit ardentius. nihil est enim, mihi crede, virtute formosius, nihil

5 pulchrius, nihil amabilius. semper amavi, ut scis, M. Brutum 10 propter eius summum ingenium, suavissimos mores, singularem probitatem atque constantiam; tamen Idibus Martiis tantum accessit ad amorem ut mirarer locum fuisse augendi in eo quod mihi iam pridem cumulatum etiam videbatur. 5 quis erat qui putaret ad eum amorem quem erga te habebam posse aliquid accedere? tantum accessit ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse.

6 Qua re quid est quod ego te horter ut dignitati et gloriae servias? proponam tibi claros viros, quod facere solent qui

3, 3 o *om.* E 4 cum ΨEΔ : qui R 5 iam H[f]DEO(?)ms : tam M[f]Md : *om.* R 6 et (ei M[f]H[f]) gratulator ΨEOΔ : congr- R 7 possumus Ψ : possum Ω 8 deinde ΨEP : dein RΔ re gesta tua *Wesenberg* : re g- tum (cum D) ΨO(?)PΔ : rege est actum ER 4, 5 transfuderim Ψ : transtul(l)erim EORdms : trans M : transferam Z[1] 8 amore ERΔ : -em Ψ 5, 5 mihi iam ΨΔ : iam m- R : iam E 6 te ΨOdms *Nonius 682 Lindsay* : illum ER : *om.* M 8 antea ΨRΔ : añ antea (?) E : te antea P : ante *Nonius*

hortantur? neminem habeo clariorem quam te ipsum. te **7** imitere oportet, tecum ipse certes. ne licet quidem tibi iam tantis rebus gestis non tui similem esse. quod cum ita sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est. contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa severitas animadversionis non modo non invidiosa sed etiam popularis esset et cum bonis omnibus tum infimo cuique gratissima. hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuae, sed contigit magnitudine cum animi tum etiam ingeni atque consili. legi enim contionem tuam. nihil illa sapientius; ita pedetemptim et gradatim tum accessus a te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animadvertendi omnium concessu daret.

8 Liberasti igitur et urbem periculo et civitatem metu neque solum ad tempus maximam utilitatem attulisti sed etiam ad exemplum. quo facto intellegere debes in te positam esse rem publicam tibique non modo tuendos sed etiam ornandos esse illos viros a quibus initium libertatis profectum est. sed his de rebus coram plura, prope diem ut spero. tu, quoniam rem publicam nosque conservas, fac ut diligentissime te ipsum, mi Dolabella, custodias.

14, 18

Scr. in Pompeiano VII *Id. Mai. an. 44* (*§ 1*)

CICERO ATTICO SAL.

1 Saepius me iam agitas quod rem gestam Dolabellae nimis in caelum videar efferre. ego autem, quamquam sane probo

6, 3 te ipsum te ΨO : te i- ERMdm : te te i- s 4 imitere M^{f}O : -tari H^{f}DRΔ : -tari re E 7, 8 cum M^{f}DEOR : quam M : quadam cum dms : *om.* H^{f} 10 et (ac D) gradatim Ψ : *om.* Ω tum ΨRMdm : cum Es : tamen P 8, 5 esse Ψ : *om.* Ω

factum, tamen ut tanto opere laudarem adductus sum tuis et unis et alteris litteris. sed totum se a te abalienavit Dolabella ea de causa qua me quoque sibi inimicissimum reddidit. o 5 hominem impudentem! Kal. Ian. debuit, adhuc non solvit, praesertim cum se maximo aere alieno Faberi manu liberarit et opem ob Ope petierit. licet enim iocari, ne me valde conturbatum putes. atque ego ad eum VIII Id. litteras dederam bene mane, eodem autem die tuas litteras vesperi acceperam 10 in Pompeiano sane celeriter tertio abs te die. sed, ut ad te eo ipso die scripseram, satis aculeatas ad Dolabellam litteras dedi; quae si nihil profecerint, puto fore ut me praesentem non sustineat.

2 Albianum te confecisse arbitror. de Patulciano nomine, quod mihi †suspendiatus est† gratissimum est et simile tuorum omnium. sed ego Erotem ad ista expedienda factum mihi videbar reliquisse; cuius non sine magna culpa vacilla-

3 runt. sed cum ipso videro. de Montano, ut saepe ad te scrip- 5 si, erit tibi tota res curae.

Servius proficiscens quod desperanter tecum locutus est minime miror neque ei quicquam in desperatione concedo.

4 Brutus noster, singularis vir, si in senatum non est Kal. Iun. venturus, quid facturus sit in foro nescio. sed hoc ipse melius. ego ex iis quae parari video non multum Idibus Martiis profectum iudico. itaque de Graecia cottidie magis et magis cogito. nec enim Bruto meo exsilium, ut scribit ipse, medi- 5

Ep. 14, 18] 1, 4 te a se *Ernesti* 5 o RΔλ : *om.* E 6 impudentem EORZ[b]λ : pud- (prud- bd) Δ 8 Ope *Cobet, duce Schütz* : eo ERΔ libet *Cobet* 2, 2 suspendiatus est RMmZ[1] : suppeditatus es b(*in ras.*) ds : abs te suppeditatum est *Lambinus* : suppeditavisti (-asti *mallem*) *Wesenberg* : suppetiatus es *Montagnanus* : *fort.* suppeditatur, et 3 (h)erotem ORb (*in ras.*) C : errorem Δ 3, 1–2 scripsi erit Rs : -serit Δ 4, 2 sit in foro EΔ : in f- s- R hoc EPΔ : hec R 3 ex iis ς : ex his EPΔ : ex te R 5 scribit *Corradus* : -is ERΔ

tanti video quid prodesse possim. Leonidae me litterae non satis delectarunt. de Herode tibi adsentior. Saufei legisse vellem. ego ex Pompeiano VI Id. Mai. cogitabam.

14, 19

Scr. in Pompeiano VIII *Id. Mai. an. 44*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Non. Mai., cum essem in Pompeiano, accepi binas a te litteras, alteras sexto die, alteras quarto. ad superiores igitur prius. quam mihi iucundum opportune tibi Barnaeum litteras reddidisse! tu vero cum Cassio, ut cetera. quam commode autem quod id ipsum quod me mones quadriduo ante ad 5 eum scripseram exemplumque mearum litterarum ad te miseram! sed cum ex Dolabellae ἀριστείᾳ (sic enim tu ad me scripseras) magna †desperatione adfectus† essem, ecce tibi et Bruti et tuae litterae! ille exsilium meditari. nos autem alium portum propiorem huic aetati videbamus; in quem 10 mallem equidem pervehi florente Bruto nostro constitutaque re publica. sed nunc quidem, ut scribis, non utrumvis. adsentiris enim nostram aetatem a castris, praesertim civilibus, abhorrere.

6 quid ... possim EΔ : qui ... possum R 7 saufeii RΔ$Z^{(b)}$λ : -eium ς

Ep. 14, 19] *novam ep. incipiunt* M *corr.*, b^2 : *superiori coniungunt* RΔ 1, 2 alteras ... quarto Δ (die *post* quarto (.IIII.) ds) : .IIII. R 7 ex λc : *om.* Ω ἀριστείᾳ *coni. nec intellexit Fr. Schmidt, intellexit* (*sed* aristia) *nec coni. Victorius* : aritia (-cia Pb) RΔ$Z^{(\beta)}$λ 8 desp- refectus *Tyrrell–Purser, se ipsi tamen revocantes* : de re p. spei elatione *temptavi* ecce tibi *om.* R 13 assentiris Z^{β} : -res RΔ á castris praesertim *Lamb.* (*marg.*) : p- a c- RΔ

2 M. Antonius ad me tantum de Cloelio rescripsit, meam lenitatem et clementiam et sibi esse gratam et mihi voluptati magnae fore. sed Pansa furere videtur de Cloelio itemque Deiotaro et loquitur severe, si velis credere. illud tamen non belle, ut mihi quidem videtur, quod factum Dolabellae vehementer improbat. 5

3 De coronatis, cum sororis tuae filius a patre accusatus esset, rescripsit se coronam habuisse honoris Caesaris causa, posuisse luctus gratia; postremo se libenter vituperationem subire quod amaret etiam mortuum Caesarem.

4 Ad Dolabellam, quem ad modum tibi dicis placere, scripsi diligenter. ego etiam ad Siccam. tibi hoc oneris non impono. nolo te illum iratum habere. Servi orationem cognosco; in qua plus timoris video quam consili. sed quoniam perterriti omnes sumus, adsentior Servio. Publi⟨li⟩us tecum tricatus 5 est. huc enim Caerellia missa ab istis est legata ad me; cui facile persuasi mihi id quod rogaret ne licere quidem, non modo non libere. Antonium si videro, accurate agam de Buthroto.

5 Venio ad recentiores litteras; quamquam de Servio iam rescripsi. 'me facere magnam πρᾶξιν Dolabellae.' mihi mehercule ita videtur, non potuisse maiorem tali re talique tempore. sed tamen quicquid ei tribuo, tribuo ex tuis litteris. tibi vero adsentior maiorem πρᾶξιν eius fore si mihi quod 5 debui⟨t⟩ dissolverit. Brutus velim sit Asturae.

2, 1 M. Rδ : *om.* M cloelio R : cloclio P : cloliore M : clodio δ scripsit R : vale sc- P 2 et sibi Δ : sibi R 3 cloelio R : cloclio P : clelio M : celio ds : clodio bm 4 de deiotaro ds 5 belle M *corr.* : velle RΔ 4, 3 servii s : -vilii *vel sim.* RΔ 5 Publilius *Manutius* : publius RΔ tricatus Δ : altercatus R 6 est (*alt.*) *om.* R allegata *Lambinus* 5, 3–4 potuisse maiorem ... tempore *scripsi* : p- m- ... tempore fuisse R : p- maior ... tempore Δ : potuit esse maior ... t- *Orelli* 5 πράξιν b : praxin RM : -im dms 6 debuit Pδ : debui RMZ[1] : debet *Malaespina*

6 Quod autem laudas me quod nihil ante de profectione constituam quam ista quo evasura sint videro, muto sententiam. neque quicquam tamen ante quam te videro. Atticam meam gratias mihi agere de matre gaudeo; cui quidem ego totam villam cellamque tradidi eamque cogitabam V Id. videre. tu Atticae salutem dices. nos Piliam diligenter tuebimur. 5

14, 20

Scr. in Puteolano v *Id. Mai. an. 44*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 E Pompeiano navi advectus sum in Luculli nostri hospitium VI Id. hora fere tertia. egressus autem e navi accepi tuas litteras quas tuus tabellarius in Cumanum attulisse dicebatur Non. Mai. datas. a Lucullo postridie eadem fere hora veni in Puteolanum. ibi accepi duas epistulas, alteram Nonis, alteram VII Id. Lanuvio datas. audi igitur ad omnis. 5

2 Primum, quae de re mea gesta et in solutione et in Albiano negotio, grata. de tuo autem Buthrotio, cum in Pompeiano essem, Misenum venit Antonius. inde ⟨in Samnium⟩ ante discessit quam illum venisse audissem; a quo [in Samnium] vide quid speres. Romae igitur de Buthroto. L. Antoni horribilis contio, Dolabellae praeclara. iam vel sibi habeat nummos, modo numeret Idibus. Tertullae nollem abortum. tam 5

6, 3 te *om.* R

Ep. 14, 20] *novam ep. incipiunt* M *corr.*, b² : *superioribus coniungunt codd.* 1, 1 advectus PMbm : adduc- Rds 5–6 in Puteolanum ... No. alteram C : *om.* RΔ 6 .VII. RMb : .VI. dms 2, 2 buthrotio b : -to RΔ 3 in Samnium *hic posui, post* audissem *Wesenberg* : *secl. Moricca* 6 contio b², *Victorius* : contentio ERΔ

enim Cassii sunt iam quam Bruti serendi. de regina velim
atque etiam de Caesare illo. persolvi primae epistulae, venio
ad secundam. 10

3 De Quintis, Buthroto, cum venero, ut scribis. quod Cice-
roni suppeditas, gratum. quod errare me putas qui rem pu-
blicam putem pendere in Bruto, sic se res habet: aut nulla
erit aut ab isto istisve servabitur. quod me hortaris ut scrip-
tam contionem mittam, accipe a me, mi Attice, καθολικὸν 5
θεώρημα earum rerum in quibus satis exercitati sumus. ne-
mo umquam neque poeta neque orator fuit qui quemquam
meliorem quam se arbitraretur. hoc etiam malis contingit;
quid tu Bruto putas et ingenioso et erudito? de quo etiam
experti sumus nuper in edicto. scripseram rogatu tuo. meum 10
mihi placebat, illi suum. quin etiam cum ipsius precibus
paene adductus scripsissem ad eum de optimo genere dicen-
di, non modo mihi sed etiam tibi scripsit sibi illud quod mihi
placeret non probari. qua re sine, quaeso, sibi quemque scri-
bere. 'suam quoique sponsam, mihi meam; suum quoique 15
amorem, mihi meum.' non scite; hoc enim Atilius, poeta
durissimus. atque utinam liceat isti contionari! cui si esse in
urbe tuto licebit, vicimus. ducem enim novi belli civilis aut
nemo sequetur aut ii sequentur qui facile vincantur.

4 Venio ad tertiam. gratas fuisse meas litteras Bruto et Cas-
sio gaudeo, itaque iis rescripsi. quod Hirtium per me melio-
rem fieri volunt, do equidem operam et ille optime loquitur,
sed vivit habitatque cum Balbo, qui item bene loquitur. quid
credas videris. Dolabellam valde placere tibi video; mihi 5
quidem egregie. cum Pansa vixi in Pompeiano. is plane mihi

3, 1 ciceroni Eδ : -nis RM 3 in λ : ex bs : *om.* ERMdm : e ς 4 istis ve b : istius ve (ne E) ERΔ 8 contingit Mbmλ : -igit ERds 15–16 *Ribbeck*[3], *II, p. 37* 15 quoique (*bis*) *nescio quis* : quoque (*bis*) M : cuique (*bis*) ERδ 16 non scite? hoc tamen *Orelli* 17 esse δ : -em ERM 18 urbe EPbds : -em RMm 19 ii Ebm : hii R : hi PMds 4, 2 iis ς : is R : his EPΔλ 3 loquetur M

probabat se ⟨be⟩ne sentire et cupere pacem. causam armorum quaeri plane video. edictum Bruti et Cassi probo. †quaeris† ut suscipiam cogitationem quidnam istis agendum putem, consilia temporum sunt, quae in horas commutari vides. Dolabellae et prima illa actio et haec contra Antonium contio mihi profecisse permultum videtur. prorsus ⟨melius⟩ ibat res; nunc autem videmur habituri ducem, quod unum municipia bonique desiderant. 10

5 Epicuri mentionem facis et audes dicere μὴ πολιτεύεσθαι? non te Bruti nostri vulticulus ab ista oratione deterret? Quintus filius, ut scribis, Antoni est dextella. per eum igitur quod volemus facile auferemus. exspecto, si, ut putas, L. Antonius produxit Octavium, qualis contio fuerit. 5

Haec scripsi; statim enim Cassi tabellarius. eram continuo Piliam salutaturus, deinde ad epulas Vestori navicula. Atticae plurimam salutem.

14, 21

Scr. Puteolis v Id. Mai. an. 44 (*§ 1*)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Cum paulo ante dedissem ad te Cassi tabellario litteras, V Id. venit noster tabellarius et quidem, portenti simile, sine tuis litteris. sed cito conieci Lanuvi te fuisse. Eros autem festinavit ut ad me litterae Dolabellae perferrentur, non de

7 bene s[2] : ne RΔ 8 qu(a)eris RΔ : quod hortaris *Lambinus* : quod vis *Madvig* 12 melius *addidi* 5, 3 Antoni(i) Z[b]λc : *om.* Ω 6 citatim *post* scripsi *add. Bosius, alii alia*

Ep. 14, 21] *novam ep. faciunt* bms (*salut. om.* bm) : *superioribus coniungunt* RMd **1,** 2 simile sine CZ[1] : -les in Ω 4 lit(t)er(a)e δ : -ras RM

re mea (nondum enim meas acceperat) sed rescripsit ad eas quarum exemplum tibi miseram sane luculente. 5

2 A⟨d⟩ me autem, cum Cassi tabellarium dimisissem, statim Balbus. o dei boni, quam facile perspiceres timere otium! et nosti virum, quam tectus. sed tamen Antoni consilia narrabat; illum circumire veteranos ut acta Caesaris sancirent idque se facturos esse iurarent, ut arma omnes habe- 5 rent eaque duumviri omnibus mensibus inspicerent. questus est etiam de sua invidia eaque omnis eius oratio fuit ut amare videretur Antonium. quid quaeris? nihil sinceri.

3 Mihi autem non est dubium quin res spectet ad castra. acta enim illa res est animo virili, consilio puerili. quis enim hoc non vidit, ⟨regem sublatum⟩, regni heredem relictum? quid autem absurdius? 'hoc metuere, alterum in metu non ponere!' quin etiam hoc ipso tempore multa ὑποσόλοικα. 5 Ponti Neapolitanum a matre tyrannoctoni possideri! legendus mihi saepius est 'Cato maior' ad te missus. amariorem enim me senectus facit. stomachor omnia. sed mihi quidem βεβίωται; viderint iuvenes. tu mea curabis, ut curas.

4 Haec scripsi seu dictavi apposita secunda mensa apud Vestorium. postridie apud Hirtium cogitabam et quidem Πεντέλοιπον. sic hominem traducere ad optimatis paro. λῆρος πολύς! nemo est istorum qui otium non timeat. qua re talaria videamus; quidvis enim potius quam castra. 5

5 acceperat Δ : recep- R rescripsit Δ : dolabella resc- E (*sed excerptum incipiens*) R 6–2, 1 luculente ad bs : -te a EPMdm : lentule R 3 virum bms : utrum RMd : utri E 5 se *om.* E ut arma *anon. ap. Victorium* : utram ERΔ : ut tam λ 3, 3 videt *Corradus* regem sublatum *addidi* (*cf. ed. meae Cantab. tom. VII, p. 89*) 4–5 *Ribbeck*[3], *I, p. 307* 6 tyrannoctoni s : tiranno CTONEI *vel sim.* ERM : tiranno otonei m : tyranno bd (*spat.* d) 7 s(a)epius est EΔ : est s- R 4, 2 et quidem Δ : eq- EP : q- R 3 πεντέλοιπον *etiam* C : παντόλοιχον *Tyrrell–Purser* : πεντέλαιμον *conieci* 4 λῆρος πολύς c : ΔΕΡΟϹ ΠΟΛΟΑϹ *vel sim.* RMm 5 induamus ς

Atticae salutem plurimam velim dicas. exspecto Octavi contionem et si quid aliud, maxime autem ecquid Dolabella tinniat an in meo nomine tabulas novas fecerit.

14, 22

Scr. in Puteolano prid. Id. Mai. an. 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Certior a Pilia factus mitti ad te Idibus tabellarios statim hoc nescio quid exaravi. primum igitur scire te volui me hinc Arpinum XVI Kal. Iun.; eo igitur mittes si quid erit posthac, quamquam ipse iam iamque adero. cupio enim ante quam Romam venio odorari diligentius quid futurum sit. quam- 5 quam vereor ne nihil ⟨a⟩ coniectura aberrem; minime enim obscurum est quid isti moliantur. meus vero discipulus qui hodie apud me cenat valde amat illum quem Brutus noster sauciavit. et si quaeris (perspexi enim plane), timent otium; ὑπόθεσιν autem hanc habent eamque prae se ferunt, claris- 10 simum ⟨virum⟩ interfectum, totam rem publicam illius interitu perturbatam, irrita fore quae ille egisset simul ac desiste⟨re⟩mus timere, clementiam illi malo fuisse, qua si usus non esset, nihil ei tale accidere potuisse.

2 Mihi autem venit in mentem, si Pompeius cum exercitu firmo veniat, quod est εὔλογον, certe fore bellum. haec me

8 tinniat an ς : -tam RΔ meo nomine Δ : n- m- R

Ep. 14, 22] *novam ep. faciunt* bms : *superioribus coniungunt* RMd 1, 1 certior a pilia δ : -ra pilie RM 2 scire te Δ : te s- R 6 nihil a *Wesenberg* : nihil RΔ : a c 9 timent PM : -ens R : -et δ 11 virum b : *om.* RΔ 12 desisteremus bms : -temus RMd : *anne* -tamus?

species cogitatioque perturbat. nec enim quod ⟨t⟩ibi tum licuit nobis nunc licebit; nam aperte laetati sumus. deinde habent in ore nos ingratos. nullo modo licebit quod tum et tibi licuit et multis. φαινοπροσωπητέον ergo et ἰτέον in castra? miliens mori melius, huic praesertim aetati. itaque me Idus Martiae non tam consolantur quam antea. magnum enim mendum continent, etsi illi iuvenes 'ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τόνδ' ἀπωθοῦνται ψόγον.' sed si tu melius quippiam speras, quod et plura audis et interes consiliis, scribas ad me velim simulque cogites quid agendum nobis sit super legatione votiv⟨a⟩. equidem in his locis moneor a multis ne in senatu Kalendis. dicuntur enim occulte milites ad eam diem comparati et quidem in istos, qui mihi videntur ubivis tutius quam in senatu fore.

2, 3 nec enim *scripsi* : ne gemam RΔ : neque (nec *Buecheler*) enim iam *Victorius* tibi tum s : ibi tum PΔ : ibi tunc R 4 licuit Pδ : liquit RM deinde Δ : demum R 13 votiva. equidem *Victorius* : -ve quidem RΔ 15 comparari *Corradus*

LIBER QUINTUS DECIMUS

15, 1

Scr. in Puteolano XVI *Kal. Iun. an.* 44

CICERO ATTICO SAL.

1 O factum male de Alexione! incredibile est quanta me molestia adfecerit, nec mehercule ex ea parte maxime quod plerique mecum 'ad quem igitur te medicum conferes?' quid mihi iam medico? aut si opus est, tanta inopia est? amorem erga me, humanitatem suavitatemque desidero. etiam illud: quid 5 est quod non pertimescendum sit, cum hominem temperantem, summum medicum, tantus improviso morbus oppresserit? sed ad haec omnia una consolatio est quod ea condicione nati sumus ut nihil quod homini accidere possit recusare debeamus. 10

2 De Antonio, iam antea tibi scripsi non esse eum a me conventum. venit enim Misenum cum ego essem in Pompeiano; inde ante profectus est quam ego eum venisse cognovi. sed casu, cum legerem tuas litteras, Hirtius erat apud me in Puteolano. ei legi et egi. primum, quod ⟨ad te⟩ attinet, nihil 5 mihi concedebat, deinde ad summam arbitrum me statuebat non modo huius rei sed totius consulatus sui. cum Antonio autem sic agemus ut perspiciat, si in eo negotio nobis satis

Ep. 15, 1] *libri quindecimi epistulae praeter* 1–3 *et* 27, *item Hirtii et Dolabellae epistulas, in codd. cohaerent, nisi quod nonnullae a* M *et* b *correctoribus distinguuntur; plerasque discrevit Manutius, aliquot* c   1, 1 quanta EΔ : -tum R   7 summum medicum ERδ : *om.* M   **2,** 1 a me Eδ : me RM   2 pompeiano Ps : -num ERΔ   5 puteolano ei ς : -num ei (eum d) ERδ : -num mei M : -no P   ad te *addere noluit Boot*   6 concedebat Pδ : -as ERM summam ς : -mum ERΔC

fecerit, totum me futurum suum. Dolabellam spero domi esse. 10

3 Redeamus ad nostros, de quibus tu bonam spem te significas habere propter edictorum humanitatem. ego autem perspexi, cum a me XVII Kal. de Puteolano Neapolim Pansae conveniendi causa proficisceretur Hirtius, omnem eius sensum. seduxi enim et ad pacem sum cohortatus. non poterat 5 scilicet negare se velle pacem, sed non minus se nostrorum arma timere quam Antoni, et tamen utrosque non sine causa praesidium habere, se autem utraque arma metuere. quid quaeris? οὐδὲν ὑγιές.

4 De Quinto filio tibi adsentior. patri quidem certe gratissimae et bellae tuae litterae fuerunt. Caerelliae vero facile satis feci; nec valde laborare mihi visa est, et si illa, ego certe non laborarem. istam vero quam tibi molestam scribis esse auditam a te esse omnino demiror. nam quod eam collaudavi 5 apud amicos, audientibus tribus filiis eius et filia tua, τί ἐκ τούτου; [quid est hoc] quid est autem cur ego personatus ambulem? parumne foeda persona est ipsius senectutis?

5 Quod Brutus rogat ut ante Kalendas, ad me quoque scripsit et fortasse faciam. sed plane quid velit nescio. quid enim illi adferre consili possum, cum ipse egeam consilio et cum ille suae immortalitati melius quam nostro otio consuluerit? de regina rumor exstinguitur. de Flamma, obsecro te, si quid 5 potes.

3, 5 seduxi M *corr.* : sed vix ERΔZ[(t)] 4, 1 patri bs : -re RMdm 1–2 gratissim(a)e et bell(a)e bms : -ma et belli Rdλ : -ma et bella(?) M : -mae bellae *Baiter* 6–7 τί ἐκ τούτου; *Kayser* : TOECTOYOY RMmc (TECT- m) : τὸ ἐκ τοῦ οὗ Z[β] : τὸ ἐκ τοῦ οὗ Z[1] (*an. 1584; sed* τού ου *an. 1573,* τούτου *an. 1565*) : τί ἐστι τοῦτο; *Corradus* 7 quid est hoc *del. Lambinus* 7–8 quid ... ambulem? *poetae adscribunt nonnulli* 5, 5 exstinguitur *Wesenberg* : extinguetur ERΔ

15, 1a

Scr. in Sinuessano XV *Kal. Iun. an.* 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Heri dederam ad te litteras exiens e Puteolano deverteramque in Cumanum. ibi bene valentem videram Piliam, quin etiam paulo ⟨post⟩ Cumis eam vidi; venerat enim in funus, cui funeri ego quoque operam dedi. Cn. Lucceius, familiaris noster, matrem effer⟨eb⟩at. mansi igitur eo die in Sinuessano atque inde mane postridie Arpinum proficiscens hanc epistulam exaravi. 5

2 Erat autem nihil novi quod aut scriberem aut ex te quaererem, nisi forte hoc ad rem putas pertinere: Brutus noster misit ad me orationem suam habitam in contione Capitolina petivitque a me ut eam ne ambitiose corrigerem ante quam ederet. est autem oratio scripta elegantissime sententiis, verbis, ut nihil possit ultra. ego tamen si illam causam habuissem, scripsissem ardentius. ὑπόθεσις vides quae sit ⟨et⟩ persona dicentis. itaque eam corrigere non potui. quo enim in genere Brutus noster esse vult et quod iudicium habet de optimo genere dicendi, id ita consecutus est in ea oratione ut elegantius esse nihil possit; sed ego secutus aliud sum, sive hoc recte sive non recte. tu tamen velim orationem legas, nisi 5 10

Ep. 15, 1a] *novam ep. incipiunt* M *et* b *corr.* 1, 1 heri *Lambinus* (*ed. alt.*) : here RCλ : hercle Δ 2 ibi bms : tibi RMd bene ς : pene RΔ 3 post *add. Lambinus* (*om. etiam* Z[b]) Cumis Z[b] : clam iis Δ : damus R 4 Lucceius *scripsi* : lucul(l)us RΔ 5 efferebat M *corr* : efferat RΔ 2, 2 noster M *corr.* : non ERΔZ[(t)]λ 7 et *add. Orelli* 8 eam M *corr.* : iam EΔ : iam enim R 10 id ita Z[t]c : edita M : et ita ERdm : ita b (*post ras.*) s in ea ERbms : sine ea Md : *om.* c ut Eδ : est ut RM 11 secutus *Pius* : solus ERΔ sive M *corr.* : spe ERMdm : s(a)epe bs 12 orationem legas EPds : l- o- R : tu morationem l- M : eam or- l- bm

forte iam legisti, certioremque me facias quid iudices ipse. quamquam vereor ne cognomine tuo lapsus ὑπεραττικὸς sis in iudicando. sed si recordabere Δημοσθένους fulmina, tum 15 intelleges posse et Ἀττικώτατα ⟨et⟩ gravissime dici. sed haec coram. nunc nec sine epistula nec cum inani epistula volui ad te Metrodorum venire.

15, 2

Scr. in Vescino XV *Kal. Iun. an. 44*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 XV Kal. e Sinuessano proficiscens cum dedissem ad te litteras devertissemque †acutius† in Vescino, accepi a tabellario tuas litteras; in quibus nimis multa de Buthroto. non enim tibi ea res maiori curae aut est aut erit quam mihi; sic enim decet te mea curare, tua me. quam ob rem id quidem sic 5 susceptum est mihi ut nihil sim habiturus antiqui⟨u⟩s.

2 L. Antonium contionatum esse cognovi tuis litteris et aliis sordide, sed id quale fuerit nescio; nihil enim scripti. de Menedemo probe. Quintus certe ea dictitat quae scribis. consilium meum a te probari quod ea non scribam quae tu a me postularis facile patior, multoque magis id prob⟨ab⟩is si 5

13 iam ERδ : eam MZ^t : *om.* P 14 ὑπεραττικὸς *Cratander* : hyperatticus C : hypar att- E *et sim.* RΔ 16 ἀττικώτατα b^2, *Victorius* : attico tota *vel sim.* ERΔC et *add. Lambinus*

Ep. 15, 2] *novam ep. faciunt* δ (*salut. om.* bdm) : *superioribus coniungunt* RM 1, 2 acutius PΔZ^t : accu- R *'latet sine dubio* ad *cum nomine viri alicuius familiaris ut* ad Acilium' *R. Klotz* (*an* aput?) Vescino Z^{t}λ : Vestino c : -iano *vel sim.* RΔ 6 antiquius Pδ : -quis RM 2, 1 l(ucium) antonium δ : -us -us RMλ 2 sordide Δ : -ibus R scripti M : -psti m : -psisti bds : -psi R 3 probo b^2 4 te ς : se RΔ 5 probabis δ : probis M : -bes R

orationem eam de qua hodie ad te scripsi legeris. quae de legionibus scribis, ea vera sunt. sed non satis hoc mihi videris tibi persuasisse qui de Buthrotiis nostris per senatum speres confici posse †quod puto tantum enim video non videmur esse victori† sed, ut iam nos hoc fallat, de Buthroto 10
3 te non fallet. De Octavi contione idem sentio quod tu, ludorumque eius apparatus et Matius ac Postumus mihi procuratores non placent; Saserna collega dignus. sed isti omnes, quem ad modum sentis, non minus otium timent quam nos arma. Balbum levari invidia per nos velim, sed ne ipse quidem id fieri posse confidit. itaque alia cogitat. 5
4 Quod prima disputatio Tusculana te confirmat sane gaudeo; neque enim ullum est perfugium aut melius aut paratius. Flamma quod bene loquitur non moleste fero. Tyndaritanorum causa, de qua †causa† laborat, quae sit ignoro. †hos tamen† Πεντέλοιπον movere ista videntur, in primis erogatio pecuniae. de Alexione doleo, sed quoniam inciderat in tam gravem morbum, bene actum cum illo arbitror. quos tamen secundos heredes scire velim et diem testamenti. 5

6 eam M *corr.* : meam RΔ hodie C : hoc die Ω 8 tibi ς : sibi RΔZ[t] qui RZ[(l)β] : quid Δ 10 victori RΔZ[(t)b] : -turi ς *quae inter obelos reliqui eiusmodi fuisse suspicor* : quod ⟨vix⟩ puto. tantum e- v-, non videmur ⟨otiose⟩ esse victuri. *alii aliter* sed RMdm : si ds ut iam *R. Klotz* : etiam RΔZ[(t)] : etiam si ς fallat RΔ : -lit Z[t] 3, 2 ac EΔ : et R 5 invidiam M 4, 4 causa laborat R (*sed* -ant) PMdWλ : tam l- bms : Pansa l- ς : Casca l- *Boot* : laboras *Manutius* 5 hos RMbm : hoc ds : *fort.* vos ΠΕΤΝΕΑΟΙΝΟΝ R *et sim.* P; *cf. ad* 14, 21, 4 7 tam EPδ : ira RMW : ita *Victorius* 8 velim *Orelli* : vellem RΔ

15, 3

Scr. in Arpinati XI *Kal. Iun. an. 44* (*§ 1*)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 XI Kal. accepi ⟨in Arpi⟩nati duas epistulas tuas, quibus
duabus meis respondisti; una erat XV Kal., altera XII data.
ad superiorem igitur prius. accurres in Tusculanum, ut scri-
bis; quo me VI Kal. venturum arbitrabar. quod scribis pa-
rendum victoribus, non mihi quidem, cui sunt multa potio- 5
ra. nam illa quae recordaris Lentulo et Marcello consulibus
acta a me in aede Apollinis, nec causa eadem est nec simile
tempus, praesertim cum Marcellum scribas aliosque disce-
dere. erit igitur nobis coram odorandum et constituendum
tutone Romae esse possimus. novi conventus habitatores 10
sane movent; in magnis enim versamur angustiis. etsi ista
parvi pendimus, qui vel maiora contemnimus. Calvae testa-
mentum cognovi, hominis turpis ac sordidi. tabula Demoni-
ci quod tibi curae est gratum. de Ma⟨n⟩l⟨i⟩o scripsi iam
pridem ad Dolabellam accuratissime, modo redditae litterae 15
sint. eius causa et cupio et debeo.

2 Venio ad propiorem. cognovi de Alexione quae desidera-
bam. Hirtius est tuus. Antonio quam iam est volo peius

Ep. 15, 3] *novam ep. faciunt* bms (*salut. om.* bm) : *superioribus coniungunt* RMd 1, 1 in Arpinati *Lambinus* : nati ORZ^{ltb} : *om.* Δ 1–2 quibus duabus Δ : *om.* R : *fort.* quibus quattuor 3 accur(r)es Δ : accusares R 4 .VII. ds 7 a me Z^t : me R Ant. MdmZ^{β} : *om.* s : *ras. in* b 9 coram odorandum C : cura mod- RΔ 10 tutine Z^tλ habitatores ς : -ris RΔZ^t 11 sane ς : an ne RΔ : an me Z^t etsi *Peerlkamp* : sed si RΔ$Z^{(t)}$ 12 parvipendimus Rbs : parvi Mdm qui vel *scripsi* : quin et RMdm : num et bs : quin etiam *Baiter* : quin vel *Mueller* 14 Manlio *Shuckburgh* : malo RΔ$Z^{(lt)}$ 15 reddit(a)e lit(t)er(a)e sint (sunt Mm) Mm ς : r- sunt l- ds : r- sunt b : mihi l- r- sunt R (r- m- l- s- P) 16 eius enim causa omnia R 2, 2 quam iam *Orelli* : quoniam RΔZ^t : quam s : quoniam male *Alanus*

esse. de Quinto filio, ut scribis, ἄλις. de patre coram agemus. Brutum omni re qua possum cupio iuvare; cuius de oratiuncula idem te quod me sentire video. sed parum intel- 5
lego quid me velis scribere quasi a Bruto habita oratione, cum ille ediderit. qui tandem convenit? an sic ut in tyrannum iure optimo caesum? multa dicentur, multa scribentur a nobis, sed alio modo et tempore. de sella Caesaris bene tribuni; praeclaros etiam XIIII ordines! Brutum apud me 10
fuisse gaudeo, modo et libenter fuerit et sat diu.

15, 4

Scr. in Arpinati IX *Kal. Iun. an. 44 (§ 1)*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 VI⟨III⟩ Kal. H. VIII fere a Q. Fufio venit tabellarius. nescio quid ab eo litterularum, uti me sibi restituerem; sane insulse, ut solet, nisi forte quem non ames omnia videntur insulse fie⟨ri⟩. rescripsi ita ut te probaturum existimo. idem mihi duas a te epistulas reddidit, unam XI, alteram X. ad recen- 5

3 filio (f.) ut *Manutius* : fui RΔ (fil. s, F. b) ἄλις *Turnebus* : AMC Z[t] : A. (Λ. d) M. C. (S. P) RMd : a M. Q. bms 4 omni re qua δ : omniș reș qua M : in omnes res quas R 6 quasi Δ : iam q- R : q- iam P habitam orationem *Gronovius* 10 praeclare *Jordan* ordines ς : -nis RΔ

Ep. 15, 4] 1, 1 VIIII (*anne* VIII?) *scripsi* (*v. ed. meae Cantab. tom. VI, p. 322*) : XI Z[t] : .X. RΔ : IX *Schiche* H. VIII Z[(b)] (?) : .VIII. RMm : iuñ ds : iunii *in ras.* b *anne* VIIII Kal. vesperi a? a Q. *Victorius* : eaque M : ea qu(a)e a Rδ 2 ab eo Mds : habeo R : *om.* bm 3 solet bs : solum RMdm insulse ς : -lsa RΔ 4 fieri. rescripsi *Wesenberg* : fiere sc- RM : fieri sc- Pδ 4 idem Z[t]c : *om.* RΔ 5 *post* X datam (d.) *add. Wesenberg*

tiorem prius et leviorem. ⟨legionem⟩ laudo; si vero etiam Carfulenus, ἄνω ποταμῶν. Antoni consilia narras turbulenta. atque utinam potius per populum agat quam per senatum! quod quidem ita credo. sed mihi totum eius consilium ad bellum spectare videtur, si quidem D. Bruto provincia eripitur. quoquo modo ego de illius nervis existimo, non videtur fieri posse sine bello. sed non cupio, quoniam cavetur Buthrotiis. rides? at per senatus consultum doleo, non mea potius adsiduitate, diligentia, gratia perfici. 10

2 Quod scribis te nescire quid nostris faciendum sit, iam pridem me illa ἀπορία sollicitat. itaque stulta iam Iduum Martiarum est consolatio. animis enim usi sumus virilibus, consiliis, mihi crede, puerilibus. excisa enim est arbor, non evulsa; itaque quam fruticetur vides. redeamus igitur, quod saepe usurpas, ad Tusculanas disputationes. Saufeium de te celemus; ego numquam indicabo. quod te a Bruto scribis, ut certior fieret quo die in Tusculano essem futurus, ut ad te ante scripsi, VI Kal., et quidem ibi te quam primum per 5

6 leviorem Pbs : leni- RMdm$Z^{l(t)}$ legionem *addidi* : Egnutuleium *Reid* (*lac. statuit Wesenberg*) 7 Carfulenus ς : calf- RΔC per populum δ : perpolutum RM 9 quod δ : cui RMCZ^{t} qui quidem ita, credo *Bosius* 11 quoquomodo Δ$Z^{(t)}$: quomodo R ego *om.* R 12 cavetur bs : caretur PMdmW$Z^{(t)\beta}$: carent R 13 at per senatus consultum doleo *scripsi* (at sco. d- *Tyrrell–Purser*) : abscondo (*del.*) aps condoleo M : aps. condoleo d : abscon d- mZ^{β} : abscond- $Z^{l(t)}$: aḅst (*spat.*) cond- s (*de* b *non liquet*) : absconse d- R : at ego d- *Lambinus* 14 profici P : -cisci R 2, 2 stulta iam δ : iste luta iam (lutayam M) RM 5 fruticetur *Nonius 769 Lindsay* : fruct- RΔ quod *scripsi* : quoniam RΔ 6 de te *anon. ap. Lambinum* : pete RΔ 7 celemus Δ : et lenius (levius P) R indicabo bms : iud- RM(?)d te a RΔ : a te Z^{t} rogari *post* Bruto *add. Mich. Brutus* scribis RΔ (RP *quae habent interpolata praetereo*) : -bit O 8 Tusculano *Baiter* : -num RΔ futurus Δλ : vent- RF Ant. 8–9 ad te ante RΔ : ante ad te Os 9–10 per videre *Gronovius* : perv - RΔ

videre velim. puto enim nobis Lanuvium eundum et quidem 10
non sine multo sermone. sed μελήσει.

3 Redeo ad superiorem. ex qua praetereo illa prima de Buthrotiis; quae mihi sunt inclusa medullis, sit modo, ut scribis, locus agendi. de oratione Bruti prorsus contendis, cum iterum tam multis verbis agis. egone ut eam causam quam is scripsit? ego scribam non rogatus ab eo? nulla παρεγχείρη- 5
σις fieri potes⟨t⟩ contumeliosior. 'at' inquis 'Ἡρακλείδειον aliquod.' non recuso id quidem, sed et componendum argumentum est et scribendi exspectandum tempus maturius. licet enim de me ut libet existimes (velim quidem quam optime), si haec ita manant ut videntur (feres quod dicam), 10
me Idus Martiae non delectant. ille enim numquam revertisset, nos timor confirmare eius acta non coegisset, aut, ut in Saufei eam relinquamque Tusculanas disputationes ad quas tu etiam Vestorium hortaris, ita gratiosi eramus apud illum (quem di mortuum perduint!) ut nostrae aetati, quoniam 15
interfecto domino liberi non sumus, non fuerit dominus ille fugiendus. rubeo, mihi crede, sed iam scripseram; delere nolui.

4 De Menedemo vellem verum fuisset. de regina velim verum sit. cetera coram, et maxime quid nostris faciendum sit, quid etiam nobis, si Antonius militibus obsessurus est senatum. hanc epistulam si illius tabellario dedissem, veritus sum ne solveret; itaque misi dedita. erat enim rescribendum tuis. 5

3, 1 superiorem epistolam R 2 mihi … medullis *poetae alicui tribuit Moser, an recte nescio* 3–4 cum iterum Z^{b}λ : committere M : mecumque iterum Rδ 5 ego bs : egi RMdm nulla bs : -am RM(?)dm 6 potest bms : -es Md : petis R Ἡρακλείδειον ς : -ΔΙΟΝ Δ *et sim.* R 7 aliquid *Wesenberg* 10 manant RMdmλ : maneant bs feres δ; fieres RM 13 Saufei eam Z^{t} : saufeleam RΔZ^{lb} : -liam Z^{β} relinquamque RZ^{b} : reliq- MdmZ^{lt} : reliquasque bs 15 perduint CZ^{t}λ : tu M (per dii inter *in marg. add.*) : perdant. tu δ : perdant R 4, 5 solveret b : -rit RΔ dedita R$\Delta Z^{(t)}$: -a opera ς

15, 4a

Scr. in Arpinati VIII *Kal. Iun. an. 44*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

(5) Quam vellem Bruto studium tuum navare potuisses! ego igitur ad eum litteras. ad Dolabellam Tironem misi cum mandatis et litteris. eum ad te vocabis et si quid habebis quod placeat scribes. ecce autem de traverso L. Caesar ut veniam ad se rogat in Nemus aut scribam quo se venire 5 velim; Bruto enim placere se a me conveniri. o rem odiosam et inexplicabilem! puto me ergo iturum et inde Romam, nisi quid mutaro. summatim [ad] haec ad te; nihildum enim a Balbo. tuas igitur exspecto, nec actorum solum sed etiam futurorum. 10

15, 5

Scr. in Tusculano VI *vel* V *Kal. Iun. an. 44*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 A Bruto tabellarius rediit; attulit et ab eo et Cassio. consilium meum magno opere exquirunt, Brutus quidem utrum de duobus. o rem miseram! plane non habeo quid scribam. itaque silentio puto me usurum, nisi quid aliud tibi videtur; sin tibi quid venit in mentem, scribe, quaeso. Cassius vero 5

Ep. 15, 4a] *novam ep. agnovit Mongaltius* 1 potuisses R : -sse δZ[t] : potius se M 4 transverso bms 7 iturum Pb(*ex corr.*)s : iterum RMdm 8 haec *scripsi* : ad d (*del.*) h[c] R : at hec P : adhuc Δ

Ep. 15, 5] 1, 1 attulit et RΔ : et att - m : attulit etiam E cassio RM : c- (a c- bds Ant.) litteras Eδ Ant. 3 o *om.* E 5 vero RΔ : autem E

vehementer orat ac petit ut Hirtium quam optimum faciam. sanum putas? ὁ γναφεὺς ἄνθρακας. epistulam tibi misi.

2 Ut tu de provincia Bruti et Cassi per senatus consultum, ita scribit et Balbus et * * * Hirtius quidem se afuturum (etenim iam in Tusculano est) mihique ut absim vehementer auctor est, ille quidem periculi causa, quod sibi etiam fuisse dicit; ego autem, etiam ut nullum periculum sit, tantum 5 abest ut Antoni suspicionem fugere [non] curem ne videar eius secundis rebus non delectari ut mihi causa ea sit cur

3 Romam venire nolim ne illum videam. Varro autem noster ad me epustulam misit sibi a nescio quo missam (nomen enim delerat) in qua scriptum erat veteranos eos qui reiciantur (nam partem esse dimissam) improbissime loqui, ut magno periculo Romae sint futuri qui ab eorum partibus dis- 5 sentire videantur. quis porro noster itus reditus, vultus incessus inter istos? quod si, ut scribis, L. Antonius in D. Brutum, reliqui in nostros, ego quid faciam aut quo me pacto geram? mihi vero deliberatum est, ut nunc quidem est, abesse ex ea urbe in qua non modo florui cum summa ve- 10 rum etiam servivi cum aliqua dignitate; nec tam statui ex Italia exire, de quo tecum deliberabo, quam istuc non venire.

6 orat ac petit EORΔ : errat : petit *Lambinus* : petit atque orat *usitatius fuerit, sed vide comm. meum* facias E 7 ὁ γναφεὺς ἄνθρακας *Popma* : ὅτε ναῦς ἄνθρακες C *et simillima* Ω : ΟΓΝΑΥΕC ΑΝΘΡΑΚΕΥC Z[b] : ὁ γναφεὺς ἀνθρακεύς *Bosius* : ὁ θησαυρὸς ἄνθρακες *Victorius* **2,** 1–2 per s(enatus) c(onsultum) ita s[2], *Victorius* : perscita RΔ : persica P : per cita Z[t]λ : percita c 2 et Oppius; Hirtius quidem *Mueller* : et Hirtius, qui quidem *Bosius* afuturum *Orelli* : act- RΔ 3 et enim EΔ : et is R : et P 4 est ς : et ERΔ : est et λ(?), *Lambinus* sibi Eδ : si RM 6 non *del. Manutius* : nunc b[2] 7 ea sit *Wesenberg* : esset ΔZ[(t)] : esse EP : esse videatur R cur ER : ut Δ (*om.* m) 8 romam Ebds : rome RMm velim E **3,** 7 scribis ς : -bit ERΔ, *quod tamen ad ep. a Varrone missam referri potest* in (?) .d. *E* : inde .D. *R* : vide *P* : inde cum in .D. Δ 9 pacto *Victorius* : facto *R*ΔC: fato Ed

15, 6

Scr. in Tusculano, IV Non. Iun. (?) an. 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Cum ad me Brutus noster scripsisset et Cassius, ut Hirtium, qui adhuc bonus fuisset ⟨meliorem facerem, quem neque adhuc bonum fuisse⟩ sciebam, neque eum confidebam fore mea auctoritate meliorem (Antonio est enim fortasse iratior, causae vero amicissimus), tamen ad eum scripsi eique digni- 5 tatem Bruti et Cassi commendavi. ille quid mihi rescripsisset scire te volui, si forte idem tu quod ego existimares, istos etiam nunc vereri ne forte isti nostri plus animi habeant quam habent.

HIRTIUS CICERONI SUO SAL. 10

2 Rure⟨ne⟩ iam redierim quaeris. an ego, cum omnes caleant, ignaviter aliquid faciam? etiam ex urbe sum profectus; utilius enim statui abesse. has tibi litteras exiens in Tusculanum scripsi. noli autem me tam strenuum putare ut ad Nonas recurram. nihil enim iam video opus esse nostra cura, quoniam praesidia sunt in tot annos provisa. 5 Brutus et Cassius utinam quam facile a te de me impetrare possunt 3 ita per te exorentur ne quod calidius ineant consilium! cedentis

Ep. 15, 6] 1, 2 qui adhuc bonus fuisset M : quem a- bonum fuisse ERδ (bonum civem s) 2–3 meliorem ... fuisse *addidi, haec Madvig* : confirmarem et excitarem, etsi alieno a causa animo fuisse 3 sciebam ... confidebam M : -ant ... -ant ERδ 4 meliorem M : m- facerem ERδ 5 caus(a)e RΔ : panse E 7 isto M 8 isti *scripsi* : ipsi ERΔ 8–9 habeant quam EPδ : quam M : habeat quod R 9 vale *add.* c 2, 1 rurene iam *Wesenberg* : rure iam ERΔ : (-e) tam Z[t] : -e iamne *Sjögren* : *fort.* rusne iam 2 *post* etiam *punctum posuit Reid, fort. recte* utilius P : ut ill- ERΔ statui Ps : -us ERΔ 5 quoniam RΔ : quin E 7 calidius Z[(l)t] : cald- Eλ : callid- RΔ

enim haec ais scripsisse. quo aut qua re? retine, obsecro te, Cicero, illos et noli sinere haec omnia perire, quae funditus ⟨me dius⟩ fidius rapinis, incendiis, caedibus pervertentur. tantum si quid timent caveant, nihil praeterea moliantur. non me dius fidius acerrimis consiliis plus quam etiam inertissimis, dum modo diligentibus, consequentur. haec enim, quae fluunt per se, diuturna non sunt; in contentione praesentis ad nocendum habent viris. quid speres de illis in Tusculanum ad me scribe.

4 Habes Hirti epistulam. cui rescripsi nil illos calidius cogitare idque confirmavi. hoc, qualecumque est, te scire volui.

Obsignata iam Balbus ad me Serviliam redisse, confirmare non discessuros. nunc exspecto a te litteras.

15, 7

Scr. in Tusculano V *vel* IV *Kal. Iun. an.* 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Gratum quod mihi epistulas; quae quidem me delectarunt, in primis Sexti nostri. dices 'quia te laudat.' puto mehercule id quoque esse causae, sed tamen etiam ante quam ad eum locum veni, valde mihi placebat cum sensus eius de re publica tum cura scribendi. Servius vero pacificato⟨r⟩ cum libra-

3, 3 medius P : *om.* ERΔZ^t 4 pervertentur *scripsi* : -tuntur ERΔ 4, 1 nil Δ : ni(c)hil RP calidius M : call- Rδ 2 est *scripsi* : esset RΔ

Ep. 15, 7] 1 gratum Δ : g- est R 2 in Δ : sed in R sexti nostri ς : sex. .N. (.N̄. Mm) RMbm 5 tum cura scribendi bs : cum tum s- Mdm : tum s- (*ut. vid.*) $Z^{(t)}$: tamen etiam s- genus R, *unde* tum genus s- *Fr. Schmidt* : cum tamen s- P pacificator *Manutius* : -to RΔ$Z^{(t)}$ librariolo ς : liberi- RΔ

riolo suo videtur obisse legationem et omnis captiunculas pertimescere. debuerat autem non 'ex iure manum consertum' sed quae sequuntur; tuque scribes.

15, 8

Scr. in Tusculano prid. Kal. Iun. an. 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Post tuum discessum binas a Balbo (nihil novi) itemque ab Hirtio, qui se scribit vehementer offensum esse veteranis. exspectat animus quidnam agat de Kalendis [Mart.]. misi igitur Tironem et cum Tirone pluris quibus singulis, ut quidque accidisset, dares litteras, atque etiam scripsi ad Antonium de legatione, ne, si ad Dolabellam solum scripsissem, iracundus homo commoveretur. quod autem aditus ad eum difficilior esse dicitur, scripsi ad Eutrapelum ut is ei meas litteras redderet; legatione mihi opus esse. honestior est votiva, sed licet uti utraque. 5 10

2 De te, quaeso, etiam atque etiam vide. velim possis coram; si minus possis, litteris idem consequemur. Graeceius ad me scripsit C. Cassium sibi scripsisse homines comparari

6 videtur ς : -entur RΔZ(t) 7 *Enn. Ann. 272 V* manum λ : manu RΔ 8 tuque ΔZ(t) : tu R

Ep. 15, 8] **1,** 3 agat *scripsi* : agam RΔ : agant *Boot* mart(iis) RΔ : *del. Corradus* misi δ : nisi RM 4 quidque Z[t] : quicque Z[l] : quisque RΔ 9 est Δ : et R 10 sed Δ : *om.* R **2,** 2 possis *del. Wesenberg* consequemur Rb : -uimur Mdm : -uamur s greceius Δ : g̃teius R : gract- P 3 comparari bms : -parare Md : -pare R

qui armati in Tusculanum mitterentur. id quidem mihi ⟨vix veri simile⟩ videbatur; sed cavendum tamen, villaeque plu- 5
res videndae. sed ⟨debet⟩ aliquid crastinus dies ad cogitandum nobis dare.

15, 9

Scr. in Tusculano IV *aut* III *Non. Iun. an. 44* (*§ 1*)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 IIII Non. vesperi a Balbo redditae mihi litterae fore Nonis senatum, ut Brutus in Asia, Cassius in Sicilia frumentum emendum et ad urbem mittendum curarent. o rem miseram! primum ullam ab istis, dein, si aliquam, hanc legatariam provinciam! atque haud scio an melius sit quam ad Eurotam 5
sedere. sed haec casus gubernabit. ait autem eodem tempore decretum iri ut et iis et reliquis praetoriis provinciae decernantur. hoc certe melius quam illa Περσικὴ porticus; †nolo enim Lacedaemonem longinquo quo in Lanuvium existimavit†. 'rides' inquies 'in talibus rebus?' quid faciam? plorando 10
fessus sum.

4–5 vix veri simile *addidi* : *alii alia* 5 villaeque *Bosius* : ut ille qu(a)e RΔZ^{l} 6 vidend(a)e RΔZ^{lt} : vise- *Wesenberg* sed debet *scripsi* : sed RΔZ^{lt} : debet *Lambinus* 7 dare RΔZ^{b} : dabit P

Ep. 15, 9] 1, 1 IIII noñ. bs : munon Mdm : minon R reddit(a)e mihi litter(a)e PMm : m- r- l- Rb : m- l- r- ds 4 dein Δ : dem b : demum R legatariam ς : -toriam RΔZ$^{(t)b}$ (*vide nunc Hübner TLL s. vv.*) : locatoriam *Orelli* : legatorum *Tyrrell–Purser* 7 decernantur δ (-atur s) : -nentur RM 8 Περσικὴ *Orelli* : persice *vel sim.* RΔZ^{t} nolo PΔ : nullo R 9 longinquo quo in RM : l- quom msZ^{b} (longinquum Z^{t}; *sed quaere*) : l- cum b : quin (n *ex corr.*) d existimavit RΔZ^{ltb} : -ant P *potuit certe sic* : nullam e- L- longinquiorem quam Lanuvinam existimaris

2 Di immortales! quam me conturbatum tenuit epistulae tuae prior pagina! quid autem iste in domo tua casus armorum? sed hunc quidem nimbum cito transisse laetor. tu quid egeris tua cum tristi tum etiam difficili ad consiliandum legatione vehementer exspecto; est enim inexplicabilis. ita circumsedemur copiis omnibus. me quidem Bruti litterae quas ostendis a te lectas ita perturbarunt ut, quamquam ante egebam consilio, tamen animi dolore sim tardior. sed plura, cum ista cognoro. hoc autem tempore quod scriberem nihil erat, eoque minus quod dubitabam tu has ipsas litteras essesne accepturus; erat enim incertum visurusne te esset tabellarius. ego tuas litteras vehementer exspecto.

15, 10

Scr. in Tusculano (?) fort. Non. Iun. an. 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

O Bruti amanter scriptas litteras! o iniquum tuum tempus qui ad eum ire non possis! ego autem quid scribam? ut beneficio istorum utantur? quid turpius? ut moliantur aliquid? nec audent nec iam possunt. age, quiescant auctoribus nobis; quis incolumitatem praestat? si vero aliquid de Decimo gravius, quae nostris vita, etiam si nemo molestus sit? ludos vero non facere! quid foedius? frumentum imponere! quae est alia Dionis legatio aut quod munus in re publica sordidius? prorsus quidem consilia tali in re ne iis quidem tuta

2, 2 quid] qui *Wesenberg* armorum *suspectum* : armariorum *Tyrrell–Purser* 4 legatione ERbs : -nem MdmZ(t) 12 vehementer *om.* R

Ep. 15, 10] 4 audent Ps : audient RΔ pos(s)unt Pδ : possum RM 6 gravius, quae *Corradus* : graccus (*hoc et* Z(t)) que R, *et sim.* Δ 9 iis bm : is R : his PMds

sunt qui dant. sed possim id neglegere proficiens; frustra 10
vero quid ingrediar? matris consilio cum utatur vel etiam
precibus, quid me interponam? sed tamen cogitabo quo genere utar litterarum; nam silere non possum. statim igitur
mittam vel Antium vel Circeios.

15, 11

Scr. fort. Anti c. VII Id. Iun. an. 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Antium veni ante H. VI. Bruto iucundus noster adventus.
deinde multis audientibus, Servilia, Tertulla, Porcia, quaerere quid placeret. aderat etiam Favonius. ego, quod eram
meditatus in via, suadere ut uteretur Asiatica curatione frumenti; nihil esse iam reliqui quod ageremus nisi ut salvus 5
esse⟨t⟩; in eo etiam ipsi rei publicae esse praesidium. quam
orationem cum ingressus essem, Cassius intervenit. ego eadem illa repetivi. hoc loco fortibus sane oculis Cassius (Martem spirare diceres) se in Siciliam non iturum. 'egone ut
beneficium accepissem contumeliam?' 'quid ergo agis?' in- 10
quam. at ille in Achaiam se iturum. 'quid tu' inquam, 'Brute?' 'Romam' inquit, 'si tibi videtur.' 'mihi vero minime;
tuto enim non eris.' 'quid? si possem esse, placeretne?' 'atque ut omnino neque nunc neque ex praetura in provinciam

11 quid bs : quin RMZ^{t} : qui dm consilio *Manutius* : -ium RΔZ$^{(t)}$ vel M : *om.* Rδ 13 nam silere C : *om.* RΔ

Ep. 15, 11] 1, 1 H. VI *scripsi* : K. (kł., kal.) VI. ORM : VI kł (kal., caleñ.) Eδ 2 servilia EPδ : deinde s- ORMc 4 asiatica ER (asy-) δ : hac attica MZ^{t} 5–6 salvus esset ς : -vos esse Ω 9 spirare *Victorius* : sper- Ω diceres M : -re EORδ 10 accepissem EORMdsCZ^{t} : -se in bm Z^{b} Z^{l} (*ed. prima*) λ agis] ais c; ages ς 11 at ERδ : ut OM

ires; sed auctor non sum ut te urbi committas.' dicebam ea quae tibi profecto in mentem veniunt cur non esset tuto futurus. 15

2 Multo inde sermone querebantur, atque id quidem Cassius maxime, amissas occasiones Decimumque graviter accusabant. ⟨ad⟩ ea negabam oportere praeterita, adsentiebar tamen. cumque ingressus essem dicere quid oportuisset, nec vero quicquam novi sed ea quae cottidie omnes, nec tamen 5 illum locum attingerem, quemquam praeterea oportuisse tangi, sed senatum vocare, populum ardentem studio vehementius incitare, totam suscipere rem publicam, exclamat tua familiaris 'hoc vero neminem umquam audivi!' ego ⟨me⟩ repressi. sed et Cassius mihi videbatur iturus (etenim 10 Servilia pollicebatur se curaturam ut illa frumenti curatio de senatus consulto tolleretur) et noster Brutus cito deiectus est de illo inani sermone ⟨quo se Romae⟩ velle esse dixerat. constituit igitur ut ludi absente se fierent suo nomine. proficisci autem mihi in Asiam videbatur ab Antio velle. 15

3 Ne multa, nihil me in illo itinere praeter conscientiam meam delectavit. non enim fuit committendum ut ille ex Italia prius quam a me conventus esset discederet. hoc dempto munere amoris atque offici sequebatur ut mecum ipse 'ἡ δεῦρ' ὁδός σοι τί δύναται νῦν, θεοπρόπε;' prorsus 5 dissolutum offendi navigium vel potius dissipatum. nihil consilio, nihil ratione, nihil ordine. itaque etsi ne antea quidem dubitavi, tamen nunc eo minus, evolare hinc idque

2, 2 occasiones bms : occis- Ω accusabant $Z^{t\beta}$: -bat Ω 3 ad ea *scripsi* : ea Ω : ego *Victorius* 4 cumque *Manutius* : quamquam Ω 7 vocare Z^{b} : -ri ERΔ 8 incitare Z^{tb} : -ri ERΔ suscipere Ω (-pe Rm)Z^{β} : -pi *Orelli* 10 me *add. Malaespina* 11 curaturam Eδ : -ra R : -rum PM 12 brutus EORδ$Z^{(t)}$: *om.* M deiectus Pbms : dele- Ω : dile- d 13 quo se Romae *addidi, praeeuntibus Boot* (se R-) *et Tyrrell* (quo R-) 3, 1–2 conscientiam meam EOR : -tiam b : -tia mea Δ 5 νῦν *del. Cobet* 8 dubitavi tamen s^2 : -tabit habitam (ab- O) Ω

quam primum, 'ubi nec Pelopidarum facta neque famam audiam.' 10

4 Et heus tu! ne forte sis nescius, Dolabella me sibi legavit a. d. III Non. [Apriles]. id mihi heri vesperi nuntiatum est. votiva ne tibi quidem placebat; etenim erat absurdum, quae si stetisset res publica vovissem, ea me eversa illa vota dissolvere. et habent, opinor, liberae legationes definitum tempus 5 lege Iulia nec facile addi potest †adeo† genus legationis ut, cum velis, introire exire liceat; quod nunc mihi additum est. bella est autem huius iuris quinquenni licentia. quamquam ⟨quid de⟩ quinquennio cogitem? contrahi mihi negotium videtur. sed βλάσφημα mittamus. 10

15, 12

Scr. Asturae, ut vid., c. IV *Id. Iun. an.* 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Bene mehercule de Buthroto. at ego Tironem ad Dolabellam cum litteris, quia iusseras, miseram. quid nocet? de nostris autem Antiatibus satis videbar plane scripsisse, ut non dubitares quin essent otiosi futuri usurique beneficio Antoni con-

9–10 *vide ad* 14, 12, 2 4, 1 et ΩZ[(t)] : sed *Victorius* legavit ς : -abit Ω 1–2 a. d. (ad) III. ORλ : adivi M : ad .IIII. δ 2 Non. *Corradus* : nonas (nõ.) apriles (apr̄. *et sim.*) Ωλ (*num ex* non as?) 4 vovissem, ea me eversa *Victorius* : bonis si meam et v- *vel sim.* ΩC 5 liber(a)e ORbs : -rare Mdm definitum O : difi- M : diffi- Rδ 6 adeo ΩZ[(lt)] ('*MSS. non habent* idque' *Lambinus*) : idque adeo Z[β] : ad id ς : aveo *I. Gronovius* : idque adeo ... ne liceat *temptavi* 8 licentia Pbs : -am Ω 9 quid de (*om. et* Z[(t)]) *add. Victorius*

Ep. 15, 12] **1,** 1 at Pbms : ad RMd 3–4 dubitares quin essent b : -ris (*hoc et* Z[t]) essent quin Δ : -ris esset cum R 4 contumelioso Δ : -se ER

tumelioso. Cassius frumentariam rem aspernabatur; eam 5
Servilia sublaturam ex senatus consulto se esse dicebat. noster vero καὶ μάλα σεμνῶς in Asiam, postea quam mihi est adsensus tuto se Romae esse non posse (ludos enim absens facere malebat); statim autem se iturum simul ac ludorum apparatum iis qui curaturi essent tradidisset. navigia collige- 10
bat; erat animus in cursu. interea in isdem locis erant futuri. Brutus quidem se aiebat Asturae.

2 L. quidem Antonius liberaliter litteris sine cura me esse iubet. habeo unum beneficium, alterum fortasse, si in Tusculanum venerim. o negotia non ferenda! quae feruntur tamen. τὰν δ' αἰτίαν τῶν Βρούτων τις ἔχει. in Octaviano, ut perspexi, satis ingeni, satis animi, videbaturque erga nostros 5
ἥρωας ita fore ut nos vellemus animatus. sed quid aetati credendum sit, quid nomini, quid hereditati, quid κατηχήσει, magni consili est. vitricus quidem nihil censebat; quem Asturae vidimus. sed tamen alendus est et, ut nihil aliud, ab Antonio seiungendus. Marcellus praeclare, si praecipit no- 10
stra [nostri]; cui quidem ille deditus mihi videbatur. Pansae autem et Hirtio non nimis credebat. bona indoles, ἐὰν διαμείνῃ.

7 καὶ μάλα σεμνῶς C : KAIMAMCMNOC RMm : μεμνός *pro* σεμνῶς Z[t] 9 autem ERΔ : ait P 10 iis Em : is R : his PΔ tradidissent MZ[t] 2, 2 si ER : *om.* Δ 3 venerim *scripsi* : -it ERΔ o *om.* E 4 τὰν δ' *Victorius* : TANΔE PMm : TNAE R : τῶν δ' *Bosius* : τῶνδ' *Boot* ἔχει. in *Wesenburg* : EX. en RM(?) : EXEN m : ἔχεν Z[t] 7 κατηχήσει c : KAΘHXHCE (*vel* KAOH-) ERMm 10 nostra *scripsi* : nostro nostri RΔ 12 nimis Md : minus Rbms διαμείνῃ (-η) δλ : ΔIM- M : AIM- R vale *add.* c

15, 13

Scr. in Puteolano VIII *Kal. Nov. an. 44*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 VIII Kal. duas a te accepi [litteras]. respondebo igitur priori prius. adsentior tibi ut nec duces simus nec agmen cogamus, faveamus tamen. orationem tibi misi. eius custodiendae et proferendae arbitrium tuum. sed quando illum diem cum tu
2 ⟨ed⟩endam putes? indutias quas scribis non intellego fieri 5
posse. melior est ἀναντιφωνησία, qua me usurum arbitror. quod scribis legiones duas Brundisium venisse, vos omnia prius. scribes igitur quicquid audieris.

3 Varronis διάλογον exspecto. ⟨non⟩ improbo Ἡρακλείδειον, praesertim cum tu tanto opere delectere; sed quale velis velim scire. quod ad te antea atque adeo prius scripsi (sic enim mavis), ad scribendum, ⟨si licet⟩ tibi vere dicere, fecisti me acriorem. ad tuum enim iudicium, quod mihi erat 5
notum, addidisti Peducaei auctoritatem, magnam eam quidem apud me et in primis gravem. enitar igitur ne desideres aut industriam meam aut diligentiam.

Vettienum, ut scribis, et Faberium foveo. Cloelium nihil arbitror malitiose; quamquam – sed quod egerit. de libertate 10

Ep. 15, 13] *novam ep. incipit* c 1, 1 accepi d : -pi litteras Rbs : -pi literas (*del.*) epistolas (*exp.*) M : -pi epistolas m, *vulg.* 3 et *post* eius *add. Orelli* et RΔ : aut *Müller* 4–5 cum tu edendam *Victorius* : cum tuenda (-as P) PΔ : tu tuendas R 2, 3 quod δ : quo M : quos R legiones O (*ut vid.*) RC : legati- Δ 4 scribes Δ : -etur d : -eres R 3, 1 non improbo *scripsi* : impr- RΔZ$^{(t)}$: nec impr- b^{2} : iam probo *Manutius* Ἡρακλείδειον ς : -είδιον δ : -EIAEPONI RM 2 delectere δ : -tare RM 4 si licet *addidi, alii alia* 5 ad tuum enim b : ut tuum (tum d) e- ΔZ$^{(t)}$: ut tuum R 6 eam *scripsi* : meam R : *om.* Δ 7 me bms : te R : *om.* Md enitar Δ : scribis incenitar R : scribis. me en- P 9 faveo R cloelium RMZ^{t}λ : cloclium (?) d : clodium Pbms 10 sed quod PMdZ^{t}λ : sed R : siquid bms

retinenda, qua certe nihil est dulcius, tibi adsentior. itane Gallo ⟨C⟩aninio? ⟨o⟩ hominem nequam! quid enim dicam aliud? cautum Marcellum! me sic, sed non tamen cautissimum.

4 Longiori epistulae superiorique respondi. nunc breviori propiorique quid respondeam nisi eam fuisse dulcissimam? res Hispanienses valde bonae, modo Balbillum incolumem videam, subsidium nostrae senectutis. de Anniano item, quod me valde observat Visellia. sed haec quidem humana. 5
de Bruto te nihil scire dicis, sed Servilia venisse M. Scaptium eumque non †qua† pompa, ad se tamen clam venturum sciturumque me omnia; quae ego statim. interea narrat eadem Bassi servum venisse qui nuntiaret legiones Alexandrinas in armis esse, Bassum arcessi, Cassium exspectari. quid 10
quaeris? videtur res publica ius suum recuperatura. sed ne quid ante. nosti horum exercitationem in latrocinio et amentiam.

15, 13a

Scr. in Puteolano vel Cumano c. V *Kal. Nov. an. 44*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 (5) Dolabella, vir optimus, etsi, cum haec scribebam secunda mensa apposita, venisse eum ad Baias audiebam, tamen ad me ex Formiano scripsit, quas litteras cum e balineo exissem

11 ita *om.* Z[t] 12 Caninio *Corradus* : aninio Z[(l)] : animo RΔ o *add. Manutius* 4, 2 eam PΔ : *om.* R 3 Balbillum *Mongaltius* : -ilium RΔ 4 Anniano *v. Nomenclature, pp. 8 sq.* 6 Servilia ς : selicia R (-tia)Δλ 7 qua] qua solet b[2] : antiqua *Reid* : *fort.* qua quondam 10 expectari δ : -re RM

Ep. 15, 13 a] *novam ep. auctore Graetero statuit Ruete* **1, 1** etsi bs : sed si RMdm haec c : *om.* RΔ

accepi, sese de attributione omnia summa fecisse. Vettienum accusat (tricatur scilicet ut monetalis), sed ait totum nego- 5
tium Sestium nostrum suscepisse, optimum quidem illum virum nostrique amantissimum. quaero autem quid tandem Sestius in hac re facere possit quod non qui⟨vi⟩s nostrum. sed si quid praeter spem erit, facies ut sciam; sin est, ut arbitror, negotium perditum, scribes tamen, neque ista res 10
commovebit.

2 Nos hic φιλοσοφοῦμεν (quid enim aliud?) et τὰ περὶ τοῦ Καθ⟨ήκ⟩οντος magnifice explicamus προσφωνοῦμένque Ciceroni. qua de re enim potius pater filio? deinde alia. quid quaeris? exstabit opera peregrinationis huius. Varronem hodie aut cras venturum putabant. ego autem in Pompeianum 5
properabam, non quo hoc loco quicquam pulchrius, sed interpellatores illic minus molesti. sed perscribe, quaeso, quae causa sit Myrtilo (poenas quidem illum pependisse audivi) et satisne pate⟨a⟩t unde corruptus.

3 Haec cum scriberem, tantum quod existimabam ad te orationem esse perlatam. hui, quam timeo quid existimes! etsi quid ad me? quae non sit foras proditura nisi re publica recuperata; de quo quid sperem non audeo scribere.

4 accepi sese de attributione bms : accepisse (-cip- M(?)) sedeat tributio ne RMd 5 tricatur s : triga- Δ : et riga- R monetalis *Schütz* : homo talis RΔ 8 quivis *Malaespina* : quis RΔ 10 scribes ς : -bis Md : -bas Rbms 2, 1 φιλοσοφονμεν (*sic*) ς : philosofimena *vel sim.* RΔλ 2 καθήκοντος δ : ΚΑΘΟΝ(-ΟΗ-)ΤΟC RM 8 myrtilo *vel sim.* RΔ : -li *Moser* 9 pateat *Ernesti* : patet RΔ corruptus Δ : -reptus F : -reptus sit R 3, 2 perlatam. hui C : perhui OR : per (*spat.*) P : pr(a)ebui Δ

15, 14

Scr. in Tusculano IV *Kal. Quint. an.* 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 VI Kal. accepi a Dolabella litteras, quarum exemplum tibi misi; in quibus erat omnia se fecisse quae tu velles. statim ei rescripsi et multis verbis gratias egi. sed tamen, ne miraretur cur idem iterum facerem, hoc causae sumpsi quod ex te ipso coram antea nihil potuissem cognoscere. sed quid multa? litteras hoc exemplo dedi:

CICERO DOLABELLAE COS. SUO

2 Antea cum ⟨per⟩ litteras Attici nostri de tua summa liberalitate summoque erga se beneficio certior factus essem cumque tu ipse etiam ad me scripsisses te fecisse ea quae nos voluissemus, egi tibi gratias per litteras iis verbis ut intellegeres nihil te mihi gratius facere potuisse. postea vero quam ipse Atticus ad me venit in Tusculanum huius unius rei causa tibi ut apud me gratias ageret, cuius eximiam quandam et admirabilem in causa Buthrotia voluntatem et singularem erga me amorem perspexisset, teneri non potui quin tibi apertius illud idem his litteris declararem. ex omnibus enim, mi Dolabella, studiis in me et officiis ⟨tuis⟩, quae summa sunt, hoc scito mihi et amplissimum videri et gratissimum esse quod perfeceris ut Atticus intellegeret quantum ego se, quantum tu me amares.

3 Quod reliquum est, Buthrotiam et causam et civitatem, quamquam a te constituta est (beneficia autem nostra tueri solemus),

Ep. 15, 14] 2, 1 per litteras ς : lit(t)eras EMd : -ris Rbms 2 ipse *om.* Es 4 iis bm : his ERMds 6 ageret ERbms : -res Md cuius ERbm : ut c- ds : ut tum M 8 me amorem dsZ^{t} : ea m- M : se am- ERbm 10 tuis *add. Wesenberg* 12 se *scripsi* : te ERΔ

tamen velim receptam in fidem tuam a meque etiam atque etiam tibi commendatam auctoritate et auxilio tuo tectam velis esse. satis erit in perpetuum Buthrotiis praesidi magnaque cura et sollicitudi- 5 ne Atticum et me liberaris, si hoc honoris mei causa susceperis ut eos semper a te defensos velis; quod ut facias te vehementer etiam atque etiam rogo.

4 His litteris scriptis me ad συντάξεις dedi; quae quidem vereor ne miniata cerula tua pluribus locis notandae sint. ita sum μετέωρος et magnis cogitationibus impeditus.

15, 15

Scr. Asturae fort. Id. Iun. an. 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 L. Antonio male sit, si quidem Buthrotiis molestus est! ego testimonium composui, quod cum voles obsignabitur. nummos Arpinat⟨i⟩um, si L. Fadius aedilis petet, vel omnis reddito. ego ad te alia epistula scripsi ⟨de⟩ HS $\overline{\text{CX}}$ quae Statio curarentur. si ergo petet Fadius, ei volo reddi, praeter Fa- 5 dium nemini. apud †me item† puto depositum. id scripsi ad Erotem ut redderet.

3, 3 etiam atque etiam ERbm : etiam Mds 4 tuo Pbds : tua ERMm tectam PM : -ta ERbm : tuta(m) ds 6 atticum et me ERδ : atticum et M : *anne* et me et A-? 7 ate semper R 4, 2 cerula *Politianus* : cervia RΔ

Ep. 15, 15] 1, 2 obsignabitur. nummos Oλ : -avi. turnum mos (tu nummos ms, tu mimo b) Δ : -avi nummos R 3 Arpinatium *Lambinus* : -tum RΔ 4 alia epistola *Victorius* : -as -las RΔZ(t) de *add. Victorius* : *om. et* Z(t) 6 me item] *numerum latere putavit Lambinus* : Monetam *temptavi*

2 Reginam odi. id me iure facere s⟨c⟩it sponsor promissorum eius Ammonius, quae quidem promissa[rum eius] erant φιλόλογα et dignitatis meae, ut vel in contione dicere auderem. Saram autem, praeterquam quod nefarium hominem, cognovi praeterea in me contumacem. semel eum omnino 5 domi meae vidi; cum φιλοφρόνως ex eo quaererem quid opus esset, Atticum se dixit quaerere. superbiam autem ipsius reginae, cum esset trans Tiberim in hortis, commemorare sine magno dolore non possum. nihil igitur cum istis; nec tam animum me quam vix stomachum habere arbitrantur. 10

3 Profectionem meam, ut video, Erotis dispensatio impedit. nam cum ex reliquis quae Non. Apr. fecit abundare debeam, cogor mutuari, quodque ex istis fructuosis rebus receptum est, id ego ad illud fanum sepositum putabam. sed haec Tironi mandavi, quem ob eam causam Romam misi; te no- 5

4 lui impeditum impedire. Cicero noster quo modestior est eo me magis commovet. ad me enim de hac re nihil scripsit, ad quem nimirum potissimum debuit; scripsit hoc autem ad Tironem, sibi post Kal. Apr. (sic enim annuum tempus confici) nihil datum esse. ⟨scio⟩ tibi pro tua natura semper 5 placuisse teque existimasse id etiam ad dignitatem meam pertinere eum non modo perliberaliter a nobis sed etiam ornate cumulateque tractari. qua re velim cures (nec tibi essem molestus, si per alium hoc agere possem) ut permute-

2, 1 odi. id Z^t : odit RΔ   scit ς : sit RΔ : testis sit *Wesenberg*   2 promissa *scripsi* : -issorum eius RΔZ$^{(t)}$: *del. Manutius*   3 auderem δ : audirem RM   4 saram Rbms : -an Md (*nomen dubium*) : Sarapionem *Reid*   7 opus esset (-se R) ORδ : e- o- M   superbiam δ : super viam RM   10 quam vix stomachum Z$^{(b)}$λ (‘*L. ex v.c.*’) : quam iuste stom- Z^t : quamvis homac(h)um (om- P, stom- d) RMd : quam stomac(h)um bms, *quo fort. recepto* arbitrentur *legendum*   3, 2 abundare Md : hab- Rs : vel (ł) ab- bm   3 ex istis δ : existes RM   5 quem Pbms : quam RMd   4, 5 scio *add. Baiter*

tur Athenas quod sit in annuum sumptum ei. scilicet Eros numerabit. eius rei causa Tironem misi. curabis igitur et ad me si quid tibi de eo videbitur scribes. 10

15, 16

Scr. Asturae (?) III Id. Iun. an. 44 (?)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Tandem a Cicerone tabellarius; sed mehercule litterae πεπινωμένως scriptae, id quod ipsum προκοπὴν aliquam significaret, itemque ceteri praeclara scribunt. Leonides tamen retinet suum illud 'adhuc'; summis vero laudibus Herodes. quid quaeris? vel verba mihi dari facile patior in hoc 5 meque libenter praebeo credulum. tu velim, si quid tibi est a tuis scriptum quod pertineat ad me, certiorem me facias.

10 ei bms : et RMd : id *veterum nescio quis* : tibi *Schütz* : *secl. Kayser* 11 numerabit b[2] : -avit RΔ

Ep. 15, 16] 1 a cicerone bms : a ciceronem M : ad c- Rd sed RΔ : et *Victorius* litterae *om.* c πεπινωμένως (περι- bs) δλ : -ΜΕΛΚΟϹ M, *et sim.* R 2 id quod *Baiter* : quod id RΔ προκοπὴν C : -ΚΑΠΑΝ *vel sim.* RPMm 3 pr(a)eclara Eδ : -ras RM 6–7 est a tuis *Victorius* : es statius RMW (es *ex* est W) : constantius P : est a statio δ

15, 16a

Scr. Asturae (?) prid. Id. Iun. an. 44 (?)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Narro tibi, haec loca venusta sunt, abdita certe et, si quid scribere velis, ab arbitris libera. sed nescio quo modo οἶκος φίλος. itaque me referunt pedes in Tusculanum. et tamen haec ῥωπογραφία ripulae videtur habitura celerem satietatem. equidem etiam pluvias metuo, si Prognostica nostra 5 vera sunt; ranae enim ῥητορεύουσιν. tu, quaeso, fac sciam ubi Brutum nostrum et quo die videre possim.

15, 17

Scr. Asturae XVIII *Kal. Quint. an. 44 (§ 1)*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Duas accepi postridie Idus, alteram eo die datam, alteram Idibus. prius igitur superiori. de Bruto, cum scies. de consulum ficto timore cognoveram; Sicca enim φιλοστόργως ille quidem sed tumultuosius ad me etiam illam suspicionem pertulit. quid tu autem 'τὰ μὲν διδόμενα –'? nullum enim 5 verbum a †Siregio†. non placet. de Plaetorio, vicino tuo,

Ep. 15, 16a] 2 libera sed Pbms : -a se R : -asse Md οἶκος c : OIKOCOC MmW : OIKOOCOC R : οἶκος σὸσ O 4 videtur m : -entur RΔW habitura bms : -am RMd 5 prognostica ς : pron- RΔ 6 tu Rds : tuque Mbm fac Δ : fac ut R 7 possim b : -sem RΔ

Ep. 15, 17] 1, 3 sicca Rbms : sic. ea Md 5 tu PΔ : *om.* R *post* autem *interrogationis signum ponebant vulgo* τὰ μὲν *Victorius* : tamen RΔ (*om.* bs) 6 asiregio (a si r-) ΔZ[t]λ : asi regi R nen Z[t]

permoleste tuli quemquam prius audisse quam me. de Syro prudenter. L. Antonium per Marcum fratrem, ut arbitror, facillime deterrebis. Antroni †vel vi†; sed nondum acceperas litteras, ne cuiquam nisi L. Fadio aedili. aliter enim nec caute nec iure fieri potest. quod scribis tibi deesse HS $\overline{C}$ quae Ciceroni curata sint, velim ab Erote quaeras ubi sit merces insularum. Arabioni de Sittio nihil irascor. ego de itinere nisi **2** explicato Λ nihil cogito; quod idem tibi videri puto. habes ad superiorem.

Nunc audi ad alteram. tu vero facies ut omnia quod Serviliae non de⟨e⟩s, id est Bruto. de regina gaudeo te non laborare, testem etiam tibi probari. Erotis rationes et ex Tirone cognovi et vocavi ipsum. gratissimum quod polliceris Ciceroni nihil defuturum; de quo mirabilia Messalla, qui Lanuvio rediens ab illis venit ad me, et mehercule ipsius litterae sic et φιλοστόργως et ⟨εὐ⟩πινῶς scriptae ut eas vel in acroasi audeam legere. quo magis illi indulgendum puto. de Buciliano Sestium puto non moleste ferre. ego, si Tiro ad me, cogito in Tusculanum. tu vero, quicquid erit quod me scire par sit, statim.

7 me. de Δ : metu R 9 antroni MZ^b : antoni(i) RδZ^t vel vi ΔZ^b : vel .VI. R : vetui *Bosius* sed PΔ : vel R 10 ne *Nipperdey* : nec RΔ (a)edili. aliter bms : ediliariter RMd 11 deesse bs : desere Mdm$Z^{l(t)}$: deserere R 14 .Λ. (*i.e.* λοιπῷ, *Gronovio interprete*) RMdm : .A. bsZ^t 2, 3 facies δ : faties M : faces R : facis ς 4 dees, id est *Victorius* : des id est OR (id est *etiam* C) : desit est Mdm : desit et bs 5 testem *Lambinus* : -te RMdmλ : certe bs 6 vocavi Δ : -avit R : -abo Z^t 9 et εὐπινῶς *Lambinus* : et (*om.* d) πινῶς *vel sim.* RΔ$Z^{(t)}$λ eas δ : eos RMc 10 acroasi *Victorius* : agro si RΔ illi δ : ille RM 11 non Z^t : nam RΔ

15, 18

Scr. iter faciens in Tusculanum XVII *Kal. Quint. an. 44 (§ 1)*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 XVII Kal., etsi satis videbar scripsisse ad te quid mihi opus esset et quid te facere vellem, si tibi commodum esset, tamen cum profectus essem et in lacu navigarem, Tironem statui ad te esse mittendum, ut iis negotiis quae agerentur interesse⟨t⟩, atque etiam scripsi ad Dolabellam me, si ei videretur, velle proficisci peti⟨i⟩que ab eo de mulis vecturae.

2 Ut in his, cum intellego te distentissimum esse qua de Buthrotiis qua de Bruto, cuius etiam ludorum [suorum] curam et administrationem suspicor ex magna parte ad te pertinere –, ut e⟨r⟩go in eius modi re, tribues nobis paulum operae; nec enim multum opus est.

Mihi res ad caedem et eam quidem propinquam spectare videtur. vides homines, vides arma. prorsus non mihi videor esse tutus. ⟨s⟩in tu aliter sentis, velim ad me scribas. domi enim manere, si recte possum, multo malo.

Ep. 15, 18] 1, 2 esset *Ernesti* : sit RΔ et quid te bsc : te quid te RMm : quid te P : te quid d 3 in lacu navigarem b^2, *Beroaldus* : in lacuna vigilarem $R\Delta Z^{(t)b}$ 4 iis bm : is R : his PMds interesset δ : -esse RM 6 petiique δ : petique RM : petque W eo de Δ : eodem W : eodem de R mulis δZ^1 : vilis W : mullis RM : multis P vectur(a)e PbsW : nect- R : vict- $MdmZ^1$ 2, 1 ut in his *Gronovius* : et in eis *vel* et meis $ORWZ^{1(t)b}$: itineris etineis Δ cum RΔW : quoniam *Bosius* distentissimum W(?)ς : discent- R : distant- Δ 2 suorum *del. Lambinus* 3 et P : etiam RΔW : et iam *R. Klotz* administrationum W pertinere RΔW : vertere $Z^b\lambda$: *anne* vergere? 4 ergo ς : ego RΔW 6 spectare bs : exp- RMdmW 8 sin tu *Victorius* : in tuum RMdm : ni tu bs

15, 19

Scr. in Tusculano inter XVI *et* XIII *Kal. Quint. an.* 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 'Quidnam est quod audendum amplius' de Buthrotiis? stetisse enim te frustra scribis. quid autem se refert Brutus? doleo mehercule te tam esse distentum, quod decem hominibus referendum est acceptum. est illud quidem ἐϱγῶδες sed ἀνεκτόν, mihique gratissimum. de armis, nihil vidi apertius. 5 fugiamus igitur, et, ut ais, coram. Theophanes quid velit nescio; scripserat enim ad me. cui rescripsi ut potui. mihi autem scribit venire ad me se velle ut et de suis rebus et quaedam quae ad me pertinerent. tuas litteras exspecto. vide, quaeso, ne quid temere fiat. 10

2 Statius scripsit ad me locutum secum esse Q. Ciceronem valde adseveranter se haec ferre non posse; certum sibi esse ad Brutum et Cassium transire. hoc enim vero nunc discere aveo; [hoc] ego quid sit interpretari non possum. potest aliquid iratus Antonio, potest gloriam iam novam quaerere, 5 potest totum esse σχεδίασμα; et nimirum ita est. sed tamen et ego vereor et pater conturbatus est. scit enim quae ille de hoc; mecum quidem ἄφατα olim. plane quid velit nescio.

Ep. 15, 19] 1, 1 audendum RMm : audie- bds : age- *Schütz* : videndum *scriberem nisi illa* quidnam ... amplius *scaenicum sonare viderentur* stetisse] sit? egisse *Wesenberg* : sit? sat eg- *Mueller* : *quidni* sit? petisse 3 me hercule Rds : -les Mb(?)m distentum *Lambinus* : desce- R : dete- Δλ 4 ἐϱγῶδες Odc : ΕΡΚωΘΔΕC *vel sim.* RMmZ[t] 6 et] sed *Corradus* 8 ut et *Manutius* : ut ei RΔ 2, 2 se h(a)ec Δ : se hoc P : hec se R posse δ : -em RM 3 ad δ : a M : *om.* R cassium δ : -us RM 3–4 nunc discere aveo ς : nec (me Z[(t)]) d- habeo RΔZ[(t)] 4 hoc *seclusi* 5 iratus ς : -tius RΔZ[(t)]λ iam *om.* P 6 σχεδίασμα δ : -ACAM RM 7 *anne* scis? 8 olim *Victorius* : nolim RΔ

A Dolabella mandata habebo quae mihi videbuntur, id est nihil. dic mihi, C. Antonius voluitne fieri septemvir? fuit certe dignus. †de meo domi† est ut scribis. facies omnia mihi nota. 10

15, 20

Scr. in Tusculano XII *Kal. Quint. an. 44*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Egi gratias Vettieno; nihil enim potuit humanius. Dolabellae mandata sint quaelibet, modo aliquid, vel quod Niciae nuntiem. quis enim haec, ut scribis, †anteno†? nunc dubitare quemquam prudentem quin meus discessus desperationis sit, non legationis! 5

2 Quod ais extrema quaedam iam homines de re publica loqui et eos quidem viros bonos, ego quo die audivi illum tyrannum in contione clarissimum virum appellari subdiffidere coepi. postea vero quam tecum Lanuvi vidi nostros tantum spei habere ad vivendum quantum accepissent ab Antonio, desperavi. itaque, mi Attice (fortiter hoc velim accipias, ut ego scribo), genus illud interitus †quo causurus est† foedum ducens et quasi denuntiatum nobis ab Antonio 5

9 ad dolabellam R 10 septemvir δ : -em viri RM 11 meo domi RΔZ$^{(t)}$: menedemo s^{2}, *Victorius*

Ep. 15, 20] 1, 2 sint Δ : sunt R modo *Muretus* : mihi RΔZ$^{l(t)}$ 3 anteno (-e no) ΔZ$^{l(t)}$: ante nos P : aut eno R : *Graecum aliquid latere multi putaverunt,* ἂν κινοῖ *ipse conieci* dubitarem Z$^{(t)b}$ 4 quamquam Md 2, 6 itaque RdsC : itque M : idque bm 7 quo ΔZ^{l} : qua Z^{b} : quod R causurus M : cas- δ : cāu rursus R : casu cesus P : caus(s)a cursus Z^{lb} : Catulus usus *Madvig* 8 ducens *Lambinus* : duces RΔ

ex hac nassa exire constitui, non ad fugam sed ad spem mortis melioris. haec omnis culpa Bruti. 10

3 Pompeium Carteia receptum scribis; iam igitur contra hunc exercitum. utra ergo castra? media enim tollit Antonius. illa infirma, haec nefaria. properemus igitur. sed iuva me consilio, Brundisione an Puteolis. Brutus quidem subito, sed sapienter. πάσχω τι. quando enim illum? sed humana 5 ferenda. tu ipse eum videre non potes. di illi mortuo qui umquam Buthrotum! sed acta missa; videamus quae agenda sint.

4 Rationes Erotis, etsi ipsum nondum vidi, tamen et ex litteris eius et ex eo quod Tiro cognovi⟨t⟩ prope modum cognitas habeo. versuram scribis esse faciendam mensum quinque, id est ad Kal. Nov., HS $\overline{CC}$; in eam diem cadere nummos qui a Quinto debentur. velim igitur, quoniam Tiro ne- 5 gat tibi placere me eius rei causa Romam venire, si ea te res nihil offendet, videas unde nummi sint, mihi feras expensum. hoc video in praesentia opus esse. reliqua diligentius ex hoc ipso exquiram, in his de mercedibus dotalium praediorum; quae si fideliter Ciceroni curabuntur, quamquam volo 10 laxius, tamen ei prope modum nihil deerit. equidem video mihi quoque opus esse viaticum; sed id ex praediis ut cadet ita solvetur, mihi autem opus est universo. ⟨e⟩quidem, etsi

9 nassa ς : naxa RΔλ   3, 1 Cartheia Z^{t}λ : -thela Δ : -tella R   2 utra ς : utar RΔ   tulit C   3 iuva bs : tua RMdm   4 nė an ς : nam RΔ   6 di illi b : dulli Δ : illi R   4, 2 cognovit bms : -vi RMd   cognitas b^{2}, *Victorius* : cogitans RΔ   3 mensum MdZ^{t}λ : -sium Rbms   4 nov̄. ς : non. *vel* non̄. RΔ   eam diem PMbm : eadem d- R : eadem die ds   cadere R : ea de re Δ   5 qui a Quinto ς : qui Q- Z^{t} : quinque RΔ   6 ea te res λ : fateres MmZ$^{(t)}$: face- O(?)Rbds   7 videas R : v- (*bis* Mdm) enim PΔZ$^{(t)}$ 8 hoc *secl. Orelli*   10 nolo R   11 laxius RΔλ, *iniuria suspectum*   12 id RΔ : et F : ei *Malaespina*   cadet R : ea det Δ   13 equidem *Wesenberg* : q- RΔ

mihi videtur iste qui umbras timet ad caedem spectare, ta-
men nisi explicata solutione non sum discessurus. sitne au- 15
tem explicata necne tecum cognoscam. haec putavi mea ma-
nu scribenda, itaque feci. de Fadio, ut scribis; utique alii
nemini. rescribas velim hodie.

15, 21

Scr. in Tusculano XI *Kal. Quint. an. 44* (*§ 3*)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Narro tibi, Quintus pater exsultat laetitia. scripsit enim fi-
lius se idcirco profugere ad Brutum voluisse quod, cum sibi
negotium daret Antonius ut eum dictatorem efficeret, prae-
sidium occuparet, id recusasset; recusasse autem se ne pa-
tris animum offenderet; ex eo sibi illum hostem. 'tum me' 5
inquit 'collegi, verens ne quid mihi ille iratus tibi noceret
[patris scilicet]. itaque eum placavi. et quidem $\overline{\text{CCCC}}$ certa,
reliqua in spe.' scribit autem Statius illum cum patre habita-
re velle (hoc vero mirum) et id gaudet. ecquem tu illo certio-
rem nebulonem? 10

14 spectare b : exp- RΔ 15 explicata ς : excitata Δ : ex acta R : exc tata Z^t ('*in cod. Turnes. dimidia fere pars huius vocis iacet in lacuna*' *Lambinus*) 16 h(a)ec bsZ^tc : hanc RMdm 17 scribenda RΔ$Z^{(t)}$c : -am ς 18 rescribas bs : -bis RMdm

Ep. 15, 21] **1,** 2 se bm : te RMds : et P 3 efficeret Δ : -re et R : -ret et P 5 sibi illum Rbs : si bul- (sibul-) Mdm hostem. tum s : (h)ostentum RΔ 7 patris (-ri bms$Z^{(t)}$) scilicet (si- M) RΔ$Z^{(t)}$: *del. Manutius* 8 illum ς : -ud RΔ 9 ecquem Z^{tb} : et q- OR : q- Δ cerritiorem *Tyrrell*

2 Ἐποχὴν vestram de re Cani (deliberationis ⟨enim⟩) probo. nihil eram suspicatus de tabulis, ἀκεραίως restitutam arbitrabar. quae differs ut mecum coram, exspectabo. tabellarios quoad voles tenebis; es enim occupatus. quod ad Xenonem, probe. quod scribo, cum absolvero. Quinto scripsi- 5 sti te ad eum litteras. nemo attulerat.

3 Tiro negat iam tibi placere Brundisium et quidem dicere aliquid de militibus. at ego iam destinaram, Hydruntem quidem. movebant me tuae quinque horae. hic autem quantus πλοῦς! sed videbimus. nullas a te XI Kal. quippe, quid enim iam novi? cum primum igitur poteris, venies. ego propero ne 5 ante Sextus, quem adventare aiunt.

15, 22

Scr. in Tusculano X *aut* IX *Kal. Quint. an.* 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Gratulor nobis Quintum filium exisse; molestus non erit. Pansam bene loqui credo. semper enim coniunctum esse cum Hirtio scio; amicissimum Bruto et Cassio puto, si expediet (sed quando illos videbit?), inimicum Antonio quando aut cur? quousque ludemur? ego autem scripsi Sextum ad- 5 ventare, non quo iam adesset, sed quia certe id ageret ab armisque nullus discederet. certe, si pergit, bellum paratum

2, 1 ἐποχὴν c : ΗΠ- RMdm de re Cani ς : de recani *vel sim.* Δ : decretam R deliberationis *secl. Ernesti* : -antium *Moser* enim *addidi* (quae est *ante* del- *Reid*) 2 ἀκεραίως c : ἀκερίως Z^t, *sim.* RP : ἀκενιωσε *vel sim.* Mdm 4 es C : eos Δ : *om.* R occupatus C : -tos RΔ 5 probo R absolvero b^2, *Manutius* : -ret Rd : -rit s : ad solveret Mm 3, 6 aiunt Rb : audiunt Δ

Ep. 15, 22] 2 et Pansam R 4 illos videbit *damnavit Reid*

est. hic autem noster Cytherius nisi victorem neminem victurum. quid ad haec Pansa? utro [erit], si bellum erit? quod videtur fore. sed et haec et alia coram, hodie quidem, ut scribis, aut cras. 10

15, 23

Scr. in Tusculano IX *aut* VIII *Kal. Quint. an. 44*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Mirifice torqueor, sine dolore tamen; sed permulta mihi de nostro itinere in utramque partem occurrunt. 'quousque?' inquies. quoad erit integrum; erit autem usque dum ad navem.

Pansa si quae rescripserit, et meam tibi et illius epistulam 5 mittam. Silium exspectabam; cui ὑπόμνημα compositum. ⟨tu⟩ si quid novi. ego litteras misi ad Brutum; cuius de itinere etiam ex te velim si quid scies cognoscere.

9 utro RΔλ : vero P : cum utro ς : utrubi *Lamb.* (*marg.*) : utra *temptavi* (*cf. nunc etiam Hor. Serm. 2, 4, 7 in editione mea*) erit *secl. E. Fraenkel per litteras*

Ep. 15, 23] 3 inquies? quo ad erit Ps : inquiesco aderit RΔ usque R : iis que s : his qu(a)e Mdm : hucusque b[2] *in ras.* 5 si quae rescripserit *scripsi* : sic vere sc- R : si tuere sc- Md : sit vero sc- m : sic vero scripsit bs : si tibi rescripserit Z[t] : si tuae resc- *Vitrioli* : si mihi resc- *Wesenberg* 6 ὑπόμνημα ς : hiponema *vel sim.* RΔ compositum Rδ : -poĩtu M 7 tu *addidi* (compositum)st. quid novi? *Kasten*[2], *450*

15, 24

Scr. in Tusculano VII *vel* VI *Kal. Quint. an.* 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Tabellarius quem ad Brutum miseram ex itinere rediit VII Kal. ei Servilia dixit eo die Brutum H. II S profectum. sane dolui meas litteras redditas non esse. Silius ad me non venerat. causam composui; eum libellum tibi misi. te quo die exspectem velim scire. 5

15, 25

Scr. in Tusculano III *Kal. Quint. an.* 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

De meo itinere variae sententiae; multi enim ad me. sed tu incumbe, quaeso, in eam curam. magna res est. an probas, si ad Kal. Ian. cogitamus? meus animus est aequus, sic tamen ut, si nihil offensionis sit, ⟨velim⟩. et velim etiam scire quo die Olympia, tum mysteria. scilicet, ut tu scribis, casus consilium nostri itineris iudicabit. dubitemus igitur. est enim 5

Ep. 15, 24] 2 ei R : et Δ H. II. S *Boot* (H. I. S *Orelli*, H. III. S *Sjögren*) : HNIS Z^{b} : Hnis $Z^{(l)}$ (*ed. alt.*) : Hi-iis Z^{β} : hiis Z^{t} : Hns $Z^{(l)}$ (*ed. pr.*) : his Δ : hi(i)s locis RP

Ep. 15, 25] 3 sic bsZ^{b}λ : si Mdm : ita R Ant. FZ^{t} 4 ut *del. Faërnus* velim. et velim *scripsi* : et tu RΔ : et ve tu Z^{t} scire RΔ$Z^{(t)}$: scite Z^{β} 5 Olympia, tum *scripsi* : -piatum bs : -piacum (-pia cum) RMdmF : olim piaculum Z^{β} ut tu scribis *Manutius* : ut tu scires RΔ : ut ut sit (*melius* est *vel* erit *Moser*) res *Bosius* 6 iudicabit (ind-) bms : -avit RMd dubitemus RbsZ^{b} : -em. his Mdm est Z^{b}λ : *om.* RΔ

hiberna navigatio odiosa, eoque ex te quaesieram mysteriorum diem. Brutum, ut scribis, visum iri a me puto. ego hinc volo prid. Kal.

15, 26

Scr. in Arpinati VI *Non. Quint. an. 44* (*§ 5*)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 De Quinti negotio video ⟨a⟩ te omnia facta. ille tamen dolet, dubitans utrum morem gerat Leptae an fidem infirmet filio. inaudivi L. Pisonem velle exire legatum ψευδεγγράφῳ senatus consulto. velim scire quid sit. tabellarius ille quem tibi dixeram me ad Brutum esse missurum in Anagninum ad 5
me venit ea nocte quae proxima ante Kalendas fuit litterasque ad me attulit; in quibus unum alienum summa sua prudentia, idem illud, ut spectem ludos suos. rescripsi scilicet primum me iam profectum, ut ⟨non⟩ integrum sit; dein⟨d⟩e ἀτοπώτατον esse me, qui Romam omnino post haec arma 10
non accesserim neque id tam periculi mei causa fecerim quam dignitatis, subito ad ludos venire. tali enim tempore ludos facere illi honestum est cui necesse est, spectare mihi ut non est necesse sic [neminem] ne honestum quidem est.

7 odiosa RZ[b] : eo od- Δ : est od- s

Ep. 15, 26] 1, 1 a ς : *om.* RΔ 2 an bs : in RMdmZ[(t)] 3 inaudivi L. *Bosius* : inaudibili *vel* mand- ΔZ[lt] : -li L. R velle *Bosius* : -em RΔ exire bms : -ri RMd ψευδεγγράφῳ S.C. RC : -ΦωS *vel sim.* Δ 5 dixeram Δ : dicere(m) RP me RMdmZ[(t)] : a me bs missurum Z[t] : missum RΔ 6 me ς : te Ω 9 non *Victorius* : *om.* RΔZ[(t)] deinde *Wesenberg* : de me RΔ : dein *Victorius* 10 esse me *idem* : me esse RΔ 11 tam bms : iam RMd 12 venire. tali ς : -ret (-rem s) alio RΔ 14 ne *Manutius* : neminem ne RΔZ[(l)] 14–15 est. equidem bms : est (*del.*). est q- M : est. et q- d : est q- R

equidem illos celebrari et esse quam gratissimos mirabiliter 15
cupio idque ita futurum esse confido et tecum ago ut iam ab
ipsa commissione ad me quem ad modum accipiantur hi
ludi, deinde omnia reliquorum ludorum in dies singulos persequare. sed de ludis hactenus.

2 Reliqua pars epistulae est illa quidem in utramque partem, sed tamen non nullos interdum iacit igniculos virilis.
quod quale tibi videretur ut posses interpretari, misi ad te
exemplum epistulae; quamquam mihi tabellarius noster dixerat tibi quoque se attulisse litteras a Bruto easque ad te e 5
Tusculano esse delatas.

3 Ego itinera sic composueram ut Non. Quint. Puteolis essem; valde enim festino, ita tamen ut quantum homo possit
quam cautissime navigem.

4 M. Aelium cura liberabis: me paucos specus in extremo
fundo et eos quidem subterraneos servitutis putasse aliquid
habituros; id me iam [iam] nolle neque mihi ⟨quic⟩quam
esse tanti. sed ut mihi dicebas, quam lenissime, potius ut
cura liberetur quam ut me suscensere aliquid suspicetur. 5
item de illo Tulliano capite libere cum Cascellio loquere.
parva res est, sed tu bene attendisti; nimis callide agebatur.

15 celebrari ς : -are RΔ 16 ita δ : ista RM ago ς : ego RΔ 17 hi PΔZ[(t)] : hii R : ii Z[β]λ 18 in Z[β]λ : *om.* RΔ 2, 1 est O(?)R Ant. Z[tb] : *om.* Δ quidem ORCZ[tb] : namque Δ partem CZ[tb] : *om.* RΔ 2 tamen non bmsZ[b] : tam enim Md : tamen R interdum iacit Δ Z[tb] : iac- int- R 3 ad te e Z[b] : ad te ORZ[t]λc : a Δ 4, 1 liberabis. me *Victorius* : -ra vis me MdmZ[lt]c : -ra sine b(?) : -ravi sine s : -rarius me R paucos specus Z[l] : -cos pe Z[t]RM (*sed* spem R, in *om.*) : -co spe m : -ca spe bds : -cos pedes *Turnebus* 2 putasse aliquid *Madvig* : apud tale q- RΔZ[(t)b] 3 iam *Lambinus* : iam iam RΔ quicquam *Victorius* : quam RMdmZ[(t)] : iam bs : aquam *Turnebus* 5 suscensere Md(?)λ : suste- P : consce- R : succe- bms 6 item *Manutius* : idem RΔ capite *Bosius* : cupide RΔ libere R : -ro PΔ loquere *Orelli* : -uare RΔ 7 bene RΔ : vere Z[t]λ callide Pδ : calide RM agebatur ς : -antur RΔZ[(t)]λ

ego autem si mihi imposuisset aliquid, quod paene fecit nisi tua malitia adfuisset, animo iniquo tulissem. itaque, ut ut erit, rem impediri malo. octavam partem †tuli luminarum† aedium ad Streniae memineris cum Caerelliam videris mancipio dare ad eam summam quae sub praecone fuit maxima. id opinor esse $\overline{\text{CCCLXXX}}$. 10

5 Novi si quid erit atque etiam si quid prospicies quod futurum putes, scribas ad me quam saepissime velim. Varroni, quem ad modum tibi mandavi, memineris excusare tarditatem litterarum mearum. Mundus †istum M. enius† quid egerit de testamento (curiosus enim ⟨sum⟩) facias me velim certiorem. 5

Ex Arpinati VI Non.

15, 27

Scr. in Arpinati v *Non. Quint. an. 44*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Gaudeo id te mihi suadere quod ego mea sponte pridie feceram. nam cum ad te VI Non. darem, eidem tabellario dedi

9 fuisset *Schütz* 9–10 ut ut erit Ant. FZ^{t}λ : ut erit Δ : ut uterque R 10–11 *locum* tuli ... Caerellia(m) *cruce notant plerique. ego quae sana crederem indicavi, totum autem dubium reliqui* 10 tuli (-lli R, -lii Mm, -llii bds) luminarum *etiam* $Z^{l(t)b}$ 11 aedium ς : medium RΔ $Z^{l(t)b}$ ad streniae Z^{t} : ad strane Δ : asture ne R : astra Z^{β} cum Caerelliam *Boot* : cui c(a)erel(l)ia *vel sim.* RΔC mancipio (-cup- Md) Δ : si nam cupio R 5, 2 scribe R 3 excusare tarditatem (*sed* memineris *post* tard- s) bms : ex causa retard- RMd 4 enius Md : ennius Rbms iste cum M. Ennio *Wesenberg* : *fort.* iste Maenius (*sive* Menius *vel* Mennius) 5 de Δ : ex R sum *add. Wesenberg* (*post* curiosus *Tyrrell et ego olim, sed vide Watt, CQ 30 (1980), 121*) : *om. etiam* $Z^{(t)}$λ

Ep. 15, 27] 1, 1 id te PΔ : te id R 2 dedi bs : -it RMdm

etiam ad Sestium scriptas πάνυ φιλοστόργως. ille autem, quod Puteolos persequitur, humane, quod queritur, iniuste. non enim ego tam illum exspectare dum de Cosano rediret 5 debui quam ille aut non ire ante quam me vidisset aut citius reverti. sciebat enim me celeriter velle proficisci seseque ad me in Tusculanum scripserat esse venturum.

2 Te, ut a me discesseris, lacrimasse moleste ferebam. quod si me praesente fecisses, consilium totius itineris fortasse mutassem. sed illud praeclare, quod te consolata est spes brevi tempore congrediendi; quae quidem exspectatio me maxime sustentat. meae tibi litterae non deerunt. de Bruto 5 scribam ad te omnia. librum tibi celeriter mittam de gloria. excudam aliquid Ἡρακλείδειον quod lateat in thesauris tuis.

3 De Planco memini. Attica iure queritur. quod me de Bacchide ⟨et de⟩ statuarum coronis certiorem [me] fecisti, valde gratum; nec quicquam posthac non modo tantum sed ne tantulum quidem praeterieris. sed de Herode et †Metio† meminero et de omnibus quae te velle suspicabor modo. o 5 turpem sororis tuae filium! cum haec scriberem adventabat αὐτῇ βουλύσει cenantibus nobis.

3 πάνυ φιλοστόργως (-γους dms) δ : ΠΑΝΕΦΙΛΟΣΤΡΚΟΡΣ *vel sim.* RPM 4 persequitur Ωλ : pros- b : s- *Reid* 5 expectare Es : -rem RΔ dum *Wesenberg* : cum ERΔ 6 debuit Mdm 2, 1 te ut ERδ : tu M a ERbms : ad Md ferebam ERδ : -bo M(?)λ : fero *Lambinus* 2 fecisses EPΔ : id f- R 6 mittam ORMc : -am tibi Eδ 7 ἡρακλείδειον C : ΑΡΗΚΛΕΙΛΕΟΙΝ *vel sim.* RPMm 3, 1 memini attica s[2] : in emineatica *vel sim.* RΔ 2 et de *addidi* : de *Graevius* : et *Moricca* staturarum Mbm certiorem bs : -em me RMdm 3 gratum Δ : est mihi g- R 4 sed RΔC (de *om.* C) : et *Victorius* metio bsλ : mecio Mdm : macio P : maetis R : *fort.* Mettio (*vulg.*) *vel* Maecio 5 suspicabor OR Ant. Z[b]λ : -cor Δ o Z[(b)] : *om.* RΔλ 7 αὐτῇ *Boot* : autem Δ : auti (*ut vid.*) R : aut P

15, 28

Scr. in Arpinati v Non. Quint. an. 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Ego, ut ad te pridie scripseram, Nonis constitueram venire in Puteolanum. ibi igitur cottidie tuas litteras exspectabo et maxime de ludis; de quibus etiam ad Brutum tibi scribendum est. cuius epistulae, quam interpretari ipse vix poteram, exemplum pridie tibi miseram. Atticae meae velim me ita excuses ut omnem culpam in te transferas et ei tamen confirmes me immutatum amorem meum mecum abstulisse. 5

15, 29

Scr. in Formiano prid. Non. Quint. an. 44 (§ 3)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Bruti ad te epistulam misi. di boni, quanta ἀμηχανία! cognosces cum legeris. de celebratione ludorum Bruti tibi adsentior. ad M. Aelium nullus tu quidem domum, sed sicubi inciderit. de Tulliano semisse M. Axianum adhibebis, ut scribis. quod cum Cosano egisti, optime. quod non solum 5

Ep. 15, 28] 1 ut *om.* R 2 Puteolanum *Mongaltius* : Tuscul- RΔ 5 pridie tibi Δ : t- p- R 6 transferas OR : -rens Δ confirmes ς : -em RΔZ$^{(t)}$ 7 immutatum *Wesenberg* : minuo (mimio Z$^{(t)}$) tutam (totum R) RΔZ$^{(t)}$ amorem meum *Wesenberg* : -re meo Δ : -rem eo R abstul(l)isse OR : att- Δλ

Ep. 15, 29] 1, 2 bruti RΔZ^{b}λ : *del. Manutius* 3 sic ubi Mbm : sic ut ds : sit ubi P : sit tibi R 4 M. Axianum *Manutius* : maxianam MbmC (*inter cruces olim posui, sed vide Nomenclature, pp. 15 sq.*) : -imam dsZ^{t} : -ima ad R 5 Cosano *Schütz* : coziano Δ : cot (coc- P, cott- Z^{l}) iano RPZ^{l}

mea verum etiam tua expedis, gratum. legationem probari meam gaudeo. quod promittis di faxint! quid enim mihi meis iucundius? sed istam quam tu excipis metuo. Brutum cum convenero, perscribam omnia. de Planco et Decimo sane velim. Sextum scutum abicere nolebam. de Mundo, si quid scies. 10

2 Rescripsi ad omnia tua; nunc nostra accipe. Quintus filius usque Puteolos (mirus civis, ut tu Favonium †asinium† dicas), et quidem duas ob causas, et ut mecum et [ut] σπείσασθαι vult cum Bruto ⟨et⟩ Cassio. sed tu quid ais? scio enim te familiarem esse Othonum. ait hic sibi Tutiam ferre; constitutum enim esse discidium. quaesivit ex me pater qualis esset fama. dixi nihil sane me audisse (nesciebam enim cur quaereret) nisi de ore et patre. 'sed quorsus?' inquam. at ille filium velle. tum ego, etsi ἐβδελυττόμην, tamen negavi putare me illa esse vera. σκοπὸς †hoc est enim† huic nostro nihil praebere. illa autem 'οὐ παρὰ τοῦτο.' ego tamen suspicor hunc, ut solet, alucinari, sed velim quaeras (facile autem potes) et me certiorem. 5 10

6 tua R : tua me Δ expeditis R 7 dii faxint O(?)P : dii fas sint R : dif(f)use sint Δ 8 ista R quam tu s : quantum RΔ 10 nolebam CZ[b]λ : *om.* RΔ mundo R : mondo Δ 2, 1 tua RFZ[b]λ : *om.* Δ 2 usque R : his qu(a)e Δ Puteolos venit R Favonium ς : -us RΔ Favoni simium *Reid* : -nianissimum *Tyrrell–Purser* : -nium Maximum *temptavi* me dicas R 3 ut *del.* ς 4 et *add.* Ps 5 sibi Δλ : mihi R Tutiam *anon. ap. Lambinum* (*cf.* 16, 2, 5) : iuliam RΔ ferre PΔ : non velle amplius ferre R 6 esse discidium Rλ : esses sed exci- Δ 7 me ad audisse R 8 querereretur R quorsus λ ('*L. ex v.c.*') : cursus ΔZ[(t)] : rursus R at Pbms : ad RMd 9–10 putare me illa Z[b]λ : putam illa (?) Z[t] : putavi i- R : pubabulla Mbm : pabul(l)a ds 10 hoc RΔ : hic *Lambinus* : *secl. Mueller* : huic *olim scripsi, sed vide Watt, CQ 30 (1980), 122* 11 παρὰ δ : ΠΑΚΑ RM ΤΟΥΤΟΝ Z[(b)]

3 Obsecro te, quid est hoc? signata iam epistula Formiani qui apud me cenabant Plancum se aiebant hunc Buthrotium pridie quam haec scribebam, id est III Non., vidisse demissum, sine phaleris; servulos autem dicere eum et agripetas eiectos a Buthrotiis. macte! sed, amabo te, perscribe mihi 5 totum negotium.

3, 1 signata R : -am Δ : obsignata *Lambinus* 2 se aiebant *Victorius* : sineb- RΔ 3 h(a)ec bms : hoc RMd vidisse $Z^{(b)}\lambda$: vidi esse Δ : vidi se R 4 phaleris s : fal(l)- RΔ 5 eiectos b^2 : el(l)e- RΔ

LIBER SEXTUS DECIMUS

16, 1

Scr. in Puteolano VIII *Id. Quint. an. 44 (§ 1)*

CICERO ATTICO SAL.

1 Non. Quint. veni in Puteolanum. postridie iens ad Brutum in Nesidem haec scripsi. sed eo die quo veneram cenanti Eros tuas litteras. itane? 'Nonis Iuliis'? di hercule istis! sed stomachari totum diem licet. quicquamne turpius quam Bruto 'Iuliis'? nihil vidi. redeo ad meum igitur †ετεωμεν†. 5

2 Sed quid est, quaeso, quod agripetas Buthroti concisos audio? quid autem Plancus tam cursim (ita enim audiebam) diem et noctem? sane cupio scire quid sit.

3 Meam profectionem laudari gaudeo; videndum est ut mansio laudetur. Dymaeos agro pulsos mare infestum habere ni⟨l⟩ mirum. ἐν ὁμοπλοίᾳ Bruti videtur aliquid praesidi

Ep. 16, 1] *libri sedecimi etiam epp. praeter* 1, 2, 3, 7, 16–16F *cohaerent in codd. demptis* M *et* b *correctoribus* 1, 1 postridie CZ[tb] : *om.* Ω iens Z[b]λ : flens RΔCZ[(t)] 2 in nesidem (-de Z[β]) RZ[tb]λ : ines i- *vel sim.* Δ eo die bs : ego de RMdmZ[(t)] 2–3 cenanti (h)eros bms : -tifros RMd 3 nonis b : nobis RΔ di *Bosius* : de Δ : *om.* R 4 *fort.* quamquam *ante* quicquamne *addendum* quam δ : qua RM 5 iul. RMdsZ[t] : nil Pbm nihil vidi *hic posuit Boot, post Graeca* RΔ ETEωMEN PMZ[(b)] : ETEYΘ(?)ω- R : ἔλθωμεν δ (-ομεν s) : θέωμεν *Lambinus, 'cod. Turn. secutus, quamquam ex eodem licet legere* ἔτ' ἐῶμεν, *sive* ἐῶμεν' : ἀπίωμεν *Turnebus* : *malim* ἐκπτῶμεν 2, 1 conscisos R 2 cursim Δ : -sum R audiebam λ : med- Z[t] : mediabam Δ (-bar m, -itabar b) : mediam R : inaudiebam *Lambinus* 3, 1–2 videndum ... laudetur *hic posuit Ernesti, post* nimirum RΔ 2 dymaeos agro R : -aco sagro *vel sim.* Pδ 3 nil mirum *Victorius* : nim- RΔ ἐν] *anne* in? aliquid videtur R

esse, sed, opinor, minuta navigia. sed iam sciam et ad te
cras. 5

4 De Ventidio πανικὸν puto. de Sexto pro certo habebatur
[ad arma]; quod si verum est, sine bello civili video servien-
dum. quid ergo? ad Kal. Ian. in Pansa spes? λῆρος πολύς. in
vino et in somno ⟨animi⟩ istorum.

5 De CCX, optime. Ciceronis rationes explicentur; Ovius
enim recens. is multa quae vellem, in his ne hoc quidem
malum in mandatis, si⟨bi⟩ abunde HS LXXX satis esse,
adfatim prorsus, sed Xenonem perexigue et γλίσχρως prae-
bere [id est minutatimque]. quo plus permutasti quam ad 5
fructum insularum, id ille annus habeat in quem itineris
sumptus accessit. hic ex Kal. Apr. ad HS LXXX accommo-
detur; nunc enim insulae tantum. videndum [enim] est quid,
cum Romae erit; non enim puto socrum illam ferendam.
Pindaro de Cumano negaram. 10

6 Nunc cuius rei causa tabellarium miserim accipe. Quintus
filius mihi pollicetur se Catonem. egit autem et pater et filius
ut tibi sponderem, sed ita ut tum crederes cum ipse cognos-

4 iam omnia sciam R 4–5 ad te cras ς : attecras (-tr-) RΔ 4, 2 ad arma *seclusi* : abicere arma *R. Klotz* 3 ad Z^{t}λ : *om.* RΔ spes PΔ : -s est R 4 somno animi *scripsi* : somno Pδ : sumpno M : sompno quod manus non movebit ad arma R 5, 1 de .CCX. Δ : de cōe (e *eras.*) R : DC CCX Z^{t}, *sim.* P : de (De λ) CCCX Z^{b}λ Ovius $Z^{(l)t(b)}$: ob ius RΔ : obvius C 2 recens. is λ ('*L. ex v.c.*') : reces. is $Z^{(l)}$: recesis Z^{t} : -ssis Δ : -ssi R 3 in ... abunde *om.* λ ('*L. ex. v. c.*') sibi *scripsi* : si ΩZ^{t} : sit $Z^{l(b)}$ abunde ORbms $Z^{(l)tb}$: hab- PMs LXXX *scripsi* : LXXII OMbλ ('*L. ex v.c.*') : LXXV R Ant. c : LXX ds (*lineam in nonnullis codd. omissam non curo*) 4 γλισχρῶς c : TATCXPWC RMm 5 id est minutatim (-not- R) qu(a)e RΔ$Z^{(t)}$λ (*sed* que, *ut vid., om.* λ)] *glossatoris esse intellexit Corradus, quid fuerit glossema neque is neque, ut opinor, posteri; vide comm. meum* quo RΔ : quod *Ernesti* 5–6 ad fructum b : ad er- RMm : eruptum ds 6 id *om.* R 8 enim *seclusi, quod tamen vel in* etiam *vel in* autem (*monente Watt*) *mutare potueram* 6, 3 cognosses ς : -sces RΔ : -sceres d

ses. huic ego litteras ipsius arbitratu dabo. eae te ne moverint. has scripsi in eam partem ne me motum putares. di faxint ut faciat ea quae promittit! commune enim gaudium. sed ego – nihil dico amplius. is hinc VII Id. ait enim attributionem in Idus, se autem urgeri acriter. tu ex meis litteris quo modo respondeas moderabere. plura, cum et Brutum videro et Erotem remittam. Atticae meae excusationem accipio eamque amo plurimum; cui et Piliae salutem.

16, 2

Scr. in Puteolano V Id. Quint. an. 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 VI Id. duas epistulas accepi, unam a meo tabellario, alteram ⟨a⟩ Bruti. de Buthrotiis longe alia fama in his locis fuerat, sed cum aliis multis hoc ferendum. Erotem remisi citius quam constitueram, ut esset qui Hordeonio et Oviae, quibus quidem ait se Idibus constituisse. Hordeonius vero impudenter. nihil enim debetur ei nisi ex tertia pensione, quae est Kal. Sext.; ex qua pensione ipsa maior pars est ei soluta aliquanto ante diem. sed haec Eros videbit Idibus. de Publilio autem, quod perscribi oportet, moram non puto esse

4 eae te ς : ea et te Δ : ea etenim R 6 enim] erit b 7 .VI. bm 8 se (sed Md) autem urgeri Δ : sed ante murig- (urg- P) R 9 moderabere Pds : -avere M : -ate R : meditabere bm

Ep. 16, 2] *novam ep. faciunt* δ (*salut. om.* bm) : *superiori coniungunt* RM 1, 2 a *add. Lambinus* 3 misi R 4 Hordeonio (*cf.* 13, 46, 3) *Schütz* : hortensio RΔZ[tb] Oviae quibus *Gurlitt* : quia eq- RΔ (equibus *et* Z[(t)]) 5 se δ : sed RM Hordeonius *Schütz* : hortensius RΔ 6 ei debetur R 8 Idibus *Victorius* : idus RMdm : *om.* bs publilio Mdm : publio Rbs 9 perscribi RMd : pros- bms

faciendam. sed cum videas quantum de iure nostro decesse- 10
rimus qui de res. $\overline{CCCC}$ HS $\overline{CC}$ praesentia solverimus, reliqua rescribamus, loqui cum eo, si tibi videbitur, poteris eum commodum nostrum exspectare debere, cum tanta sit a nobis iactura facta iuris.

2 Sed amabo te, mi Attice (videsne quam blande?), omnia nostra, quoad eris Romae, ita gerito, regito, gubernato ut nihil a me exspectes. quamquam enim reliqua satis apta sunt ad solvendum, tamen fit saepe ut ii qui debent non respondeant ad tempus. si quid eius modi acciderit, ne quid tibi sit 5
fama mea potius. non modo versura verum etiam venditione, si ita res coget, nos vindicabis.

3 Bruto tuae litterae gratae erant. fui enim apud illum multas horas in Neside, cum paulo ante tuas litteras accepisset. delectari mihi 'Tereo' videbatur ⟨n⟩ec habere maiorem Accio quam Antonio gratiam. mihi autem ⟨quo⟩ laetiora sunt eo plus stomachi et molestiae est populum Romanum manus 5
suas non in defendenda re publica sed in plaudendo consumere. mihi quidem videntur istorum animi incendi etiam ad repraesentandam improbitatem suam. sed tamen 'dum modo doleant aliquid, doleant quidlibet.'

4 Consilium meum quod ais cottidie magis laudari non moleste fero exspectabamque si quid de eo ad me scriberes. ego enim in varios sermones incidebam. quin etiam idcirco trahebam ut quam diutissime integrum esset. sed quoniam fur-

10 decess- Md : discess- Rbms 11 qui de res. (*nimirum pro* residuis, *quod scripsit Manutius*) λ : quid eres Δ (he- bs) $Z^{(t)}$: quidem res R 12 loqui cum eo *Victorius* : loci qua (quam R) meo (in eo bs) RΔ 2, 4 fit Rb : sic Δ ii m : .II. M : hii R : hi Pds : *om.* b 5 sit tibi R 6 venditione ς : -nis RΔ 3, 2 accepisset *Orelli* : -em ERΔ 3 nec *scripsi* : et Ω 4 quo ς : *om.* ERΔ 6 plaudendo $CZ^{lt(b)}λ$ (-da Z^{l}, *sc. errore typ.*) : laudando Ω 8–9 *Ribbeck*[3], *II, p. 259* 4, 4 furcilla Z^{ltb} : furo i- O Ant. Δ : furore i- R

cilla extrudimur, Brundisium cogito. facilior enim et exploratior devitatio legionum fore videtur quam piratarum, qui apparere dicuntur. Sestius VI Id. exspectabatur sed non venerat, quod sciam. Cassius cum classicula sua venerat. ego cum eum vidissem, IIII in Pompeianum cogitabam, inde Aeculanum. nosti reliqua. 5 10

5 De Tutia ita putaram. de Aebutio non credo, nec tamen curo plus quam tu. Planco et Oppio scripsi equidem quoniam rogaras, sed, si tibi videbitur, ne necesse habueris reddere (cum enim tua causa fecerint omnia, vereor ne meas litteras supervacaneas arbitrentur), Oppio quidem utique, quem tibi amicissimum cognovi. verum ut voles. 5

6 Tu, quoniam scribis hiematurum te in Epiro, feceris mihi gratum si ante eo veneris quam mihi in Italiam te auctore veniendum est. litteras ad me quam saepissime; si de rebus minus necessariis, aliquem nactus; sin autem erit quid maius, domo mittito. 5

Ἡρακλείδειον, si Brundisium salvi, adoriemur. 'de Gloria' misi tibi. custodies igitur, ut soles, sed notentur eclogae duae quas Salvius bonos auditores nactus in convivio dumtaxat legat. mihi valde placent, mallem tibi. etiam atque etiam vale. 10

5 extrudimur ΔZ[b] : extend- R cogito PΔ : ire c- R 9 IIII *scripsi* : V k. (kl., cal.) ERΔ : V Id. *Corradus* cogitabam EΔ : ire c- R : ne c- P 10 Aeculanum Ant. Z[t]c : accu- ER : acu- Δ 5, 1 tutia P : tucia RΔ de ΔZ[b]λ : inde OR (a)ebutio ORZ[b] : enictio (evi- bms) Δ : Ventidio *Schmidt* 3 ne ERbms : *om.* Md 6 amicissimum *Victorius* : ampliss- RΔZ[(t)] 6–6, 1 voles tu RΔ : tu v- c 2 si E Ant. Z[b]λ : sed ORΔ 4 nanctus MZ[t] 5 maius Eδ : malus M : malius R 6 Ἡρακλείδειον ς : -ΕΙΔΙΟΝ *vel sim.* ERΔ 7–8 eclogae duae *Tyrrell–Purser* (*sed* duo) : eglogari RΔ : elog- EP : ἐκλογαὶ *Reid* 8 quas ERMdZ[t] : quos bms 9 legat ERs : -ant ΔZ[(t)]

16, 3

Scr. in Pompeiano XVI *Kal. Sext. an. 44*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Tu vero sapienter (nunc demum enim rescribo iis litteris quas mihi misisti convento Antonio Tiburi), sapienter igitur quod manus dedisti quodque etiam ultro gratias egisti. certe enim, ut scribis, deseremur ocius a re publica quam a re familiari. quod vero scribis te magis ⟨et magis⟩ delectare 'o Tite, si quid', auges mihi scribendi alacritatem. quod Erotem non sine munusculo exspectare te dicis, gaudeo non fefellisse eam rem opinionem tuam; sed tamen idem σύνταγμα misi ad te retractatius, et quidem ἀρχέτυπον ipsum crebris locis inculcatum et refectum. hunc tu tralatum in macrocollum lege arcano convivis tuis sed, si me amas, hilaris et bene acceptis, ne in me stomachum erumpant cum sint tibi irati.

2 De Cicerone velim ita sit ut audimus. de Xenone coram cognoscam; quamquam nihil ab eo arbitror neque indiligenter neque illiberaliter. de Herode faciam ut mandas et ea quae scribis ex ⟨S⟩aufeio et e Xenone cognoscam.

3 De Quinto filio, gaudeo tibi meas litteras prius a tabellario meo quam ab ipso redditas; quamquam te nihil fefillis-

Ep. 16, 3] *novam ep. faciunt* δ (*salut. om.* bm) : *superiori coniungunt RM* 1, 3 quod Rbs : quid Mdm 3–4 certe enim EΔC : -tum enim est R 5 et magis *add. Bosius* delectare *Baiter* : -ri RΔC 5–6 o Tite C : otio (ocio) te RΔ (te *om.* bs) 6 auges *Lambinus* : ages RMZ[t] : addis E : ages addis (-des ds) δ 7 te EORZ[t]c : *om.* Δ 10 hoc *Reid* 11 lege ... tuis *bis adfert Charisius, GLK I, pp. 192. 199 hoc exemplo* : tu convivis tuis arcano legis (rhetoris *ante* tu *in loco priore*) lege ER : legi ΔZ[(t)] : lege in s (in *non habuit* Z[1]) convivis Es : -viviis RMbm : conviis d 12 ne Eδ : me RM : *om.* P 2, 2 nihil ab eo PΔ : ab eo n- R 3 faciam δ : factam RM 4 saufeio Ps : auf- RΔ exenone M : ex xe- (ze- b, se- R) Rbm : zenone ds

set. verum tamen. sed exspecto quid ille tecum, quid tu vicissim, nec dubito quin suo more uterque. sed eas litteras Curium mi spero redditurum. qui quidem etsi per se est amabilis a meque diligitur, tamen accedet magnus cumulus commendationis tuae. 5

4 Litteris tuis satis responsum est; nunc audi quod, etsi intellego scribi necesse non esse, scribo tamen. multa me movent in discessu, in primis mehercule quod diiungor a te. movet etiam navigationis labor alienus non ab aetate solum nostra verum etiam a dignitate tempusque discessus subabsurdum. relinquimus enim pacem ut ad bellum revertamur, quodque temporis in praediolis nostris et belle aedificatis et satis amoenis consumi potuit in peregrinatione consumimus. consolantur haec: aut proderimus aliquid Ciceroni aut quantum profici possit iudicabimus. deinde tu iam, ut spero et ut promittis, aderis; quod quidem si acciderit, omnia nobis erunt meliora. 5 10

5 Maxime autem me angit ratio reliquorum meorum; quae quamquam explicata sunt, tamen, quod et Dolabellae nomen in his est et ⟨ex⟩ attributione mihi nomina ignota, conturbor, nec me ulla res magis angit ex omnibus. itaque non mihi videor errasse quod ad Balbum scripsi apertius ut, si quid tale accidisset ut non concurrerent nomina, subveniret meque tibi etiam mandasse ut, si quid eius modi accidisset, cum eo communicares. quod facies, si tibi videbitur, eoque magis, si proficisceris in Epirum. 5

4, 3 me hercule (meh-) ERbds : mer- Mmλ 8 peregrinatione E : -nem RΔ 9 aut proderimus Ebms : autem p- Rd : a viro M (*spat.*) 10 tu iam Eδ : viam M : tu etiam iam R 5, 3 his PΔ : is R ex *add. Boot* : *om.* RΔZ[tb] 7 ut bms : fui RMd 8 eo *om.* Md si Pbms : sed RMd

6 Haec ego conscendens e Pompeiano tribus actuariolis decemscalmis. Brutus erat in Neside etiam nunc, Neapoli Cassius.

Ecquid amas Deiotarum et non amas H⟨i⟩eram? qui, ut Blesamius [venit] ad me, cum ei praescriptum esset ne quid sine Sesti nostri sententia ageret, neque ad illum neque ad quemquam nostrum rettulit. 5

Atticam nostram cupio absentem suaviari. ita mi dulcis salus visa est per te missa ab illa. referes igitur ei plurimam itemque Piliae dicas velim. 10

16, 4

Scr. in Puteolano VI *Id. Quint. an. 44*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Ita ut heri tibi narravi vel fortasse hodie (Quintus enim altero die se aiebat), in Nesida VIII Id. ibi Brutus. quam ille doluit de 'Nonis Iuliis'! mirifice est conturbatus. itaque sese scripturum aiebat ut venationem eam quae postridie ludos Apollinaris futura est proscriberent in 'II Id. Quint.' Libo 5 intervenit. is Philonem Pompei libertum et Hilarum suum libertum venisse a Sexto cum litteris ad consules sive quo

6, 1 tribus *anon. ap. Cratandrum* : -bui EPΔ : -bum (?) R : -buti C 2 decem scalmis OC : d- (.x.) scalmi(i) ERΔς 4 et Δ: *om.* R Hieram *Victorius* : -rem λ : (h)eram RΔ ut *om.* R 5 venit *seclusi* ei ς : et RΔ 6 sesti Rdm : sexti PMbsλ 8 absentem Z^{tb} : *om.* Ω 9 ei Eδ : et RM

Ep. 16, 4] 1, 2 aiebat Pδ : ale- Ω nesida c : es- Ω ibi ς : tibi Ω 4 eam *Ernesti* : etiam Ω 5 in II *scripsi* : .III. Ω : in III *Wesenberg* 6 hilarum (hyl-) Δ : -rium EOR

alio nomine sunt. earum exemplum nobis legit, si quid videretur. pauca παρὰ λέξιν, ceteroqui et satis graviter et non contumaciter. tantum addi placuit, quod erat 'coss.' solum, ut esset 'pr., tr. pl., senatui,' ne illi non proferrent eas quae ad se ipsos missae essent. 10

2 Sextum autem nuntiant cum una solum legione fuisse ⟨ad⟩ Carthaginem eique eo ipso die quo oppidum Baream cepisset nuntiatum esse de Caesare, capto oppido miram laetitiam commutationemque animorum concursumque undique; sed illum ad sex legiones quas in ulteriore reliquisset revertisse. ad ipsum autem Libonem scripsit nihil esse nisi ad larem suum liceret. summa postulatorum ut omnes exercitus dimittantur qui ubique sint. haec fere de Sexto. 5

3 De Buthrotiis undique quaerens nihil reperiebam. alii concisos agripetas, alii Plancum acceptis nummis relictis illis aufugisse. itaque non video sciturum me quid eius sit, ni statim aliquid litterarum.

4 Iter illud Brundisium de quo dubitabam sublatum videtur. legiones enim adventare dicuntur. haec autem navigatio habet quasdam suspiciones periculi. itaque constituebam uti ὁμοπλοίᾳ. paratiorem enim offendi Brutum quam audiebam; nam et ipse ⟨et⟩ Domitius bona plane habet dicrota suntque navigia praeterea luculenta Sesti, Buciliani, ceterorum. nam Cassi classem, quae plane bella est, non numero ultra fretum. illud est mihi submolestum quod parum Brutus properare videtur. primum confectorum ludorum nuntios 5

8 si Ω : dixi Z[b]λ 9 ceteroqui *Victorius* : -roque OM : -raque ERd : -ra bms 10 coss. ς : cons. (cos. Mm, consul ds) ERΔ 12 se EORδ : *om.* M̦ 2, 2 ad *addidi* cart(h)aginem O (ka-) Mbm : -ne ERds eique ς : ii qu(a)e Ω Baream *Boot* : bor- ERΔλ 3 cepisset Obs : cel(l)i- EMdm : coli- R 3, 1 buthrotiis O(?) : -oti eis M : -oticis m (*num recte?*) : -o(c)tis bds : -oci eis R : -ociis P 3 ni bms : ne Ω 4, 2 enim ORc : *om.* Δ 5 et *add. Hofmann* plane habet Δ : h- p- R 8 est *om.* E

exspectat; deinde, quantum intellego, tarde est navigaturus 10
consistens in locis pluribus. tamen arbitror esse commodius
tarde navigare quam omnino non navigare; et si, cum pro-
cesserimus, exploratiora videbuntur, etesiis utemur.

16, 5

Scr. in Puteolano VII *Id. Quint. an.* 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Tuas iam litteras Brutus exspectabat. cui quidem ego [non]
novum attuleram de 'Tereo' Acci. ille 'Brutum' putabat. sed
tamen rumoris nescio quid adflaverat commissione Grae-
corum frequentiam non fuisse, quod quidem me minime
fefellit; scis enim quid ego de Graecis ludis existimem. 5

2 Nunc audi quod pluris est quam omnia. Quintus ⟨filius⟩
fuit mecum dies compluris et, si ego cuperem, ille vel pluris
fuisset; sed quantum fuit, incredibile est quam me in omni
genere delectarit in eoque maxime in quo minime satis facie-
bat. sic enim commutatus est totus et scriptis meis quibus- 5
dam quae in manibus habebam et adsiduitate orationis et
praeceptis ut tali animo in rem publicam quali nos volumus
futurus sit. hoc cum mihi non modo confirmasset sed etiam
persuasisset, egit mecum accurate multis verbis tibi ut spon-
derem se dignum et te et nobis futurum; neque se postulare 10
ut statim crederes sed, cum ipse perspexisses, tum ut se ama-

13 etesiis Z^l : et estis (etes-, et escis) O R $Z^{(t)b}\lambda$: et testis ΔZ^β

Ep. 16, 5] 1, 1 non *del. Corradus* : *anne* nuntium? 2 acci ille Δ : Accii C : ac si R 4 quod $Z^{(b)}\lambda$: qu(a)e RΔ 5 existimem Pds : -tionem RM : -timarem bm 2, 1 filius (f.) *add. Tyrrell* 3 quantum ERΔ : quam diu *Lambinus* 4 minime ERΔ : -me putabam b (*melius* putaram) 8 mihi *om.* E 9 ut sponderem Eds : resp- M : ut resp- Rbm 11 ut *om.* R

res. quod nisi fidem mihi fecisset iudicassemque hoc quod dico firmum fore, non fecissem id quod dicturus sum. duxi enim mecum adulescentem ad Brutum. sic ei probatum est quod ad te scribo ut ipse crediderit, me sponsorem accipere 15 noluerit eumque laudans amicissime mentionem tui fecerit, complexus osculatusque dimiserit. quam ob rem etsi magis est quod gratuler tibi quam quod te rogem, tamen etiam rogo ut, si quae minus antea propter infirmitatem aetatis constanter ab eo fieri videbantur, ea iudices illum abiecisse 20 mihique credas multum adlaturam vel plurimum potius ad illius iudicium confirmandum auctoritatem tuam.

3 Bruto cum saepe iniecissem de ὁμοπλοίᾳ, non perinde atque ego putaram adripere visus est. existimabam μετεωρότερον esse, et hercule erat et maxime de ludis. at mihi, cum ad villam redissem, Cn. Lucceius, qui multum utitur Bruto, narravit illum valde morari, non tergiversantem sed 5 exspectantem si qui forte casus. itaque dubito an Venusiam tendam et ibi exspectem de legionibus. si aberunt, ut quidam arbitrantur, Hydruntem, si neutrum erit ἀσφαλές, eodem revertar. * * * iocari me putas? moriar si quisquam me tenet praeter te. etenim circumspice, sed ante quam eru- 10 besco.

20 ab eo fieri EΔ : f- ab eo R 3, 1 sepe RMdm : spem bs iniecissem de Δ (de *om.* d) : in locis se inde R 3 et hercule Δ : me h- P (esse ... Cn. *om.* R) 6 si δ : sed RM 7 si aberunt *Victorius* : stab- OΔ : scrib- R : straverunt Z[t](?) quidam bs : -dem RMdm 8 *post* Hydruntem *fort.* vel Brundisium *addendum* 9 *post* revertar vale *add.* c, *ep. 12. 3 iterum habent* RΔ. *hoc loco pauca excidisse puto, multa Reid; cf comm. meum* iocari] *novam ep.* c me ς : te RΔ puta b(?)ms 10 tenet Rbs : te nec Mdm circumspice C : -ces Md : -cies Rbms quam ORC : *om.* Δ

4 O dies hospitiis lepide discriptos et apte ad consilium reditus nostri! magna ῥοπὴ ad proficiscendum ⟨in⟩ tuis litteris. atque utinam te illic! sed ut conducere putabis.

5 Nepotis epistulam exspecto. cupidus ille meorum, qui ea quibus maxime γαυριῶ legenda non putet? et ais 'μετ' ἀμύμονα.' tu vero ἀμύμων, ille quidem ἄμβροτος. mearum epistularum nulla est συναγωγή; sed habet Tiro instar septuaginta, et quidem sunt a te quaedam sumendae. eas ego oportet perspiciam, corrigam; tum denique edentur. 5

16, 6

Scr. Vibone VIII *Kal. Sext. an. 44*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Ego adhuc (perveni enim Vibonem ad Siccam) magis commode quam strenue navigavi; remis enim magnam partem, prodromi nulli. illud satis opportune: duo sinus fuerunt quos tramitti oporteret, Paestanus et Vibonensis; utrumque pedibus aequis tramisimus. veni igitur ad Siccam octavo die 5 e Pompeiano, cum unum diem Veliae constitissem; ubi quidem fui sane libenter apud Talnam nostrum nec potui acci-

4, 1 hospitiis lepide *scripsi* : in yspiciis (hys- d, aus- bms) lepidi Δ : in ispitiis hoc lepidi R discriptos *Reid* : desc- RΔ 2 in *add. Orelli* 3 conducere putabis R : cum duce rep- Δ 5, 1 cupidus bms : -dius RMd 2 γαυριῶ c : TATPIⲰ RPMm legenda *Victorius* : ale- RMbm : ad le- ds : omnino le- *Schmidt* : *num* perle-? 5 et quidem R : eq- Mbm : q- ds sumende R : -da Δ 5–6 ego oportet perspiciam Δ : op- ut ego prosp- R

Ep. 16, 6] 1, 1 ad c : et ERΔ 4 oporteret Ec : -tet et ORΔ P(a)estanus ς : pr(a)e- ERms : prestanii s(ed) Md 6 Veliae ς : velleni M(?)m : vellem ERds 7 Talnam ς : tal(l)anam EPΔ : tullānam R : Tullianam Z[t] : Thalnam *nonnulli* : Testam *Préchac*

pi, illo absente praesertim, liberalius. VIIII Kal. igitur ad
Siccam. ibi tamquam domi meae scilicet. itaque obduxi
posterum diem. sed putabam, cum Regium venissem, fore ut 10
illic ‘δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες’ cogitaremus corbitane
Patras an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorum atque
inde Corcyram; et, si oneraria, statimne freto an Syracusis.
hac super re scribam ad te Regio.

2 ⟨Sed⟩ mehercule, mi Attice, saepe mecum, ‘ἡ δεῦρ’ ὁδός
σοι τί δύναται;’ cur ego tecum non sum? cur ocellos Italiae,
villulas meas, non video? sed id ⟨satis⟩ superque, tecum me
non esse. quid fugientem? periculumne? at id nunc quidem,
nisi fallor, nullum est; ad ipsum enim revocat me auctoritas 5
tua. scribis enim in caelum ferri profectionem meam, sed ita
si ante Kal. Ian. redeam; quod quidem certe enitar. malo
enim vel cum timore domi esse quam sine timore Athenis
tuis. sed tamen perspice quo ista vergant mihique aut scribe
aut, quod multo malim, adfer ipse. haec hactenus. 10

3 Illud velim in bonam partem accipias me agere tecum
quod tibi maiori curae sciam esse quam ipsi mihi: nomina
mea, per deos, expedi, exsolve. bella reliqua reliqui; sed
opus est diligentia coheredibus pro Cluviano Kal. Sext. per-
solutum ut sit. cum Publilio quo modo agendum sit videbis. 5
non debet urgere, quoniam iure non utimur. sed tamen ei
quoque satis fieri plane volo. Terentiae vero quid ego di-
cam? etiam ante diem, si potes. quin si, ut spero, celeriter in

10–11 ut illic *Hervagius* : ut il(l)i (utili) IC RMm : utili bds : ut illuc c 12 actuariolis bms : -lus RMd Leucopetram ς : -as RΔ atque *Lambinus* : ast RΔ 2, 1 sed *addidi* 2 δύναται νῦν *vel sim.* δ 3 satis *add.* ς 4 quid Z^{ltb} : *om.* RΔ at id Z^{ltb} : ad id ERΔ : (ne)c ad id m : ad P 7 quod quidem bm : quodque i- ERMds 9 prospice R 10 sed haec *Wesenberg* 3, 2 ipsi s : ipse ERΔ 3 exolve C : ex(s)olvi RΔ reliqua ORCZ^{tb} : *om.* Δ 4 persolutum bms : persotum RM : perstum d 5 publilio Mm : publio Rbds 6 ei bs : et RMdm 7 plane volo Rbs : p-nolo P : plavolo Md : mav- m 8 quin si *om.* R

Epirum, hoc quod satis dato debeo peto a te ut ante provideas planeque expedias et solutum relinquas. sed de his satis, metuoque ne tu nimium putes. 10

4 Nunc neglegentiam meam cognosce. de gloria librum ad te misi, et in eo prohoemium id quod est in Academico tertio. id evenit ob eam rem quod habeo volumen prohoemiorum. ex eo eligere soleo cum aliquod σύγγραμμα institui. itaque iam in Tusculano, qui non meminissem me abusum isto 5 prohoemio, conieci id in eum librum quem tibi misi. cum autem in navi legerem Academicos, agnovi erratum meum. itaque statim novum prohoemium exaravi et tibi misi. tu illud desecabis, hoc adglutinabis.

Piliae salutem dices et Atticae, deliciis atque amoribus 10 meis.

16, 7

Scr. navigans ad Pompeianum XIV *Kal. Sept. an. 44* (*§ 8*)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 VIII Id. Sext. cum a Leucopetra profectus (inde enim tramittebam) stadia circiter CCC processissem, reiectus sum austro vehementi ad eandem Leucopetram. ibi cum ventum exspectarem (erat enim villa Valeri nostri, ut familiariter essem et libenter), Regini quidam illustres homines eo venerunt 5 Roma sane recentes, in iis Bruti nostri hospes, qui Brutum

4, 2 missum λ id quod est *scripsi, quod falso* R *tribuerat Moricca* : .i. (*i.e.* id est) quod est R : id est q- EΔ : idem q- P : idem est q- *Wesenberg* 9 desecabis Mdm : desica- P : desecca- R : desicca- bs

Ep. 16, 7] *novam ep. faciunt* Pδ (*salut. om.* bm) : *superiori adiungunt* RM **1,** 5 regini δ : regni ERM 6 recentes in (sin d) iis (his bs) δ : regentes in his E : -te (-tem R) sinus RM

Neapoli reliquisset. haec adferebant, edictum Bruti et Cassi, et fore frequentem senatum Kalendis, a Bruto et Cassio litteras missas ad consularis et praetorios, ut adessent rogare. summam spem nuntiabant fore ut Antonius cederet, res con- 10 veniret, nostri Romam redirent. addebant etiam me desiderari, subaccusari.

Quae cum audissem, sine ulla dubitatione abieci consilium profectionis, quo mehercule ne antea quidem delecta-
2 bar. lectis vero tuis litteris admiratus equidem sum te tam 15 vehementer sententiam commutasse, sed non sine causa arbitrabar. etsi, quamvis non fueris suasor et impulsor profectionis meae, at probator certe fuisti, dum modo Kal. Ian. Romae essem. ita fiebat ut, dum minus periculi videretur, 5 abessem, in flammam ipsam venirem. sed haec, etiam si non prudenter, tamen ἀνεμέσητα sunt, primum quod de mea sententia acta sunt, deinde etiam si te auctore, quid debet qui consilium dat praestare praeter fidem?

3 Illud mirari satis non potui quod scripsisti his verbis: 'bene igitur tu qui εὐθανασίαν, bene! relinque patriam!' an ego relinquebam aut tibi tum relinquere videbar, tu id non modo non prohibebas verum etiam approbabas? graviora quae restant: 'velim σχόλιον aliquod elimes ad me, oportuisse te 5 istuc facere.' itane, mi Attice? defensione eget meum factum, praesertim apud te qui id mirabiliter approbasti? ego vero istum ἀπολογισμὸν συντάξομαι, sed ad eorum aliquem quibus invitis et dissuadentibus profectus sum. etsi quid iam

8 bruto cassio M 9 adessent Eδ : adcess- R : adcens- PM rogare *del. Reid* : *an* rogari? 10 nuntiabant ERbms : -bam Md 12 subaccusarique (-aque m) bms 2, 4 at probator *scripsi* : ad pr- (adpr- M) EM : appr- Rδ fuisti c : -sti id δ : -sse id ERM 6 hec M : hoc δ : *om.* R 8 acta sunt OR : accasum M : occas(s)um Δ 3, 1 mirari ER : adm- Δ 1–2 bene ... bene ERΔ : veni... veni λ 3 tum Δ : tunc ER : cum b *post* videbar *interrog. notam ponebant vulg.* 4 prohibebas ERδ : iub- M qu(a)e Eδ : qu(a)e .x. RM

opus est σχολίῳ? si perseverassem, opus fuisset. 'at hoc ip- 10
sum non constanter.' nemo doctus umquam (multa autem
de hoc genere scripta sunt) mutationem consili inconstan-
4 tiam dixi⟨t⟩ esse. deinceps igitur haec: 'nam si a Phaedro
nostro esses, expedita excusatio esset; nunc quid responde-
mus?' ergo id erat meum factum quod Catoni probare non
possim? flagiti scilicet plenum et dedecoris. utinam a primo
ita tibi esset visum! tu mihi, sicut esse soles, fuisses Cato. 5

5 Extremum illud vel molestissimum: 'nam Brutus noster
silet', hoc est, non audet hominem id aetatis monere. aliud
nihil habeo quod ex iis a te verbis significari putem; et her-
cule ita est. nam XVI Kal. Sept. cum venissem Veliam, Bru-
tus audivit; erat enim cum suis navibus apud Haletem flu- 5
vium citra Veliam mil. pass. III. pedibus ad me statim. di
immortales, quam valde ille reditu vel potius reversione mea
laetatus effudit illa omnia quae tacuerat! ut recordarer illud
tuum 'nam Brutus noster silet.' maxime autem dolebat me
Kal. Sext. in senatu non fuisse. Pisonem ferebat in caelum; 10
se autem laetari quod effugissem duas maximas vituperatio-
nes, unam, quam itinere faciendo me intellegebam suscipere,
desperationis ac relictionis rei publicae (flentes mecum vul-
go querebantur quibus de meo celeri reditu non probabam),
alteram, de qua Brutus et qui una erant (multi autem erant) 15
laetabantur quod eam vituperationem effugissem, me existi-
mari ad Olympia. hoc vero nihil turpius quovis rei publicae

10 at bs : ad RMdm 11 autem Rs : aut Δ 13 dixit ς : dixi RΔ 4, 1 hec RM : hoc δ 2 esses Z^t : esse RMdm : *om.* Pbs respondemus PΔ : -deremus R 5 esset visum EΔ : v- e- R 5, 3 ex ς : et ERΔ$Z^{(t)}$: *om. Lambinus* iis PZ^t : is R : hiis M : his Eδ 5 Haletem *Lambinus* : hel- ERΔZ^tλ fluvium *Victorius* : frutum ERMm 6 mil. pass. b : mil(l)ia (mil. m) passus ERΔ 13 relictionis ς : religi- ERδ : relegi- M euntes λ 14 celeri Eds : -re RMbm 16 quod ... effugissem *del. Malaespina*

tempore, sed hoc ἀναπολόγητον. ego vero Austro gratias miras qui me a tanta infamia averterit.

6 Reversionis has speciosas causas habes, iustas illas quidem et magnas; sed nulla iustior quam quod tu idem aliis litteris, 'provide, si cui quid debetur, ut sit unde par pari respondeam. mirifica enim δυσχρηστία est propter metum armorum.' in freto medio hanc epistulam legi, ut quid possem 5 providere in mentem mihi non veniret nisi ut praesens me ipse defenderem. sed haec hactenus; reliqua coram.

7 Antoni edictum legi a Bruto * * * et horum contra scriptum praeclare; sed quid ista edicta valeant aut quo spectent plane non video. nec ego nunc, ut Brutus censebat, istuc ad rem publicam capessendam venio. quid enim fieri potest? num quis Pisoni est adsensus? num redi⟨i⟩t ipse postridie? 5 sed abesse hanc aetatem longe a sepulcro negant oportere.

8 Sed obsecro te, quid est quod audivi de Bruto? Piliam πειράζεσθαι παραλύσει te scripsisse aiebat. valde sum commotus, etsi idem te scribere sperare melius. ita plane velim, et ⟨ei⟩ dicas plurimam salutem et suavissimae Atticae. 5

Haec scripsi navigans cum Pompeianum accederem XIIII Kal.

6, 2 se in ulla M : sin n- Z[t] 3 provide *Victorius* : -es ERΔ si cui quid (quod Δ) RΔZ[t] : sic enim quid E respondeam ER : -eatur Δ 4 mirifica Rbds : mirica (-ce M) EMm 5 ut ORZ[tbβ] : quod Δ 7, 1 a Bruto ς : ab utro ERΔ et Cassio missum *vel sim. supplendum putavit Purser* 5 num (nunc EM, nun ds) ... num (nun s) EΔ : nunc ... nunc R rediit ς : redit Ω 8, 1 piliam bms : pilam PMd : palam R 4 et ei *Baiter* : et RMdm : ei bsλ 6 in *vel* ad *vel* prope *post* cum *add. viri docti*

16, 8

Scr. in Puteolano IV vel III Non. Nov. an. 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Cum sciam quo die venturus sim, faciam ut scias. impedimenta exspectanda sunt quae †annua† veniunt et familia aegra est. Kalendis vesperi litterae mihi ab Octaviano. magna molitur. veteranos qui Casilini et Calatiae ⟨sunt⟩ perduxit ad suam sententiam. nec mirum, quingenos denarios 5 dat. cogitat reliquas colonias obire. plane hoc spectat ut se duce bellum geratur cum Antonio. itaque video paucis diebus nos in armis fore. quem autem sequamur? vide nomen, vide aetatem. atque a me postulat primum ut clam colloquatur mecum vel Capuae vel non longe a Capua. puerile hoc 10
2 quidem, si id putat clam fieri posse. docui per litteras id nec opus esse nec fieri posse. misit ad me Caecinam quendam Volaterranum, familiarem suum; qui haec pertulit, Antonium cum legione Alaudarum ad urbem pergere, pecunias municipiis imperare, legionem sub signis ducere. consultabat utrum Romam cum CIƆ CIƆ CIƆ veteranorum proficisceretur an Capuam teneret et Antonium venientem excluderet an iret ad tris legiones Macedonicas quae iter secundum mare superum faciunt; quas sperat suas esse. eae congiarium ab Antonio accipere noluerunt, ut hic quidem narrat, et ei 10 convicium grave fecerunt contionantemque reliquerunt. quid quaeris? ducem se profitetur nec nos sibi putat deesse oportere. equidem suasi ut Romam pergeret. videtur enim

Ep. 16, 8] 1, 2 annua *vel* annia ΩZ[t] : Anagnia ς 4 qui Obsλ : quiqui ERMdm : qui quidem *Boot* sunt s : *om.* Ω 10 vel non longe a Capua Z[b]λc : *om.* Ω 2, 1 per litteras ORλ : per literis M : litteris ds 2 quendam bs : quondam Ω 3 volaterranum δ (volot- d) : volo terrarum Ω h(a)ec RMλ : h' E : hoc Pδ 5 sub Z[b] : suis Ω 6 cum *om.* M 10 ut hic EORδ : vel ut M

mihi et plebeculam urbanam et, si fidem fecerit, etiam bonos viros secum habiturus. o Brute, ubi es? quantam εὐκαιρίαν amittis! non equidem hoc divinavi, sed aliquid tale putavi fore. 15

Nunc tuum consilium exquiro. Romamne venio an hic maneo an Arpinum (ἀσφάλειαν habet is locus) fug⟨i⟩am * * * Romam, ne desideremur si quid actum videbitur. hoc igitur explica. numquam in maiore ἀπορίᾳ fui. 20

16, 9

Scr. in Puteolano prid. Non. Nov. an. 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Binae uno die mihi litterae ab Octaviano, nunc quidem ut Romam statim veniam; velle se rem agere per senatum. cui ego non posse senatum ante Kal. Ian., quod quidem ita credo. ille autem addit 'consilio tuo.' quid multa? ille urget, ego autem σκήπτομαι. non confido aetati, ignoro quo animo. nil sine Pansa tuo volo. vereor ne valeat Antonius, nec a mari discedere libet. at metuo ne quae ἀριστεία me absente. Varroni quidem displicet consilium pueri, mihi non. firmas copias habet, Brutum habere potest; et rem gerit palam, 5

19 fugiam ς : fugam ΩZ : fugio? malo *Boot* : *immo* hoc malo, sed fortasse praestat Romam *vel sim.* 20 hoc Δ : h(a)ec OR Ant. F 21 vale *post* explica *add.*, *novam ep. incipit* c nunquam OP : nunc q- Δ : nunc quod R

Ep. 16, 9] 1 octaviano Mbm : -vio non O : -vio Rds 3 senatum PΔ : *om.* R 4 addit *Manutius* : adiit RMd : ut utar bms 5 σκήπτομαι *Malaespina* : CKEΠ- RΔ 6 volo PΔ : *om.* R 7 at *scripsi* : et RΔ qu(a)e RΔλ : qua Z[t] 8 firmas Ω : si f- Z[b]λc 9 *fort.* D. *ante* Brutum *addendum*

centuriat Capuae, dinumerat. iam iamque video bellum. ad 10
haec rescribe. tabellarium meum Kalendis Roma profectum
sine tuis litteris miror.

16, 10

Scr. in Sinuessano v Id. Nov. an. 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 VI Id. veni ad me in Sinuessanum. eodem die vulgo loquebantur Antonium mansurum esse Casilini. itaque mutavi consilium; statueram enim recta Appia Romam. facile me ille esset adsecutus; aiunt enim eum Caesari⟨a⟩na uti celeritate. verti igitur me a Minturnis Arpinum versus. constitueram ut 5
2 V Id. aut Aquini manerem aut in Arcano. nunc, mi Attice, tota mente incumbe in hanc curam; magna enim res est. tria sunt autem, maneamne Arpini an propius accedam an veniam Romam. quod censueris faciam. sed quam primum. avide exspecto tuas litteras. 5

V[I] Id. mane in Sinuessano.

10 ad bms : at RMd 11 tabellarium bms : -ius RMd 12 miror bms : meror PMd : mereor R

Ep. 16, 10] 1, 1 VI Id. *scripsi* : .VI. R : CN. MmsF : CII d : Gn. b : VI Kal. $Z^{t\beta}$: VII Id. *Lallemand* 3 facile δ : -em M : ire facilem (-le P) R 4 Caesariana ς : -ina RΔ 5 menturnis Mm 6 V Idus Z^{t} : .II. id(us) Δλ : ut indiis R aut aquini δ : ut a- R : *om.* M 2, 1–2 mi … mente *ita* δ : mi. AΠICETO. tamen te M : mi. AΠICETO actice tota mente R 3 arpini PΔ : -num R an propius Rδ : pocius M 5 expecto R : -tem Δ 6 V *scripsi* : VI RΔ sinuessano bm : suess- s : suasseno RMd

16, 11

Scr. in Puteolano Non. Nov. an. 44 (§ 1)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Nonis accepi a te duas epistulas quarum alteram Kal. dederas, alteram pridie. igitur prius ad superiorem. nostrum opus tibi probari laetor; ex quo ἄνθη ipsa posuisti, quae mihi florentiora sunt visa tuo iudicio. cerulas enim tuas miniatulas illas extimescebam. de Sicca ita est ut scribis; a⟨b i⟩sta 5 causa aegre me tenui. itaque perstringam sine ulla contumelia Siccae aut Septimiae, tantum ut sciant παῖδες παίδων sine vallo Luciliano eum ex C. Fadi filia liberos habuisse. atque utinam eum diem videam cum ista oratio ita libere vagetur ⟨ut⟩ etiam in Siccae domum introeat! sed illo tem- 10 pore opus est quod fuit illis IIIviris. moriar nisi facete! tu vero leges Sexto eiusque iudicium mihi perscribes. εἷς ἐμοὶ μυρίοι. Caleni interventum et Calvennae cavebis.

2 Quod vereris ne ἀδόλεσχος mihi tu, quis minus? cui, ut Aristophani Archilochi iambus, sic epistula ⟨tua⟩ longissima quaeque optima videtur. quod me admones, tu vero etiam si reprehenderes, non modo facile paterer sed etiam laetarer, quippe cum in reprehensione sit prudentia cum εὐ- 5 μενείᾳ. ita libenter ea corrigam quae a te animadversa sunt,

Ep. 16, 11] 1, 3 ἄνθη *Turnebus* : ante RΔZ[l] : an P 4 florentiora C : -tia RΔ 5–6 ab ista causa *scripsi* : asta ea M Ant. F : hasta ea δ : astaga R : -aca P : aste Z[l] : ast Z[t(b)] : Asturae C 7 aut Z[t]λ : ut RΔ septimie Mdm : -time Ps : -tumae R : -timi b sciant *Victorius* : -am RΔ 8 vallo RΔ : ullo Z[(b)] : felle *Orelli* Luciliano *Victorius* : luculi- RΔ : liculli- Z[t] eum bs : tum RMdm gaii fadii filia bs : galifa dif- Mdm : galli (gali P) fadi(i) filia Rλ; *cf. tamen Phil. 2, 3* Q. Fadi 10 ut etiam b[2] : etiam RMbdm : ut s 11 .III. vir. RΔ : triumviris ς nisi facete RZ[l] : f- n- ΔZ[b] 13 caleni R : talem Δ calvenn(a)e RΔ : -en(a)e ς 2, 1 ἀδόλεσχος *Victorius* : ΔΙΔΟΕΔΕC- *vel sim.* RMm : διδῷς λέσχος c 2 tua *add. Lambinus* 5 sit *Corradus* : et RΔ

'eodem iure quo Rubriana' potius quam 'quo Scipionis', et de laudibus Dolabellae deruam cumulum. ac tamen est isto loco bella, ut mihi videtur, εἰρωνεία, quod eum ter contra civis in acie. illud etiam malo 'indignissimum est hunc vivere' quam 'quid indignius?'

3 Πεπλογραφίαν Varronis tibi probari non moleste fero; a quo adhuc Ἡρακλείδειον illud non abstuli. quod me hortaris ad scribendum, amice tu quidem, sed me scito agere nihil aliud. gravedo tua mihi molesta est. quaeso, adhibe quam soles diligentiam. librum meum illum 'o Tite' tibi prodesse laetor. 'Anagnini' sunt Mustela ταξιάρχης et Laco qui plurimum bibit. librum quem rogas perpoliam et mittam.

4 Haec ad posteriorem. τὰ περὶ τοῦ Καθήκοντος, quatenus Panaetius, absolvi duobus. illius tres sunt; sed cum initio divisisset ita, tria genera exquirendi offici esse, unum, cum deliberemus honestum an turpe sit, alterum, utile an inutile, tertium, cum haec inter se pugnare videantur, quo modo iudicandum sit, qualis causa Reguli, redire honestum, manere utile, de duobus primis praeclare disserit, de tertio pollicetur se deinceps scripturum sed nihil scripsit. eum locum Posidonius persecutus ⟨est⟩. ego autem et eius librum arcessivi et ad Athenodorum Calvum scripsi ut ad me τὰ κεφάλαια mitteret; quae exspecto. quem velim cohortere et roges ut quam primum. in eo est περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν Καθήκοντος. quod de inscriptione quaeris, non dubito quin

8 ac *Wesenberg* : at RΔ isto bs : ista RMd$Z^{(t)}$: ita m 9 ter *Corradus* : per RΔ$Z^{(t)}$ 10 indignissimum $Z^{lb\beta}$: -gnius Δ : -gnus R : dignius P est $Z^{l(?)b}$: esse RΔZ^{β} 3, 2 -IAEION *vel sim.* RM : -ίδιον δ 4 gravido λ : -itudo R 5 librum meum illum Z^{l} : l- i- m- c : *om.* Ω 6 l(a)etor Δ : iactor P : *om.* R 4, 1 hec RM : h' E : hoc δ haec ad superiorem; nunc (*vel sim.*) *Wesenberg* 2 absolvi *Manutius* : -vit ERΔ$Z^{(t)}$ 3 divisisset δ : divisset M : divisissem ER 4 an Eδ : aut RM *fort.* cum utile 7 disserit R : dixerit P : disseruit Δ 8 scripturum Eδ : *om.* RM 9 est *add. Orelli* arcessivi R : ac(c)ers- EPΔ

καθῆκον 'officium' sit, nisi quid tu aliud; sed inscriptio plenior 'de Officiis.' προσφωνῶ autem Ciceroni filio; visum est non ἀνοίκειον. 15

5 De Myrtilo dilucide. o qualis tu semper istos! itane? in D. Brutum? di istis!

6 Ego me, ut scripseram, in Pompeianum non abdidi, primo tempestatibus, quibus nil taetrius; deinde ab Octaviano cottidie litterae ut negotium susciperem, Capuam venirem, iterum rem publicam servarem, Romam utique statim. 'αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι.' is tamen egit 5 sane strenue et agit, Romam veniet cum manu magna; sed est plane puer. putat senatum statim. quis veniet? si venerit, quis incertis rebus offendet Antonium? Kal. Ian. erit fortasse praesidio, aut quidem ante depugnabitur. puero municipia mire favent. iter enim faciens in Samnium venit Cales, man- 10 sit Teani. mirifica ἀπάντησις et cohortatio. hoc tu putares? ob hoc ego citius Romam quam constitueram. simul et constituero, scribam.

7 Etsi nondum stipulationes legeram (nec enim Eros venerat), tamen rem prid. Id. velim conficias. epistulas Catinam, Tauromenium, Syracusas commodius mittere potero si Valerius int⟨erp⟩res ad me nomina gratiosorum scripserit. alii enim sunt alias, nostrique familiares fere demortui. publice 5 tamen scripsi, si uti vellet eis Valerius; aut mihi nomina mitteret.

8 De Lepidianis feri⟨i⟩s Balbus ad me usque ad III Kal. exspectabo tuas litteras meque ⟨de⟩ Torquati negotiolo

5, 2 dii *Bosius* : de RΔ 6, 2 octaviano EPΔZ[(t)] : -vio R 7 veniet ER : veniit M : venit δ 12 ob bs : ab ERMdmZ[t] hoc ERΔ : haec *Wesenberg* 13 *post* scribam *add.* vale, *novam ep. incipit* c 7, 2 conficias vale R 4 interpres *Victorius* : in tres (int-) RMdm : mitres bs 6 si uti Δ : sicuti R eis Valerius *Victorius* : ei valerium RΔZ[(t)] 8, 1 feriis *Corradus* : feris RΔ 2 neque Z[β] de *add. anon. ap. Lambinum*

s⟨c⟩iturum puto. Quinti litteras ad te misi ut scires quam valde eum amaret quem dolet a te minus amari. Atticae, quoniam, quod optimum in pueris est, hilarula est, meis 5 verbis suavium des volo.

16, 12

Scr. in Puteolano VIII *vel* VII *Id. Nov. an.* 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

Oppi epistulae, quia perhumana erat, tibi misi exemplum. ⟨male⟩ de Ocella. dum tu muginaris nec mihi quicquam rescribis, cepi consilium domesticum; itaque me prid. Id. arbitror Romae futurum. commodius est visum frustra me istic esse, cum id non necesse esset, quam, si opus esset, non 5 adesse; et simul ne intercluderer metuebam. ille enim iam adventare potest; etsi varii rumores multique quos cuperem veros, nihil tamen certi. ego vero, quicquid est, tecum potius quam animi pendeam, cum a te absim, et de te et de me. sed quid tibi dicam? κοινὸν enim. de Ἡρακλειδείῳ Varronis 10 negotia salsa. me quidem nihil umquam sic delectavit. sed haec et alia maiora coram.

3 sciturum ς : sit- RΔ 6–16, 12, 1 des volo. Oppi *nescio quis* : des. valoppi (de sua l- M) RΔ

Ep. 16, 12] 1 epistolae ς : -lam RΔ 2 male *addidi* (*an* doleo *post* Ocella ?) 6 intercluderer Δ : -eretur R 9 sed Δλ : sed si R : si P 10 κοινὸν enim. de *scripsi* : bonam enim unde RΔ (bonam enim *etiam* Z^t) : bonum enim (*sic et* Z^b) de λ : bonum animum. de *Victorius* 11 salsa me bs : -sam e- M : -sam me m : -sam d : -sam et R : -sa mihi et P 12 talia Mm

16, 13

Scr. Aquini IV *Id. Nov. an. 44*

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 O casum mirificum! V Id. cum ante lucem de Sinuessano surrexissem venissemque diluculo ad pontem Tirenum qui est Minturnis, in quo flexus est ad iter Arpinas, obviam mihi fit tabellarius, qui me offendit 'δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα.' ego statim 'cedo' inquam 'si quid ab Attico.' nondum legere 5 poteramus; nam et lumina dimiseramus nec satis lucebat. cum autem luceret, ante scripta epistula ex duabus tuis prior mihi legi coepta est. illa omnium quidem elegantissima. ne sim salvus si aliter scribo ac sentio. nihil legi humanius. itaque veniam quo vocas, modo adiutore te. sed nihil tam 10 ἀπροσδιόνυσον mihi primo videbatur quam ad eas litteras quibus ego a te consilium petieram te mihi ista rescribere. 2 ecce tibi altera, qua hortaris 'παρ' ἠνεμόεντα Μίμαντα, νήσου ἐπὶ Ψυρίης', Appiam scilicet 'ἐπ' ἀριστέρ' ἔχοντα.' itaque eo die mansi Aquini. longulum sane iter et via mala. 3 inde postridie mane proficiscens has litteras dedi. * * * et (13 a, 1) quidem ut a me dimitterem invitissimus fecerunt Erotis litterae. rem tibi Tiro narrabit. tu quid faciendum sit videbis, praeterea possimne propius accedere; malo enim esse in Tusculano aut uspiam in suburbano. an etiam longius disce- 5

Ep. 16, 13] 1, 1 cum EPδ : tum RM de (*om.* ds) sinuessano ERΔ : *del. Reid* 2 tirenum (tyr-) ΩZ[tβ] : -etium δ : *anne* Tyrrhenum? 5 ego EΔ : et ego R : at ego c 10 te EΔ : te utar R 11 ad bs : ade M : de m : inde ad R : *om.* d eas *Manutius* : has RΔ 2, 1 altera ERs : -as Δ 1–2 Μίμαντα ... Ψυρίης *recte* c, *varie depravarunt codd.* 2 scilicet ERδZ[(t)]λ : *om.* M ΕΠ- R : ΕΝ- ΔC 3 mala *Turnebus* : mata EZ[ltb] : inata RΔ 3, 1 *ante* et quidem *lacunam statuit Mongaltius, novam ep. iam* c, *sed fort.* Tironi *tantum ante* dedi *addendum* (Tironem *pro* et *Corradus*) 3 sit Pδ : si RM 5 an etiam bms : ante (an P) tam RMd

dendum putas? crebro ad me velim scribas: erit autem cottidie cui des.

4 (2) Quod praeterea consulis, quid tibi censeam faciendum, difficile est cum absim. verum tamen si pares aeque inter se, quiescendum: sin latius manabit et quidem ad nos, deinde communiter.

16, 13a (b)

Scr. in Arpinati III *Id. Nov. an. 44* (§ 2)

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Avide tuum consilium exspecto. timeo ne absim cum adesse me sit honestius; temere venire non audeo. de Antoni itineribus nescio quid aliter audio atque ut ad te scribebam. omnia igitur velim explices et ad me certa mittas.

2 De reliquo quid tibi ego dicam? ardeo studio historiae (incredibiliter enim me commovet tua cohortatio), quae quidem nec institui nec effici potest sine tua ope. coram igitur hoc quidem conferemus. in praesentia mihi velim scribas quibus consulibus C. Fannius M. f. tribunus pl. fuerit. vide- 5 or mihi audisse P. Africano L. Mummio censoribus. id igitur quaero.

Tu mihi de his rebus quae novantur omnia certa, clara.

III Id. ex Arpinati.

4, 3 manabit ς : manebit RΔ$Z^{(t)}$ et Δ : qui R 4 vale *add.* c

Ep. 16, 13a (b)] **1,** 2 me *om.* E temere Z^{tb} : timere M : *om.* ERδ **2,** 5 consulibus (cos., cōs.) ERΔ : censoribus $Z^{(b)}$ M.F. (f. s, fr. d) Eδ : ME RM 6 censoribus $Z^{t\beta}$c : *om.* Ω 8 his EPΔ : hiis R : iis m 9 vale *add.* c

16, 14

Scr. in Arpinati prid. (?) Id. Nov. an. 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Nihil erat plane quod scriberem. nam cum Puteolis essem, cottidie aliquid novi de Octaviano, multa, etiam falsa, de Antonio. ad ea autem quae scripsisti (tris enim acceperam III Id. a te epistulas), valde tibi adsentior, si multum possit Octavianus, multo firmius acta tyranni comprobatum iri 5 quam in Telluris, atque id contra Brutum fore. sin autem vincitur, vides intolerabilem Antonium, ut quem velis nescias.

2 O Sesti tabellarium hominem nequam! postridie Puteolis Romae se dixit fore. quod me mones ut pedetemptim, adsentior; etsi aliter cogitabam. nec me Philippus aut Marcellus movet. alia enim eorum ratio; et, si non est, tamen videtur. sed in isto iuvene, quamquam animi satis, auctoritatis 5 parum est. tamen vide, si forte in Tusculano recte esse possum, ne id melius sit. ero libentius; nihil enim ignorabo. an hoc cum Antonius venerit?

3 Sed, ut aliud ex alio, mihi non est dubium quin quod Graeci καθῆκον, nos 'officium.' id autem quid dubitas quin etiam in rem publicam praeclare caderet? nonne dicimus consulum officium, senatus officium, imperatoris officium? praeclare convenit; aut da melius. 5

4 Male narras de Nepotis filio. valde mehercule moveor et moleste fero. nescieram omnino esse istum puerum. Caninium perdidi, hominem, quod ad me attinet, non ingratum.

Ep. 16, 14] 1, 4 adsentior (ass-) PΔ : -io R 7 ut Δ : ita ut R quem δ : quam M : que R 2, 1 sexti Ps *fort. recte* 6 Tusculano ς : -num RΔ recte Δ : ratione (rõe) R : rome P 7 ignorabo. vale R 8 hoc Rbms : hec PM (ero … venerit *om.* d) 3, 3 quadret *Mueller* 4 consulum bs : -ltum RMdm imperatoris officium c : *om.* Ω 4, 1 male mihi R 2 canium R

Athenodorum nihil est quod hortere; misit enim satis bellum ὑπόμνημα. gravedini, quaeso, omni ratione subveni. avi tui pronepos scribit ad patris mei nepotem se ex Nonis iis quibus nos magna gessimus aedem Opis explicaturum, idque ad populum. videbis igitur et scribes. Sexti iudicium exspecto. 5

16, 15

Scr. in Arpinati post prid. Id. Nov. an. 44

⟨CICERO ATTICO SAL.⟩

1 Noli putare pigritia me facere quod non mea manu scribam – sed mehercule pigritia. nihil enim habeo aliud quod dicam. et tamen in tuis quoque epistulis Alexim videor agnoscere. sed ad rem venio.

Ego, si me non improbissime Dolabella tractasset, dubitassem fortasse utrum remissior essem an summo iure contenderem. nunc vero etiam gaudeo mihi causam oblatam in qua et ipse sentiat et reliqui omnes me ab illo abalienatum, idque prae me feram et quidem me facere et rei publicae causa ut illum oderim, quod, cum eam me auctore defendere coepisset, non modo deseru⟨er⟩it emptus pecunia sed etiam, 2 quantum in ipso fuerit, everterit. quod autem quaeris quo modo agi placeat cum dies venerit, primum velim eius modi sit ut non alienum sit me Romae esse; de quo ut de ceteris faciam ut tu censueris. de summa autem agi prorsus vehe- 5 10

5 avi *Muretus* : qui RM : Q. bms (gravedini ... magna *om.* d) 7 explicaturum bs : -torem ΩC 8 scribes bs : -bis RMdm sexti PΔ : sesti R

Ep. 16, 15] **1,** 1 quod b : quid RΔ 9 mea et *post* facere et *add. Lamb.* (*marg.*) 10 causa R : *om.* Δ ut bs : cui RMdm 11 deseruerit ς : -ruit RΔ 12 fuerit RMd : fuit bms Ant.

menter et severe volo. etsi sponsores appellare videtur habere 5
quandam δυσωπίαν, tamen hoc quale sit consideres velim:
possumus enim, ut sponsores ⟨non⟩ appellentur, procuratores in ius ducere; neque enim illi litem contestabuntur. quo
facto non sum nescius sponsores liberari. sed et illi turpe
arbitror eo nomine quod satis dato debeat procuratores eius 10
non dissolvere et nostrae gravitatis ius nostrum sine summa
illius ignominia persequi. de hoc quid placeat rescribas velim; nec dubito quin hoc totum lenius administraturus sis.

3 Redeo ad rem publicam. multa mehercule a te saepe ἐν
πολιτικῷ genere prudenter, sed his litteris nihil prudentius.
quamquam enim †postea† in praesentia belle iste puer retundit Antonium, tamen exitum exspectare debemus. at
quae contio! nam est missa mihi. iurat 'ita sibi parentis ho- 5
nores consequi liceat' et simul dextram intendit ad statuam.
μηδὲ σωθείην ὑπό γε τοιούτου! sed, ut scribis, certissimum
video esse discrimen Cascae nostri tribunatum, de quo quidem ipso dixi Oppio, cum me hortaretur ut adulescentem
totamque causam manumque veteranorum complecterer, 10
me ⟨n⟩ullo modo facere posse, ⟨nisi⟩ mihi exploratum esset
eum non modo non inimicum tyrannoctonis verum etiam
amicum fore. cum ille diceret ita futurum, 'quid igitur festinamus?' inquam. 'illi enim mea opera ante Kal. Ian. nihil
opus est, nos autem eius voluntatem ante Id. Dec. pers⟨pi⟩- 15

2, 6 δυσωπίαν δ : ΔΥΩΠ- M : ΑΥΥΠ- R 7 non *add.* ς appellentur bs : -emur RMdmZ$^{(t)}$: -emus *Orelli* procuratores *Bosius, tacite* : -rem RΔ 8 in ius ducere Z^{t} : intus d- R : interd- Δ : introd- ς 12 rescribas PΔ : sc- R 13 nec CZ^{tb}F : nec ne R Ant. : et Δ lenius bd(?) : levius Rms (*de* M *n.l.*) 3, 3 postea RΔZ$^{(t)}$λ : *om.* P retundit RMdsCZ$^{(t)}$λ : ret(r)udit bm 4 spectare R 8 video esse RZ^{l} : e- v- Δ 9 oppio b : appio RΔZ$^{(t)}$ 11 nullo ς : ullo RΔ nisi s^{2} : ni ς : *om.* RΔ esset Δ : est R 13 cum Δ : tamen R : tum P ita *om.* R 14 enim mea Δ : mea etiam R 15 perspiciemus *Victorius* : perscie- RMdC : scie- bm : pernosce- s

ciemus in Casca.' valde mihi adsensus est. quam ob rem haec quidem hactenus.

Quod reliquum est, cottidie tabellarios habebis et, ut ego arbitror, etiam quid scribas habebis cottidie. Leptae litterarum exemplum tibi misi, ex quo mihi videtur Stratyllax ille deiectus de gradu. sed tu, cum legeris, existimabis. 20

4 Obsignata iam epistula litteras a te et a Sexto accepi. nihil iucundius litteris Sexti, nihil amabilius. nam tuae breves erant litterae, priores uberrimae. tu quidem et prudenter et amice suades ut in his locis potissimum sim, quoad audiamus haec quae commota sunt quorsus evadant. 5

5 Sed me, mi Attice, non sane hoc quidem tempore movet res publica, non quo aut sit mihi quicquam carius aut esse debeat, sed desperatis etiam Hippocrates vetat adhibere medicinam. qua re ista valeant; me res familiaris movet. rem dico? immo vero existimatio. cum enim tanta reliqua sint mihi, ne Terentiae quidem adhuc quod solv⟨a⟩m expeditum est. Terentiae dico? scis nos pridem iam constituisse Montani nomine HS $\overline{XXV}$ dissolvere. pudentissime hoc Cicero petierat ut fide sua. liberalissime, ut tibi quoque placuerat, promiseram Erotique dixeram ut sepositum haberet. non 5 10

18 tabellarios Pbms : -ius RMd 20 stratyllax O : sta- Z[t] : stratillax RΔ : στρατύλλαξ Z[(b)] 21 deiectus bms : dilectus (-tiis M) RMd gradu bs : -us Ω tu PΔ : *om.* R 4, 1–2 sexto ... sexti EPΔ : sesto ... sesti Rd 3 erant litterae, priores *scripsi* : p- e- l- ERΔ litterae *del. Manutius* 4 his Pδ : hiis R : iis E : is M 5 commota ς : -oda ERΔ 5, 2 quo PΔ : quod ER aut sit λ : ausit M : ea sit ERδ 4 familiares movent λ 6 mi(c)hi ORc : *om.* Δ solvam *Manutius* : solum RΔ 7 Terentiae *Lambinus* : -iam RΔ nos iam pridem R : iamp- nos b 8 $\overline{XXV}$ *vel* XXV RMZ[(b)]λ : XXII dsZ[t] : $\overline{XXXV}$ bm pudentissime hoc P : prud- hoc Δ : hoc pud- R 9 ut fide sua Z[lt] : uti de suo bsλ : ut inde (*vel* vide) suo OMdm : ut nude (ut unde suo P) aliquod (-quid P) conferrem R 10 Erotique *Victorius* : pro (per bm) te qu(a)e RΔZ[t]

modo ⟨non fecit⟩ sed iniquissimo faenore versuram facere Aurelius coactus est. nam de Terentiae nomine Tiro ad me scripsit te dicere nummos a Dolabella fore. male eum credo intellexisse, si quisquam male intellegit, potius nihil intellexisse. tu enim ad me scripsisti Coccei responsum et isdem 15 paene verbis Eros.

6 Veniendum est igitur vel in ipsam flammam. turpius est enim privatim cadere quam publice. itaque ceteris de rebus quas ad me suavissime scripsisti perturbato animo non potui, ut consueram, rescribere. consenti in hac cura ubi sum, ut me expediam; quibus autem rebus, venit quidem mihi in 5 mentem, sed certi constituere nihil possum prius quam te videro. qui minus autem ego istic recte esse possim quam est Marcellus? sed non id agitur neque id maxime curo; quid curem vides. adsum igitur.

16, 16

Scr. in Arpinati IV *vel* III *Non. Quint. an. 44*

CICERO ATTICO SAL.

1 Iucundissimas tuas legi litteras. ad Plancum scripsi, misi. habes exemplum. cum Tirone quid sis locutus cognoscam ex 2 ipso. cum sorore ages attentius, si te occupatione ista relaxaris.

11 non fecit *add. Lambinus* facere Δ : facere me facerem (factum P) R **6,** 3 suavis scripsisti summe M 4 ubi sum b : uvi sum Mm : uni sum Rds : mecum *Boot* 5 venit δ : veni RM 6 certi *Orelli* : certe RΔλ

Ep. 16, 16] Attico s(alutem) sc : SUO (*om.* bm) SAL' DIC (sal d. m, S. D. b) ATTICO (-IO M) Δ : *salut. om.* ER **1,** 1 misi ORMZ[t]c : *om.* Eδ 2 sis *Corradus* : sit *R*Δ : sim *P* **2,** 1 relaxaris b : -xares PΔ : -xes R

16, 16A

Scr. in Arpinati IV vel III Non. Quint. an. 44

M. CICERO L. PLANCO PR. DESIG. SAL.

1 (3) Attici nostri te valde studiosum esse cognovi, mei vero ita cupidum ut mehercule paucos aeque observantis atque amantis me habere existimem. ad paternas enim magnas et veteres et iustas necessitudines magnam attulit accessionem tua voluntas erga me meaque erga te par atque mutua. 5

2 (4) Buthrotia tibi causa ignota non est. egi enim saepe de ea re tecum tibique totam rem demonstravi, quae est acta hoc modo: ut primum Buthrotium agrum proscriptum vidimus, commotus Atticus libellum composuit. eum mihi dedit ut darem Caesari; eram enim cenaturus apud eum illo die. eum 5 libellum Caesari dedi. probavit causam, rescripsit Attico aequa eum postulare, admonuit tamen ut pecuniam reli-

3 (5) quam Buthrotii ad diem solverent. Atticus, qui civitatem conservatam cuperet, pecuniam numeravit de suo. quod cum esset factum, adiimus ad Caesarem, verba fecimus pro Buthrotiis, liberalissimum decretum abstulimus; quod est obsignatum ab amplissimis viris. quae cum essent acta, mi- 5 rari ⟨e⟩quidem solebam pati Caesarem convenire eos qui agrum Buthrotium concupissent, neque solum pati sed etiam ei negotio te praeficere. itaque et ego cum illo locutus sum et saepius quidem, ut etiam accusarer ab eo quod parum constantiae suae confiderem, et M. Messallae et ipsi 10 Attico dixit ut sine cura esset aperteque ostendebat se praesentium animos (erat enim popularis, ut noras) offendere

Ep. 16, 16A] **1,** 5 meaque EPΔ : mea R **2,** 1 de ea re Z[(b)] : de ea λ (‘*L. ex v.c.*’) : *om.* Ω 5 eum (*alt.*) EO Ant. Mbm : cum Rds 6 Caesaris λ **3,** 3 adimus (adici- d) ad ΔCλ : adimus ER : adivimus (ad) ς facimus λ 6 equidem *Lambinus* : q- ERΔ 10 et M. Δλ : M. ER 11 essent ς, *vulg.*

nolle; cum autem mare transissent, curaturum se ut in alium agrum deducerentur.

4 (6) Haec illo vivo. post interitum autem Caesaris, ut primum ex senatus consulto causas consules cognoscere instituerunt, haec quae supra scripsi ad eos delata sunt. probaverunt causam sine ulla dubitatione seque ad te litteras daturos esse dixerunt. 5

Ego autem, mi Plance, etsi non dubitabam quin et senatus consultum et lex et consulum decretum ac litterae apud te plurimum auctoritatis haberent teque ipsius Attici causa velle intellexeram, tamen hoc pro coniunctione et benevolentia nostra mihi sumpsi ut id a te peterem quod tua singularis 10 humanitas suavissimique mores a te essent impetraturi. id autem est ut hoc quod te tua sponte facturum esse certo scio honoris nostri causa libenter, prolixe, celeriter facias.

5 (7) Mihi nemo est amicior nec iucundior nec carior Attico; cuius antea res solum familiaris agebatur eaque magna, nunc accessit etiam existimatio, ut quod consecutus est magna et industria et gratia et vivo Caesare et mortuo id te adiuvante obtineat. quod si a te erit impetratum, sic velim 5 existimes, me de tua liberalitate ita interpretaturum ut tuo summo beneficio me adfectum iudicem. ego quae te velle quaeque ad te pertinere arbitrabor studiose diligenterque curabo. da operam ut valeas.

13 transissent b², *Pius* : -et ERΔ se ut EORbm : se M : se ne ds 4, 2 causam c 3 causam c : -as ERΔ 12 certo EΔ : -te R 5, 1 amitior R : amicitior (-cic- P) Pdλ 4 et (*pr.*) EΔ : *om.* Rs 6 interpretaturum *vel sim.* Δ : -tatur E : impetraturum Pd : -amur R 8 arbitrabor EPΔ : -ror R

16, 16B

Scr. Puteolis VI *vel* V *Quint. an. 44*

CICERO PLANCO PR. DESIG. SAL.

1 (8) Iam antea petivi abs te per litteras ut, cum causa Buthrotiorum probata a consulibus esset, quibus et lege et senatus consulto permissum erat ut de Caesaris actis 'cognoscerent, statuerent, iudicarent', eam rem tu adiuvares Atticumque nostrum, cuius te studiosum cognovi, et me, qui non minus 5 laboro, molestia liberares. omnibus enim rebus magna cura, multa opera et labore confectis in te positum est ut nostrae sollicitudinis finem quam primum facere possimus; quamquam intellegimus ea te esse prudentia ut videas, si ea decreta consulum quae de Caesaris actis interposita sunt non 10 2 (9) serventur, magnam perturbationem rerum fore. equidem cum multa (quod necesse erat in tanta occupatione) non probentur quae Caesar statuerit, tamen oti pacisque causa acerrime illa soleo defendere. quod tibi idem magno opere faciendum censeo; quamquam haec epistula non suasoris est 5 sed rogatoris.

Igitur, mi Plance, rogo te et etiam rogo sic me dius fidius ut maiore studio magisque ex animo agere non possim, ut totum hoc negotium ita agas, ita tractes, ita conficias ut, quod sine ulla dubitatione apud consules obtinuimus prop- 10 ter summam bonitatem et aequitatem causae, id tu nos obtinuisse non modo facile patiare sed etiam gaudeas. qua quidem voluntate ⟨te⟩ esse erga Atticum saepe praesens et illi

Ep. 16, 16B] M. Cicero R 3 ut ERbms : et M : ne d 10 consulum Obs : -les ERMdm sunt λ : sint ERΔ 11 magnam] *quae sequuntur usque ad finem libri in* M *deficiunt, alia manu habet* d 2, 5 censeo *om.* ds 7 et etiam ERbm : etiam etiam d : et iterum s : et etiam atque etiam *Mueller* rogo sic Ems : rogo d : ago sic b : sic oro R : oro sic ς, *Mueller* 13 te *add. Lambinus*

ostendisti et vero etiam mihi. quod si feceris, me, quem voluntate et [quem] paterna necessitudine coniunctum semper habuisti, maximo beneficio devinctum habebis, idque ut facias te vehementer etiam atque etiam rogo. 15

16, 16C

Scr. eodem fere tempore quo superiorem

CICERO CAPITONI SUO SAL.

1 (10) Numquam putavi fore ut supplex ad te venirem; sed hercule facile patior datum tempus in quo amorem experirer tuum. Atticum quanti faciam scis. amabo te, da mihi et hoc, obliviscere mea causa illum aliquando suo familiari, adversario tuo, voluisse consultum, cum illius existimatio ageretur. hoc 5 primum ignoscere est humanitatis tuae; suos enim quisque debet tueri. deinde si me amas (omitte Atticum), Ciceroni tuo, quem quanti facias prae te soles ferre, totum hoc da, ut quod semper existimavi nunc plane intellegam, me a te multum amari. 10

2 (11) Buthrotios cum Caesar decreto suo quod ego obsignavi cum multis amplissimis viris liberavisset ostendissetque nobis se, cum agrarii mare transissent, litteras missurum quem in agrum deducerentur, accidit ut subito ille interiret. deinde, quem ad modum tu scis (interfuisti enim), cum consules 5 oporteret ex senatus consulto de actis Caesaris cognoscere,

14 me quem δ : me quam E : quem me R 15 quem Rδ : quam E : *del.* ς

Ep. 16, 16C] 1, 5 tuo Pδ : *om.* R illius Rm : ipsius bds 7 debet Rm : habet bds 8 tuo Pδλ : tu R da Z^bλ : *om.* Rδ **2,** 2 ostendissetque Pδ : -isset R 5 interfuisti enim δ : quia interf- R

res ab iis in Kal. Iun. dilata est. accessit ad senatus consultum lex quae lata est a. d. III Non. Iun., quae lex earum rerum quas Caesar 'statuisset, decrevisset, egisset' consulibus cognitionem dedit. causa Buthrotiorum delata est ad 10
consules. decretum Caesaris recitatum est et multi praeterea libelli Caesaris prolati. consules de consili sententia decreverunt secundum Buthrotios, ⟨litteras ad⟩ Plancum dederunt.

3 (12) Nunc, mi Capito (scio enim quantum semper apud eos quibuscum sis posse soleas, eo plus apud hominem facillimum atque humanissimum, Plancum), enitere, elabora vel potius eblandire, effice ut Plancus, quem spero optimum esse, sit etiam melior opera tua. omnino res eius modi mihi 5
videtur ut sine cuiusquam gratia Plancus ipse pro ingenio et prudentia sua non sit dubitaturus quin decretum consulum, quorum et lege et senatus consulto cognitio et iudicium fuit, conservet, praesertim cum hoc genere cognitionum labefactato acta Caesaris in dubium ventura videantur, quae non 10
modo ii quorum interest sed etiam ii qui illa non probant oti causa confirmari velint. 4 (13) quod cum ita sit, tamen interest nostra Plancum hoc animo libenti prolixoque facere; quod certe faciet, si tu nervulos tuos mihi saepe cognitos suavitatemque qua tibi nemo par est adhibueris. quod ut facias te vehementer rogo. 5

7 iis δ : is R : his P   in RmC : .III. bds   dilata Rmλ : del- bds   7–8 accessit (*hoc etiam* λ) . . . lata est C : *om.* Rδ   8 ad .III. Rδ (*vide M.A. Levi, Ottaviano capoparte, I, p. 77, adn. 1*) : ad IIII C, *vulg.*   non. iun. *vel sim.* Pbm : Iūn. nōn R : non̄. iuł. ds   12 prolati Rm : probati bds   13 litteras ad *add. Manutius* : arbitrum *Mueller, alii alia*   3, 5 omnino R : omnis δ   6 ut δ : esse ut R   10 videantur δ : -entur R   11 modo ii bms : -o hi b : video R : modo P   12 confirmari *Pius* : -re Rδ   4, 3 nervulos δ : vultus etiam R   4 tibi nemo δ : n- t- R

16, 16D

Scr. eodem fere tempore quo superiores duas

M. CICERO C. CUPIENNIO SAL.

(14) Patrem tuum plurimi feci meque ille mirifice et coluit et amavit, nec mehercule umquam mihi dubium fuit quin a te diligerer; ego quidem id facere non destiti. quam ob rem peto a te in maiorem modum ut civitatem Buthrotiam subleves decretumque consulum quod ii secundum Buthrotios 5 fecerunt, cum et lege et senatus consulto statuendi potestatem haberent, des operam ut Plancus noster quam primum confirmet et comprobet. hoc te vehementer, mi Cupienni, etiam atque etiam rogo.

16, 16E

Scr. in Pompeiano medio m. Quint. an. 44

CICERO PLANCO PR. DESIG. SAL.

1 Ignosce mihi quod, cum antea accuratissime de Buthrotiis (15) ad te scripserim, eadem de re saepius scribam. non mehercule, mi Plance, facio quo parum confidam aut liberalitati tuae aut nostrae amicitiae, sed, cum tanta res agatur Attici nostri, nunc vero etiam existimatio, ut id quod probavit Caesar 5 nobis testibus et obsignatoribus qui et decretis et responsis

Ep. 16, 16D] 1, 1 plurimi Pδ : -mum R 2 mihi Rm : *om.* bds 3 diligerer. ego δ : -rer. quoniam P : -retur R 5 ii dms : hii R : hi Pb 8 comprobet Cλ : pr- Rδ

Ep. 16, 16E] 1, 2 scripserim m : -ram Rbds 3 quo R Ant. F : quod δ 5 Caesar *Manutius* : consul (cos., cons.) Rδ

Caesaris interfueramus videatur obtinere potuisse, ⟨iterum te puto rogandum esse,⟩ praesertim cum tota potestas eius rei tua sit, ut ea quae consules decreverunt secundum Caesaris decreta et responsa non dicam comprobes sed studiose 10
2 (16) libenterque comprobes. id mihi sic erit gratum ut nulla res gratior esse possit. etsi iam sperabam, cum has litteras accepisses, fore ut ea quae superioribus litteris a te petissemus impetrata essent, tamen non faciam finem rogandi quoad nobis nuntiatum erit te id fecisse quod magna cum spe ex- 5 spectamus. deinde enim confido fore ut alio genere litterarum utamur tibique pro tuo summo beneficio gratias agamus. quod si acciderit, velim sic existimes, non tibi tam Atticum, cuius permagna res agitur, quam me, qui non minus laboro quam ille, obligatum fore. 10

16, 16F

Scr. in Pompeiano eodem fere tempore quo superiorem

CICERO CAPITONI SUO SAL.

1 (17) Non dubito quin mirere atque etiam stomachere quod tecum de eadem re agam saepius. hominis familiarissimi et mihi omnibus rebus coniunctissimi permagna res agitur, Attici. cognovi ego tua studia in amicos, etiam in te amicorum. multum potes nos apud Plancum iuvare. novi humanitatem 5
2 (18) tuam, scio quam sis amicis iucundus. nemo nos in hac causa plus iuvare potest quam tu. et⟨si⟩ res ita est firma ut debet

7–8 iterum ... esse *addidi* 2, 5 magna cum Rm : cum mbds 8 non tibi tam bds : non tibi m : ut tibi R : non magis tibi P 9 permagna Rbm : magna ds

Ep. 16, 16F] M. Cicero R suo R : *om.* Eδ 2, 2 etsi *Wesenberg* : et ERδ ita dsZ^{b}λ : ista ERbm

esse quam consules de consili sententia decreverint cum et lege et senatus consulto cognoscerent, tamen omnia posita putamus in Planci tui liberalitate; quem quidem arbitramur 5 cum offici sui et rei publicae causa decretum consulum comprobaturum tum libenter nostra causa esse facturum. adiuvabis igitur, mi Capito; quod ut facias te vehementer etiam atque etiam rogo.

3 decreverint ER : -runt δ 4 et *om.* bd 6 sui P : tui ERδ

INDEX NOMINUM

INDEX GRAECITATIS